

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

**AĞ KUŞAĞININ BİLGİ DAVRANIŞLARI: ÜNİVERSİTE
ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Ömer Dalkıran

Doktora Tezi

Ankara, 2018

AĞ KUŞAĞININ BİLGİ DAVRANIŞLARI: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ömer Dalkıran

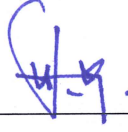
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Doktora Tezi

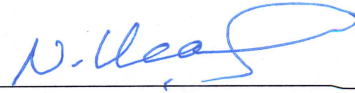
Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

Ömer Dalkıran tarafından hazırlanan “Ağ Kuşağının Bilgi Davranışları: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme” başlıklı bu çalışma, 09.01.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

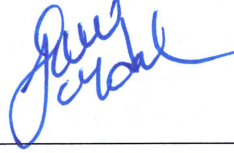
Prof. Dr. Hasan S. Keseroğlu (Başkan)

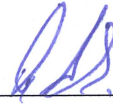
Prof. Dr. Nazan Özenç Uçak (Danışman)

Prof. Dr. H. İnci Önal

Doç. Dr. İrem Soydal

Doç. Dr. Gülten Alır

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Musa Yaşar Sağlam

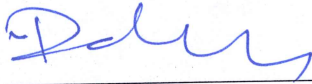
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

09/01/2018

Ömer Dalkıran

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğumu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- **Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**

(Bu seçenikle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

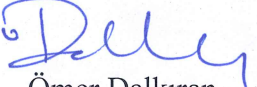
- **Tezimin/Raporumuntarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

- **Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**

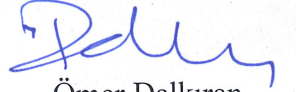
- **Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

09/01/2018

Ömer Dalkıran

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının Prof. Dr. Nazan Özenç Uçak danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Ömer Dalkıran

TEŞEKKÜR

Bu tezin ortaya çıkması uzun ve hassas bir çalışmayı gerektirdi. Bu süreçte bana destek olan pek çok kişi oldu. Kuşkusuz, en başta tez danışmanım Prof. Dr. Nazan Özenç Uçak geliyor. Detaylara gösterdiği özeni, pratikliği, sabrı ve hoşgörüsünün yanı sıra, akademik ve kişisel hayatıma yönelik tavsiye ve destekleri bu süreci kolaylaştırdı. Tezle ilgili sorularıma gece gündüz demeden her zaman ışık hızıyla dönüş yapan Sayın Hocam'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca, tez izleme komitemde ve tez jürimde yer alan ve aynı zamanda Bölüm Başkanım olan Prof. Dr. Hasan S. Keseroğlu ile Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünden Doç. Dr. İrem Soydal'ın değerli öneri ve eleştirileri ile büyük desteklerine minnettarım. Tez jürimde yer alan Prof. Dr. H. İnci Önal ve Doç. Dr. Gülten Alır'a da katkıları için teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmada evren, örneklem ile ölçme ve değerlendirme aşamaları için Danışmanımın yanı sıra görüşlerine başvurduğum, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünden Dr. Güleda Doğan'a, Eğitim Bilimleri Bölümünden Prof. Dr. Nuri Doğan'a ve İstatistik Bölümünden Dr. Onur Toka'ya teşekkür ederim. Evren ve örneklem hesaplaması için gerekli öğrenci sayılarının teminini sağlayan Hacettepe Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanı A. Rıfki Gökmen'e de teşekkür ederim. Anketin uygulanmasında desteklerini esirgemeyen Hacettepe Üniversitesi Aktüerya Bilimleri Bölümünden Yrd. Doç. Dr. Murat Büyükyazıcı'ya, Eğitim Bilimleri Bölümünden Arş. Gör. Ferhat Pamukçu'ya, Psikoloji Bölümünden Arş. Gör. Hüseyin Nergis'e, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünden Arş. Gör. Ömer Kemal Gültekin'e ve Bilgi İşlem Daire Başkanlığından Murat Delen'e teşekkürlerimi sunarım.

Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde görev yaptığım süre boyunca akademik disiplin ve terbiye konusunda örnek aldığım ve bilgilerinden yararlandığım değerli hocalarım ve arkadaşlarıma ve ayrıca Kastamonu Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümündeki hocalarıma ve arkadaşlarıma destekleri için teşekkür ederim.

Kuşkusuz, ailemin maddi ve manevi desteği olmasa bugün burada olamazdım. Onlara teşekkür borçluyum. Ayrıca, bu zorlu yolculukta her zaman yanımda olan ve beni yüreklendiren değerli eşim, hayat arkadaşım Ayşe, "İyi ki varsın" diyorum.

Bütün bu kişilere ek olarak, araştırma süresince manevi desteklerini güçlü biçimde ve sıkça hissettiğim ve adlarını saymadığım daha pek çok dostum var. Onların anlayışına sığınarak hepsine birden toplu olarak teşekkür etmek istiyorum.

ÖZET

DALKIRAN, Ömer. *Ağ kuşağının Bilgi Davranışları: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme*, Doktora Tezi, Ankara, 2018.

Bilgi sistemleri ve hizmetler kullanıcıların bilgi davranışları (bilgi gereksinimi, bilgi arama, kullanma ve paylaşma davranışı) dikkate alınarak geliştirilmelidir. Dijital teknoloji çağında doğan ve önceki kuşaklara göre farklı özellikler gösteren ağ kuşağının bilgi davranışları da farklıdır. Bu nedenle ağ kuşağı özelliklerinin tanınması ve buna göre hareket edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu betimleyici araştırmanın amacı Hacettepe Üniversitesi'ndeki ağ kuşağı mensubu öğrencilerin bilgi davranışlarını ve bilgi hizmetlerinden beklentilerini tespit etmektir. Bu kapsamdaki literatüre dayalı oluşturulan ankette Teknoloji Kabul Modeli maddelerine dayandırılan sorulara da yer verilmiştir. Anket, 18-30 yaş arası 381 öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen nicel ve nitel verilerin analizinde IBM Statistics 23 ve MS Excel yazılımlarından yararlanılmıştır. Veriler tanımlayıcı istatistikler ve içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Elde edilen bulguların ağ kuşağına yönelik bilgi hizmetlerinin planlaması ve sunumunda yararlı olacağı düşünülmektedir.

Ağ kuşağının önemli bir kısmı (%68,5) her tür bilgi ihtiyacında önce Internet'i kullanmaktadır. Ağ kuşağı için Internet bilgiye erişimle özdeşleşmiş durumdadır. %32,8'lik kesim Internet bağımlılığına yakın düzeydedir. Kütüphane, ağ kuşağına büyük oranda bilgi/kaynak çağrışımı yapmaktadır. Yaklaşık üçte birlik kesim telif haklarına dikkat etmemektedir. Bilgi edinmede kütüphane, Internet'e göre maliyetli ama güvenilir bir kaynak olarak görülmektedir. Kütüphaneden temel beklentiler bilgi, kaynak, kolay erişim ile fiziksel mekân olanaklarıdır. Algılanan kullanım kolaylığı, algılanan fayda, güven, bilgiye hızlı ve kolay erişim isteği, bilgisayar öz-yeterliği, kolaylaştırıcı şartlar, bilgisayar kaygısı, algılanan zevk, eğlence, imaj, fiyat değeri, bağımlılık, alışkanlık, kütüphane kullanım maliyeti ile kütüphane kaynaklarına hızlı ve kolay erişim isteğinin de ağ kuşağının bilgi davranışları üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgular doğrultusunda, "Ağ kuşağının bilgi davranışları (bilgi gereksinimi, bilgi arama davranışları, bilgi kullanım ve paylaşım özellikleri) Internet'in etkisiyle şekillenmektedir", "Ağ kuşağının Internet'i temel ve öncelikli erişim aracı olarak kullanımında kullanım kolaylığı, yarar, bedel, ve güven algılarının etkisi vardır" ve "Ağ kuşağının bilgi hizmetlerinden beklentileri Internet'in etkisiyle şekillenmektedir" biçimindeki hipotezlerimiz doğrulanmıştır. Çalışmanın sonunda bulgulara dayalı çeşitli öneriler sunulmuştur. Ayrıca bilgi davranışı model önerisi oluşturulmuştur.

Anahtar Sözcükler

Bilgi davranışı, Bilgi arama davranışı, Ağ kuşağı, Dijital Yerliler, Teknoloji Kabul Modeli

ABSTRACT

DALKIRAN, Ömer. *Information Behaviour of the Net Generation: An Examination on University Students*, Ph. D. Dissertation, Ankara, 2018.

Information systems and services have to be developed considering the information behaviours (information needs, information seeking, use and sharing behaviour) of users. The information behaviour of the net generation is different due to they born in the digital environment and have varied characteristic from the previous generation. For this reason, it is very important to recognize the net generation's characteristics and to act accordingly that. The purpose of this descriptive research is to determine the information behaviours of the members of the net generation in Hacettepe University and their expectations from the information services. In this context, the questionnaire based on the literature was also included in the questions based on the Technology Acceptance Models. As a result, data were collected from 381 students aged 18-30 by questionnaire. The analysis of quantitative and qualitative data obtained was based on IBM Statistics 23 and MS Excel software. The data were analysed by descriptive statistics and content analysis technique. The findings are thought to be useful in planning and presenting information services for the net generation.

A significant portion of the network generation (68,5%) uses the Internet first for all kinds of information needs. Internet identifies with information retrieval for the generation. 32,8% of that is close to Internet addiction. The library, makes a great deal of evocation of information/resource to the network generation. Approximately one-third of those do not pay attention to copyrights. The library is seen as a costly but reliable source of information rather than the Internet. Basic expectations from the library are information, resources, easy access and physical space possibilities. Quick and easy access to library resources with perceived ease of use, perceived usefulness, trust, information fast and easy access, computer self-efficacy, facilitating conditions, computer anxiety, perceived enjoyment, entertainment, image, price value, addiction, habit, also revealed that networking was effective on information behaviours. In the context of these findings, "Information behaviours of the net generation (information needs, information seeking behaviour, information use and sharing characteristics) are shaped by the influence of the Internet". The hypotheses of the thesis have been confirmed that "The net generation is influenced by the ease of use, benefit, cost, and confidence in using the Internet as a basic and priority access tool" and "The net generation's anticipation of information services is determined by the influence of the Internet". At the end of the study, various recommendations based on findings were presented. In addition, a proposal of information behaviour's model was established.

Keywords

Information behaviour, information seeking behaviour, Net generation, Digital natives, Technology Acceptance Model

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
TABLOLAR	xiv
ŞEKİLLER.....	xvi
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. KONUNUN ÖNEMİ.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI	3
1.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	4
1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	5
1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	5
1.5.1. Yöntem	5
1.5.2. Evren ve Örneklem	6
1.5.3. Verilerin Toplanması	8
1.5.4. Verilerin Analizi	9
1.6. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ	11
1.7. KAYNAKLAR.....	11

2. BÖLÜM: BİLGİ DAVRANIŞLARI.....	13
2.1. BİLGİ DAVRANIŞI KAVRAMI	13
2.2. BİLGİ DAVRANIŞININ GELİŞİMİ.....	19
2.3. BİLGİ DAVRANIŞLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	24
2.3.1. Yaşın Bilgi Davranışlarına Etkisi	28
2.3.2. Teknolojinin Bilgi Davranışlarına Etkisi.....	32
3. BÖLÜM: AĞ KUŞAĞININ BİLGİ DAVRANIŞLARI.....	37
3.1. KUŞAK KAVRAMI	37
3.2. KUŞAKLARIN GRUPLANDIRILMASI	38
3.3. AĞ KUŞAĞI	40
3.3.1. Ağ Kuşağının Özellikleri.....	41
3.3.2. Ağ Kuşağının Özelliklerini Etkileyen Faktörler.....	47
3.4. AĞ KUŞAĞININ BİLGİ DAVRANIŞLARI	49
3.5. TÜRKİYE’DE AĞ KUŞAĞI.....	58
4. BÖLÜM: TEKNOLOJİ KABUL MODELİ VE ARAŞTIRMA İLE İLİŞKİSİ.....	64
4.1. TEKNOLOJİ KABUL MODELİ.....	64
4.2. TEKNOLOJİ KABUL MODELİNİN ARAŞTIRMA AÇISINDAN ÖNEMİ	70
4.3. ANKET SORULARININ HAZIRLANMASI	74
5. BÖLÜM: BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	78
5.1. GİRİŞ.....	78
5.2. AĞ KUŞAĞININ GENEL ÖZELLİKLERİ	78
5.2.1. Demografik Özellikleri.....	79
5.2.2. İnternet ve Sosyal Medya Kullanım Özellikleri	80
5.3. AĞ KUŞAĞININ BİLGİ DAVRANIŞI ÖZELLİKLERİ.....	83
5.3.1. Ağ Kuşağının İnternet Algıları ve İnternet’in Bilgi Davranışları İçindeki Yeri	83
5.3.2. Ağ Kuşağının Bilgi Davranışlarını Etkileyen Nedenler	84
5.3.3. Ağ Kuşağının Bilgi Arama Stratejileri	87

5.3.4. Ağ Kuşağının Bilgiyi Değerlendirme Özellikleri.....	90
5.3.5. Ağ Kuşağının Bilgi Kullanım ve Paylaşım Özellikleri	92
5.4. AĞ KUŞAĞININ KÜTÜPHANE ALGILARI VE BİLGİ HİZMETLERİNDEN BEKLENTİLERİ.....	96
5.5. AĞ KUŞAĞININ GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE BİLGİ DAVRANIŞLARINDAKİ FARKLILAŞMA.....	97
5.6. İNTERNET’TEN BİLGİ ARAMA İLE TKM MADDELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	101
5.6.1. İnternet’ten Bilgi Arama ile Algılanan Kullanım Kolaylığı, Algılanan Fayda ve Bilgiye Hızlı ve Kolay Erişim İsteği Arasındaki İlişki.....	101
5.6.2. İnternet’ten Bilgi Arama ile Fiyat Değeri Arasındaki İlişki.....	103
5.6.3. İnternet’ten Bilgi Arama ile Bilgisayar Öz-yeterliliği Arasındaki İlişki.....	103
5.6.4. İnternet’ten Bilgi Arama ile Kolaylaştırıcı Şartlar Arasındaki İlişki.....	104
5.6.5. İnternet’ten Bilgi Arama ile Bilgisayar Kaygısı, Algılanan Zevk ve İmaj Arasındaki İlişki.....	105
5.6.6. İnternet’ten Bilgi Arama ile Bağımlılık ve Alışkanlık Algısı Arasındaki İlişki	107
5.6.7. İnternet’ten Bilgi Arama ile Kütüphane Kullanım Maliyeti Algısı ve Kütüphane Kaynaklarına Hızlı ve Kolay Erişim İsteği Arasındaki İlişki	108
5.6.8. Genel Değerlendirme.....	109
5.7. NİTEL BULGULARIN ANALİZİ	111
5.7.1. Giriş	111
5.7.2. Ağ Kuşağının İnternet Algıları	112
5.7.3. Ağ Kuşağının Kütüphane Algıları	116
5.7.4. Ağ Kuşağının Kütüphaneden Beklentileri.....	121
6. BÖLÜM: DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	127
7. BÖLÜM: ÖNERİLER	135
7.1. ÖNERİLER	135
7.2. BİLGİ DAVRANIŞI MODEL ÖNERİSİ	140
7.3. GELECEKTE YAPILMASI GEREKEN ÇALIŞMALAR	143
KAYNAKÇA	146

EK 1: Anket Soruları.....	164
EK 2: Ağ Kuşağının Genel Özellikleri ile Bilgi Davranışları Arasındaki İlişkiye Yönelik Tablolar	168
EK 3: Etik Kurul İzni	171
EK 4: Orijinallik Raporu.....	172

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ASIS&T	American Society for Information Science and Technology
BTKKT	Birleştirilmiş Teknoloji Kabul ve Kullanım Teorisi Modeli
BTKKT2	Birleştirilmiş Teknoloji Kabul ve Kullanım Teorisi Modeli 2
DOI	Diffusion of Innovations
ELIS	Everyday life information seeking
GET	Gerekçeli Eylem Teorisi
HCI	Human-computer interaction
HOBTKKT	Hizmet Odaklı Birleştirilmiş Teknoloji Kabul ve Kullanım Teorisi Modeli
ISIC	Information Seeking in Context
NML	New Millennium Learners
OCLC	Online Computer Library Center
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
PDT	Planlı Davranış Teorisi
SOUTAUT	Service Oriented Unified Theory of Acceptance and Use of Technology
SIG USE	Special Interest Group on Information Behavior
TAM	Technology Acceptance Model
TAM2	Technology Acceptance Model 2
TAM3	Technology Acceptance Model 3
TDK	Türk Dil Kurumu
TKM	Teknoloji Kabul Modeli
TKM2	Teknoloji Kabul Modeli 2
TKM3	Teknoloji Kabul Modeli 3
TPB	Theory of Planned Behavior
TRA	Theory of Reasoned Action
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UTAUT	Unified Theory of Acceptance and Use of Technology

UTAUT2	Unified Theory of Acceptance and Use of Technology 2
VB	Ve benzeri
YBÖ	Yeni Binyılın Öğrencileri
YYT	Yeniliklerin Yayılması Teorisi

TABLOLAR

Tablo 1. Farklı Büyüklükteki Evrenler için Kuramsal Örneklem Büyüklükleri ve %95 Kesinlik Düzeyi Tolerans Gösterilebilir Hata için Gerekli Örneklem Büyüklükleri.....	8
Tablo 2. Çeşitli Kaynaklara Göre Kuşakların Tanımlamaları.....	39
Tablo 3. Yaygın Olarak Kullanılan Kuşak ve Dönem Tanımlamaları.....	39
Tablo 4. Ağ Kuşağının Karakteristikleri ve Tipik Davranış Özellikleri.....	42
Tablo 5. Anket Soruları ve Sınanmak İstenen Özellikler.....	75
Tablo 6. Cinsiyet, Yaş ve Fakülteler/Disiplin Alanları (n = 381).....	79
Tablo 7. İnternet Kullanım Geçmişleri, Günlük Ortalama İnternet Kullanım Süreleri ve En Çok Kullanılan Sosyal Medya Araçları (n = 381).....	81
Tablo 8. İnternet Algıları ve İnternet'in Bilgi Davranışları İçindeki Yeri.....	83
Tablo 9. Bilgi Davranışlarının Etkileyen Nedenler.....	85
Tablo 10. Bilgi Arama Stratejileri.....	88
Tablo 11. Bilgiyi Değerlendirme Özellikleri.....	91
Tablo 12. Bilgi Kullanım Özellikleri.....	92
Tablo 13. Bilgi Paylaşım Özellikleri.....	93
Tablo 14. Telif Hakları ile İlgili Görüşleri.....	94
Tablo 15. Kütüphane Algıları ve Bilgi Hizmetlerinden Beklentileri.....	96
Tablo 16. Ağ Kuşağının Genel Özelliklerinin Bilgi Davranışlarıyla İlişkisi.....	98
Tablo 17. İnternet'ten Bilgi Arama ile Algılanan Kullanım Kolaylığı, Algılanan Fayda ve Hızlı ve Kolay Erişim İsteği Arasındaki İlişki.....	102
Tablo 18. İnternet'ten Bilgi Arama ile Fiyat Değeri Arasındaki İlişki.....	103
Tablo 19. İnternet'ten Bilgi Arama ile Bilgisayar Öz-yeterliği Arasındaki İlişki.....	104
Tablo 20. İnternet'ten Bilgi Arama ile Kolaylaştırıcı Şartlar Arasındaki İlişki.....	105
Tablo 21. İnternet'ten Bilgi Arama ile Bilgisayar Kaygısı, Algılanan Zevk ve İmaj Arasındaki İlişki.....	106
Tablo 22. İnternet'ten Bilgi Arama ile Bağımlılık ve Alışkanlık Algısı Arasındaki İlişki.....	107
Tablo 23. İnternet'ten Bilgi Arama ile Kütüphane Kullanım Maliyeti Algısı ve Kütüphane Kaynaklarına Hızlı ve Kolay Erişim İsteği Arasındaki İlişki.....	108
Tablo 24. Bilgi Arama Davranışını Etkileyen Maddeler.....	110

Tablo 25. İnternet Algıları (n = 375).....	113
Tablo 26. Kütüphane Algıları (n = 374).....	117
Tablo 27. Kütüphaneden Beklentiler (n = 368).....	122

ŞEKİLLER

Şekil 1. Wilson'ın İç İç Geçen Bilgi Davranışı Modeli (Wilson, 1999, s. 263).....	17
Şekil 2. Teknoloji Kabul Modeli (Davis, Bagozzi ve Warshaw, 1989, s. 985).....	65
Şekil 3. Birleştirilmiş Teknoloji Kabul ve Kullanım Teorisi Modeli (Venkatesh, Morris, Davis ve Davis, 2003, s. 447)	67
Şekil 4. Teknoloji Kabul Modeli 3 (Venkatesh ve Bala, 2008, s. 280)	69
Şekil 5. İnternet Algılarına İlişkin Etiket Bulutu	114
Şekil 6. Kütüphane Algılarına İlişkin Etiket Bulutu.....	119
Şekil 7. Kütüphane Beklentilerine İlişkin Etiket Bulutu	124
Şekil 8. Ağ Kuşağı Öğrencilerinin Bilgi Davranışlarına Yönelik Model Önerisi	141

1. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1. KONUNUN ÖNEMİ

İnsanın bilgiye olan gereksinimi ve bilgiyle olan yakın ilişkisi ilkçağlardan bu yana süregelmiştir. İnsan, yaşamı için hayati bir gereklilik olan bilgiyi, çok çeşitli kaynaklardan farklı yollarla bilinçli veya bilinçsiz olarak edinip kullanmakta ve başkalarıyla paylaşmaktadır. İnsanın bilgi kaynakları ve kanalları ile olan bütün ilişkileri (arama, kullanma, paylaşma) bilgi davranışı (information behavior) olarak nitelendirilmektedir (Wilson, 2000, s. 49). Bilgi davranışı, bilgi gereksinimi dahil olmak üzere bilgi arama, kullanma ve paylaşma ile ilgili tüm aktif ve pasif süreçleri içermektedir.

Bilgi merkezlerinin ve sistemlerinin temel işlevi kullanıcıların bilgiye erişimini sağlamaktır. Bu bağlamda bilgi merkezlerinin hitap ettiği kitleye yönelik koleksiyon oluşturma, hizmet planlama, tasarlama, geliştirme ve değerlendirme açısından kullanıcıların iyi tanınması, bilgi davranışlarının ve verilen hizmetten tatmin olma durumlarının saptanması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, bilgi davranışı araştırmaları, ulusal ve yerel düzeyde bilgi politikaları ile bilgi erişim yöntem ve tekniklerinin geliştirilmesine de dayanak olabilmektedir. Elde edilen verilerle, kullanıcı özelliklerine uygun, kullanıcı merkezli hizmet ve sistem tasarımları yapılabilmektedir (Uçak, 1997a, s. 324; Uçak, 1997b, s. 1-2; Najjari, 2010, s. 2).

Kullanıcının tanınmasına yönelik araştırmalar olarak tanımlanabilecek kullanıcı araştırmalarıyla yakın bir ilişki içinde gelişen bilgi davranışı araştırmaları 1950'li yıllarda başlamıştır (Uçak ve Al, 2000, s. 318). Önceleri sistemi merkeze alan anlayış yerini 1980'li yıllardan itibaren kullanıcının önemine bırakmıştır. Sistem odaklı yaklaşım yerine kullanıcı özellikleri ve beklentilerinin incelenmesi ağırlık kazanmıştır. Bireysel bilgi davranışları üzerine önemli kuram ve modeller geliştirilmiştir (Yıldız ve Uçak, 2014, s. 5).

Bilgi davranışı üzerine araştırmalar bireyin bilgi davranışlarının pek çok etkene bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir. Bilgi davranışları bireyin kişisel özellikleri, yaşadığı çevreye bağlı etmenler ile bilginin kaynağı ve bilgiye erişimle ilgili koşullara

bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (Uçak, 1997a, s. 320-321). İçinde bulunduğumuz çağın, anılan faktörler içinde yer alan teknoloji unsurunun ve bireyin yaşının önemini ön plana çıkardığı söylenebilir.

Bilgi teknolojisindeki gelişmelerle birlikte bilginin ortamı büyük oranda değişmiş ve elektronik ortamda bilgiye erişim önemli hale gelmiştir. Bireyler Internet'ten sağlıkla ilgili bilgi edinme, boş zamanları değerlendirme ve eğitim etkinlikleri için yararlanabilmektedirler. Bu açıdan teknoloji insanın bilgi davranışlarını değiştirmiştir (Wilson, 2010, s. 31).

Yaklaşık aynı tarihsel zaman aralıklarında doğan, dolayısıyla yakın bir yaş grubunda olan, benzer koşul ve sıkıntılarla yüzleşen sosyal gruplar kuşak (nesil, jenerasyon) olarak adlandırılmaktadır (TDK, 2011, s. 1542-1543). İnsan, yaşadığı toplumun özellikleri ve meydana gelen olaylardan etkilenmektedir. Böylesi bir ortamda, kuşaklar yetiştirme ortamlarına göre farklı özelliklere sahip olmaktadır. Bu nedenle, sosyal yaşamda farklı kuşak bireyler arası sorun ve çatışmalar yaşanabilmektedir. Ortaya çıkan sorunların çözümü kuşak farklılıklarını net olarak ortaya koyacak araştırmalarla mümkün olabilir (Adıgüzel, Batur ve Ekşili, 2014, s. 166). Aynı kuşağa mensup olan kişiler yetiştikleri ortam ve koşullardan kaynaklanan nedenlerle ortak özellikler sergilemektedir. Bu durum, bilgi davranışları açısından bireylerin yaşına odaklanması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Hızla gelişen teknolojinin etkisiyle yeni kuşaklar ortaya çıkmaktadır. Nitekim, literatürde 1980 yılı sonrası yani bilgisayar, Internet çağında doğan, teknolojiyle iç içe yetişen ve ağ kuşağı olarak adlandırılan ve önceki kuşaklara göre farklı davranış özellikleri gösteren bir kuşaktan bahsedilmektedir. (Tapscott, 1998; Howe ve Strauss, 2000; Combes, 2006; Prensky, 2001a, 2001b).

Çevresiyle sürekli bağlantıda kalmayı tercih eden, öğrenme stilleri değişik olan ve bilgi aramada öncelikle elektronik ortamı tercih eden, sosyal ağları yoğun kullanan ağ kuşağı mensupları önceki kuşaklara göre farklı bilgi davranışları sergilemektedirler. Ayrıca, bilgi hizmetlerinden ve sistemlerinden beklentileri de önceki kuşaklara göre farklıdır (Yalçın, 2004, Tapscott, 2009; Tonta, 2009; De Rosa, Cantrell, Hawk ve Wilson, 2006, Rowlands ve Diğerleri, 2008).

Ağ kuşağıyla birlikte, kütüphaneler ve bilgi sistemleri geleneksel kullanıcı gruplarının yanı sıra yeni kuşak kullanıcıların talepleriyle ve beklentileriyle yüzleşmek durumunda kalmıştır. Türkiye’de ağ kuşağının bilgi davranışlarına yönelik araştırmalar yetersizdir. Dolayısıyla bu kuşağın bilgi davranışlarına ilişkin yeterli bilgimiz bulunmamaktadır. Kuşkusuz, bu bilinmezlik ve eksiklik, bu yaş grubundaki bireylere sunulan bilgi hizmetlerinin niteliğini de olumsuz etkilemektedir.

Kütüphaneler ve bilgi sistemlerinin kullanıcıları artık birbirinden radikal biçimde farklı kuşaklara mensup bireylerden oluşmaktadır. Kütüphaneler ve bilgi sistemlerinin önemli bir çoğunluğa sahip ağ kuşağını yok sayması, görmezden gelmesi veya bu kuşak kullanıcılara hazırlıksız yakalanması varoluşlarını etkileyecek derecede olumsuzluklara yol açabilir. Kullanıcılarını iyi tanımayan, kullanıcı özelliklerine göre kaynak, sistem ve hizmet geliştiremeyen bilgi merkezleri en temel görevlerini sağlıklı biçimde yerine getiremez. Ağ kuşağı kullanıcılarının özelliklerinin ve bilgi aramaya ilişkin tutumlarının belirlenmesi bu kullanıcılara yönelik bilgi hizmetlerinin planlanması, etkili biçimde sunulması ve kullanıcı tatmini açısından önemlidir. Bu nedenle, İnternet ve dijital teknolojilerle iç içe yaşayan, sürekli olarak bağlantıda kalan ağ kuşağının bilgi davranışlarının ortaya konulması, bilgi hizmetlerinden ve sistemlerinden beklentilerinin saptanması, bütün bu çalışmaların yapılabilmesi için gerekli görülmektedir. Bu süreçte, hızla gelişen teknolojinin bilgi davranışları üzerindeki etkisinin göz önünde bulundurulması zorunludur.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI

Bilgi ve iletişim teknolojisinde yaşanan gelişim, kullanıcıların bilgi davranışlarının değişmesinde en önemli etkenlerden birisidir. Tüm kullanıcılar üzerinde geçerli olan bu etki özellikle İnternet ortamına doğan kullanıcıların bilgi arama ve kullanım davranışlarını belirlemektedir. Ancak, bu grup kullanıcıları ele alıp araştıran çalışmalar yetersizdir. Bu bağlamda araştırmanın problemi “1980 sonrası doğan kullanıcı grubunun bilgi davranışına İnternet’in etkisi nedir?” biçiminde ifade edilebilir.

Belirtilen sorundan yola çıkarak araştırmanın amacı Hacettepe Üniversitesi’ndeki ağ kuşağına mensup öğrencilerin bilgi davranışlarını; bu kullanıcı grubunun eğitim ve sosyal yaşamında İnternet kullanım özelliklerini ve bunları etkileyen nedenleri araştırmaktır. Bu

araştırma Hacettepe Üniversitesi'ndeki ağ kuşağı niteliği taşıyan bilgi kullanıcılarının özelliklerinin belirlenmesi ve derinlemesine analiz edilmesine olanak sağlayacaktır. Araştırma sonuçları, kullanıcıların hangi amaçla nasıl bilgi aradıkları, bilgi edinme ve kullanım ortamı olarak Internet'i neden ve nasıl kullandıkları, bilgiyi değerlendirme, kullanma ve paylaşım özellikleri, sosyal ağ kullanımları, telif hakları ile Internet ve kütüphane algılarının anlaşılabilmesi için aydınlatıcı olacaktır. Araştırma sonucu elde edilen verilere dayalı olarak, bilgi hizmetlerine yönelik öneriler de getirilebilecektir. Araştırmanın özellikle ulusal literatüre ve bu konuda yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın problemi ve amacı çerçevesinde oluşturulan araştırma soruları şunlardır:

1. Ağ kuşağının bilgi gereksinimleri nelerdir?
2. Ağ kuşağının bilgi arama davranışları nelerdir?
3. Bilgi teknolojisi ağ kuşağının bilgi davranışlarını nasıl etkilemektedir?
4. Internet'in ağ kuşağının bilgi davranışları içindeki yeri nedir?
5. Ağ kuşağının bilgi kullanım ve bilgi paylaşım özellikleri nelerdir?
6. Ağ kuşağının bilgiyi değerlendirme özellikleri nelerdir?
7. Ağ kuşağının bilgi hizmetlerinden beklentileri nelerdir?

1.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Bu araştırmanın hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir:

1. Ağ kuşağının bilgi davranışları (bilgi gereksinimi, bilgi arama davranışları, bilgi kullanım ve paylaşım özellikleri) Internet'in etkisiyle şekillenmektedir.
2. Ağ kuşağının Internet'i temel ve öncelikli erişim aracı olarak kullanımında
 - a. kullanım kolaylığı,
 - b. yarar,
 - c. bedel¹
 - d. güven

¹ Zaman, emek, para maliyeti.

algılarının etkisi vardır.

3. Ağ kuşağının bilgi hizmetlerinden beklentileri Internet'in etkisiyle şekillenmektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Bilgi davranışı bilgisayar bilimleri, sosyoloji ve psikoloji gibi pek çok disipline konu olabilen bir alandır. Bu araştırmada bilgi davranışı kütüphanecilik ve bilgibilim açısından incelenmektedir. Araştırma kapsamında konu aktif ve pasif bilgi merkezi kullanıcıları olan üniversite öğrencileri açısından ele alınacaktır. Bu nedenle araştırmaya katılanların kütüphaneyi kullanıp kullanmamaları bir ölçüt değildir. Bu bağlamda, üniversite öğrencilerinin gerek günlük düzeyde gerekse de ödev ve araştırmalarıyla ilgili konulardaki bilgi davranışları bilgi merkezleriyle sınırlandırılmaksızın bütüncül bir yaklaşımla incelenmiştir. Konu, bilgi davranışını etkileyen faktörlerden yaş ve teknoloji ile bağlantılı olarak ele alınmıştır.

1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

1.5.1. Yöntem

Araştırmanın kuramsal altyapısının oluşturulması için öncelikle gençlerin bilgi davranışıyla ilgili kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Ardından araştırmanın yapısına uygun bir yöntem belirlenmiştir. Araştırma, mevcut bir durumu olduğu gibi betimlemeye yarayan tarama modeli (Karasar, 2012, s. 77) kapsamında genel tarama modeliyle tasarlanmıştır. Genel tarama modelleri; “çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleri” olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2012, s. 79). Bu tür betimleyici araştırmalar insanların inanç, görüş ve davranışlarını saptamak için uygundur. Tek biçim sorular tek seferde büyük bir kitleye uygulanarak değişkenlerin ölçümü ve hipotezlerin test edilmesi sağlanabilir; davranış ve deneyim gibi özelliklere ilişkin çıkarımlar yapılabilir (Neuman, 2012, s. 395-400).

Türkiye’de konuyla ilgili çalışmaların eksikliğinden hareketle araştırma doğal olarak bir durum tespiti yapma, konuya açıklama getirme yani betimleme amaçlı olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın yöntemiyle ilgili daha ayrıntılı bilgi çalışmanın 4. Bölümünde verilmektedir.

1.5.2. Evren ve Örneklem

Ağ kuşağı genç yaştaki bireylerden oluşmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın evrenini Hacettepe Üniversitesi’nde öğrenim görmekte olan önlisans ve lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Lisansüstü öğrenim gören öğrenciler ise araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Araştırmanın evrenini 36.542² öğrenci oluşturmaktadır. Evrenin tümüne ulaşmak olanaksız olduğundan belirtilen evren üzerinden örneklem belirlenmiştir. Hacettepe Üniversitesi’nin coğrafi olarak dağınık kampüs yapısı, evrendeki lisans öğrencilerinin tamamına toplu ve kesin olarak ulaşılacak platform olmaması ve zaman kısıtlılığı gibi nedenler örnekleme ulaşım gücünü doğurmuştur. Bu bağlamda araştırmanın örnekleme kolay ve ekonomik bir yöntem olan “amaçlı örnekleme” (purposive sampling) kapsamında “ölçüt örnekleme” (criterion sampling) ile belirlenmiştir. Yargısal, yargıya dayalı ya da amaca yönelik örnekleme de denilen bu örnekleme türü, bilgi açısından zengin olan özel bir durumu detaylı biçimde inceleme ve açıklamaya olanak sağlamaktadır. Araştırmacı kendi bilgi ve deneyimine veya bir uzman görüşüne dayanarak belirli özellikleri taşıyan ve araştırmanın amacına hizmet edecek uygun denekleri örnekleme dâhil edebilir. Ancak, yalnızca kolay ulaşılabilen denekleri örnekleme almaz (Balcı, 2013, s. 104; Özen ve Gül, 2007, s. 414; Neuman, 2012, s. 322; Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 107). Ölçüt örnekleme ise araştırmacı tarafından oluşturulan veya önceden belirlenmiş ölçütlere uyan durum ve bireylerin üzerine çalışılmasını ifade eder. Bu yöntemle örneğin, yalnızca belirli hastalıkları bulunan veya belirli yaşam deneyimlerine sahip bireyler araştırmaya dâhil edilebilir (Palys, 2008, s. 697; Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 112). Bu tür örnekleme yöntemlerinin başarısı araştırmacının konuya hâkimiyeti, evreni iyi tanması ve evrenin araştırma için önemli olan özellikleri

²Bu veri 17.02.2016 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığından edinilmiştir.

bakımından bağdaşık (homojen) olmasına bağlıdır. Örneklem seçilen birimlerin evreni temsil edebilmesi için evren özelliklerinin iyi bilinmesi ve bu birimlerin evrenin ortalama özelliklerini taşıması önemlidir (Özmen, 1999, s. 34). Bu kapsamda çalışmanın örneklemini İnternet kullanan, 18-30 yaş aralığında, çalışmaya katılmaya istekli bireyler arasından rastgele seçilerek oluşturulmuştur. Ayrıca, örnekleme temel bilim alanlarına göre en yüksek derecede çeşitlilik sağlanabilmesi amacıyla her disiplin alanından oransal olarak uygun sayıda denek örnekleme dâhil edilmeye çalışılmıştır. Literatürde genel olarak olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinin evreni temsiline ilişkin eleştirilere rastlanmaktadır. Ancak, araştırmamızın örneklemini oluşturulurken amaçlı örnekleme ve ölçüt örnekleminin yanı sıra disiplinlere göre azami (maksimum) çeşitlilikte birey örnekleme seçilmiştir. Ayrıca, örnekleme bireylerin araştırmanın amacına uygun bireyler olduğu ve araştırma açısından önemli olan özellikler yönünden (İnternet kullanımı ve yaş grubu) homojen bir kitle niteliğinde olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Belirtilen unsurların örneklemin temsil gücünü olumlu katkı yaptığı düşünülmektedir.

Örnekleme büyüklüğünü hesaplamak için aşağıdaki formül (Şeker ve Düzyol, 2011, s. 140) kullanılmıştır:

$$n = \frac{1}{\frac{1}{N} + \frac{e^2}{z^2(p(1-p))}}$$

Formülde hata oranı (e) 0,05, güven düzeyi 1,96 ve anlamlılık düzeyi (p) 0,50 olarak alınmış ve örneklem 380 olarak hesaplanmıştır (G. Doğan, kişisel iletişim, 2 Mart 2016). Örneklem büyüklüğü; %5 kabul edilebilir hata miktarı ve %95 (z = 1,96) güvenirlilik düzeyi üzerinden hesaplanmıştır.

Örnekleme büyüklüğünün hesaplanması istatistik bilgisi gerektirmektedir. Ancak, literatürde evren nüfusuna göre örneklem büyüklüğü miktarlarını veren hazır hesaplanmış listeler de bulunmaktadır. Bu listelerden bir tanesi örnek olarak Tablo 1’de verilmiştir (Balcı, 2013, s. 108’de aktarıldığı gibi).

Tablo 1. Farklı Büyüklükteki Evrenler için Kuramsal Örneklem Büyüklükleri ve %95 Kesinlik Düzeyi Tolerans Gösterilebilir Hata için Gerekli Örneklem Büyüklükleri

Evren	%5	%4	%3	%2
100	79	85	91	96
500	217	272	340	413
1.000	277	375	516	705
5.000	356	535	879	1.622
50.000	381	593	1.044	2.290
100.000	382	596	1.055	2.344
1.000.000	384	599	1.065	2.344
25.000.000	384	600	1.067	2.400

Kaynak: Balcı, 2013, s. 108.

Çalışmada 381 kişiden veri toplanmıştır. Buna göre araştırma % 95 kesinlik düzeyi ve % 5 hata payı kapsamında incelenecektir.

1.5.3. Verilerin Toplanması

Çalışmaya veri toplamak için, belirli kişilere bir dizi soru sormaya dayalı sistematik bir veri toplama aracı olan anket (Houston, 2004, s. 9) tekniğinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda Teknoloji Kabul Modeli de dikkate alınarak, öğrencilerin Internet'e yönelik algısı, davranış özellikleri ve bilgi davranışlarını belirlemek üzere bir anket oluşturulmuştur. Konunun kapsamı çok geniş olduğu için anket formu çoktan seçmeli, 5'li Likert tipi ve açık uçlu olmak üzere 64 sorudan oluşmaktadır.

Anketteki olası hata ve anlaşılabilir ifadelerin kontrolü ve düzeltilebilmesi için öncelikle Şubat 2016'da ön çalışma (pilot uygulama) yapılmıştır. Anket, Beytepe Kampüsünde örneklem özelliklerine uygun 11 katılımcıya uygulanmış ve geribildirimler değerlendirilmiştir. Hacettepe Üniversitesi Senato Etik Komisyonuna sunulan anket etik açıdan uygun bulunarak uygulama için resmi izin alınmıştır.

Veri toplamak amacıyla anket çalışması 18 Mart – 8 Mayıs 2016 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Anket öncelikle Hacettepe Üniversitesi Bilgi İşlem Daire Başkanlığı

Elektronik Anket Uygulaması³ aracılığıyla uygulanmıştır. Bu aşamada uygulama ayarlarından anketi dolduracak kullanıcı türü “öğrenci” olarak belirlenmiş ve anket doldururken IP (Internet protokol) adresi kontrolü yapılması sağlanmıştır. Anket, 21 Mart 2016 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü aracılığıyla Hacettepe Üniversitesi öğrencilerine yönelik e-posta haberleşme listesi olan genel öğrenci listesine⁴ (ogrenci@hacettepe.edu.tr) gönderilmiştir. Uygulama için gönderilen anket linki katılımcıların ankete yalnızca Hacettepe Üniversitesi uzantılı e-posta adresleriyle oturum açarak katılmalarına olanak vermektedir. Çalışmaya katılımın düşük olması nedeniyle (80 kişi) listeye 1 Nisan 2016 tarihinde ikinci hatırlatma mesajı gönderilmiştir. Katılımın yine çok düşük düzeyde kalması nedeniyle (145 kişi) anket bu kez basılı formatta Beytepe ve Sıhhiye Kampüslerinde elden dağıtılarak uygulanmıştır. Sonuç olarak 145’i elektronik ve 236’sı basılı formatta olmak üzere toplamda 381 adet değerlendirmeye uygun anket formu elde edilmiştir.

1.5.4. Verilerin Analizi

Gerçekleştirilen anket bulgularının analizinde temel olarak “tanımlayıcı istatistik” tekniğinden yararlanılmıştır. Tanımlayıcı istatistik çalışmaları; sayı ya da sıklıklar (frekans), yüzdeler, aritmetik ortalama, mod, merkezi eğilim ölçülerinden medyan ve değişim ölçülerini içermektedir (Baş, 2001, s. 128). Çalışmamızın nicel verileri sıklık, yüzde değerleri ve çapraz tablolardan yararlanılarak analiz edilmiştir. Nitel veriler ise içerik analizi, sıklık analizi ve etiket bulutları oluşturularak analiz edilmiştir. Hipotezlere ilişkin saptamalar tablolara yansıyan yüzde değerlerine dayanarak yapılmıştır. Analizlerin nasıl yapıldığı ile ilgili daha geniş bilgi çalışmanın 4. ve 5. Bölümlerinde detaylı olarak açıklanmaktadır.

Çalışmamıza ilişkin en önemli sınırlılıklardan birisi verilerin analizine ilişkindir. Çalışmada verilerin istatistiksel analizi için öncelikle, elde edilen veri türüne uygun olarak sosyal bilimlerde yaygın biçimde kullanılan Ki-kare testi kullanılması

³ <https://anket.hacettepe.edu.tr/index.php>

⁴ Genel öğrenci e-posta haberleşme listesine üye olan toplam lisans öğrenci sayısı tespit edilememiştir.

planlanmıştır. Ki-kare bağımsızlık testi aracılığı ile iki değişken arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olup olmadığı belirlenebilmektedir. Ki-kare testi her iki değişkenin sınıflama (nominal) veya sıralama (ordinal) ölçekli olduğu durumlara uygundur (Baş, 2010, s. 193). Bu analiz türünde test edilmek istenen hipotezler (H_0 : boş hipotez; H_1 : araştırma hipotezi) satır ve sütun değişkenlerinin birbirine bağımlı (ilişkili) veya bağımsız (ilişkisiz) oluşu üzerine kurgulanmakta ve sonuçlar yorumlanmaktadır. Ki-Kare bağımsızlık testi dört gözenekli (2×2) ve çok gözenekli düzenlerde $r \times c^5$ ($r > 2$ ya da $c > 2$) kullanılabilir. Yani, analiz edilecek olan değişken verileri niteliksel olarak sınıflandırılarak ikili çapraz veya daha büyük boyutlu çapraz tablolar haline getirilmektedir. Bu testte çok gözenekli düzenlerde hücrelerin %20'den fazlasında 5'ten az ve herhangi bir hücrede de 1'den az beklenen değer olmamalıdır. Bu koşul yerine getirilemezse tablodaki satır veya sütunlardan uygun olanları mantıklı biçimde birleştirme yoluna gidilebilmektedir. Test sonucunda tablo gözeneklerindeki beklenen sıklıklar 5'ten az olarak gerçekleştiği yani koşul yerine getirilemediği takdirde ise Fisher kesin testi kullanılabilir. Ancak, SPSS'te Fisher kesin testi 2×2 'lik tablolarda yapılabilir, daha büyük tablolar için ($r \times c$) SPSS Exact Test Module'ü kullanmak gerekmektedir (Tonta, 2007; Güngör ve Bulut, 2008; Çolak, 2015).

Çalışmamızda veriler Likert tipi sorularla beşli seçeneklerle toplandığından Ki-kare analizinin şartlarının sağlanabilmesi için kategoriler makul ölçüde birleştirilmiştir. “Kesinlikle katılmıyorum” ile “Katılmıyorum” seçenekleri “Katılmıyorum” seçeneğinde, “Katılıyorum” ile “Tamamen katılıyorum” seçenekleri ise “Katılıyorum” seçeneğinde gruplanmıştır. Hipotez testlerinde %95 güven düzeyi ($p < 0,05$) kabul edilmiştir. Gerçekleştirilen analizlerde genel olarak belirtilen koşulların karşılanmasında güçlükler yaşanmıştır. Ayrıca, ortaya çıkan sonuçların çapraz tablolarla basit biçimde vurgulanabilecek bir takım ilişkileri yeterince güçlü biçimde vurgulayamayacağı kaygısı açığa çıkmıştır. Bu nedenle, verilerin Ki-kare testi ile analiz edilmesinden vazgeçilmiştir.

⁵ Row (satır) x column (sütun).

1.6. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Araştırmamız yedi bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde konunun önemi, araştırmanın amacı ve hipotezleri, araştırmanın kapsamı, veri toplama teknikleri ve yöntem ile ilgili bilgiler verilmektedir.

İkinci bölümde bilgi davranışlarının kapsamı ve gelişimi ile bilgi davranışlarını etkileyen faktörler üzerinde durulmaktadır.

Üçüncü bölümde kuşak kavramı üzerinde durularak ağ kuşağının bilgi davranışlarına ilişkin literatür analizi yapılmıştır.

Dördüncü bölümde Teknoloji Kabul Modelinin kısaca tanıtımı yapılarak araştırma ile olan ilişkisi kurulmuştur.

Beşinci bölümde anket aracılığıyla toplanan verilerden elde edilen bulgulara ve bunların analizine yer verilmektedir.

Altıncı bölümde bulgular özetlenmiş, önemli bulgular literatür ışığında değerlendirilmiş ve çalışmada ulaşılan sonuçlar belirtilmiştir.

Yedinci bölümde ise bulgulara dayalı olarak öneriler sunulmakta ve gelecekte yapılabilecek çalışmalara ilişkin önerilerde bulunmaktadır. Ayrıca yeni bir bilgi davranışı modeli önerisi ortaya atılmaktadır.

1.7. KAYNAKLAR

Araştırmanın kuramsal alt yapısının kapsamlı biçimde oluşturulabilmesi amacıyla ulusal ve uluslararası literatürde yer alan çok çeşitli kaynaklara başvurulmuştur. Bu bağlamda ilgili veri tabanları ve kaynaklarda genel olarak bilgi davranışı, gençlerin Internet kullanımı ve bilgi davranışı ile Teknoloji Kabul Modeli konularına ilişkin anahtar kelimeler oluşturularak taramalar yapılmış ve birçok kaynağa ulaşılmıştır. Araştırmada yararlanılan başlıca veri tabanları ve kaynaklar şu şekilde sıralanabilir:

- Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS Index)

- Arastirmax Bilimsel Yayın İndeksi
- DergiPark
- EBSCOhost Research Databases
- EDUCAUSE Library
- e-LIS (E-Prints in Library & Information Science)
- Emerald Insight
- ERIC (Education Resources Information Center)
- Google Akademik
- InformationR.net
- Library & Information Science Abstracts (LISA)
- Library, Information Science & Technology Abstracts (LISTA)
- Project MUSE
- ProQuest Dissertations & Theses Global
- ScienceDirect
- SCOPUS
- Taylor & Francis Online
- TO-KAT Ulusal Toplu Katalog
- Türkiye Makaleler Bibliyografyası (1923-)
- ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı (2002-)
- Web of Science
- Wiley Online Library
- YÖK Ulusal Tez Merkezi

2. BÖLÜM: BİLGİ DAVRANIŞLARI

Bilgi davranışı çalışmaları tüm kullanıcıların bilgi ile ilişkilerini içeren, farklı özellikte kullanıcı gruplarının davranışlarını ortaya koymak için birçok araştırmanın yürütüldüğü geniş bir çalışma alanına sahiptir. Bu araştırmaların hareket noktası kullanıcı özellikleri ve beklentileridir. Bu amaçla yapılan araştırmalarla kullanıcıların bilgi ihtiyacı, özellikleri ve davranışları analiz edilerek daha etkin bilgi sistemleri ve hizmetlerinin tasarlanmasına çalışılmaktadır. Bilgi davranışı kütüphanecilik ve bilgibilim açısından olduğu kadar sosyoloji, psikoloji, iletişim, bilgisayar mühendisliği gibi farklı alanların da üzerinde odaklandığı önemli bir konu olmuştur. Araştırmanın bu bölümünde bilgi davranışının ne olduğu ve bu davranışı etkileyen nedenler üzerinde durulmaktadır.

2.1. BİLGİ DAVRANIŞI KAVRAMI

Literatür incelendiğinde bilgi davranışları konusunun bilgi gereksinimi (information need), bilgi arama (information seeking), bilgi arama süreci (information searching process), bilgi arama davranışı (information seeking behavior), bilgi tarama (information searching), bilgi tarama davranışı (information searching behavior), bilgi toplama (information gathering), bilgi kullanımı (information use), bilgi kullanım davranışı (information use behavior), bilgi paylaşımı (information sharing), bilgi paylaşım davranışı (information sharing behavior), bilgi davranışı (information behavior) ve insanın bilgi davranışı (human information behavior) gibi çok çeşitli kavramlarla ilintili olarak ele alındığı görülmektedir.

Son yıllarda yaygınlaşmaya başlayan bilgi davranışı terimi bilgi gereksinimi, bilgi tarama, bilgi arama ve bilgi kullanımı gibi kavramları kapsayan kullanışlı bir şemsiye terimdir (Yıldız ve Uçak, 2014, s. 4). Wilson tarafından ortaya atılan bu terim üzerine başlarda çeşitli tartışmalar yapılmış olmasına rağmen belirtilen alanlar için uygun bir terim olarak genel bir kabul görmüştür (Pettigrew, Fidel ve Bruce, 2001, s. 44). Bu nedenle bu araştırma kapsamında da yukarıda anılan bütün terimleri kapsayıcı nitelikte olan bilgi davranışı kavramı tercih edilmiştir. Bilgi davranışı kavramının iyi anlaşılabilmesi için öncelikle bilgi gereksiniminden başlayarak ilgili kavramların açıklanması yararlı olacaktır.

“Bilgi gereksinimi bireyin bir hedefini gerçekleştirmede mevcut bilgisinin (knowledge) yetersiz kaldığını kabul etmesi”dir (Case, 2012, s. 5). Diğer bir tanıma göre ise bilgi gereksinimi “bireyin bir problemi çözmek için mevcut bilgisi ile problemin gerçek çözümü arasındaki boşluğu algılamasıyla başlayan bir durum ya da süreç”tir (Miranda ve Tarapanoff, 2008).

Bilgi gereksinimi, bireyin içinde bulunduğu durumu etkileyen bir eksiklik halidir. Bireyin karşılaştığı ve var olan bilgisiyle üstesinden gelemediği bir belirsizlik ve şüpheli durum bilgi gereksinimini ortaya çıkarır. Bilgi gereksinimi insanın fizyolojik, toplumsal ve zihinsel gereksinimlerinden doğabilmektedir (Uçak, 1997a, s. 317). Bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı birbiriyle çok yakından ilişkili ve birbirini tamamlayıcı kavramlardır. Bilgi gereksinimi bilgi arama davranışını doğurabilmekte; ayrıca elde edilen yeni bilgiler de yeni bilgi gereksinimi oluşturabilmektedir. Bu nedenle, bu kavramların birlikte ele alınarak konuya bir bütün olarak yaklaşılması gerekir (Uçak, 1997a, s. 319).

Bilgi gereksinimiyle bağlantılı olan en önemli kavramlardan birisi “bilgi arama”dır. Nitekim, literatürde konuyla ilgili çalışmaların önemli bir bölümünün bilgi arama ve bilgi arama davranışı kavramlarıyla ilişkilendirildiği görülmektedir. Bilgi arama bireyin bilgi gereksinimini karşılamak için uygun bilgi kaynağını arama sürecini ifade eder (Saumure, 2010, s. 4). Literatürde bilgi arama ve bilgi arama davranışı ile ilgili çeşitli tanımlar bulunmaktadır:

“Bilgi arama bireyin bilgisindeki (knowledge) bir boşluk veya gereksinime karşılık olarak bilgi edinmeye yönelik bilinçli bir çabadır” (Case, 2012, s. 5).

“Bilgi arama süreci kullanıcının belirli bir sorun ya da konuya yönelik bilgisini artırmak amacıyla bilgidan anlam çıkarma etkinliğidir” (Kuhlthau, 1991, s. 361).

“Bilgi arama davranışı insan gereksinimlerinin karşılanması amacıyla bilgiye erişim ve kullanma sürecinde yapılan davranış ve yaşanan olaylardır” (Najjari, 2010, s. 393).

“Bilgi arama davranışı bir hedefe ulaşma gereği sonucu gerçekleştirilen amaçlı bir eylemdir” (Wilson, 2000, s. 49).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, bilgi arama davranışı bireyin bilgiyi elde etmeye yönelik olarak gerçekleştirdiği bütün eylemleri kapsamaktadır. Bilgi arama davranışı bir süreçtir ve farkına varılan bilgi gereksinimi sonucu ortaya çıkmaktadır (Dunn, 1986, s. 475). Herhangi bir sorunla karşılaşan bireyin, sahip olduğu mevcut bilgisiyle bu sorunun üstesinden gelemeyeceğini anladığı an bilgi arama başlar. Bu yetersizlik algısının ortadan kalkmasıyla bilgi arama süreci sona erebileceği (Krikelas, 1983, s. 7) gibi şekil değiştirerek devam da edebilir. Bilgi arama sürecinde bireyler bilgi gereksinimlerini karşılamak için çok farklı bilgi kanal ve kaynaklarını kullanabilirler. Bu süreçte kullanıcı gazete ve kütüphane gibi basılı bilgi kaynaklarıyla, World Wide Web (WWW) gibi bilgisayar tabanlı sistemlerle ve diğer kişilerle de etkileşime girebilmektedir (Singh ve Satija, 2006, s. 30; Wilson, 2000, s. 49).

Bilgi arama davranışları geleneksel olarak iki temel kategoride ele alınıp incelenmektedir: Görevle ilgili araştırmalar ve günlük bilgi arama davranışı (everyday life information seeking - ELIS). Günlük bilgi arama davranışı araştırmaları insanların günlük yaşamları bağlamında gerçekleşen sağlık, tüketim ve boş zamanlarına yönelik bilgi gereksinimleri ve bilgi aramalarına yönelik araştırmalardan oluşmaktadır (Savolainen, 2003, s. 1).

Bilgi arama davranışı kavramıyla yakından ilişkili olan bir diğer kavram ise “bilgi toplama davranışı”dır. Bilgi arama ve bilgi toplama davranışları arasındaki farkı yaratan temel unsur bilgi gereksiniminin niteliğidir. Bilgi arama davranışı farkına varılan ve karşılanması gereken bilgi gereksinimleri sonucu oluşurken bilgi toplama davranışı daha potansiyel gereksinimlerden kaynaklanmaktadır. Bilgi toplama davranışı acil olmayan ve ertelenebilen bilgi gereksinimlerini karşılamaya yönelik eylemleri ifade eden bir kavramdır. Bu bağlamda literatürü takip etmek veya gündeme dair farkındalığı korumak gibi amaçlarla ileride gerektiğinde kullanılmak üzere bilgileri depolamak bilgi toplama davranışı kapsamında değerlendirilmektedir (Krikelas, 1983, s. 8-9).

Bilgi davranışı kapsamında gerçekleşen bir diğer etkinlik ise “bilgi tarama davranışı”dır. Genel olarak literatürde bilgi tarama kavramı “bir kullanıcı ve bilgi sistemi arasındaki etkileşimli unsurları” ifade etmektedir (Spink ve Cole, 2004, s. 657). Wilson’a göre (2000, s. 49) bilgi tarama davranışı “araştırmacının her türden bilgi sistemiyle etkileşimde bulunurken sergilediği mikro düzeydeki davranışlardır.” Bilgi tarama davranışı insan bilgisayar etkileşiminin yanı sıra zihinsel düzeyde de gerçekleşebilir. Örneğin, sistem

kullanımında fare (mouse) ve bağlantılara (link) tıklamak, Boole arama stratejilerini kullanmak, erişilen iki bilgi kaynağından hangisinin daha yararlı olduğuna karar vermek veya elde edilen bilginin uygunluğuna karar vermek birer bilgi tarama davranışdır (Wilson, 2000, s. 49). Görüldüğü üzere bilgi tarama davranışı bilgi arama davranışı kapsamında, ancak, dar çerçevede gerçekleşen ve bilgiyi elde etmeye yönelik olarak sergilenen eylemleri içermektedir.

Bilgi kullanımı ve bilgi paylaşımı ise aranan bilgi bulunduktan sonra gerçekleşen süreçlerdir (Saumure, 2010, s. 4). Bilgi kullanımı bulunan bilginin kullanılması (örneğin, bir okul ödevi yaparken) durumudur (Saumure, 2010, s. 5). Wilson (2000, s. 50), bilgi kullanımının “kişinin mevcut bilgi haznesindeki bilgilerle ilgili fiziksel ve zihinsel eylemlerden oluştuğunu” ifade etmektedir. Önemli görülen bir metnin altını çizme veya bireyin mevcut bilgisini (knowledge) yeni bilgilerle karşılaştırması bilgi kullanımına örnek olarak gösterilebilir (Wilson, 2000, s. 50). Bununla birlikte bireyler yeni elde ettikleri veya mevcut bilgilerini kullanmanın yanı sıra başkalarıyla paylaşma yoluna da gidebilmektedirler. Bu davranış ise bilgi paylaşımı olarak nitelendirilmektedir.

Anılan bütün kavramlar literatürde çoğu kez tanımlanmadan ve birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılabilir. Ortaya çıkan durum kavram kargaşasına neden olurken konunun anlaşılmasını da zorlaştırmaktadır. Adı geçen kavramların ortak özelliği birbiriyle ilişkileri ve bir sürecin parçaları olabilmeleridir. Bu nedenle son yıllarda tüm bu kavramları kapsayacak şekilde kullanılan “bilgi davranışı” kavramına literatürde daha fazla yer verildiği görülmektedir. Bilgi davranışına ilişkin bazı tanımlar kavramın kapsamı hakkında fikir vermektedir. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

“Bilgi davranışı bilgi aramanın yanı sıra diğer kasıtsız ve pasif davranışların (örneğin göz atma ve bilgiye rastlama gibi) bütünü ve aramaya yönelik olmayan, aktif olarak bilgidan kaçınma gibi amaçlı davranışları da kapsar” (Case, 2012, s. 5).

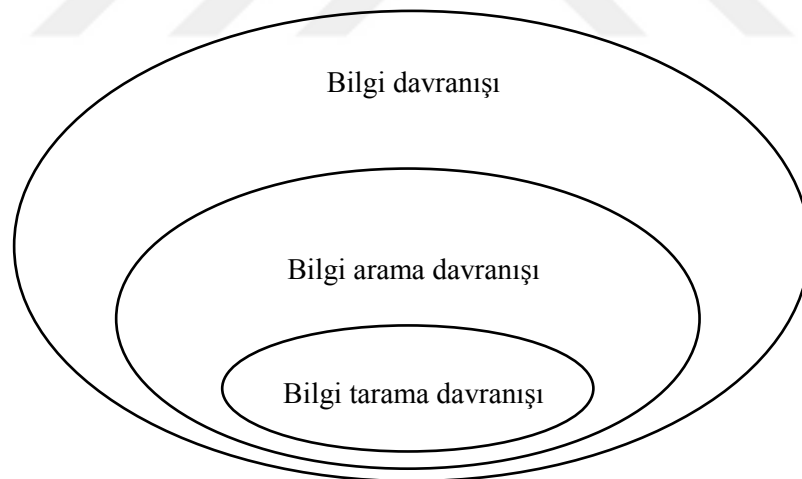
“Bilgi davranışı “aktif ve pasif bilgi arama ve bilgi kullanımı dâhil insanın bilgi kaynakları ve kanalları ile ilişkili davranışlarının bütünüdür” (Wilson, 2000, s. 49).

“Bilgi davranışı pasif veya belirsiz bilgi davranışı dâhil bilgi aramanın tüm yönlerini kapsayan bir terimdir” (Spink ve Cole, 2004, s. 657).

Yukarıda yer alan bu tanımlar bilgi davranışının bilgi arama davranışından farkını ortaya koyarken, bu kavramın bilgi toplama, rastgele bilgi erişim, farklı bilgi gereksinimlerinden doğan davranışların yanı sıra bilgiden kaçınma gibi tutumları da içine alan geniş bir çerçevesi olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Fisher ve Julien'e (2009, s. 1) göre bilgi davranışı insanların günlük yaşamlarında amaçlı veya amaçsız olarak, ne tür bilgi gereksinimi duydukları, bilgiyi nasıl aradıkları, yönettikleri, kullandıkları ve aktardıklarıyla ilgilidir.

Çeşitli bilgi davranışı modellerini inceleyen Wilson bilgi davranışı, bilgi arama davranışı ve bilgi tarama davranışının kapsamını ve bu kavramlar arasındaki ilişkiyi bir modelle ortaya koymuştur. Wilson'ın iç içe geçen bilgi davranışı modeline göre (1999, s. 263) bilgi davranışının bilgi arama davranışı ve bilgi tarama davranışını da kapsayan genel bir niteliği vardır. İnsanların bilgi kaynaklarını keşfetme ve bilgi edinme yöntemlerini ifade eden bilgi arama davranışı ise bilgi davranışının bir alt alanı olarak görülmelidir. Kullanıcıların bilgi sistemleriyle girdiği etkileşimlerle ilgili olan bilgi tarama davranışı da bilgi arama davranışının bir alt alanıdır. (Şekil 1).

Şekil 1. Wilson'ın İç İçe Geçen Bilgi Davranışı Modeli (Wilson, 1999, s. 263).

Yapılan tanımlar ve açıklamalarda insanın bilgi kaynaklarıyla ve kanallarıyla girdiği bütün etkileşimlerin bilgi davranışı kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Bu çerçevede insanın bilgiyle olan bütün ilişkileri, gerek basılı gerekse de elektronik kaynak/sistemlerden bilgi arama ve edinme süreçleri ile elde edilen bu bilgilerin kullanımı ve başka bireylerle paylaşımına yönelik bütün faaliyetler birer bilgi

davranışdır. Yüz yüze iletişimin yanı sıra TV reklamlarını izlerken meydana gelen pasif bilgilenme de bilgi davranışına örnek olarak gösterilebilir (Wilson, 2000, s. 49).

Bilgi davranışı araştırmaları (information behavior studies) aynı zamanda kullanıcı araştırmaları (user studies), bilgi gereksinimi araştırmaları (information need studies), kullanım çalışmaları (use studies), bilgi transferi araştırmaları (information transfer studies), iletişim davranışı araştırmaları (communication behaviour studies) yayma ve kullanım çalışmaları (dissemination and utilisation studies) gibi kavramlarla yakından ilişkilidir (Sridhar, 1988, s. 15).

Geleneksel olarak bilgi davranışı araştırmaları kullanıcı araştırmaları ile iç içe geçmiş durumdadır. Kullanıcı araştırmalarının sınırları bilgibilimleri, bilgisayar bilimleri, iletişim ve diğer başka alanlara kadar uzanmaktadır. Bilgibilim alanında 1960'lardan sonra yaygınlaşmaya başlayan kullanıcı araştırmaları terimine ek olarak zamanla bilgi arama davranışı, bilgi gereksinimi ve bilgi davranışı gibi kavramlar eklenmiştir. Bununla birlikte bu alanların hepsi sistem tasarımı, geliştirme ve bilgi erişimle ilgili sorunlara yönelik çözüm odaklı araştırmalar ortaya koymaktadır (Wilson, 1994, s. 1-2). Wilson tüketici davranışı ve benzeri araştırmaların çokluğuna dikkat çekerek bilgi davranışının insanın iletişim davranışı ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, elektronik bilgi erişim gibi insanın bilgisayarlarla girdiği bütün etkileşimleri kapsayan yapısıyla insan-bilgisayar etkileşiminin de (Human-computer interaction - HCI) iletişim davranışıyla olan ilişkisine işaret etmektedir (Wilson, 1999, s. 263-264). Bu açıdan iletişim davranışının yanı sıra insan-bilgisayar etkileşimi de bilgi davranışıyla yakından ilgilidir. Bilginin temelde büyük oranda iletişim yoluyla ve iletişim araçlarıyla elde edilen bir olgu olduğu söylenebilir. Bu bağlamda bilgi davranışı iletişimden ayrı düşünülemez. Ayrıca, özellikle günümüzde insan-bilgisayar etkileşimi bilgi davranışı araştırmalarında göz önünde bulundurulması gereken önemli bir unsur olarak öne çıkmıştır. Teknolojik gelişmelerle birlikte, elektronik ortamda bilgi tarama eyleminin yaygınlaştığı düşünülüğünde, bilgi davranışı açısından insan-bilgisayar etkileşimi araştırmalarının da önemli olduğu görülebilir.

Öte yandan, bilgi davranışı ile yakından ilişkili olan bir kavram da bilgi okuryazarlığıdır. Her iki alan literatürde zaman zaman iç içe geçmiş biçimde kendini göstermekte ve disiplinlerarası özellik taşımaktadır. Geniş kapsamlı niteliği ve içerdiği araştırma unsuru

düşünüldüğünde bilgi okuryazarlığının bilgi davranışıyla ilişkisi daha net anlaşılabilir (Shenton ve Hay-Gibson, 2011a).

Bilgi davranışı, doğası gereği iletişimden bilgisayar bilimlerine, sosyolojiden psikolojiye kadar birçok farklı disiplin kapsamında incelenen ve farklı alanlarla ilişkili olan disiplinlerarası bir niteliğe sahiptir. Bu durum alanın sınırlarını kesin olarak belirlemeyi de güçleştirmektedir. Bununla birlikte, konunun kütüphanecilik ve bilgibilim alanı için özel bir öneme sahip olduğu ve hızla genişleyen bir araştırma alanı oluşturduğu görülmektedir.

2.2. BİLGİ DAVRANIŞININ GELİŞİMİ

Dünya üzerinde insanlığın başlangıcından bu yana insanlar bilgiyi aramakta, organize etmekte ve kullanmaktadır. Yani insanın bilgi davranışı insanlık tarihiyle birlikte başlamıştır (Spink ve Currier, 2006, s. 171). Geniş açıdan bakıldığında bilgi davranışı araştırmaları tarih alanındaki araştırmalarla iç içe gelişmiştir. Nitekim insanların tarih boyunca yazılı bilgi kaynaklarını nasıl kullandığına ilişkin çeşitli araştırmalar (örn.: mektup, günlük yazmanın tarihi) yapılmıştır. Bu evrimsel yaklaşımın yanı sıra özellikle bilgibilimleri içinde konuya çağdaş perspektiften yaklaşan kuram, model ve araştırmalar ise ağırlıktadır (Spink ve Currier, 2006, s. 172). Çalışma kapsamında bilgi davranışı konusu bu yöndeki araştırmacıların ortaya koyduğu kuramsal temel üzerine kurgulanmıştır.

Bilgi davranışı alanının güncel durumunun ve özelliklerinin iyi bir şekilde anlaşılabilmesi için araştırmaların ortaya çıkışından bu yana gösterdiği gelişim çizgisi ve değişimlerin genel hatlarıyla ele alınması önemli görülmektedir. Bu çerçevede çağdaş anlamda bilgi davranışı alanının gelişimini 1980 öncesi ve sonrası olmak üzere iki temel tarihsel dönem altında ele almak olanaklıdır.

Bilgi davranışı araştırmalarının bilimsel olarak 1948 yılında gerçekleştirilen Royal Society Scientific Conference ile başladığı kabul edilmektedir (Sridhar, 1988, s. 17). Araştırmaların çıkış noktası kütüphane kullanıcıları üzerine yapılan araştırmalar ile genel okuryazarlık araştırmalarıdır (Wilson, 2000, s. 50). İlk araştırmalar çoğunlukla kullanıcıların bilgi merkezlerini ve basılı bilgi kaynaklarını kullanımıyla ilgilidir (Uçak

ve Al, 2000, s. 318). Bu çerçevede belirli grupların hangi tür bilgi kaynaklarını nasıl kullandıklarını sorgulayan araştırmalar gerçekleştirilmiştir. İlk olarak akademik ve araştırma kütüphaneleri ve bilgi merkezlerinde bilim insanları ve mühendislerin bilgi kullarımlarına yönelik araştırmalar yapılmıştır (Fidel, 2012, s. 122). Sistem merkezli olarak kabul edilen bu araştırmalarda (Fidel, 2012, s. 142-143) konuya temelde sistem açısından yaklaşılmış, kullanıcı özellikleri ön planda tutulmamıştır (Wilson, 1994, s. 25).

1960'lı yılların başından itibaren bilgi davranışı araştırmalarının sayısında büyük bir artış olmuştur (Fidel, 2012, s. 119). Nitekim 1960'lı yıllarda Annual Review of Information Science and Technology (ARIST) adlı kaynağın yıllık olarak yayımlanması ve bir bölümünün bilgi gereksinimi ve bilgi kullanımı araştırmalarının değerlendirilmesine ayrılması bu konudaki araştırmaların takibini kolaylaştırmıştır.

Bu dönemde yapılan araştırmalarda yoğun olarak bilgi üreten ve kullanan gruplardan olan bilim insanları üzerine odaklanıldığı görölmektedir. İş ve meslek faktörü bilgi davranışı araştırmaları için temel belirleyiciler olmuştur. Ağırlıklı olarak nicel yöntemlerle gerçekleştirilen araştırmalarda İngiltere ve Kuzey Amerika'daki kütüphaneci ve akademisyenler başı çekmiştir (Case, 2006, s. 314; Fidel, 2012, s. 122).

Bilgi davranışı araştırmalarının genel olarak 1980'li yıllardan itibaren farklı bir gelişim evresine geçtiği görölmektedir. Bu dönemde kullanıcıya ve sorunlara yönelik geleneksel bakış açısı değişime uğramıştır. Bir birey olarak kullanıcı üzerinde daha çok durulmuş ve konuya davranış bilimi, psikoloji, sosyoloji ve bilgi yönetimi açısından da yaklaşılmıştır. Sistemden bağımsız olarak kullanıcının doğal ortamındaki etkenleri kapsayan araştırmalar öne çıkmıştır (Yıldız ve Uçak, 2014, s. 5). Bu çerçevede sistem merkezli yaklaşım yerini kullanıcı merkezli yaklaşıma bırakmıştır (Wilson, 2000, s. 51). Mevcut bakış açısının değişmesi araştırma yöntemlerindeki farklılaşmayı da beraberinde getirmiştir. Nitekim sayısal bulgularla genellemelere dayanan ve görece olarak daha yüzeysel bir niteliği olan nicel yöntemlerin yanı sıra küçük gruplara yönelik derinlemesine analizlere olanak sağlayan nitel yöntemlere doğru bir yönelim olmuştur (Wilson, 2000, s. 51).

Bu dönemde bilgi davranışı çalışmalarının sayısı artarak çeşitlenmiştir. Bu çerçevede kuramsal çalışmaların arttığı, önemli kuram ve modellerin⁶ ortaya konulduğu ve doktora düzeyinde birçok araştırma yapıldığı görülmektedir (Wilson, 2010, s. 30; Yıldız ve Uçak, 2014, s. 5).

1980 yılı ve sonrası dönemde bilgi davranışı araştırmalarının yönünü belirleyici temel etkenlerden birisi kuşkusuz teknoloji olmuştur. Bilgi teknolojisindeki gelişmeler, özellikle bilgisayarlar ve Internet'in yaygınlaşmasıyla bilginin üretildiği, depolandığı ve kullanıma sunulduğu alan ve formatlar değişikliğe uğramıştır. Dolayısıyla kullanıcılar bilgi aramak için kütüphaneye gitmek yerine elektronik bilgi erişim sistemlerini de yoğun olarak kullanmaya başlamıştır (Sonnenwald ve Iivonen, 1999, s. 448). “Son kullanıcı” kavramı ve buna bağlı olarak kullanıcıların bilgi sistemlerini aracısız kullanabilmeleri kullanıcı araştırmalarının önemini ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda kullanıcıların elektronik ortamdaki bilgiyi arama biçimleri, tercih ettikleri kaynağın formatı ve tarama hataları dikkate alınmaya başlanmıştır. Bilgi sistemlerinin tasarlanmasında ve değerlendirilmesinde sisteme kullanıcı açısından bakılması, var olan sorunlara bu açıdan yaklaşarak çözüm oluşturulması önem kazanmaya başlamıştır (Uçak ve Al, 2000, s. 318).

Bilgi davranışının gelişimi incelenirken özellikle bu süreç üzerine teknolojik gelişmelerin etkisi dikkate alınmalıdır. Bilgi ve iletişim teknolojisinde 1960'lı yıllarda başlayan hızlı ve çığır açıcı gelişmeler yaşamın her alanında etkisini artırarak devam etmektedir. Kullanıcılar bilgi davranışları sürecinde sürekli gelişen yeni teknolojilerle etkileşimde bulunmaktadır. Bunun sonucu olarak bilgi teknolojisinin insanların bilgi davranışlarındaki rolü ve bilgi davranışlarını nasıl etkilediğiyle ilgili araştırmalar zaman içinde artış göstermiştir. Kuşkusuz, bilgi teknolojisinin bilgi davranışlarına olan etkisi bilgi merkezlerinden bağımsız düşünülmemelidir. Yeni teknolojileri hizmetlerine uyarlayarak yeni ve etkin hizmetler geliştiren bilgi merkezleri bilgi davranışlarının şekillenmesinde önemli bir paya sahiptir. Bilgi teknolojisinin bilgi merkezlerine ve

⁶ Bu dönemde ortaya konulan bazı önemli modeller şunlardır: Wilson'un Modelleri, Krikelas Modeli, Ellis Modeli, Kuhlthau Modeli, Byström ve Jarvelin Modeli, Savolainen Modeli, Leckie Modeli, Johnson modeli (Case, 2012, s. 139-156).

dolayısıyla bilgi davranışına ve araştırmalarına etkisi dört temel başlık altında özetlenebilir:

- Bilgisayarların kütüphanelerde kullanılmaya başlaması: kütüphane kataloglarının elektronik ortama taşınması, otomatik dizinleme ve bilgi erişimde yaşanan gelişmeler,
- Çevrimiçi veri tabanları ve çevrimiçi aramaların yaygınlaşması ve bu konudaki eğitim gereksinimi,
- İnternet ve World Wide Web ile birlikte bilgiye her yerden erişilebilmesi ve bunun etkileri,
- Dijital kütüphanelerin yaygınlaşmasıyla bilginin depolanması ve erişiminde yeni olanaklar (Bates, 2010).

2000’li yıllara gelindiğinde bilgi davranışı araştırmalarının geçmişe oranla daha küresel çapta gelişim gösterdiği ve Avrupa, İskandinav ülkeleri, Afrika ve Asya’da yetenekli araştırmacılar eliyle yaygınlaştığı görölmektedir. Bunda Information Seeking in Context (ISIC) konferanslarının da etkisi bulunmaktadır (Case, 2006, s. 314). ISIC Konferansı farklı alanlardaki araştırmacıların katkılarıyla bilgi davranışının disiplinlerarası niteliğini vurgulamayı amaçlamaktadır. İlki 1996 yılında Finlandiya’nın Tampere kentinde gerçekleştirilen bu konferans ISIC: The Information Behaviour Conference adıyla iki yılda bir farklı ülkelerde düzenlenmeye devam etmektedir (ISIC, 2015). Ayrıca son yıllarda Amerikan Bilgi Bilim ve Teknoloji Derneği (American Society for Information Science and Technology - ASIS&T)⁷ bünyesinde kurulan Bilgi Davranışı Özel İlgi Grubu (Special Interest Group on Information Behavior – SIG USE) alana yönelik düzenlediği konferanslar ve dağıttığı ödüller ile dikkat çekmektedir (Bates, 2010).

Bir alandaki akademik araştırmaların sayısının belirli bir noktadan sonra azalmaya başlaması doğaldır. Bilgi davranışı araştırmaları da ileride hızını kaybedebilir. Ancak araştırmacıların bu alana yönelik ilgisi özellikle kuramsal çerçeve de devam etmektedir. Bu durum aynı zamanda alanın kuramsal olarak olgunlaştığının bir göstergesi olarak da

⁷ Uluslararası üyeliklerin artışıyla 2013 yılında Derneğin adı Bilgi Bilim ve Teknoloji Derneği (Association for Information Science and Technology - ASIS&T) olarak değiştirilmiştir (ASIS&T, 2015).

kabul edilebilir (Case, 2006, s. 316). Bilgi davranışlarının geleceği konusunda bazı öngörüler ortaya atılmaktadır. Wilson (2010, s. 31-32) bilgi davranışı araştırmalarının geleceği ile ilgili olarak kısaca şu öngörülerde bulunmaktadır:

1. Teknolojik gelişmeler, özellikle bulut bilişim ve sosyal ağlar araştırmalara yeni bir yön verecektir.
2. Dijital uçurumun (digital divide) artarak devam etmesiyle Internet'e erişim için sosyal girişimler ve halk kütüphaneleri önemli hale gelecektir. Araştırmacılar toplumsal düzeyde bilgi yoksunluğunun (information lack) etkileri üzerine yoğunlaşacaklardır.
3. Zengin ve fakir ülkeler arası uçurum ve küresel ısınma hem yasadışı yollarla hem de ekonomik nedenlerle olan göçü hızlandıracaktır. Bu durum zengin toplumların vatandaşlarına sunduğu hizmetler ve olanakların yetersiz kalması sonucunu doğuracaktır. Bu olumsuz koşullar altında göçmenlerin bilgi davranışlarına yönelik araştırmalar artabilir.
4. Internet kullanımının çocuklar üzerinde ne tür etkileri olduğu araştırmalarda önemli bir odak noktası olacaktır.
5. İnsanlar üzerine yapılan küçük ölçekli araştırmalar yerine bilgi teknolojisinin yaygınlaştırılması için hükümetler ve firmalar tarafından yürütülen büyük çaplı projelerin sayısında artış yaşanırken akademik araştırmaların sayısında bir düşüş yaşanabilir. Bilgi davranışı araştırmalarının niteliği değişse de devam edecektir. Ancak, bunda kuramsal nedenler değil politik nedenler daha etkili olacaktır.

Bunlara ek olarak, Case de (2012, s. 378) Wilson gibi, teknolojik gelişmelerin insanların bilgi davranışlarına yansımaları olacağını kabul ederek sağlıkla ilgili bilgi davranışı araştırmalarının artacağı tahmininde bulunmaktadır. Kuşkusuz bilgi davranışı küresel çapta uzunca bir süre daha gündemde kalacak bir araştırma alanı olacaktır. Bilgi teknolojisindeki yenilik ve gelişmeler bilgi davranışı araştırmalarını şekillendirmeye devam edecektir. Ancak, yukarıda da belirtildiği üzere zaman içerisinde araştırmaların niteliğinin ve odaklanılan kitlenin özelliklerinin değişmesi ve çok farklı kullanıcı grupları üzerine araştırmalar yapılması kaçınılmazdır. Ayrıca, özellikle geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde ulusal nitelikteki araştırmalar yetersiz olup konunun bütün ülkelerde eşit

olgunluk düzeyine ulaşmamış olduğu bilinmektedir. Bu çerçevede yerel ve bölgesel çaplı temel araştırmaların da devam etmesi beklenmektedir.

Günümüzde de bilgi davranışı araştırmaları yoğun bir şekilde devam etmektedir. Literatür incelendiğinde geçmişten günümüze bilgi davranışı araştırmalarının artış gösterdiği ve giderek artan bir oranda teknoloji ekseninde şekillendiği görülmektedir. Son yıllarda çok çeşitli kullanıcı gruplarının elektronik ortamdaki (Internet, sosyal ağlar, mobil cihazlar vb.) bilgi davranışları, sağlık bilimleri alanında bilgi davranışları ile ortak bilgi davranışına (collaborative information behavior) yönelik yayınların çokluğu dikkat çekmektedir. Özellikle, 2000'li yıllarda Facebook ve Twitter gibi sosyal ağların ortaya çıkışıyla da bireylerin bilgi kullanım ve paylaşım özelliklerinin değişim göstermesi çok sayıda araştırmaya konu olmuştur (Tonta, 2009; Zhang, 2012; Kakırman Yıldız, 2012b; Solmaz, Tekin, Herzem ve Demir, 2013; Pálsdóttir, 2014; Kim, ve Sin, 2015; Du Preez, ve Meyer, 2016; Mowbray, Hall, Raeside ve Robertson, 2017; Deng, Lin, Liu, Chen ve Li, 2017).

2.3. BİLGİ DAVRANIŞLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

İnsan davranışı, bireysel özellikler, çevre ve bu çevrede yer alan çok çeşitli unsurlara bağlı olarak şekillenmektedir. Benzer biçimde, yapılan araştırmalar, bilgi davranışlarını bilgi gereksiniminin yanında çok çeşitli başka faktörlerin de etkilediğini ortaya koymuştur. Uçak (1997b, s. 52-53), literatürdeki çeşitli kaynaklara dayanarak bu faktörleri şu şekilde sıralamaktadır:

1. Gereksinimin karşılanması önemi
2. Bilginin erişilebilirliği ve tam olarak elde edilip edilemediği
3. Erişilebilen bilgi miktarı
4. Erişilen bilginin isabet oranı
5. Bilginin bedeli
6. İletişim kanalı
7. Zaman açısından uygunluk
8. Bilginin kesinliği ve anlam açısından derinliği
9. Daha önceden kazanılan bilginin düzeyi
10. Bireyin içinde yaşadığı çevre
11. Bireyin görev ve iş yeri

12. Bireyin içinde bulunduğu politik ve ekonomik sistem
13. Bireyin sosyal ve kültürel düzeyi
14. Bireyin kişilik özellikleri ve yaşı
15. Bireyin öğrenme özelliği (sezgisel veya sistematik öğrenme)

Daha sonra yapılan çalışmalarda konuya değişik faktörler açısından da yaklaşıldığı görülmektedir. Bu çerçevede “bireyin ailesi ve arkadaşları”, “sosyal sınıf üyeliği”, “bilginin sunulduğu ortam”, “bilgi merkezleri”, “toplum ve kültür” (Najjari, 2010, s. 89-91) ile “bireyin dünyaya bakış açısı, bilgi sistemlerine yönelik bilgisi, çalıştığı alan ve işe yönelik bilgisi, bilişsel yeteneği ve duygusal boyutu”nun da bilgi davranışları üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir ([Güzeldere] Olşen, 2001, s. 17-23).

Öte yandan, Uçak (1997b, s. 53), bütün bu faktörleri kısaca “bilgiye erişimle ilgili” “çevre ile ilgili” ve “kişisel özellikler ile ilgili” faktörler olmak üzere üç temel grupta toplamaktadır. Bu faktörlere kısaca değinmekte yarar vardır.

Bilgi gereksiniminin karşılanması için bilgi arama sürecinde bilgiye erişim temel bir gerekliliktir. Bilginin amaca yönelik olarak kullanımı öncelikle bilgiye tam olarak erişimle mümkündür. Bu açıdan bilgi kaynağının uygun bir maliyetinin olması, kolay bir biçimde erişilebilir olması, kapsamlı, doğru ve güvenilir olması, bilinen bir kaynak olması, bilginin elde edildiği iletişim kanalı gibi unsurlar bilgi davranışına yön vermektedir. Genellikle bilgi gereksiniminin karşılanmasında kütüphane ve çevrimiçi veri tabanları yerine öncelikle bir başka kişiye sorma yani yüz yüze iletişim tercih edilmektedir. Ayrıca kullanıcı için bir bilgi kaynağının kalitesinden çok, kolay erişilebilir olması önemlidir (Wilson, 1996; Uçak, 1997a, s. 321; Krikelas, 1983, s. 16; Choo ve Auster, 1993, s. 6). Teknolojinin gelişmesiyle iletişim kanalları, bilgi kaynak ve kanalları çeşitlenmiş, bilgi ortamı değişmeye başlamış ve elektronik bilgi sistemleri yaygınlaşmıştır. Yaşanan bu köklü yenilikler bilgiye erişimle ilgili faktörleri ve özellikle de teknolojiyi üzerinde durulması gereken önemli bir unsur olarak öne çıkarmaktadır.

Bilgi arama insanın içsel durumu veya çevreden kaynaklanan nedenlerle oluşan karmaşık bir süreçtir. Bu açıdan bakıldığında özellikle çevreden kaynaklanan bilgi davranışını etkileyebilecek çeşitli faktörler olduğu anlaşılmaktadır (Hargittai ve Hinnant, 2006, s. 59). Toplumsal bir varlık olan insanın bilgi davranışı doğal olarak içinde bulunduğu

toplumun ekonomik ve siyasal yapısına göre şekillenmektedir. Bunda, bireyin içinde bulunduğu toplumun bilgi fakiri (information poor) veya bilgi zengini (information rich) olmasının belirleyici bir özellik olduğu görülmektedir. Siyasi yasaklar, sansür, sosyo-kültürel çevre, ekonomik koşullar kadar bilgi ve iletişim sistemleri de bireyin bilgi davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Bütün bu unsurlara bağlı olarak bireyin bilgi ve iletişim kanalı tercihi şekillenmekte ve bilgi davranışları birbirinden farklı özellikler gösterebilmektedir. Ayrıca bireyin işi, görevi ve bununla ilgili olarak oluşan fiziksel koşullar da bilgi davranışlarını etkilemektedir (Uçak, 1997a, s. 322). Örneğin görevin karmaşıklığı arttıkça bilgiye duyulan gereksinim ve kaynak sayısı artarken bilgi aramadaki başarı azalmaktadır (Byström ve Jarvelin, 1995, s. 211). İş ve mesleğe yönelik araştırmalar bilgi davranışı alanında en yoğun çalışılan konular arasındadır (Case, 2012, s. 326). Bununla ilgili olarak sosyal bilimler, fen bilimleri, mühendislik gibi çok farklı meslek gruplarında çalışanların bilgi davranışları üzerine birçok tanımlayıcı ve karşılaştırmalı araştırma gerçekleştirilmiştir.

Bilgi davranışını etkileyen bir başka önemli unsur sosyal çevredir. Örneğin belirli bir iş alanının sosyal çevresine ya da bir gruba dâhil olan insanın bilgi davranışları içinde bulunduğu sosyal ortama bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Mesleki çevresi kapsamında insan konferanslar, mesleki dergiler, yayınlar ve tartışma listesi üyelikleri gibi yollarla bilgi paylaşımında bulunmaktadır. Bu mesleki iş ağları ayrıca, bilimsel hakemlik gibi uygulamalar aracılığıyla bilgilerin güvenilirliğinin belirlenmesine de yardımcı olur (Sonnenwald ve Iivonen, 1999, s. 435).

Kısaca, insan davranışları üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olan toplumsal sistem içerisindeki bütün ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel unsurların bilgi davranışının şekillenmesinde rolü olduğu söylenebilir.

İnsanların yaş, cinsiyet, etnik kimlik, eğitim düzeyi gibi özellikleri birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Bu demografik özellikler geleneksel olarak sosyal araştırmalar açısından önemli bir yere sahiptir. Bu değişkinlere göre insanların inanç, tutum ve davranışları arasındaki ilişkiler ortaya konulabilmektedir (Case, 2012, s. 152). Benzer biçimde kullanıcıların demografik özellikleri bilgi davranışları üzerinde de etkili olabilmektedir (Choo ve Auster, 1993, s. 6). Demografik faktörlerin bilgi davranışları üzerine olan etkisi birçok araştırmacı tarafından dile getirilmiştir. Örneğin, Wilson'a göre

demografik faktörler bilgi arama davranışını etkileyen veya engelleyen unsurlar arasında önemli bir yere sahiptir (Wilson, 1996). Johnson'un ortaya koyduğu modele göre ise demografik faktörler bireyin bilgi arama şeklini belirleyen nedenlerden birisi olarak görülmektedir (Case, 2012, s. 152). Cinsiyet farklılıkları ile kırsal ve kentsel gibi coğrafik sınıflandırmalar genellikle araştırmaların temel odak noktasında yer alan faktörlerden değildir. Ayrıca, cinsiyet faktörü çoğunlukla kadınlar bağlamında ve diğer başka unsurlarla birlikte (sağlık gibi) ele alınmaktadır. Bununla birlikte yaş ve cinsiyet araştırmalarda en çok dikkate alınan demografik değişkenlerdir (Case, 2012, s. 349-355-360).

Demografik faktörlerde olduğu gibi insanların duygu, düşünce ve davranış kalıpları yani kişilikleri de birbirinden farklıdır. Bu farklılık bilgi davranışlarına da yansımaktadır. Bu bağlamda “kişilik” bilgi davranışlarını büyük oranda etkileyen bir unsurdur. Bu nedenle bilgi davranışı araştırmalarında insanların stratejileri, tutum, beklenti ve endişeleri gibi özelliklerinin göz önünde bulundurulması önemlidir (Singh and Matija, 2006, s. 30). Kuhlthau (1991, s. 362) bilgi aramanın “bireyin deneyim, duygu, düşünce ve eylemlerini kapsadığını” belirtmektedir. Bu bağlamda bilgi davranışında kişilik özellikleriyle bağlantılı olan bir diğer faktör de bilişsel yapıdır. İnsanın zihinsel ve duygusal yapısı bilgi davranışları üzerinde etkili olmaktadır. İnsanların eğitim düzeyi, deneyimi, zihninde bilgiyi işleme ve tutma özellikleri farklıdır. Ancak bilginin sistemli ve düzenli tutulması gibi herkes için genel geçer kurallar da vardır. Bu nedenle bilgi sistemlerinin tasarlanmasında insanların bilişsel yapısının dikkate alınması gerekir (Uçak ve Güzeldere, 2006, s. 7-22).

Görüldüğü üzere bilgi davranışı, bilgi ortamı, bilgiye erişim yöntemi, bireyin toplumsal çevresi, yaşı, eğitim düzeyi, inancı, bilişsel yapısı gibi pek çok faktörden etkilenmektedir. Bilgi davranışını etkileyen nedenlerin tamamen ortaya çıkarılması ve bu konuda genellemeler yapılabilmesi kuşkusuz oldukça güçtür. Çünkü anılan faktörler çoğunlukla durağan değil dinamiktir. Nitekim, bu konuda araştırmalar devam etmektedir. Demografik özelliklerden olan “yaş” ve buna bağlı olarak bireyin öğrenme düzeyi, bilgi arama ve elde etmedeki deneyimi ile teknolojik araçlarla girilen etkileşim ve bu araçları kullanım becerileri gibi özellikler bireyin bilgi davranışlarının şekillenmesinde rol oynayan önemli unsurlardır. Araştırmanın konusu bağlamında ve bilgi davranışındaki

önemli rollerini vurgulamak adına yaş ve teknoloji faktörleri üzerinde daha geniş olarak durulmasında yarar vardır.

2.3.1. Yaşın Bilgi Davranışlarına Etkisi

İnsanın fizyolojik gelişimiyle zihinsel gelişimi arasında yakın bir ilişki vardır. Genelde normal olarak bir insanın yaşıyla birlikte kıdem ve deneyimi de artmaktadır. Yaşın getirdiği fizyolojik değişimle birlikte insanların zamanla hareketliliği ve atılganlığı azalmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde yaşlı bir birey bilgi ararken daha az aktif olabilmekte, örneğin kütüphanelere daha seyrek gitmektedir. Yaş ilerledikçe insanın bilgi gereksinimini karşılama motivasyonu ve bilgi teknolojisi kullanımı da azalabilmektedir (Nicholas, 2000, s. 100). Bütün bu etkenler dikkate alındığında yaşın bilgi davranışları üzerinde doğrudan ve belirleyici bir etkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Demografik faktörler grubunda yer alan yaş, bilgi davranışını etkileyen bireysel bir özelliktir. İnsanların bilgi davranışları kuşaklar arası farklılıklar gösterebilmektedir. Bu nedenle de yaş, bilgi davranışlarına yönelik çalışmalarda göz önünde bulundurulması gereken önemli bir unsurdur. Ancak tek başına yaşa dayalı çıkarımlarda bulunmak yeterli olmayabilir. Genel olarak gençlerin etkin bir bilgi teknolojisi kullanıcısı olduğu, yaşlıların ise bu araçları kullanırken çekingen ve yavaş davrandığı kabul edilmektedir. Kuşkusuz, kuşaklar arası bu farklılıklar eğitim ve destek gibi unsurlarla azaltılabilir. Bununla birlikte, belirli bir grubun bilgi davranışlarının detaylı olarak analiz edilebilmesi için katılımcıların demografik özellikleri, deneyimi, ortam koşulları gibi diğer faktörlerin de hesaba katılması gerektiği unutulmamalıdır (Hargittai ve Hinnant, 2006, s. 58-59). Teknolojinin getirdiği köklü dönüşüm ile etkileşimli iletişim ortamı, bilgi edinme, deneyim ve öğrenme açısından sunduğu fırsatlar düşünüldüğünde, kuşkusuz teknolojik araçlara sahip olma, onları kullanma alışkanlığı, sıklığı, becerisi ve deneyimi de yaşa bağlı bilgi davranışı araştırmalarında göz önünde bulundurulması gereken önemli unsurlardandır.

Yaşla ilgili araştırmalarda konuya genelde çocuklar, gençler ve yaşlılar açısından yaklaşıldığı görülmektedir (Case, 2012, s. 349). Mevcut geniş kapsamlı bilgi davranışı araştırmaları içinde çocuklar ve gençlerin bilgi davranışını anlamaya yönelik araştırmalar

da önemli bir yer tutmaktadır. Bunlar kısaca, öğrenme ve okul kütüphaneleri kullanımı, bilgi aramada elektronik ortam kullanımı ile günlük yaşamda bilgi davranışları üzerine yapılan araştırmalar olarak gruplandırılabilir (Todd, 2003, s. 34). Geniş açıdan bakıldığında ise araştırmaların çocukların düşünce ve öğrenme yapıları ile sosyal etkileşimlerini ortaya koymaya yönelik olduğu söylenebilir (Case, 2012, s. 349). Bu araştırmalardan bazılarında kısaca değinmekte yarar vardır.

Önal (1992), lise öğrencilerinin bilgi gereksinimlerini okul kütüphaneleri ile ilişkili olarak incelemiştir. Araştırmada sonuç olarak öğrencilerin bilgi gereksinimlerini etkileyen çeşitli faktörlere ulaşılmıştır. Özetle; öğrenim görülen okul ve sınıf, cinsiyet, öğrenim geçmişi, ders başarısı, ailenin durumu, hobiler, bilgiye ulaşmada yaşanan zorluklar, kütüphane kullanımı ve kütüphane kullanımına özendirme gibi unsurların öğrencilerin bilgi gereksinimleri üzerinde etkili olduğu anlaşılmıştır.

Julien (1999), gençlerin kariyer tercihlerine yönelik bilgi davranışlarında karşılaştıkları güçlükleri araştırmak amacıyla 399 Kanadalı öğrenciye bir anket uygulamıştır. 30 öğrenciden ise ayrıca görüşme yoluyla veri toplanmıştır. Elde edilen bulgular, kariyere yönelik karar vermek için bilgi aramada belirgin engellerle karşılaşmadığını göstermektedir. Ancak, gençlerin karar vermede belirsizlik, gerekli bilgilerin nereden elde edilebileceği ve bu bilgilerin elde edildiği yerlerin dağınık ve farklı olmasından kaynaklanan sorunlar yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Cooper (2002), okuma öğrenme sürecinde olan yedi yaşındaki çocukların okul kütüphanesindeki bilgi davranışlarını incelemiştir. Araştırma sonucuna göre çocukların basılı kaynakları tercih etmesinde öncelikle içerikten çok kapak ve görselliğin etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bu yaşta çocukların metinler yerine görselliğe yönelik ilgi ve yeteneklerinin daha çok olması nedeniyle bu sonucun normal olduğu belirtilmektedir.

Gençlerin bilgi davranışları Shenton ve Dixon tarafından çeşitli çalışmalarla araştırılmıştır (2003a, 2003b, 2004a, 2004b). Yapılan nitel analizlerle İngiliz çocuklarının bir dizi bilgi kaynağını kullanımıyla ilgili özellikleri belirlenmiştir. Ayrıca gençlerin bilgi davranışına yönelik bir model ortaya konulmuştur (Shenton ve Dixon, 2003a). Aynı yazarların ikinci çalışmalarında ise (2003b) gençlerin bilgi kaynağı olarak diğer insanları kullanma özellikleri üzerinde durulmuştur. Bu araştırmanın sonucuna göre gençler

çoğunlukla diğer insanları birer bilgi kaynağı olarak görmektedir. Bilgi gereksinimi duyan gençler genel olarak anne ve babaları gibi güvendikleri kişilere, tanıdıklarına, arkadaşlarına ve öğretmenleri gibi konunun uzmanı sayılan kişilere danışma eğilimindedir (Shenton ve Dixon, 2003b). Shenton ve Dixon (2004a) ayrıca gençlerin bilgi davranışına ilişkin sorunlarına da değinmişlerdir. Bu çerçevede literatürde genelde belirli bir tür kaynak veya kanalın kullanımına odaklanıldığı, bir dizi farklı kaynağın kullanımına yönelik araştırmaların ise yetersiz olduğuna işaret edilmektedir. Ayrıca gençlerin bilgi davranışlarının şekillenmesinde kişisel sorunlarının rolü olduğu belirtilmektedir. Sonraki çalışmalarında Shenton ve Dixon (2004b) gençlerin bilgi gereksiniminin tanımlanması ve ölçülmesinde standartlaşma olmaması sorununa dikkat çekerek, araştırmalarda kullanılan stratejiler üzerinde durmaktadırlar.

Gençler üzerine yapılan bir başka araştırmada Agosto ve Hughes-Hassell (2005), şehirde yaşayan 14-17 yaşları arasındaki 27 gencin günlük yaşam bilgi davranışını etkinlik kayıtları ve grup görüşmelerine dayalı olarak analiz etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, gençler bilgi gereksinimlerini karşılamak için en çok aileleri ve arkadaşlarına danışmaktadır. Ayrıca telefon, televizyon ve İnternet'in yanı sıra okul da yaygın biçimde bir bilgi kaynağı/ortamı olarak görülmektedir. Araştırmanın bir diğer önemli sonucu da gençlerin günlük yaşamdaki bilgi gereksinimleri için kütüphane ve kütüphanecileri çok az tercih ettiklerini belirtmeleridir. Araştırmacılar daha sonraki çalışmalarıyla da (2006a, 2006b) şehirli gençlerin günlük yaşamdaki bilgi davranışları için geliştirdikleri kuramsal ve deneysel modelleri ortaya koymuşlardır.

Başka bir çalışmada 9-13 yaşları arasındaki ikiz çocukların günlük bilgi davranışlarına odaklanılmıştır (Meyers, Fisher ve Marcoux, 2007). Çalışmada bu gruba yönelik araştırmalarda kullanılan metodolojik yaklaşımlar üzerinde durularak yeni bir model ortaya konulmuştur. 11-12 yaş grubu 641 öğrenci üzerine yapılan bir diğer çalışmada ise gençlerin fiziksel hastalık veya psikolojik sıkıntılar gibi günlük yaşamda karşılaştığı sorunların çözümünde sergiledikleri bilgi davranışları açık uçlu anket kullanılarak araştırılmıştır (Lu, 2010). Sonuçlar gençlerin yarından fazlasının günlük sorunlarına yönelik bilgi aramayı tercih edebileceklerini göstermiştir. Ayrıca, altıncı sınıfların beşinci sınıflara göre bilgi aramaya daha istekli olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet farklılığının ise bilgi davranışları üzerinde çok fazla etkili olmadığı görülmektedir.

Jansen, Sobel ve Cook (2011) gençlerin sosyal ağ sitelerinde bilgi paylaşımına yönelik bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Bu çerçevede 13-24 yaşları arasındaki 34000'den fazla gence anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, gençlerin büyük çoğunluğunun birden fazla sosyal ağ sitesinde hesabının olduğu ve sosyal medya sitelerini kullanma durumlarına göre bilgi arama ve paylaşım davranışlarının değişim gösterdiği anlaşılmıştır.

Bir başka çalışmada (Karatay Ateş, 2013) çocukların bilgi davranışlarını analiz etmek amacıyla ilköğretim 4. sınıfa giden 115 öğrenciye bir anket uygulanmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre çocukların %44'ü bilgi ararken önce kitaplara, %37'si ise İnternet'e bakmaktadır. Bu durum, ülkemizde çocukların bilgisayar, İnternet kullanım becerilerinin yanı sıra İnternet erişim olanaklarının o dönemde sınırlı olmasıyla ilişkili olabilir. Nitekim, bu sonuçla çelişkili olarak çocukların %63'ü bilgi bulmanın en kolay yolunun İnternet'e, %28'i ise kitaplara bakmak olduğunu düşünmektedir. Ayrıca, İnternet'te bilgi ararken çocukların en çok (%52) arama motorunda çıkan ilk sonuç sayfasında yer alan ilk siteye baktığı anlaşılmaktadır. Benzer biçimde Case de (2012, s. 351) çocukların bilgi kaynağı olarak elektronik ortamı kullanmalarıyla ilgili bazı çalışmalara değinerek çocukların ve gençlerin bilgi aramada elektronik ortama ilgilerine dikkat çekmektedir. Bu durum aynı zamanda teknolojinin özellikle çocukların ve gençlerin bilgi davranışlarına olan etkisini de göstermektedir.

Gençlerin bilgi davranışlarına yönelik araştırmalarda konuya farklı açılardan da yaklaşıldığı görülmektedir. Örneğin gençlerin müziğe yönelik bilgi davranışlarının analiz edildiği çalışmaların yanı sıra (Lee ve Downie, 2004; Laplante ve Downie, 2011) bu grubun bilgi davranışlarına yönelik yeni model ortaya koyarak alanın kuramsal boyutuna katkıda bulunan başka çalışmalar da (Shenton ve Hay-Gibson, 2011b, 2011c) bulunmaktadır.

Literatürde yaşlıların bilgi davranışlarını saptamaya yönelik olarak da çeşitli araştırmalara rastlanmaktadır. Genelde yaşlıları konu alan araştırmaların yaşlıların bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışları üzerine yoğunlaştığı, bazı araştırmalarda ise yaşlılar ile çocuk ve gençlerin karşılaştırıldığı görülmektedir. Yaşlılar üzerine yapılan araştırmaların önemli bir kısmı sağlıkla ilgili bilgi davranışlarına yöneliktir (Williamson,

1997; Wicks, 2004; Dinet, Brangier, Vivian, Michel, Battisti ve Doller, 2007; Eriksson-Backa, 2008, 2010; Getz ve Weissman, 2010; Luger, 2012).

Literatür incelendiğinde yaş faktörüne odaklanan araştırmaların yanı sıra yaşla birlikte teknoloji faktörünü de kapsayan çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Rowlands ve diğerleri, 2008; Gunter, Rowlands ve Nicholas, 2009; Combes, 2009; Eynon ve Malmberg, 2012; Zimmerman, 2012; Taylor, 2012). Son yıllarda artış gösteren bu araştırmaların önemli bir kısmı bireylerin yaşına ve buna bağlı olarak teknoloji kullanma durumlarına göre bilgi davranışlarındaki farklılaşmayı sorgulamaya ve analiz etmeye yöneliktir.

2.3.2. Teknolojinin Bilgi Davranışlarına Etkisi

Teknoloji, etkileri itibariyle geçmişten günümüze hayatın hemen her alanını şekillendiren bir unsurdur. Bütün uygarlık tarihi bir yana özellikle son 50-60 yıl içerisinde teknolojiye baş döndüren bir gelişim söz konusudur. Bu gelişimin itici güçlerinden birisi de bilgi teknolojisi'dir. "Bilginin toplanmasında, işlenmesinde, depolanmasında, ağlar aracılığıyla bir yerden bir yere iletilmesinde ve kullanıcıların hizmetine sunulmasında yararlanan ve iletişim ve bilgisayar teknolojilerini de kapsayan bütün teknolojiler" bilgi teknolojisi⁸ olarak nitelendirilmektedir (Tonta, 1999, s. 365). Kuşkusuz neden olduğu sonuç ve değişiklikler bakımından bilgi davranışını etkileyen unsurlar arasında bilgi teknolojisinin ve özellikle de Internet'in çok önemli bir yeri vardır. Nitekim Internet ve World Wide Web öncesi dönemde bilgiye erişim ve paylaşım sorun olmaktaydı (Case, 2012, s. 4). Bilgi teknolojisindeki gelişmeler, bilgisayarlar ve Internet'in yaygınlaşmasıyla bilginin ortamı büyük oranda değişmiş ve elektronik ortamda bilgiye erişim önemli hale gelmiştir.

Daha önce de belirtildiği gibi insanlar genelde bilgi gereksinimlerini karşılamak için uygun ve kaliteli olup olmadığına bakmaksızın hızlı ve kolay biçimde ulaşılabilecek kaynaklara yönelmektedir. Bilgi kaynak, kanal veya sisteminin tam olması ve fiziksel

⁸ Literatürde bilgi teknolojisi yerine Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) kavramının da yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada bütün bilgi ve iletişim teknolojisi araçlarını tanımlamak için bilgi teknolojisi kavramı tercih edilmiştir.

olarak kullanıcıya yakınlığı bilgi davranışlarına yön vermektedir. Bilgi teknolojisiyle birlikte bilgiye erişimde coğrafi mesafeler sorun olmaktan çıkmıştır. Bu sorun yerini artık elektronik ortamdaki bilgiye erişim için harcanan sürenin uzunluğuna bırakmıştır. Ayrıca, bilgiye anında erişim anlayışının yerleşmesi de beklendiği gibi mobil cihazların bilgi erişim aracı olarak kullanımın yaygınlaşmasına neden olmuştur (Nicholas, 2000, s. 102-103). Günümüzde de cep telefonu, tablet bilgisayar gibi mobil cihazlar çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Kullanıcıların geleneksel bilgi ve iletişim alışkanlıkları bu teknolojilere bağlı olarak şekillenmektedir.

1990'lı yıllardan itibaren World Wide Web'in gelişimiyle insanlar Internet'i iletişim amaçlı ve hobilerine yönelik olarak yoğun olarak kullanmaya başlamıştır. Kullanıcılar için etkileşimli bir ortam sunan Web 2.0 hizmetleri ile Facebook, Twitter, LinkedIn, Flickr ve YouTube gibi sosyal ağlar öne çıkmıştır. Kütüphaneler de hizmetlerinde Web 2.0 teknolojilerinden yararlanmaya başlamıştır. Örneğin WorldCat'in herkese açık bir servisi olan WorldCat.org sitesi kullanıcılara kaynaklarla ilgili bilgiler ekleme ve düzenlemeye imkân vermekte ve Facebook üzerinden de taranabilmektedir. Bununla birlikte Semantik Web ile birlikte bilgi erişim ve paylaşımında daha kökten gelişmeler yaşanması beklenmektedir (Jaeger ve Burnett, 2010, s. 86-87). Her zaman erişilebilir olması, kullanıcıların fiziksel olarak kütüphaneyi ziyaret etme zorunluğunu ortadan kaldırması, nispeten hızlı ve uygun bilgi bulunabilmesi, bilgiyi kaydetme, çıktı alma, bilgisayar ekranından okuma olanağı ve basılı kaynaklara göre bilginin güncelliği gibi avantajları nedeniyle Internet, bilgi arama ve edinmede çok önemli bir kanal olmuştur (Junni, 2007). Örneğin bireyler Internet'i ev, iş ve eğitim kurumlarında sağlıkla ilgili bilgilere ulaşmak, ürün fiyatlarını karşılaştırmak, işleriyle ilgili gerekli bilgiler edinmek, boş zamanlarını değerlendirmek ve eğitim faaliyetlerini desteklemek amacıyla kullanabilmektedir. Kısaca bilgi teknolojisinde yaşanan gelişmeler insanların bilgi davranışlarını değiştirmiştir (Wilson, 2010, s. 31). Ayrıca, günümüzde insanların Web teknolojileri yardımıyla (örneğin Internet arama motorlarını kullanarak) bilgi davranışı becerilerini geliştirebilecekleri üzerinde de durulmaktadır (Spink, 2010, s. 9).

Özetle, bilginin üretildiği ve erişildiği ortamın değişmesi, ağlar ve uygun cihazlar aracılığıyla çok hızlı ve kolay biçimde bir yerden bir yere aktarılabilmesi bireylerin bilgiyi arama stillerini, kullanım ve paylaşım özelliklerini etkilemektedir. Bütün bunlara

yol açan bir olgu olarak teknoloji aynı zamanda bilgi davranışını destekleyici bir unsur olarak da değerlendirilmelidir.

Teknolojinin bilgi davranışlarıyla olan ilişkisini ve bilgi davranışlarında meydana gelen değişimlerdeki rolünü ortaya koyan çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bunlardan bazılarına kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Uçak (1997b) araştırmasında çalıştıkları disiplinlere göre öğretim üyelerinin bilgi davranışlarındaki farklılıkları ortaya koymuştur. Araştırma sonucunda fen ve mühendislik alanında çalışanların elektronik ortamı sosyal ve insan bilimleri alanında çalışanlara göre daha yoğun olarak kullandığı belirlenmiştir. Buna bağlı olarak fen ve mühendislik alanında çalışanlar elektronik ortamdan bilgi edinmek için gerekli olan bilgi ve beceri yoksunluğunu bilgi erişim açısından bir engel olarak görürken özellikle insan bilimleri alanında çalışanlar arasında bu oran daha düşük düzeydedir.

Bilgi teknolojisinin akademisyen mühendislerin bilgi davranışlarına olan etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilen bir araştırma kapsamında (Tanrıkulu, 2006) 249 öğretim elemanına anket uygulanmıştır. Sonuçlar, bilgi teknolojilerinin gelişimine paralel olarak mühendislerin bilgi gereksinimleri, tercih ettikleri bilgi kaynağı türleri ve meslektaşlarıyla iletişim özelliklerinin değiştiğini göstermektedir. Ayrıca, mühendislerin bilgi aramada ağırlıklı olarak elektronik ortama yöneldikleri ve bilgi erişimde arama motorlarını öncelikle tercih ettikleri belirlenmiştir.

İranlı öğretim üyelerinin bilgi davranışlarının bilgi teknolojileri perspektifinde incelendiği bir araştırmada (Najjari, 2010) 354 kişiden anket yoluyla veri toplanmıştır. Buna göre, öğretim üyelerinin alanlarıyla ilgili güncel gelişmelerden haberdar olmak için en çok İnternet ve elektronik ortamı kullandıkları görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, sağlık ve fen bilimciler bilgi aramada en çok elektronik ortamı, sosyal bilimciler ise en çok kütüphaneyi tercih etmektedir. Ayrıca, geleneksel kütüphane ve bilgi kaynaklarının kullanımı azalırken, elektronik kaynakların kullanımının ise arttığı saptanmıştır. Bütün bu sonuçlar bilgi teknolojisinin bireylerin bilgi davranışları üzerindeki etkisini göstermesi açısından önemlidir.

Genel olarak bakıldığında, bilgi teknolojiyle birlikte bilginin elektronik ortama kaymasının kullanıcıların bilgi kaynak ve kanal kullanım tercihlerini büyük oranda

değiştirdiği söylenebilir. Özellikle son yıllarda mobil cihazlar, İnternet, Web 2.0 araçları ve sosyal ağların yaygınlaşmasıyla kullanıcıların alışkanlıklarındaki değişim daha net olarak görülmektedir. Öte yandan, teknoloji bir araçtır ve kuşkusuz tek başına bilgi davranışlarına bütünüyle yön veren bir unsur değildir. Daha önce de değinildiği üzere, bilgi davranışını etkileyen çok fazla faktör vardır. Bu faktörlerden biri veya birkaçı teknolojiyle birlikte ele alındığında farklı sonuçlar ortaya çıkabilir. Örneğin, çalışılan disiplin bilgi davranışında elektronik ortam kullanımının farklılaşmasına neden olmaktadır. Nitekim, alanlarının doğası gereği bir mühendis bilgi için öncelikle güncel elektronik bilgi kaynaklarını tercih ederken, bir tarihçi bilinen basılı kaynaklarına yönelmektedir. Benzer biçimde, yaş ve teknoloji unsurunun birleştiği durumlarda da farklı bilgi davranışları ortaya çıkmaktadır. Çünkü bireyin yaşına bağlı olarak teknolojiyi kabul durumu, kullanma becerisi, deneyimi, zihinsel yapısı ve öğrenme stili de değişiklik gösterebilmektedir. Sürekli bir gelişim ve yenilik sürecinde olan teknoloji zaman ve emek açısından kullanıcılara büyük yararlar sağlamakta ve verimliliğe katkıda bulunmaktadır. Öyle ki, bilgi teknolojisi araçlarını etkin ve verimli biçimde kullanabilen genç bir bireyle kullanamayan yaşlı bir bireyin sergilediği bilgi davranışları da değişik olacaktır. Genel olarak teknolojiye aşina olan ve teknolojik araçları etkili biçimde kullanabilen bireyin bilgi arama, erişim, kullanım, paylaşım ve değerlendirmede hız ve verimlilik açısından daha avantajlı olduğu söylenebilir. Sonuç olarak denilebilir ki, yaş ve teknoloji değişkeni bilgi davranışı sürecinde bireyin bilgi kaynak ve kanallarını tercihinde belirleyici rol oynayan iki önemli unsurdur. Ayrıca, teknoloji faktörünün, etkileri bakımından kuşaklar arası farklılıklar oluşturabilecek ve bilgi davranışı açısından büyük dezavantajları da ortadan kaldıracabilecek derecede büyük bir etkiye sahip olduğu da unutulmamalıdır.

Bilgi teknolojisinin ve elektronik bilgi sistemlerinin iş gücü ve verimliliğe büyük katkısı olduğu açıktır. Bununla birlikte bilgi sistem ve kanallarının kullanımının genellikle bir maliyeti olduğu unutulmamalıdır. İnternet'le birlikte bu maliyetler azalmış olsa da yine de donanım, altyapı ve işletim giderleri için belirli bir bütçe gereklidir. Bu nedenle elektronik ortamdaki bilgi erişimde maliyet faktörü de göz ardı edilmemelidir (Nicholas, 2000, s. 105). Ayrıca kullanıcının elektronik ortamla ilişkili bilgi davranışında bilgi teknolojisini kullanma becerisi ve teknoloji okuryazarı olma durumu da belirleyici olabilir. Yani teknoloji kullanımı, öncelikle teknolojiye ve bu teknolojiyi kullanım becerilerine sahip olmayı gerektirir. Bununla birlikte, yalnızca bir araç olan teknolojinin

iyi ve kötü yönde kullanılabileceği ve olumlu yönlerinin yanı sıra olumsuz etkilerinin de (bağımlılık gibi) göz önünde bulundurulmasında büyük yarar vardır.

3. BÖLÜM: AĞ KUŞAĞININ BİLGİ DAVRANIŞLARI

Bilgi teknolojisinin gelişmesi, özellikle bilgisayarlar, mobil cihazlar, İnternet, sosyal ağlar ve Web 2.0 uygulamalarının yaygınlaşmasıyla bilginin bulunduğu, üretildiği ve dağıtıldığı ortamlar da değişikliğe uğramaya başlamıştır. İnsanların alışkanlıkları ve bilgi davranışları da bu değişimden etkilenmiştir. Teknolojik yeniliklerle birlikte önceki kuşaklara göre belirgin farklılıkları olan yeni bir kuşak ortaya çıkmıştır. Ağ kuşağı olarak adlandırılan bu kuşağın bilgi davranışları geleneksel kullanıcılara göre farklılıklar göstermektedir. Bu kuşak mensupları bilgiye elektronik ortamdan hızlı ve etkili biçimde ulaşma isteği, başkalarıyla yoğun bilgi paylaşımı ve bilginin güvenilirliğini sorgulamama gibi birtakım özelliklere sahiptir. Ağ kuşağının bilgiyle olan ilişki özelliklerinin detaylı olarak ortaya konulması bilgi hizmetlerinin kalitesi açısından önemlidir. Araştırmanın bu bölümünde ağ kuşağı kavramı açıklanarak bu kuşağın ne tür bilgi davranışlarında bulunduğu üzerinde durulmaktadır.

3.1. KUŞAK KAVRAMI

Günlük yaşamda çeşitli yaş grupları arasındaki farklılıkları ve uyumsuzlukları vurgulamak için “kuşak farkı”, “kuşak çatışması” gibi kalıplara sıklıkla rastlanmaktadır.

Toplumda aynı yaş gruplarındaki bireyler yaşlarıyla bir kuşak grubunu oluşturmaktadır. Kuşak kavramı sözlükte (TDK, 2011, s. 1542-1543) “Yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu” ve “Yaklaşık yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon” biçimlerinde tanımlanmıştır. Bir başka tanıma göre ise “Aynı tarihsel zamanda ve aralıklarda doğan, ekonomik ve sosyal hareketlerden oluşmuş zaman aralıklarına ya da belli bir sosyal gruba mensup olanlar” kuşak (jenerasyon) olarak adlandırılmaktadır (Adıgüzel, Batur ve Ekşili, 2014, s. 166). Görüldüğü üzere temelde aynı veya yakın tarihlerde doğan bireyler grubu bir kuşağı oluşturmaktadır. Toplumbilimsel açıdan ise kuşaklar 25-30 yıllık zaman aralıklarıyla değişen gruplardır.

Sosyal bir varlık olan insan içinde yaşadığı toplumdan bağımsız düşünülemez. Kuşaklar da yetiştikleri ve buldukları ortama bağlı çeşitli özellikler göstermektedir. Bu nedenle

kuşaklar arası karakter, çalışma hayatı ve sosyal hayat bakımından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Kuşakların algı, yöntem, iletişim ve uygulamadaki bu farklılıkları değişik yaş gruplarındaki insanların bir arada buldukları ortamlarda çeşitli sorunlar çıkmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle bu farklı özelliklerin belirlenerek sorunların çözümlenmesi için araştırmalar yapılması önemlidir (Adıgüzel, Batur ve Ekşili, s. 166). Çeşitli ve farklı gruplar arasında yer alan herhangi bir hedef kitlenin özelliklerinin saptanmasıyla bu kitleye yönelik ürün, hizmet ve uygulamalar etkili biçimde sunulabilir.

Kuşakların tanımlanmasında geçmişten günümüze bir değişim göze çarpmaktadır. İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinden İkinci Dünya Savaşına kadar geçen sürede genellikle yaşam sürülen coğrafyalar üzerine çatışmalar söz konusudur. Uygarlıkların var olma çabası ve savaşlar tarihsel dönemlerin farklı biçimlerde sınıflandırılmasını doğurmuştur. Örneğin, 1453 yılında İstanbul'un Fethi Yeniçağı, 1789 yılında ise Fransız İhtilali Yakınçağı başlatmış ve büyük coğrafi, toplumsal ve kültürel değişimler gerçekleşmiştir. İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş ise tarihi açıdan önemli bir kavşak noktası olmuştur. Askeri amaçla Internet icat edilmiş ve dünyada büyük bir dönüşüm meydana getirmiştir. Serbest piyasa ekonomisiyle birlikte teknolojik gelişmeler ve tüketim toplumu evresine geçilmiştir. Yaşanan büyük dönüşümle beraber, kuşaklar artık tarihsel dönemlere göre değil teknoloji etkisiyle adlandırılmaya başlanmıştır (Kuyucu, 2014, s. 56). Özellikle bilgi teknolojisi iletişimden eğitime, sağlık ve pazarlamadan bankacılığa kadar bütün alan ve disiplinleri dönüştürmüş durumdadır. Hayatın her alanını şekillendiren teknoloji etkisini insan hayatı üzerinde de derinden hissettirmektedir. Baş döndürücü hızla gelişen yeni teknolojiler, uygulamalar, Internet ve ağların yaygınlaşması tarihin önceki dönemlerine göre insanları daha hızlı ve keskin etkilere maruz bırakmaktadır. Bu nedenle insanların davranışlarının, değer yargılarının, zihinsel özelliklerin geçmişe oranla daha hızlı değişmeye başladığı yani kuşaklar arası zaman aralığının daraldığı söylenebilir.

3.2. KUŞAKLARIN GRUPLANDIRILMASI

Tarihsel süreç içerisinde farklı kuşak grupları oluşmuştur. Literatürde kuşakların sınıflandırılmasında farklı yaklaşımlar görülmektedir. Kuşakları başlatan olay veya olaylar, geçiş süreci ve her toplumun etkilene zamanının farklı olması gibi etkenler nedeniyle bu durum normaldir. Bu açıdan toplumlara göre kuşakların sınırları farklılık

gösterebilir (İşçimen, 2012, s. 3). Reeves ve Oh (2008, s. 296) farklı araştırmacıların kuşakları tanımlama biçimlerini şu şekilde derlemiştir:

Tablo 2. Çeşitli Kaynaklara Göre Kuşakların Tanımlamaları

Kaynak	Gruplandırma				
Howe ve Strauss (2000)	Sessiz Kuşak (1925–1943)	Patlama Kuşağı (1943–1960)	13. Kuşak (1961–1981)	Milenyum Kuşağı (1982–2000)	-
Lancaster ve Stillman (2002)	Gelenekçiler (1900-1945)	Bebek Patlaması (1946-1964)	X Kuşağı (1965-1980)	Milenyum Kuşağı; Patlama Kopyası; Y Kuşağı; Gelecek Kuşak (1981-1999)	-
Martin ve Tulgan (2002)	Sessiz Kuşak (1925-1942)	Bebek Patlaması (1946-1960)	X Kuşağı (1965-1977)	Milenyum kuşağı (1978-2000)	-
Oblinger ve Oblinger (2005)	Yetişkinler (<1946)	Bebek Patlaması (1947-1964)	X Kuşağı (1965-1980)	Y Kuşağı; Ağ kuşağı; Milenyum kuşağı (1981-1995)	Milenyum Sonrası (1995-şimdi)
Tapscott (1998)	-	Bebek Patlaması (1946-1964)	X Kuşağı (1965-1975)	Dijital Kuşak (1976-2000)	-
Zemke Raines, ve Filipczak (2000)	Eski Askerler (1922-1943)	Bebek Patlaması (1943-1960)	X Kuşağı (1960-1980)	Gelecektekiler (1980-1999)	-

Kaynak: Reeves ve Oh, 2008, s. 296.

Tablo 2’de görüldüğü üzere literatürde çeşitli araştırmacılar tarafından kuşaklar için farklı gruplandırmalar ve değişik tarihlenmeler yapılmıştır. Doksanlı ve 2000’li yılların da farklı kuşaklara bölündüğünü belirten gruplandırmalar bulunmaktadır. Dünyada yaygın olarak kabul gören kuşak gruplandırması şu şekildedir (Dijital Ajanslar, 2013; Açık Bilim, 2013):

Tablo 3. Yaygın Olarak Kullanılan Kuşak ve Dönem Tanımlamaları

Kuşak Adı	Dönemi
Sessiz Kuşak - Savaş Kuşağı (Silent Generation)	1927-1945
Büyük Bebek Patlaması Kuşağı (The Baby Boomers Generation)	1946-1964
X Kuşağı (Gen X - Baby Busters)	1965-1979
Y Kuşağı (Echo Boom - Millennials)	1980-1999
Z Kuşağı (Gen Z)	2000 yılı ve sonrası

Kaynak: Dijital Ajanslar, 2013; Açık Bilim, 2013.

Yapılan gruplandırmalarda kuşak isimleri genelde aynı veya benzer olup tarihsel dönemler de birbirine oldukça yakındır. Zaten toplumsal değişikliklerin çok kesin tarihsel sınırlarla belirlenmesi de oldukça güçtür. Bu nedenle de kuşakların çok kesin ve net çizgileri olması beklenemez.

3.3. AĞ KUŞAĞI

Genel olarak bakıldığında 1980’li yıllar literatürde yeni bir kuşağın başlangıcı olarak değerlendirilmekte ve 1980 yılı ve sonrasında doğanlar Y kuşağı olarak anılmaktadır (Yüksekbilgili, 2013, s. 343; Adıgüzel, Batur ve Ekşili, 2014, s. 173). 1980’li yıllardan itibaren dünya çapında teknolojinin hızla gelişme, yaygınlaşma ve yaşamın her alanını etkileme sürecine girdiği ve böylelikle bireysel ve toplumsal yaşamın yanı sıra uygarlık açısından da büyük bir dönüşüm evresine geçildiği söylenebilir. Bu açıdan 1980’li yıllardan itibaren teknolojinin yansımalarıyla yeni bir kuşağın ortaya çıkması daha anlamlı görünmektedir. Tarih aralıkları üzerine net bir görüş birliği olmamakla birlikte dijital teknolojilerle yetişen bu kuşak için Millennials (Milenyum kuşağı), New Millennium Learners (yeni binyılın öğrencileri), IM Generation (anında mesaj kuşağı), Net Generation (ağ kuşağı), Gamer Generation (oyun nesli), Homo Zappiens (zaplayan insan) (Pedró, 2006, s. 2-3), D(digital)-gen (dijital kuşak), Digital Natives (dijital yerliler) (Prensky, 2001a, s. 2), Google Generation (Google kuşağı) (Rowlands ve diğerleri, 2008, s. 291; Gunter, Rowlands ve Nicholas, 2009, s. 28) ve iGeneration (Rosen, Carrier, ve Cheever, 2010, s. 20) gibi tanımlamalara rastlanmaktadır. Literatürde özellikle “ağ kuşağı” veya “Internet nesli” kavramı bu kuşak için sıklıkla kullanılmaktadır.

Bu araştırmada genel olarak 1980 yılı ve sonrasında doğanlar bir kuşak olarak kabul edilmiş ve bu kuşağı tanımlamak için “ağ kuşağı” kavramı tercih edilmiştir. Ancak burada net bir tarih aralığına göre gruplandırma yapılmamaktadır. Belirtilen kavramla “teknoloji çağında yetişen ve Internet üzerinden araştırma yapmaya yatkın olan yeni kuşak bireyler” kast edilmektedir. Bu adlandırmada bilgisayarların, mobil cihazların ve Internet’in bu kuşak mensubu insanlar tarafından çok yoğun olarak kullanılması ve buna bağlı olarak günlük insan yaşamı ve davranışlarında meydana gelen etki ve değişikliklerin büyüklüğü göz önünde bulundurulmuştur.

3.3.1. Ağ Kuşağının Özellikleri

Literatürde her ne kadar farklı adlandırmalar kullanılmış olsa da dijital teknoloji çağında yetişen yeni kuşak üzerine pek çok araştırma gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu kuşak bireylerinin genel özellikleri başta eğitim alanında öğrenciler bağlamında olmak üzere çeşitli araştırmalarla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ağ kuşağının karakteristik özellikleri bu çalışmalar ve kavramlar üzerinden açıklanabilir.

Ağ kuşağı kavramı ilk kez Donald Tapscott (1998) tarafından ortaya atılmıştır. Dijital medya kültürünün hâkim olduğu bir dünyada yetişen ağ kuşağının eğitim, iş, eğlence, iletişim, alışveriş ve sosyal çevre oluşturma stillerinin önceki nesle göre büyük farklılıkları bulunduğu belirtilmektedir. Bu farklılıkların oluşmasında etkileşimli medya ortamının büyük etkisi vardır. Yeni dijital teknolojilerin kullanımının yaygınlaşmasıyla etkileşimli öğrenme ortamları önem kazanmıştır. Geleneksel öğrenme anlayışında doğrusallık hâkimdir. Örneğin bir ders kitabında sorun baştan sona belirli bir düzen ve sistemle ele alınır ve öğrenme materyalleri baştan sona sırayla okunur. Ağ kuşağı öğrencileri ise bu ardışık öğrenme yerine daha hipermetin (etkileşimli, çoklu ortam) öğrenme biçimlerine sahiptirler. Onlar için eğitimde keşfetme, öğretmen yerine öğrenme merkezli eğitim çok önemlidir. Ayrıca sıkıcı ve geleneksel öğrenme yöntemlerinden çok eğlenerek öğrenmek istemektedirler (Tapscott, 1998). Ağ kuşağının önceki kuşaklardan farklı olarak sahip olduğu bütün karakteristikleri ve davranış özellikleri Tablo 4'te özetlenmektedir (Combes, 2006, s. 2-3).

Tablo 4. Ağ Kuşağının Karakteristikleri ve Tipik Davranış Özellikleri

Karakteristikleri	Davranış Özellikleri
Bağımsız öğrenen	Bilgiye erişim olanakları geniş ve çeşitli; bilgiyi sorgulama ve bağımsız karar verme özelliğine sahip
Güçlü görüşlere sahip	Düşünce özgürlüğünü destekleyen; etkin görüşlere sahip
Dijital okuryazar ve görsel öğrenen	İyi derecede dijital okuryazarlık; sezgisel ve görsel iletişim becerilerine sahip
DeneySEL öğrenen ve çoklu görevler yapabilen	Keşfederek, araştırarak ve deneyimleyerek öğrenen; birçok teknolojiyi aynı anda zorlanmadan kullanan
İleri düzey bilgi becerilerine sahip	Ağ ortamında kendilerini güvenli kılabacak bilgi ve beceriler geliştiren
Sosyal olarak kapsayıcı	Sosyal ortamlara katılımları yüksek; kültürlerarası iletişime açık

Kaynak: Combes, 2006, s. 2-3.

Görüldüğü üzere ağ kuşağı kısaca bilgiyi içselleştiren ve etkin kullanabilen, sorgulayıcı, özgür düşünceli, aynı anda farklı ilgi alanlarıyla uğraşan, sosyal, aktif öğrenen bireylerden oluşmaktadır. Sıralanan özelliklere bakıldığında zihinsel becerilerin öne çıktığı göze çarpmaktadır.

Literatürde ağ kuşağının Milenyum kuşağı olarak da adlandırıldığı görülmektedir (Howe ve Strauss, 2000). Bu kavram da diğerlerine benzer biçimde grup etkinliklerine yatkın, anne ve babalarına yakınlık gösteren, aklın gücüne önem veren, dijital teknolojilere hayran, başarıya odaklı ve okul dışı etkinliklere çokça zaman ayıran 18-22 yaşlarındaki öğrencileri ifade etmektedir. Bilgisayarla büyüyen, eski kuşaklara göre farklı özellikleri olan bu kuşağın, yetişkinleri kendileri için ideal bir örnek olarak görmemesi dikkat çekici bir ayrıntıdır (Oblinger ve Oblinger, 2005, s. 2.4).

Ağ kuşağıyla ilgili araştırmalar arasında en çok ses getirenler arasında kuşkusuz eğitim-öğretim ve oyun tasarımı konusundaki çalışmaları ile bilinen Marc Prensky'nin "Dijital Yerliler, Dijital Göçmenler" (2001a, 2001b) adlı çalışması gelmektedir. Prensky (2001a) günümüz öğrencilerinin tamamen teknolojik araçlarla donatılmış bir çevrede yetiştiğini ve bu araçları ustaca ve yoğun olarak kullandıklarını belirtmektedir. Bu öğrenciler doğdukları andan itibaren bilgisayarlar, İnternet, cep telefonları, müzik çalarlar ve video kameralar gibi araçlarla karşılaşarak onları iletişim ve eğlence gibi çeşitli amaçlar için

kullanmaktadırlar. Cep telefonları, bilgisayarlar, e-posta ve mesajlaşma onlar için olmazsa olmaz araç ve uygulamalardır ve hayatlarının önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Prensky, 2001a). Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) üniversite mezunları yaşamları boyunca ortalama 10.000 saatten fazla video oyunu oynamakta, cep telefonu ile konuşmakta, 200.000'den fazla e-posta ve anlık ileti alışverişi yapmakta, 20.000 saatten fazla televizyon izlemekte iken 5.000 saat kitap okumaktadırlar (Prensky, 2001b). Durumu dönemin teknolojik araç kullanımıyla ilgili çarpıcı istatistiklerle örneklendiren Prensky, teknoloji etkisinde büyüyen bu yeni kuşak öğrencileri “dijital yerliler” (Digital Natives) olarak adlandırmıştır. Bu öğrencilerin eğitim aldıkları öğretmenler ise bilgi teknolojilerinin gelişmesinden önceki dönemde yetişmiş olduklarından bu araçlara yeteri kadar aşina değildirler. Kullandıkları geleneksel eğitim ve öğretim yöntemleri de eski moda olup teknoloji kültüründe yetişen çocuklara uyumlu değildir. Prensky bu öğretmenlerin “dijital göçmen” (Digital Immigrants) olarak dijital yerli öğrencilerinin gerisinde kaldıklarını belirtmektedir. Prensky'e göre dijital teknoloji çağında doğmayıp teknolojiye sonradan uyum sağlamaya çalışan dijital göçmenler, elektronik ortam yerine basılı ortamı ve geleneksel yüz yüze ve telefonla iletişimi tercih etmektedirler. Çevrelerine iyi uyum sağlayabilseler bile “aksan”larından (alışkanlıklarından) tamamen kurtulamamaktadırlar. Örneğin bilgi edinmede ilk olarak basılı kaynakları tercih etmekte, daha sonra ise Internet'e yönelmektedirler. Ayrıca yeni bir bilgisayar programını kendileri keşfederek kullanmak yerine kullanma kılavuzunu okumayı tercih ettikleri bilinmektedir (Prensky, 2001a). Dijital teknolojilerle donatılmış bir çevrede yetişen ve bu araçları ustaca kullanabilen dijital yerliler ise teknolojinin avantajlarıyla ve etkileriyle farklı özellikler geliştirmişlerdir. Onlar için bilgiye hızlı erişim son derece önemlidir. Aynı anda birden fazla iş yapabilme yani çoklu görev (multitask) yeteneğine sahiptirler. Metinler yerine görsel malzemeleri tercih ederler. Sistemli ve belirli bir sıra dâhilinde okuma yerine rastgele ve atlayarak (Web ortamındaki gibi) okurlar. Sürekli ağlara bağlı olarak kalmak isterler ve ağ ortamında daha iyi çalışırlar. İsteklerinin hızlı biçimde karşılanmasını yani anında sonuca ulaşmayı isterler. Ciddi çalışmalardan çok oyunları tercih ederler. Öğrenme tarzları alışılanın dışındadır. Bilgisayar ekranından okuma, Internet'ten müzik ve video oyunları indirme, kısa mesaj kullanımıyla haberleşme yaygındır. Bilgiye hızlı erişim isteği ve sabırsızlık özellikleri göstermektedirler (Prensky, 2001a).

Prensky ayrıca (2001b) nörobiyoloji, sosyal psikoloji ve öğrenme amaçlı oyunlar kullanan çocuklara yönelik araştırma bulgularına dayanarak; dijital teknolojilerin çocukluktan itibaren yoğun olarak kullanımının bireyde bazı zihinsel dönüşümler meydana getirdiğini ve düşünce yapılarının farklılaştığını ileri sürmektedir. Buna göre insanın yaşamı boyunca maruz kaldığı farklı uyarıcılar ve deneyimler beyin yapısını ve düşünme biçimini etkilemektedir. Örnek olarak, araştırmalar çocuklukta öğrenilen bir dilin yetişkinlikte öğrenilene göre beyinde farklı bir yeri olduğunu ve yoğun bir okuma eğitimine tabi tutulan küçük öğrencilerin beyninin ilgili kısımlarında kalıcı kimyasal farklılıklar ortaya çıktığını göstermektedir. Bu bağlamda, insanların düşünce yapıları fiziksel ve sosyal çevre ile kültüre bağlı olarak değişmekte yani farklı kültürler farklı düşünce yapıları doğurmaktadır. Yetişme çağında bilgisayarlarla içli dışlı olan çocuklar da diğer bireylere göre farklı zihinlere sahiptirler. Zihinlerinde hipermetin yapılar geliştirmekte ve sürekli farklı yönere atlamaktadırlar. Bilişsel yapıları dizgiselden çok paralele benzemektedir. Bu açıdan eğitim ortamlarındaki geleneksel düz düşünme süreçleri teknoloji etkisinde gelişmiş zihinlere sahip bireylerinkiyle uyum sağlayamamakta ve eğitimi güçleştirmektedir. Bununla birlikte, genelde aksi iddia edilse de dijital yerliler (oyunlar gibi özellikle ilgilerini çeken şeylere karşı) dikkatlerini uzun süre koruyabilmektedirler. Hızlılık, çok görevlilik, rastgele erişim, interaktiflik, sürekli bağlantıda kalma, eğlence ve hayal dünyası, video oyunları, televizyon (özellikle MTV – Music Television gibi video müzik kanalları) ve Internet’e yatkın olan gençlere klasik eğitim ortamları da sıkıcı gelmektedir. Bu açıdan eş zamanlı işlem, görsellik ve rastgele erişim sağlayan teknolojik araçların eğitimde kullanılmasının önemi vurgulanmaktadır (Prensky, 2001b).

Kuşkusuz Prensky'nin temelde eğitim, öğrenciler ve öğretmenler üzerinden ortaya koyduğu bu görüşler dönemi için teknoloji çağındaki yeni kuşak bireyler için iddialı, yenilikçi ve kapsamlı niteliktedir. Bununla birlikte, çevrimiçi ortamlar ve insanlardaki değişimin daha da hızlandığı göz önünde bulundurulduğunda son yıllarda gençlerin televizyon ve elektronik ortama ilişkin tercihlerinin de değişebileceği düşünülmektedir.

OECD ülkeleri kapsamında gerçekleştirilen bir araştırmada Pedró (2006) 1980 yılı sonrası doğan, dijital teknolojiler eşliğinde yetişen ve farklı adlarla anılan yeni kuşak için ilk kez yeni binyılın öğrencileri - YBÖ (New Millennium Learners – NML) kavramını

kullanmıştır. Bu kuşak mensuplarının iki temel özelliğinden bahsedilmektedir: Son beş yıldır bilgisayar kullanıyor olmak ve evinde Internet erişimine sahip olmaktır (Pedró, 2006, s. 4). Pedró (2006, s. 2-10) çalışmasında YBÖ'nin bazı genel karakteristik özelliklere sahip olduklarını belirtmektedir. Örneğin öğrenme, iletişim ve eğlence anlayışları bloglar, Wikiler, etiketleme (tagging) ve anında mesajlaşma gibi araç ve uygulamalarla şekillenmektedir. Ağlar üzerinden metin mesajları ve anlık iletişimi tercih etmektedirler. Zamanlarının çoğunu bilgisayar, Internet ve oyunlarla geçirmektedirler. Aynı anda birden çok etkinlik (TV izlerken aynı zamanda Internet'e bağlanma, ödev yapma, telefonla konuşma gibi) yapabilmektedirler. Basılı kaynaklar yerine dijital kaynakları, metinler yerine çoklu ortam (multimedya) içerikleri tercih etmektedirler. Şahin (2009, s. 157) bu özelliklerin tamamını kısaca şu şekilde özetlemektedir:

... “dijital araçların dilini keşfederek, yaparak, yaşayarak öğrenen, çoklu işlemler yapabilen, dikkat süreleri kısa, zihni sürekli konudan konuya atlayan, iletişimde ve ilişkilerde sabırsız, anında dönüt isteyen, oyun merkezli yaşayan (ve oyun merkezli öğrenen), fantezi dünyası gelişmiş, dijital olarak sosyal çevresi gelişmiş, fiziksel olarak çoğunlukla yalnız, grafik öğeleri metin öğelere tercih eden, dijital araçları kağıda basılı araçlara tercih eden, eğitimden beklentileri yüksek,” ...

Genel olarak bakıldığında dijital medya araçlarına alışkın olan YBÖ olarak nitelenen kuşak dijital yerliler ve ağ kuşağı gibi hızlı sonuç almak isteyen, eğlenceli yaşamı ve etkileşimli öğrenmeyi tercih eden, farklı ilgi alanları olan bireylerden oluşmaktadır.

Farklı çalışmalarda değişik adlarla ele alınan ağ kuşağına ait özelliklerin genelde birbirleriyle örtüştüğü görülmektedir. Bu çerçevede dijital yerli, ağ kuşağı, YBÖ ve milenyum kuşağı gibi nitelendirmelerin aslında aynı hedef kitleyi betimleyen kavramlar olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Nitekim, teknoloji odaklı bu kuşağın özellikleri ortaya konulurken çoğunlukla eşdeğer diğer kuşağın özelliklerine gönderme yapıldığı ve kavramların da sıklıkla birbirinin yerine kullanıldığı görülmüştür. Yine de farklı yaklaşımların görülebilmesi için konu öncelikle farklı kavramlar ışığında açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda gerek genel açıdan gerekse de eğitim ve öğrenme açısından ağ kuşağının sahip olduğu karakteristik özellikler kapsamlı olarak şu şekilde toparlanabilir:

- Hipermetin zihinlere sahiptirler (ilgileri dağınık, konudan konuya atlarlar)
- Görsel yetenekleri gelişmiştir, sezgisel görsel iletişime yatkındırlar

- Görsel uzamsal becerileri (sanal ve gerçek hayatı bütünleştirebilme) gelişmiştir
- Keşfedici ve tümevarımsal öğrenme becerileri yüksektir
- Eşzamanlı çoklu görevler yapabilirler, dikkatlerini yalnızca ilgilerini çeken şeylere yoğunlaştırabilirler
- Kâğıt yerine dijital araçları tercih ederler
- Dijital okuryazarlık becerileri gelişmiştir, bilgi teknolojisi araçlarını ve uygulamalarını yoğun olarak kullanırlar
- Anlık mesajlaşma ve kısa mesaj servisi kullanımları yaygındır
- Her türlü cihaz aracılığıyla daima bağlantıda kalmayı isterler
- Tepkileri hızlıdır, hızlı karşılık almak isterler, yavaşlığı sevmezler, sabırsızdırlar
- Hıza çok önem verirler, hızlılık doğruluktan daha kıymetli görülür
- Deneysel ve keşfedici bir öğrenme stilleri vardır
- İnternet üzerinden açık bir etkileşim ve sosyalleşme içindedirler; kişisel bilgilerini paylaşmada sakınca görmezler
- Grup çalışmasını tercih ederler ve akranlarının görüşlerine önem verirler
- Etkileşimli ortamları tercih ederler
- Metin yerine görüntüleri tercih ederler
- Bir metni baştan sona düz biçimde okumak yerine atlayarak rastgele okumayı tercih ederler
- Ciddi çalışmalar yerine eğlenceli ortamlar ve oyunları tercih ederler
- Toplumsal sorunlara duyarlıdırlar, topluluk faaliyetlerine katılmaya yatkındırlar
- Özgür düşüncelidirler
- Sorunların çözümünde aklın, bilimin ve teknolojinin gücüne inanırlar
- En son teknolojiyi takip etmeyi severler
- Ailelerine düşkündürler
- Hedef ve başarı odaklıdırlar
- Umutlu ve azimlidirler, olumsuzluğu sevmezler (Prensky, 2001a; Prensky, 2001b; Pedró, 2006, s. 2-10; Şahin, 2009, s. 157; Tapscott, 1998; Combes, 2006, s. 2-3; Oblinger ve Oblinger, 2005, s. 2.4-2.9).

Buraya kadar verilen bilgiler ışığında sonuç olarak, bilgi teknolojisi, özellikle bilgisayar ve İnternet çağında büyüyen ve yoğun teknoloji araç ve uygulamalarına maruz kalan çocuk ve gençlerin genelde ortak özellikler geliştirdiği görülmektedir. Bu çerçevede ağ kuşağının önceki kuşak mensuplarına göre aile, okul, iş ve sosyal çevrelerine kısacası

bütün günlük yaşamlarına yansıyan belirgin düşünce ve davranış farklılıkları olduğu ortaya konulmuştur. Sıralanan özellikler ağ kuşağı için genel bir çerçeve çizmektedir. Ağ kuşağının ortaya çıkışında yaş ve teknolojinin öne çıkan iki unsur olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan, ülkeler arası farklılıklardan dolayı dijital teknoloji araçlarının ve hizmetlerinin toplumda yaygınlaşması farklı zaman dilimlerinde olabilmektedir. Mevcut farklılıklara dayalı olarak bir ülkedeki ağ kuşağı üniversitedeyken, başka bir ülkedekiler ortaöğretime yeni geçmiş olabilmektedir. Nitekim, bu kuşak mensuplarının tanımlanmasında belirli bir bilgisayar kullanım geçmişi ve Internet erişimi sahipliğinin ölçüt olarak görülmesi (Pedró, 2006, s. 4) anlam kazanmaktadır. Anlaşılacağı üzere Şahin'in de (2009, s. 156-157) belirttiği gibi bu kuşağın temel belirleyici özelliği yaşları değil dijital teknoloji kullanımlarıdır. Doğrusu, yaşları aynı olmasa da böyle bir teknolojik kültür ve ortam içine doğan bireyler genelde aynı faktörlerden etkilenmektedir. Ayrıca, yaşın teknolojiye göre öneminin daha düşük düzeyde olduğu iddia edilmektedir. Sonuç olarak bilgi teknolojisi araçlarını yoğun, etkin ve rahat olarak kullanma ve belirtilen diğer özelliklere sahip olma düzeyleri bireylerin ağ kuşağı olup olmadığını saptamaya yardımcı olabilir (Oblinger ve Oblinger, 2005, s. 2.9). Ancak, bunun yanında, yaş unsurunun önemli etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır.

3.3.2. Ağ Kuşağının Özelliklerini Etkileyen Faktörler

Bilgi teknolojisi araç ve uygulamaları ağ kuşağı özelliklerinin ortaya çıkışında anahtar bir role sahiptir. Bu açıdan dijital teknoloji araçlarının ve uygulamalarının yaygınlığı ve kullanımıyla ağ kuşağı arasında bir bağlantı vardır. Dünya ülkelerinde dijital teknolojiler eşit düzeyde bir yaygınlığa ve kullanım oranına sahip değildir. Çünkü ülkeler ekonomik ve sosyal açılardan eşit gelişmişlik düzeylerine sahip değildir. Buna ek olarak, bir ülkede ağ kuşağının temeli olan gençlerin bilgisayar ve Internet gibi dijital teknolojileri kullanımının çeşitli nedenlere bağlı olduğu söylenebilir:

- Bilgi teknolojisi pazarı; cihaz ve bağlantı bedelleri
- Teknolojik cihaz ve servisleri kullanmaya yönelik toplumsal tutum
- Gençlerin değer yargıları, tüketim ve eğlence anlayışları
- Hem okul içi hem de okul dışı etkinliklerin gençlerin dijital teknoloji kullanımlarını destekleme durumu (Pedró, 2006, s. 6-7).

Her ne kadar bilgi teknolojisi kullanımı önemli bir ölçüt olsa da bu konudaki tek faktör olarak kabul edilmemelidir. Çünkü insan yaşamını ve davranışını etkileyen pek çok içsel ve dışsal değişken bulunmaktadır. Bu kapsamda yaş, cinsiyet, inanç, eğitim, deneyim, yaşam tarzı gibi bireysel özellikler, coğrafi koşullar, sosyal çevre, siyasi, ekonomik ve kültürel koşullar da belirtilen ayırıcı özelliklerin ortaya çıkışını yani bu kuşağa mensup olup olmama durumunu doğrudan etkilediği söylenebilir.

En başta, yaşamları süresince farklı deneyimlere maruz kalan bireylerin beyin yapısının ve düşünme biçiminin değişikliğe uğradığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda farklı kültürlerin fiziksel ve sosyal çevre koşulları farklı uyarıcılar doğurarak bireyin beyin ve düşünce yapısının değişime uğramasına yol açmaktadır (Prensky, 2001b). Her insan dünyayı kendi penceresinden görmektedir. Yani insanın düşünce ve davranışları kendi deneyimleri ve çevresine göre oluşmaktadır. (Oblinger ve Oblinger, 2005, s. 2.8-2.9). Bütün bu faktörler insanın değer yargılarını, düşünce biçimini ve davranışlarını şekillendirmektedir. Ayrıca eğitim ve gelir seviyesi teknolojiye kolay erişim açısından önemlidir. Bireyin sosyo-ekonomik durumunun düşük veya yüksek düzey olması da teknoloji kullanımında etkili olabilmektedir (Pedró, 2006, s. 9).

Özetle, bireysel özellikler, aile, iş, okul, arkadaş çevresi, yaşanılan yerin coğrafi, siyasi ve ekonomik koşulları, dini, sosyal ve kültürel değerler, sosyo-ekonomik düzey gibi birçok faktör de ağ kuşağı özelliklerinin ortaya çıkışı için belirleyici olabilmektedir. Dolayısıyla literatürde ağ kuşağı üzerine yapılan çeşitli tartışmalar ve bazı karşıt bulgular (Kakırman Yıldız, 2012a; Margaryan, Littlejohn ve Vojt, 2011; Bullen, Morgan, ve Qayyum, 2011; Kennedy, Judd, Balgarnot ve Waycott, 2010; Thinyane, 2010; Bennett, Maton ve Kervin, 2008) bu açıdan değerlendirilebilir.

Yukarıda belirtilen faktörlerin aynı zamanda hem bilgi davranışı hem de bireylerin bilgi teknolojisi araç ve uygulamalarını benimsemesi ve kullanması ile yakından ilişkili olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu açıdan, bu çok değişkenli ortam içinde konuyu bilgi teknolojisi yönüyle sınamak açısından Teknoloji Kabul Modeli ile bağlantılı olarak da ele alınması yararlı görülmektedir. Sonuç olarak, farklı ortam ve koşullarda bilgi teknolojisi araç ve uygulamalarının yaygınlaşması ile bu kuşağın ortaya çıkışı arasında doğrusal ve güçlü bir bağ olduğu da unutulmamalıdır.

Günümüzde teknolojinin önemi artarak devam etmektedir. Teknolojinin yaygınlaşmasıyla ağ kuşağı niteliği sergileyen bireylerin sayısı giderek artış gösterecektir (Oblinger ve Oblinger, 2005, s. 2.9-2.10). Prensky'nin de (2009) belirttiği gibi 21. yüzyılda artık bütün insanlar teknoloji çağında yetişeceğinden dijital göçmenler ile dijital yerliler arasındaki farklılıklar azalarak yok olacaktır. Teknolojik gelişmelerle birlikte dijital gelişimi hayati bir unsur olarak gören, yeteneklerini, kapasitesini artırmak ve iyi kararlar vermek için dijital araçları kullanan dijital insan (Homo Sapiens Digital, Digital Human) öne çıkacaktır. Dijital olarak güçlendirilmiş olan bu insan doğuştan gelen zihinsel yapısının ötesine geçtiği ve yeteneklerini daha da artırdığı takdirde dijital bilge (Digital Wisdom) olabilecektir. Gelecekte dijital bir göçmen dijital araçları kullanarak dijital bilgelere ulaşabilecektir. Kendi bilgeliği olsa dahi dijital bilgelere sahip olmayan bir insanın ise sorun çözme ve karar almada dijital bilgelere göre yetersiz kalacağı söylenebilir (Prensky, 2009).

Bu açıklamalar bize gelecekte herkesin ağ kuşağı özellikleri göstereceğinin işaretlerini vermektedir. Geleceğin muhtemel ileri teknoloji çağında yetişen bireyler geçmişe göre daha dinamik, etkileşimli ve hızlı bir dünyanın içinde yaşayacaklardır. Bu açıdan, teknoloji eksenli dönüşümün yeni kuşakların ortaya çıkışında temel unsur olmaya devam edeceği öngörülebilir.

3.4. AĞ KUŞAĞININ BİLGİ DAVRANIŞLARI

Literatürde gençlerin bilgi kaynak ve kanallarına bakışını, bilgiyi değerlendirme, kullanım ve paylaşım biçimlerini inceleyen çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalardan elde edilen bulgular genel olarak ağ kuşağının bilgi davranışları kalıplarını ortaya koymaktadır.

Gençlerin bilgi davranışlarına yönelik çalışmalar 1980'li yıllardan itibaren artış göstermiştir. Elektronik kaynakların artmasına paralel gençlerin dijital bilgi sistemleri ile diğer sistemlerle ilişkileri ele alınmıştır. Araştırmalar başlarda sistem merkezli olarak ilerlemiştir. Koleksiyon geliştirme, çocuk ve gençlik edebiyatı ve programlama konularında araştırmalar yapılarak gençlerin mevcut bilgi sistemleriyle etkileşimi incelenmiştir. Daha sonra ise kullanıcı merkezli araştırmalar önem kazanmıştır. Gençlere

özgü bilgi davranışları incelenerek sistemler bu kullanıcı grubunun ihtiyaçlarına göre tasarlanmaya başlamıştır (Radford, Connaway, Agosto, Cooper, Reuter ve Zhou, 2007).

Araştırmalar dünya genelinde bilgi teknolojisi kullanımının gençler arasında yaygınlaşmaya devam ettiğini göstermektedir. Sosyalleşme açısından önemli bir araç olan Internet gençler tarafından çok kullanılan bir ortamdır. Bununla birlikte, gençlerin bilgi teknolojisi kullanım becerileri ve Internet'e erişim olanaklarının artmasına paralel olarak bilgi okuryazarlığı becerilerinin istenilen düzeyde olmadığını ortaya koyan araştırmalar da bulunmaktadır (Vom Orde, 2011). Diğer bir ifadeyle, bu kuşak dijital okuryazarlık becerileri açısından gelişmiş olup, bilgi teknolojisi araç ve cihazlarını sezgisel olarak ustalıkla kullanabilmesine rağmen, bilgi kaynağının kalitesini değerlendirmede yetersiz kalabilmektedir (Oblinger ve Oblinger, 2005, s. 2.5). Son yıllarda gençlerin bilgi davranışları konusunda araştırmaların arttığı görülmektedir. Bu araştırmalarda genellikle ağ kuşağı bireylerinin özelliklerinin diğer kuşaklara göre farklılaştığı üzerinde durulmaktadır.

Ağ kuşağının bilgi davranışları açısından en temel özelliği daha önce de belirtildiği gibi bu kuşağın Internet ortamına doğması sonucu bilgi edinmede öncelikle elektronik ortam ve Internet'i tercih etmesidir. Örneğin, ağ kuşağı bireyleri herhangi bir ürün satın alacaklarında önce o ürünle ilgili çevrimiçi araştırma yapmakta, blog ve forumlar gibi Web kaynaklarında yer alan kullanıcı yorumlarını okumaktadırlar. Bununla da yetinmeyerek kendi akranlarına danışmakta ve onların görüşlerini çok önemsemektedirler (Tapscott, 2009, s. 81). Bu durum ağ kuşağının günlük yaşam bilgisi ihtiyacını karşılamada Internet'in önemini göstermektedir. Ayrıca, Yalçın'ın da (2014, s. 21) belirttiği gibi bu kuşağın ürün veya hizmet temininde eleştirel bir tutumu olduğu görülmektedir.

Ağ kuşağının kütüphaneler ve bilgi hizmetleriyle olan ilişkisi de bilgi davranışları açısından irdelenmesi gereken önemli bir konudur. Bir bilgi merkezi olarak kütüphanelerin ideal olarak bilgi edinmede öncelikli olması beklenir. Ancak son çalışmalar ağ kuşağının genelde Web üzerinden erişilemeyen kütüphaneleri kullanmadıklarını göstermektedir (Kakırman Yıldız, 2012b). Ağ kuşağı kendilerinden önceki dijital göçmen olarak nitelenen kuşağın aksine bilgi ve hizmetlere erişirken fiziksel olarak kütüphaneyi kullanmak yerine bu hizmetlerin kendi sosyal ve çalışma

ortamlarında olmasını tercih etmektedirler (Tonta, 2009, s. 746). Yapılan araştırmalar büyük ölçüde ağ kuşağının özellikle fiziksel anlamda kütüphanelere mesafeli duruşunu ortaya koymaktadır.

Literatürde ağ kuşağının İnternet ve özellikle sosyal medya ile bağını gösteren bazı somut bulgulara ulaşmak mümkündür. Hindistan'da 18-25 yaş arası 1763 üniversite öğrencisi üzerine yapılan bir çalışmaya göre, öğrencilerin yarısına yakını (%46,6) İnternet'i ilk olarak 10-15 yaşlarında kullanmıştır. Ayrıca öğrencilerin yarısından fazlası (%54,8) günde birkaç kez İnternet'e bağlanmakta ve İnternet'te günlük dört saatten fazla vakit harcamaktadır (%54,6). Çalışmanın ilginç bir sonucu ise öğrencilerin üçte birinden fazlasının (%35,5) İnternet'e bağımlı olduklarını hissetmesidir (Bhat ve diğerleri, 2016). ABD'de 18-25 yaş arası 714 üniversite öğrencisi üzerine yapılan bir araştırmanın bulguları da öğrencilerin günde yaklaşık 17 kez (17,4) İnternet'e bağlandığını ve İnternet'te 5 saate yakın (4,7) zaman harcadığını göstermiştir (Jelenchick ve diğerleri, 2014, s. 1,7).

ABD'de 18-24 yaş arası sosyal medya kullanıcıları üzerine yapılan bir araştırmayla 2014-2016 yılları arası sosyal medya kullanım tercihlerinin değişimi ortaya konulmuştur. 2014 yılında 1259 gençten elde edilen verilere göre, en çok tercih edilen beş sosyal ortam sırasıyla Facebook (%75,2), Youtube (%64,7), Instagram (%36,9), Snapchat (%30,8) ve Twitter (%27,6) olmuştur. 2016 yılında 989 katılımcıdan elde edilen verilere göre ise, en çok kullanılan sosyal platformlar Tumblr (%83,4), Vine (%82,7), Snapchat (%79,7), Instagram (%78,7) ile LinkedIn (%76,9) olarak sıralanmıştır (Villanti ve diğerleri, 2017, s. 4). Bulgular, sosyal medyadaki çeşitlenme ile birlikte ağ kuşağının sosyal medya tercihlerinde yenilikçi olduğunu, görsel ve etkileşimli platformlara kaydığını göstermektedir.

Gençler ve öğrenciler üzerine yapılan kapsamlı OCLC araştırmaları konuyla ilişkisi açısından özellikle önem taşımaktadır. OCLC tarafından altı ülkeden üniversite öğrencileri üzerine gerçekteşirilen bir araştırmaya göre öğrencilerin %89'u elektronik bilgi aramaya İnternet arama motoruyla başlamaktadır. Buna karşılık bilgi aramaya kütüphane Web sitesinden başlayanların oranı %2'dir. Arama motoru kullanım deneyiminden genel olarak memnun veya çok memnun olanların oranı %93 iken kütüphaneci yardımıyla yapılan taramalarda bu oran %84'te kalmaktadır. Ayrıca

öğrenciler arama motorlarının yaşam tarzlarına fiziksel veya çevrimiçi kütüphaneden daha çok (neredeyse mükemmel biçimde) uygun olduğunu düşünmektedirler. Kütüphane kullanımı ise az da olsa devam etmektedir. Söz konusu araştırmada öğrencilerin (çevrimiçi/fiziksel) kütüphaneyi ve arama motorlarını yedi ölçüt açısından karşılaştırması istenmiştir. Buna göre öğrenciler, kütüphanelerin arama motorlarına göre daha güvenilir (trustworthy/credible) (%76'ya %24) ve kesin/doğru (accurate) (%77'ye %23) bilgi sağladığını düşünmektedir. İnanırcılık/tatmin edicilik (reliable) (%63'e %37), maliyet açısından uygunluk (%71'e %29), kullanım kolaylığı (%87'ye %13), uygunluk/elverişlilik (convenient) (%84'e %16) ve hızlilik (%90'a %10) açısından ise arama motorları kütüphaneye göre öndedir. Sonuç olarak, kütüphanelerin güvenilirliği ön plana çıkarken, arama motorları inanırcılık, maliyet uygunluğu, kullanım kolaylığı, uygunluk ve hız olmak üzere toplam yedi performans ölçütünün beşi açısından kütüphanelere göre daha yüksek düzeyde tercih edilmektedir (De Rosa ve diğerleri 2006). OCLC araştırma raporları 18-24 yaş arası gençlerin "kütüphane" denilince akıllarına ilk olarak "kitaplar"ın geldiğini (2005 yılı: %71, 2010 yılı: %76) göstermektedir. Kütüphanenin bir marka olarak "kitaplar"ı çağrıştırması dikkat çekicidir (De Rosa ve diğerleri, 2011, s. 39). Ayrıca, 2005 yılı bulguları da kütüphanenin "kitaplar"dan sonra "bilgi" kavramını çağrıştırdığını göstermiştir (De Rosa ve diğerleri, 2006, s. 3-24). Kütüphaneyi, e-kaynaklarını iyi tanıyan ve yoğun kullandığı saptanan bu öğrencilere göre kütüphanenin "kitaplar"ı ifade etmesi çarpıcı bir sonuç olarak değerlendirilmektedir (De Rosa ve diğerleri, 2006, s. 6-6).

Üniversite öğrencilerinin kütüphaneden beklentilerini açığa çıkarılabilmek için kütüphaneye yönelik öneri ve görüşler yol gösterici olabilmektedir. OCLC araştırması kapsamında da üniversite öğrencilerinin kütüphaneye yönelik; koleksiyonunun güncelleştirilmesi (%17), çalışma saatlerinin artırılması (%10), kütüphanenin fiziksel alanının geliştirilmesi (%10), bilgisayarların güncelleştirilmesi (%9), kitapların kolay bulunması (%7) ve çalışma, dinlenme ve sosyal alanlar (%4) gibi önerilerini ortaya koymuştur. Ayrıca, 18-24 yaş arası gençlerin kütüphaneyle ilgili tavsiyeleri de bu yönde paralellik göstermektedir (De Rosa ve diğerleri 2011, s. 63, 71). Taleplerin bilgi kaynağında yoğunlaşması dikkat çekicidir.

ABD’de 6 farklı üniversiteye kayıtlı öğrenciler üzerine gerçekleştirilen bir araştırmaya göre öğrencilerin tamamına yakını ihtiyaç duydukları bilgi türü (günlük/egitim amaçlı) fark etmeksizin genelde aynı tür kaynaklara başvurmaktadır. Yine öğrencilerin tamamına yakını günlük bilgi gereksinimleri karşılamak için Google’ı kullanmaktadır. Ardından ise en çok Wikipedia’ya ve arkadaşlarına başvurmaktadır. Diğer kaynakların yanı sıra günlük bilgi için sosyal ağların da tercih edildiği görülmektedir. Dersle ilgili araştırmalar söz konusu olduğunda ise en çok ders notları kullanılmaktadır. Bunda ders ve ödevler için ders notlarının önemi ve kullanım zorunluluğunun etkili olduğu, aynı amaçla ikinci sırada Google ve bilimsel veri tabanlarının yer aldığı görülmektedir. Kütüphane raflarından araştırma yaptığını belirtenlerin oranları ise daha düşük düzeydedir (%70’ler). Bu süreçte öğretim elemanları ve arkadaşlara danışma oranı ilk sıralarda yer alırken kütüphaneciye danışma seçeneğinin son sıralarda yer alması dikkat çekicidir. Bulgular genel olarak kaynak seçiminde öğrencilerin alışkanlıklarını, kaynağın bilindik, yakın ve ulaşılabilir olmasının önemini ortaya koyarken, kütüphane kullanımı ve kütüphaneciye danışma oranlarının düşüklüğünü de göstermektedir (Head ve Eisenberg, 2009).

ABD’de 25 üniversiteye kayıtlı öğrenciler üzerine gerçekleştirilen bir araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencileri Internet’ten dersleriyle ilgili bilgileri değerlendirirken en çok kaynağın güncelliği (%77), yazarın güvenilirliği (%73) ve site adresinin niteliğine (%71) bakmaktadır. Günlük bilgi gereksinimi söz konusu olduğunda ise arayüz tasarımı (%56), güncellik (%54) ve kaynağın önceden de kullanılmış yani bilindik bir kaynak olması (%54) en önemli ölçütler olmuştur. Kütüphanecinin bu süreçteki etkisi çok az olup de yer alan bilgilerin değerlendirilmesinde belirtilen 12 ölçüt arasında kütüphaneci görüşleri en sonda yer almaktadır. Katılımcıların yalnızca dörtte biri (%25) eğitim amaçlı bilgi için Web kaynaklarını değerlendirirken kütüphaneci görüşlerini dikkate almaktadır. Günlük bilgi gereksinimi için ise bu oran %11’dir. Günlük bilgi eğitim amaçlı bilgiye göre daha düşük oranda değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Öğrenciler eğitim amaçlı bilgi gereksinimleri için hem basılı hem de elektronik kaynaklardaki bilginin kalitesini değerlendirirken sırasıyla en çok öğretim elemanlarının (%49), sınıf arkadaşlarının (%32), arkadaşların/ailenin (%18) tavsiyelerine güvenmektedir. Günlük bilgi açısından ise en çok arkadaşlara/aileye (%61), sınıf arkadaşlarına (%43) ve öğretim elemanlarına (%18) danışılmaktadır. Bilginin değerlendirilmesinde kütüphaneciden yardım isteme oranının en sonlarda yer alması ve

eğitim amacıyla %11, günlük bilgi amacıyla %5 gibi düşük oranlarda kütüphaneciye danışılması dikkat çekicidir (Head ve Eisenberg, 2010). Bulgulara bakıldığında genel olarak bilgi davranışlarının gereksinim duyulan bilgi türüne göre farklılık gösterdiği görülmektedir.

Uluslararası ğrencilerin bilgi davranışlarında sosyal medyanın rolüne ilişkin bir çalışma kapsamında bir literatür incelemesi yapılmıştır. Buna göre, uluslararası öğrencilerin misafir oldukları ülkelerdeki bilgi gereksinimlerini karşılamaya yönelik çalışmaların yetersiz kaldığı belirtilmektedir. Öğrenciler genelde akademik, ekonomik, sosyokültürel ve sağlık konularında bilgiye gereksinim duymaktadırlar. Sosyal medya pek çok tür bilgiye ulaşma açısından büyük bir role sahiptir. Uluslararası ğrenciler de genelde günlük amaçlarla sosyal medyayı kullanmaktadırlar. Bu bağlamda, öğrencilerin bilgi gereksinimlerinin karşılanmasında sosyal medyanın etkin bir rol oynayabileceği belirtilmektedir. Ayrıca, konuyla ilgili daha fazla araştırma yapılmasının önemine işaret edilmektedir (Hamid, Bukhari, Ravana, Norman ve Ijab, 2016).

ABD’de niversite ğrencilerinin sağlıkla ilişkili bilgi davranışlarına yönelik bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda yaşları 18 ile 22 arasında olan 38 öğrenciden görüşme yoluyla veri toplanmıştır. Sonuçlara göre, öğrenciler sağlık bilgisi için sosyal ağları özellikle de Facebook’u kullanmaktadır. Bununla birlikte, genelde sosyal ağlar ciddi sağlık sorunları ve hastalıklardan çok küçük sağlık sorunları ile sağlık ve yaşam tarzıyla ilgili haberler için tercih edilmektedir (Zhang, 2012).

Bir alışma kapsamında ABD’de niversite ğrencilerinin cinsiyetinin ve problem çözme tekniklerinin sosyal medya kullanımlarının nasıl etkilediğini ortaya koymak için 1000’den fazla öğrenciye bir anket uygulanmıştır. Bulgular, ğrencilerin günlük veya akademik amaçlı bilgi için kullanımının sosyal medya platformlarına ilişkin kullanım ve değerlendirme durumlarını etkilediğini açığa çıkarmıştır. Akademik kullanım açısından ise cinsiyet ve problem çözme stili arasında bir bağ ortaya çıkmıştır. Problem zme teknikleri açısından zayıf olan erkek öğrenciler problem çözmede etkili olanlara göre daha sık sosyal medyayı kullanmaktadır. Kız öğrencilerde ise etkin problem çözme tekniklerinin kullanımı onların sosyal medya kullanımlarını etkilememektedir. Akademik bilgi için bilgi okuryazarlığı eğitiminden edinilen bilgiler ve stratejiler kullanılmaktayken

günlük bilgi söz konusu olduğunda ise bireysel tercihler öne çıkmaktadır (Kim ve Sin, 2015).

Önal (2015, s. 237), literatürdeki çeşitli araştırma sonuçlarına dayalı olarak gençlerin bilgi gereksinimi ve bilgi davranışlarıyla ilgili bazı özelliklere ulaşmıştır. Bu özellikler, gençlerin bilgi gereksiniminin acil ve kısa vadeli olduğu, basılı kaynakların kullanımının azaldığı, elektronik ve mobil ortamdan bilgiye erişimin rağbet gördüğü, güvenli ve erişilebilir bilgi kaynağı sayısının yetersiz görüldüğü ve bilgi paylaşımının genelde akranların bulunduğu ortamlarda yapıldığı şeklinde özetlenebilir.

Sıralanan bu özelliklerin yanında, literatürde genel olarak ağ kuşağının bilgi davranışlarıyla ilgili olarak ortaya atılan ve üzerinde hala tartışılmaya devam eden nitelikler şu şekilde özetlenebilir:

- Ağ kuşağı bireyleri kitap, dergi gibi metinlerden oluşan kaynaklar yerine resim, video gibi görsel kaynakları tercih ederler.
- Eğitim, öğrenme, bilgi ve kütüphane ortamının ilgi çekici ve eğlenceli olmasını isterler.
- Elektronik ortamda iletişim ve anlık mesajlaşmayı tercih ederler.
- Aynı anda birden çok işi yapabilirler (Televizyon izlerken ödev yapmak gibi).
- Sabırsızdırlar; gereksinim duydukları bilgiye anında ulaşmak isterler.
- Bilgi kaynağı olarak arkadaşlarına yetkin kaynaklardan daha çok güvenirler. Bu nedenle sosyal ağları yoğun kullanırlar.
- Sürekli Web'e bağlı olmayı, sosyal çevreleriyle sürekli bağlantıda kalmayı isterler.
- Kullanma klavuzu okuyarak öğrenmek yerine deneme-yanılma yoluyla öğrenmeyi tercih ederler.
- Uzun metinler yerine hızlı ulaşılabilen ve kolay anlaşılabilen kısa bilgileri tercih ederler.
- Fikri mülkiyet haklarına yeterince saygı göstermezler; korsan müzik indirme ve intihal yaygındır.
- Bilginin hangi formatta (kitap, ansiklopedi) bulunduğundan çok bilgiye ulaşmak önemlidir.

- Ağ kuşağı için Second Life gibi sanal gerçeklik ortamları ve deneyimler gerçek hayat deneyimleri gibi önemlidir (Williams ve Rowlands, 2007).

Sıralanan özelliklere bakıldığında etkileşimli yapısıyla elektronik ortamın ağ kuşağı için iletişim, bilgi ve eğlence açısından önemli bir alan olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle bilgiye erişimde Web temel araç olarak görülmektedir. Artık gençler bilgiye ulaşmak için kütüphanenin elektronik kaynakları yerine basit biçimde sonuç alabilecekleri Google vb. arama motorlarını kullanma eğilimindedirler. Bunun en önemli nedenlerinden birisi de kuşkusuz bu kuşağın yeterli bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olmaması ve kütüphane kaynaklarına kendi başlarına erişimde zorlanmasıdır (Lippincott, 2005, s. 57). Bu durum ağ kuşağının bilgi davranışlarında “kolaylık” faktörünün önemine işaret etmektedir. Buna ek olarak, kullanıcılar artık bilgiye günün her saatinde erişmek, tek tıkla ihtiyacını karşılamak ve belirli bir formatta bilgi kaynağı yerine aradıkları konu veya soruya doğrudan yanıt bulmak istemektedirler. Bu nedenle de kullanıcılar İnternet ortamındaki bilgi ve içerikleri okumak için hızlı ve etkili göz atma gibi yeni stratejiler geliştirmeye başlamışlardır (Rowlands ve diğerleri, 2008, s. 293.) Bu kuşakla birlikte görülen yeni bilgi davranışları şu şekilde sıralanabilir:

- **Yüzeysel bilgi arama (Horizontal information seeking):** İnternet’te bilgi ararken ilk birkaç siteye bakıp başka kaynağa atlanmakta (kaymağını alma - skimming activity) ve büyük oranda ilk kaynağa dönüş yapılmamaktadır. Kullanıcıların %60’ı e-dergilerin ilk üç sayfasından fazlasını okumamakta ve %65’i ise ilk baktıkları kaynağa dönmemektedirler.
- **Gezinme (Navigation):** Bilgi ararken zamanın büyük bir kısmı (bulunan bilgiyi incelerken harcanan zaman kadar) yol bulmak için harcanmaktadır.
- **İzleyiciler (Viewers):** E-kitaplar ve e-dergi sitelerinde geçirilen süre çok kısadır. (ortalama 4-8 dakika). Geleneksel okuma yerini başlık, içindekiler, özet okumaya ve yarar amaçlı hızlı gözden geçirmeye (power browse) bırakmıştır.
- **Sincapsı Davranış (Squirreling behaviour):** Tüketici güdüsüyle özellikle ücretsiz kaynaklar indirilmekte ve bunların çoğu daha sonra okunmamaktadır.
- **Farklılık (Diverse information seekers):** Coğrafi konum, cinsiyet, statü, üniversite tipi gibi demografik özellikler kullanıcıların bilgi davranışlarında belirleyici olabilmektedir.

- **Kontrol (Checking information seekers):** Bilginin otorite ve güvenilirlik kontrolü saniyeler içinde farklı sitelerden ve Google gibi güvendikleri kaynaklardan yapılmaktadır.
- **Kes-Yapıştır (Cut and paste):** Kes-yapıştır oldukça yaygın olup intihal ciddi bir sorundur (Rowlands ve diğerleri, 2008, s. 294-300).

Özellikle Web 2.0 ile birlikte sosyal medya araçlarının yaygınlaşması kullanıcıların bilgi kullanım ve paylaşım özelliklerini derinden etkilemiştir. Günümüzde kişiselleştirme, işbirliği ve kullanıcının içerik oluşturabilmesi açısından zengin bir kullanıcı deneyimi sunan sosyal ağlar, sosyalleşme, eğlece, bilgi edinme ve iş amaçlı olarak yoğun olarak kullanılmaktadır (Tonta, 2009, s. 742). Ağ kuşağı da benzer amaçlarla içerik oluşturarak (yeni/mevcut içeriğe katkı/farklı içerikleri birleştirme), paylaşarak, içerik arayarak ve özellikle içeriklerden yararlanarak, katılımcılık göstererek ve oyun oynayarak sosyal platformları aktif olarak kullanmaktadır (Bolton ve diğerleri, 2013, s. 249). Açıklık ve özgürlük üzerine kurulu yapısıyla sosyal medya ağ kuşağı için bilgi edinme ve paylaşımında özgür bir ortam sunmaktadır. Bilgisayarlarla yetişen bu kuşak genellikle kişisel bilgilerini ve diğer bilgileri sosyal ağlarda paylaşmakta bir sakınca görmemektedir (Kakırman Yıldız, 2012b, s. 530). Bu durum ağ kuşağının kendine özgü mahremiyet anlayışının da teknoloji etkisiyle biçimlendiğini göstermektedir.

Sürekli bağlantıda kalmayı seven ağ kuşağı Web ve sosyal ağlarda çok zaman harcamaktadır. Genel olarak Web ortamı ve özellikle sosyal ağlarda özgürce ve gelişigüzel paylaşımlar yapıldığı görülmektedir. Geleneksel basılı ortamın aksine Internet'te bilginin kolay erişilebilir, kullanılabilir ve kopyalanabilir hale gelmesiyle fikri mülkiyet hakları konusu daha önemli hale gelmiştir. Ağ kuşağının fikri mülkiyet hakları konusunda tam anlamıyla bir sorumluluk anlayışına sahip olmadığı belirtilmektedir. Bu kuşak genel olarak elektronik ortamdaki kaynakları bedelsiz olarak görmekte ve bilginin belirli bir mülkiyete ait olması yerine dolaşımda olmasını tercih etmektedir (Germek, 2009, s. 346). Fikri mülkiyet hakları özellikle özgün bilgi üretiminin ve dolayısıyla bilimsel ve kültürel gelişmenin bir teminatıdır. Bu açıdan gençlere elektronik ortamda fikri mülkiyet hakları konusunda bilinç kazandırılması gerektiği söylenebilir.

Özetle, dijital teknoloji ortamına doğan ağ kuşağı bireyleri bu teknolojinin de etkisiyle her türlü bilgiye öncelikle fiziksel kütüphane yerine yaşam tarzlarına daha uygun olan

Web ve sosyal ağlar gibi etkileşimli ve sosyal ortamlardan hızlı, kolay ve eğlenceli biçimde erişmek istemektedir. Literatürde yer alan değerlendirmeler bu kuşağın bilgi okuryazarlık becerilerinin düşük olduğuna ve elektronik ortamda bilgi erişim ve paylaşımında fikri mülkiyet haklarına özen göstermediklerine de dikkat çekmektedir.

3.5. TÜRKİYE'DE AĞ KUŞAĞI

Ağ kuşağı üzerine yapılan araştırmaların bulguları büyük ölçüde yapıldığı toplumun özelliklerine ve olanaklarına göre farklılık gösterebilmektedir. Kuşkusuz bunda toplumların kültürü, sosyo-ekonomik düzeyi vb. etkili olmaktadır. Bu nedenle Türkiye'ye özgü ağ kuşağı özellikleri değerlendirilirken bu faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekir. Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde öncelikle Türkiye'de İnternet kullanımıyla ilgili çeşitli demografik bilgiler verilerek konuyla ilgili yapılmış bazı araştırmalara değinilecektir. Ancak, literatürde Türkiye'de ağ kuşağının profilini çıkarmaya yönelik kapsamlı ve yeterli çalışma bulunmadığı görülmektedir. Bununla birlikte bütüne genellenemeyecek yapıda olsa da gençlerin İnternet ve sosyal medya kullanımları ile bilgi davranışlarına yönelik çalışmalardan bu konuda çeşitli bulgulara ve çıkarımlara ulaşmak mümkündür.

2016 yılı sonu itibariyle Türkiye nüfusunun (79 milyon 814 bin 871) %16,3'ü 15-24 yaş grubundaki gençlerden (12 milyon 989 bin 42) oluşmaktadır. Genç nüfusun %51,2'si erkek, %48,8'i ise kadındır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2017a). Toplam nüfusun %92,3'ü il ve ilçe merkezlerinde, %7,7'si ise belde ve köylerde ikamet etmektedir (TÜİK, 2017b).

Ağ kuşağı açısından bilgi teknolojisi cihazlarına sahip olma durumu önemli bir ölçüttür. 2017 yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmasına göre (TÜİK, 2017c) Türkiye genelinde hanelerin %97,8'inde cep telefonu/akıllı telefon, %20,3'ünde masaüstü bilgisayar, %36,7'sinde taşınabilir bilgisayar (dizüstü, netbook vb.), %29,7'sinde tablet bilgisayar, %28,5'inde İnternet'e bağlanabilen TV mevcuttur. İnternet erişimi olan hanelerin oranı; %78,3'ü genişbant olmak üzere %80,7 olup her on hanenin sekizi İnternet erişimine sahiptir. Hanelerin %40'ı sabit genişbant (ADSL, kablolu İnternet, fiber vb.), %72,4'ü ise mobil genişbant bağlantı ile İnternet'e erişim sağlamıştır (TÜİK, 2017d). İnternet kullanıcılarının kişisel kullanım amacı %83,7 ile öncelikle sosyal

medyadır. Ardından ise sağlık bilgisi arama (%69,6), haber, gazete okuma (%68,2) ile çeşitli mal ve hizmetler hakkında bilgi arama (%65,9) gelmektedir (TÜİK, 2017c). Veriler Türk halkının Internet ile yakın ilişkisini göstermesi bakımından önemlidir.

Ağ kuşağı bireyleri kapsayabilecek yaş gruplarına ilişkin oranlar ağ kuşağının Internet kullanımına ilişkin daha net fikir vermektedir. On altı - yirmi dört yaş arasındaki gençlerin son üç ay içinde Internet kullanımı oranı 2016 yılında %84,3 iken, 2017 yılında %87,2'ye yükselmiştir. Bu oran erkeklerde %91,5, kadınlarda ise %82,9 olmuştur. Benzer biçimde 25-34 yaş grubunda da Internet kullanım oranı 2016'da %78,8 iken 2017'de %85,7 gibi yüksek bir düzeyde gerçekleşmiştir. Eğitim durumuna göre Internet kullanım verilerine bakıldığında ise bu oran ilkokul; %43, ilköğretim/ortaokul; %82, lise; %89,8 ve üniversite düzeyi bireylerde %97 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2017c). Veriler, ağ kuşağının Internet ile olan organik bağımlı vurgular niteliktedir.

TÜİK 2013 yılında Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmasına ilk kez 06-15 yaş grubu çocukları da dahil etmiştir. Bu yaş grubunun bilgisayar kullanmaya ortalama sekiz, Internet kullanmaya ise dokuz yaşında başladığı ve Internet'i en çok ödev ve öğrenme (%84,8) amacıyla kullandığı tespit edilmiştir (TÜİK, 2013). Kuşkusuz aradan geçen dört yıl ve bu araştırmada 0-6 yaş grubuna ilişkin veri toplanmadığı dikkate alındığında Türkiye'de Internet'le tanışma yaşının çok daha düşük olduğu söylenebilir. Nitekim, EUK Kids Online (Avrupa Çevrimiçi Çocuklar) Proje grubunun araştırma bulguları Türkiye'de Internet kullanıcısı çocuk sayısının 2010 yılına göre 2015 yılında iki kat arttığını ortaya koymuştur. Ayrıca, Türkiye'de çocukların Internet ile tanışma yaşı 2010 yılında beş iken 2015 yılında iki yaşa kadar indiği ve beş yıllık süreçte çocukların Internet kullanım becerilerinin iki kat arttığı vurgulanmaktadır. Ek olarak, çocukların Internet'te gerçekleştirdiği faaliyetleri bakımından ise "Internet'te oyun oynama"dan sonra ikinci sırada gelen "okul işleri"nin yerini "video izleme"ye bırakmış olması bir başka ilginç noktadır (Aktaran: Medikal akademi, 2016).

On beş - yirmi dokuz yaş arası gençlerin sosyal medyayla olan ilişkilerini ortaya koymak amacıyla kapsamlı bir Gençlik ve Sosyal Medya Araştırması (Bulut ve diğerleri, 2013) yapılmıştır. Yirmi altı ilde 2057 kişiden toplanan verilere göre Internet kullanıcıların büyük kısmı (%96) sosyal medyayı kullanmaktadır. Gençler sosyal medyaya en çok evlerindeki dizüstü bilgisayarlardan (%62) ve akıllı telefonlardan (%55) erişmektedirler.

Her gün sosyal medyaya bağlananların oranı %86, her gün birden çok kez bağlananların oranı ise %72'dir. Gençlerin %31'i günde en az üç saatlerini sosyal medyada harcamakta; en çok, listelerindeki hesapların paylaşımlarını takip etmekte (%89) ve arkadaşlarının paylaşımlarına yorum yapmaktadırlar (%88). Sosyal medyada en çok kullanılan mecralar sırasıyla Facebook (%89), Youtube ve Instagram gibi görsel paylaşım siteleri (%57) ve Twitter'dır (%45). Gençlerin sosyal medyayı kullanım amaçları öncelikle eğlence (%60) ve bilgi edinmedir (%59). Ardından ise serbest zaman geçirme (%54), iletişim (%53), gündemi takip/gündem oluşturma (%51) ile eğitim, öğretim ve araştırma (%47) gelmektedir. Sosyal medyada en çok günlük olay ve durumlar (%60), müzik, film, televizyon, diziler (%55) ile toplumsal konulara (%43) ilişkin yorumlar yapılmaktadır. Gençler sosyal medyaya ilişkin en önemli konuların sırasıyla özgürlük (%37), güvenilirlik (%34), dürüstlük (%32) ve paylaşımcılık (%30) olduğunu düşünmektedirler. Bununla birlikte, araştırma bulguları yaş grupları, cinsiyet, eğitim düzeyi ve coğrafi bölgelere göre farklılıklar da göstermiştir.

Ulusal literatüre baktığımızda konuyla ilgili olabilecek araştırmalar olduğu görülmektedir. Bunlardan bazılarını kısaca değinilecektir.

Sosyal medyada gençlerin durumunu inceleyen bir çalışmada ulaşılan bulgulara göre, 18–24 yaş arası gençlerin %35,5' i Internet'i oyun için kullanırken %95,1'inin ise eğitim ve araştırma için kullanması dikkat çekicidir. Ayrıca, gençlerin %89,1'nin Internet'i ödev amaçlı kullandığı anlaşılmıştır (Kırık, 2017).

Benzer bir başka araştırmada da 4000'den fazla üniversite öğrencisinin sosyal medya kullanımını sorgulanmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunu 16-24 yaş arası gençler oluşturmaktadır. Sonuçlar, kullanıcıların her gün beş-altı saat Internet kullandığını göstermektedir. Katılımcılar Internet ve sosyal medya araçlarını kullanım açısından kendilerini yeterli bulmaktadırlar. Sosyal ağ kullanım amaçlarının başında arkadaşlarla iletişim kurma isteği gelmektedir. Nitekim, katılımcıların yaklaşık yüzde 65'i sosyal ağları bu amaçla kullandığını belirtmiştir. Ardından ise sosyal ağların yeni bilgiler edinmek ve araştırma yapmak amacıyla kullanıldığı görülmektedir (Aydın, 2016).

Çakmak (2016), Ankara Üniversitesi lisans öğrencilerinin bilgi arama sürecindeki kavramları, tutumları ve düşüncelerini Kuhlthau'nun "Bilgi Arama Süreci" modelini

temel olarak ortaya koymak amacıyla lisans öğrencileri üzerine kapsamlı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu çalışma kapsamında araştırmacı nicel ve nitel yöntemleri birlikte kullanarak detaylı bulgulara ulaşmıştır. Çalışmada nicel veri toplamak için araştırmacı tarafından “Bilgi Arama Süreçlerine İlişkin Tutum Ölçeği (BASTÖ)” geliştirilmiştir. Ayrıca, araştırma sonucu “Bilgi Arama İçsel Süreç Belirleyicileri Modeli-BAİSB” ve “Bilgi Arama Süreci Modeli-BAS” adlı modeller elde edilmiştir. Sonuçlar, öğrencilerin bilgi arama süreçlerine ilişkin kavramlar, kavram yanılgıları, olumlu/olumsuz tutumları ve düşünceleri arasında bir bağ olduğunu göstermiştir. Bu unsurlar bilgi arama sürecinde etkili olmakta ve süreci olumlu veya olumsuz biçimde yönlendirebilmektedir. Örneğin, bilgi toplamada kütüphaneyle ilgili tutuma yönelik olumsuz düşünceler kütüphane kullanımını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (s. 541-542).

Ağ kuşağının kütüphanelerden beklentileri üzerine yapılan bir çalışma kapsamında (Yalçın, 2014) 18-35 yaş aralığında olan 250 kişiye anket uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların Internet’i en çok sosyal ağlara erişim (%12,4), gündelik bilgi arama (%11,8) ve iletişim (%11,6) amacıyla kullandıkları anlaşılmaktadır.

İlhan (2014), araştırmasında etnografik yöntem kullanarak “Kuhlthau’nun Bilgi Arama Süreci Modeli” ışığında İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi lisans öğrencilerinin bilgi davranışlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Sonuç olarak öğrencilerin ödev yaparken en çok Internet kaynaklarına başvurduğu, arama motoru olarak Google’ı kullandıkları görülmüştür. Öğrenciler kütüphane hizmetlerini kullanırken yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. Ayrıca öğrencilerin bilgi davranışlarının Kuhlthau modeline uygun olduğu anlaşılmıştır.

“Türk tipi Y kuşağı” (Yüksekbilgili, 2013) başlıklı bir çalışmada Türkiye’deki ağ kuşağı bireylerinin çalışma hayatına ilişkin özellikleri, tutum ve davranışları uluslararası literatürde verilen özelliklere göre değerlendirilmiştir. İstanbul’da yaşayan 1980 yılı sonrası doğumlu 603 kişiye uygulanan anket verilerine göre Türkiye’deki kuşak özelliklerinin bazı konularda (kendini sabırsız görme, sık iş değiştirme vb.) farklılıklar gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Kakırman Yıldız (2012a), bilgi davranışların belirlemek amacıyla büyük çoğunluğunu (%89) 20-23 yaş arası (1987-1994 doğumlu) gençlerin oluşturduğu 382 üniversite

öğrencisine bir anket uygulamıştır. Anket sonuçlarına göre öğrencilerin %29'unun haftada 1; %21'inin ise 15 günde bir kütüphaneye gittiği belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin yarısı kütüphaneyi haftada bir gün fiziksel olarak kullanmaya devam etmektedir. Öğrencilerin fiziksel kütüphane kullanım oranı ile Web üzerinden kullanım oranları birbirine yakın düzeydedir. Öğrencilerin %52'si elektronik ortamda elde ettikleri bilgileri hem elektronik hem de basılı olarak okumayı, %21'i bilgileri yalnızca çıktı alarak basılı olarak okumayı, %27'si ise bilgisayar ekranından okumayı tercih etmektedir. Öğrencilerin %12'sinin kütüphaneyi uzaktan erişim yoluyla hiç kullanmamış olması; ayrıca, hiçbir öğrencinin kütüphaneye uzaktan erişimle bilgi edinmede kendisini başarılı görmemesi araştırmanın ilginç bulgularındandır. Öğrencilerin yarısından fazlası basılı kaynaklardan bilgi toplamada elektronik ortama göre daha başarılıdır. Kakırman Yıldız, anket sonuçlarına dayanarak Prensky'nin aksine 1980 değil 2000 yılı sonrası doğanların dijital yerli olarak nitelendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte 1970 ve 1999 yılları arası doğanların farklı özellikler gösterdiğini vurgulayarak bu grup için “dijital melezler” tanımlaması yapmıştır. Ancak konunun yalnızca kütüphane bağlamında ele alındığı ve araştırmanın kapsamı göz önünde bulundurulduğunda bulguların ülke çapında ağ kuşağı için genellenemeyeceği de unutulmamalıdır.

Kakırman Yıldız (2012b) ağ kuşağının sosyal ağlara bakışını sorguladığı bir çalışmada ise 1987-1994 yılları arasında doğan 230 üniversite öğrencisine anket uygulamıştır. Sonuçlara göre öğrencilerin kütüphaneyi Web üzerinden kullanım oranları fiziksel kullanıma göre daha yüksek olmakla birlikte iki oranın yakın düzeylerde olması dikkat çekicidir. Katılımcıların %40'ı sosyal medyayı sosyalleşme için, %44'ü ise bilgi edinme için önemli görmektedir. %10'luk kitle ise sosyal medyada kişisel verilerini paylaşmaktadır. Erkek öğrencilerin %1'i, kız öğrencilerin ise %5'i mahremiyet kalmadığı için sosyal medyayı cazip bulmamaktadır. Kakırman Yıldız'ın da önemine değindiği bu dikkat çekici sonuç ağ kuşağının sanal ortamdaki mahremiyet algısına ilişkin ipuçları vermektedir. Kütüphaneye uzaktan erişim açısından bakıldığında öğrencilerin yarısı her zaman her kaynağa erişebilmeyi, %24'ü ise kimseyle muhatap olmadan bilgiye erişmeyi önemli bulmaktadır.

Görüldüğü üzere ülkemizde yapılan araştırmalarda, uluslararası çalışmalar sonucu elde edilen bulgulara uyan ve uymayan sonuçlara ulaşılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi

bunda Türkiye'nin sosyo-ekonomik düzeyinin etkili olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında coğrafi, kültürel ve sosyolojik olarak birbirinden farklı bölgelerde yapılan araştırmalardan farklı sonuçlara ulaşılması olanaklı gözükmetedir. Örneğin, Ankara'daki gençlerle Siirt'teki gençlerin bilgiyi değerlendirme ve kullanım biçimleri değişiklik gösterebilecektir. Yine de eldeki bulguların Türkiye'deki ağ kuşağını tam olarak tanımlamak için yeterli düzeyde olmadığı unutulmamalıdır.

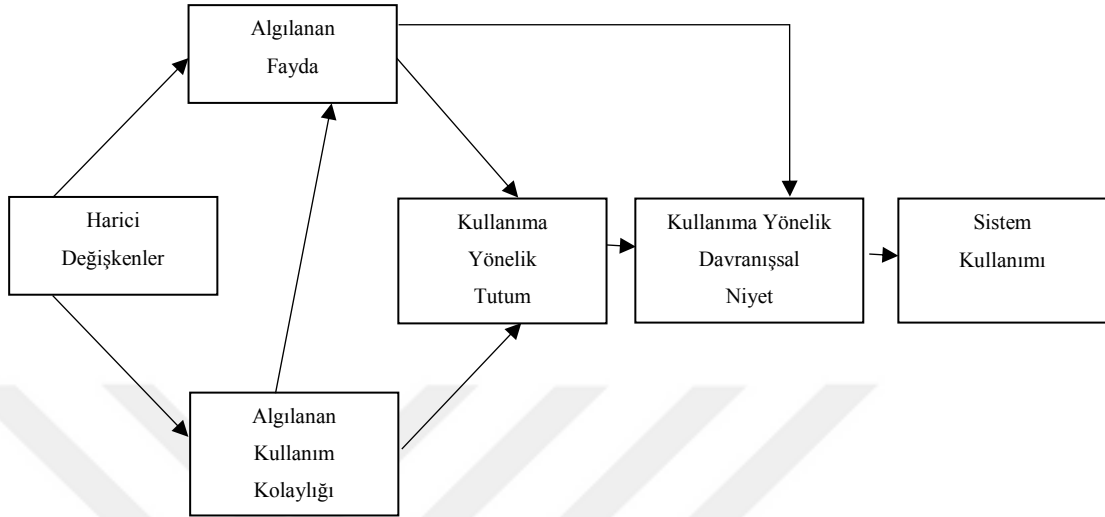
4. BÖLÜM: TEKNOLOJİ KABUL MODELİ VE ARAŞTIRMA İLE İLİŞKİSİ

Araştırmamız teknolojinin öğrencilerin davranışları üzerine etkisinin sınındığı betimsel bir çalışmadır. Bu sınıama aşamasında, özellikle araştırma sorularının belirlenmesinde Teknoloji Kabul Modeli (TKM)'den yararlanılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde Teknoloji Kabul Modeli hakkında kısaca bilgi verilerek neden bu modelin tercih edildiği üzerinde durulacak ve anket sorularının nasıl oluşturulduğu açıklanacaktır.

4.1. TEKNOLOJİ KABUL MODELİ

Bilgi teknolojisinden elde edilecek yararlar kullanıcıların bu teknolojileri kabullenmesi, yararlı bulması ve kullanım özellikleriyle de yakından ilgilidir. Çünkü teknolojinin mevcut olması kullanıcıların bu araçlarla etkileşime geçmesi için tek başına yeterli değildir. Teknolojik yeniliklerin sunduğu fırsat ve olanaklar teknolojinin kullanıcılar tarafından benimsenmesine bağlıdır. Ayrıca teknolojinin sürekli ve çok hızlı bir gelişim içinde olması da insan davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Nitekim, insan doğası zaman zaman yenilik ve değişimi olduğu gibi kabul etmemekte ve direnç gösterebilmektedir. Bu nedenle kullanıcıların sistem kullanımıyla ilgili davranışlarını etkileyen faktörlerin araştırılması önemlidir. Bu bağlamda insanların bilgi teknolojilerini ve bilgi sistemlerini kullanım davranışları başta sosyoloji ve psikoloji olmak üzere çeşitli alanlarda model ve teoriler temelinde araştırılmıştır. Everett Rogers tarafından 1962'de geliştirilen Yeniliklerin Yayılması Teorisi - YYT (Diffusion of Innovations – DOI) bu konudaki ilk model ve çalışmadır. Ayrıca Fishbein ve Ajzen tarafından geliştirilen ve sonraki birçok araştırmaya dayanak olan Gerekçeli Eylem Teorisi - GET (Theory of Reasoned Action – TRA) ile Ajzen tarafından GET temel alınarak geliştirilmiş olan Planlı Davranış Teorisi - PDT (Theory of Planned Behavior – TPB) de bu kuramsal yaklaşımlara örnek olarak gösterilebilir (Esen ve Büyük, 2014, s. 315). Bununla birlikte gene GET üzerine temellendirilmiş olup bilgi teknolojileri araştırmalarında yaygın olarak kabul gören en önemli modellerden birisi de Teknoloji Kabul Modeli – TKM (Technology Acceptance Model - TAM)'dir (Luarn ve Lin, 2005, s. 875). Davis'in ilk olarak 1986 yılında ortaya attığı ve zamanla daha da geliştirilen TKM kullanıcıların bilgi teknolojisine

gösterdiği uyum ve direncin nedenlerini açıklamaya çalışan ve çeşitli deneysel araştırmalarla güvenilirliği kanıtlanmış kuramsal bir modeldir (Legris, Ingham ve Collerette, 2003, s. 192-202). (Şekil 2)

Şekil 2. Teknoloji Kabul Modeli (Davis, Bagozzi ve Warshaw, 1989, s. 985)

Modeldeki değişkenler kısaca şu şekilde tanımlanabilir:

- Algılanan Fayda: Kişinin sistemi kullanarak iş performansını artıracak olduğunu düşünme durumudur.
- Algılanan Kullanım Kolaylığı: Bireyin sistemin çaba harcamadan kullanılabileceğine olan inancıdır (Davis, 1989, s. 320).
- Tutum: Bireyin bir sistemi kullanmaya ilişkin olumlu ve olumsuz hislerini ifade eder.
- Davranışsal Niyet: Bireyin gelecek davranışları için yaptığı planlamaları ifade eder (Venkatesh, t. y.).

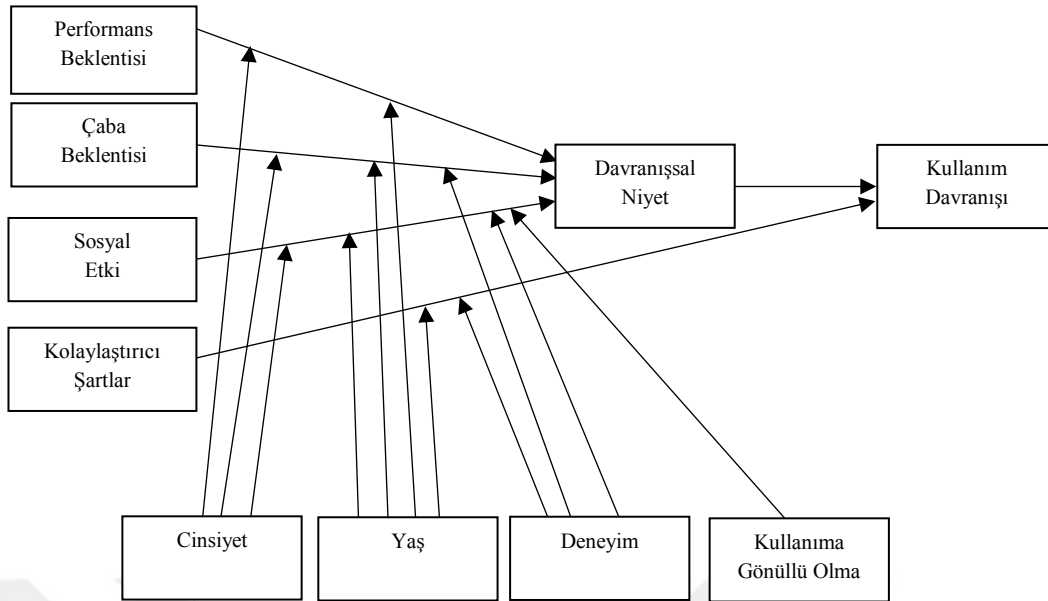
Bireylerin yararlı buldukları ve kolayca kullanabilecekleri sistemleri kullanma eğiliminde oldukları belirtilmektedir. Modele göre de bir bilgi sisteminin kullanımı kullanıcının performansını artırması ve sistemin az bir çaba harçayarak kullanılabilmesiyle yakından ilişkilidir. Bir teknolojinin/bilgi sisteminin kullanıcılar tarafından kabulü veya reddi “algılanan fayda” (perceived usefulness) ve “algılanan kullanım kolaylığı” (perceived ease of use) olmak üzere iki temel faktöre bağlıdır (Lee, Kozar ve Larsen, 2003, s. 752). Modele göre bireyin bir teknoloji sistemini kullanımı davranışsal maksadı, tutumu,

sistemin algılanan faydası ile sistemin algılanan kullanım kolaylığına bağlı olarak şekillenmektedir. Ayrıca dış faktörlerin algılanan kullanım kolaylığı ve algılanan faydaya olan etkileri de kullanıcının sistemi kullanma maksadı ve tutumuna yansımaktadır (Park, 2009, s. 151). Sistem kullanımı temel olarak “davranışsal niyet”in oluşmasına bağlıdır. Kişinin sistemi kullanmaya yönelik olumlu ve olumsuz düşünceleri yani “kullanıma yönelik tutumu” da davranışsal niyetin belirleyicisidir. Algılanan fayda ve algılanan kullanım kolaylığı ise kullanıma yönelik tutumu doğrudan etkileyerek sistemin kullanılıp kullanılmayacağına belirleyicileri olmaktadır. Bununla birlikte, sistem kullanımının yararlı olduğuna ilişkin düşünceler yani algılanan fayda doğrudan davranışsal niyeti harekete geçirerek kullanımın gerçekleşmesine de neden olabilmektedir (Davis, Bagozzi, ve Warshaw, 1989, s. 985).

Literatürde orijinal TKM baz alınarak pek çok araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu model üzerine gerçekleştirilen pek çok uygulama ve bunlarda sınanan farklı değişkenler zamanla modele aktarılarak var olan modelin gelişimi sağlanmıştır. Venkatesh ve Davis (2000) bazı sosyal ve bilişsel unsurları ekleyerek TKM'nin yeni versiyonu olan TKM2'yi (Technology Acceptance Model 2 - TAM2) geliştirmişlerdir. Bu yeni unsurlar kısaca şu şekilde açıklanabilir:

- Gönüllülük: Kullanıcıların teknoloji kullanım kararının zorunlu olmadığını düşünmesidir.
- Özel Norm: Bireyin davranışını etkileyen kişilerin sistem kullanımının önemli olduğunu düşünmesidir.
- İmaj: Bir yeniliği kullanmanın bireyin statüsünü artıracığı algısıdır.
- İş İlgisi: Bireyin sistemin işiyle ilgili olduğunu düşünmesidir.
- Çıktı Kalitesi: Bireyin sistemi kullanarak işlerini iyi biçimde yapabileceğini düşünmesidir.
- Sonuç Göstergesi: Sistem kullanımının sonuçlarının somut olarak görülebilmesidir (Venkatesh, t. y.).

TKM2'nin ardından literatürde yer alan sekiz önemli model ve teoriyi inceleyen Venkatesh, Morris, Davis, ve Davis (2003) bu modelleri sentezleyerek Birleştirilmiş Teknoloji Kabul ve Kullanım Teorisi modelini - BTKKT (Unified Theory of Acceptance and Use of Technology - UTAUT) oluşturmuşlardır (Şekil 3).

Şekil 3. Birleştirilmiş Teknoloji Kabul ve Kullanım Teorisi Modeli (Venkatesh, Morris, Davis ve Davis, 2003, s. 447)

Tam olarak TKM kapsamında değerlendirilmese de konuyla yakından ilgili olması bakımından bu modelin çalışma kapsamında ele alınması ve modelde yer alan faktörlerin kısaca açıklanmasında yarar vardır:

- Performans beklentisi: Bireyin sistemi kullanarak işlerini daha verimli biçimde halledeceğini düşünme derecesidir.
- Çaba beklentisi: Bireyin sistem kullanımını kolay bulup bulmamasıdır.
- Sosyal etki: Sistemin kullanılması gerekliliğiyle ilgili olarak başkalarının görüşlerini önemseme durumudur.
- Kolaylaştırıcı şartlar: Bireyin, sistem kullanımını destekleyecek altyapı ve teknik desteğin varlığına olan inanç derecesini ifade etmektedir (Venkatesh, Morris, Davis ve Davis, 2003, s. 447-452).

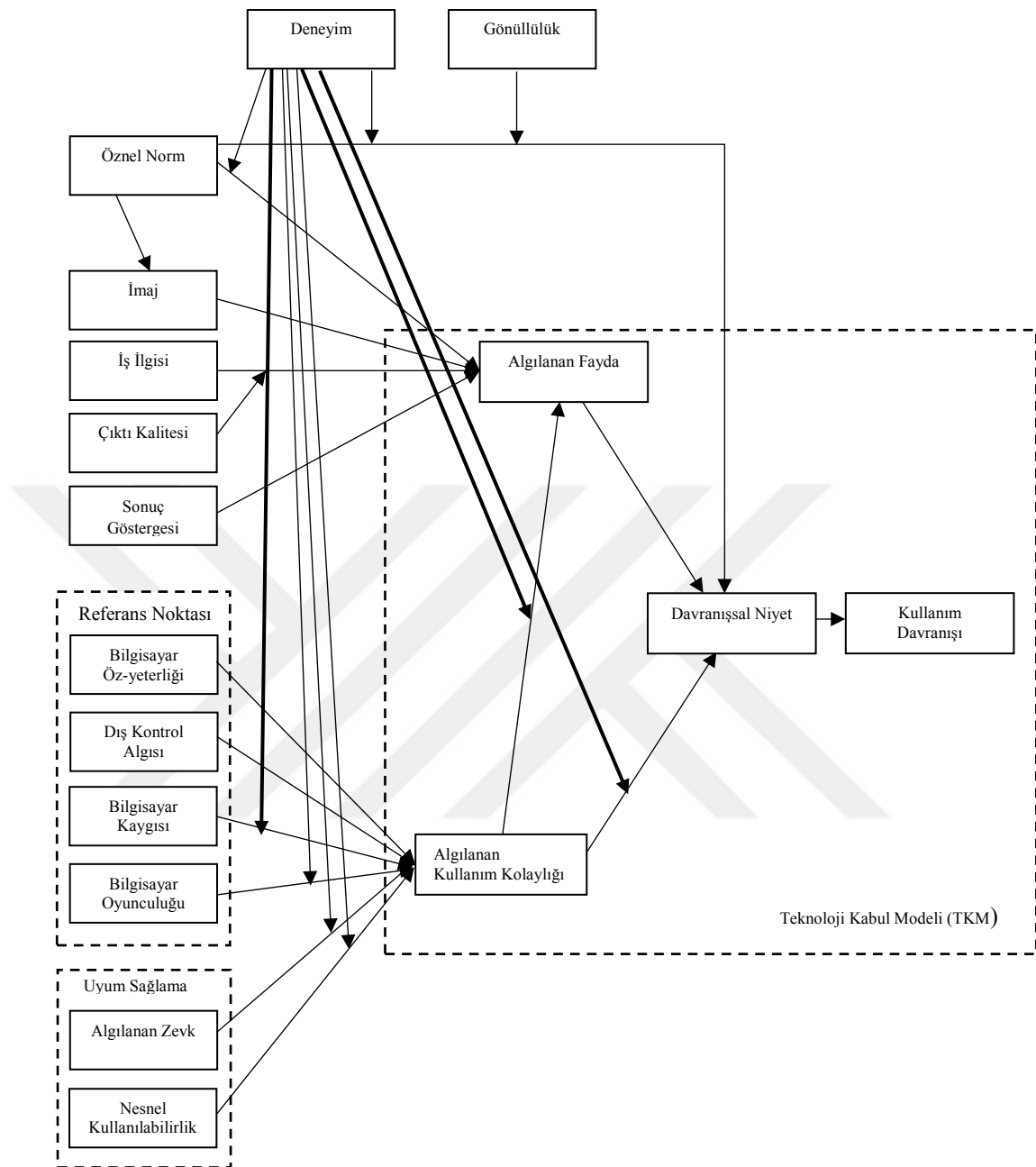
İsimleri farklı olsa da modelde yer alan faktörlerin TKM'deki algılanan kullanım kolaylığı, algılanan fayda ve öznel norm faktörlerine karşılık geldiği görülmektedir. Orijinal TKM'den farklılık arz eden bu modeli önemli kılan kendinden önceki modellerin ortak ve güçlü yönlerini tek bir yapıda toplamasıdır. Modele göre davranışsal niyet ve kolaylaştırıcı şartlar kullanım davranışını doğrudan etkilemektedir. Davranışsal niyet, performans beklentisi, çaba beklentisi ve sosyal etkiye bağlı olarak şekillenmektedir (Mendi, 2012, s. 87). Yaş, cinsiyet gibi demografik faktörlerin yanı sıra bireyin bilgi

sistemini kullanma deneyiminin olması ve sistemin kullanımının zorunluluğu da belirleyici etkenlerdendir. Venkatesh, Thong ve Xu (2012), müşteriler, tüketiciler açısından teknoloji kabulünü BTKKT modelini genişleterek incelemişlerdir. BTKKT2 (UTAUT2) olarak adlandırılan modelde hedonik (hazsal) motivasyon, fiyat değeri ve alışkanlık olmak üzere üç yeni unsur ortaya atılmıştır:

- Hedonik Motivasyon : Sistem kullanımından zevk alma ve eğlence duymayı ifade eder (Brown ve Venkatesh, 2005, s. 161).
- Fiyat Değeri: Müşterinin bir ürünün yararları ile o ürünü kullanmanın parasal maliyetine ilişkin zihinsel değerlendirmeleridir (Dodds, Monroe ve Grewal, 1991, s. 308).
- Alışkanlık: Bireyin öğrendiklerine bağlı olarak kullanım davranışını otomatik olarak sergileme eğilimini ifade eder (Limayem, Hirt ve Cheung, 2007, s. 709).

Araştırmacılar tüketici davranışlarının gönüllü olacağı düşüncesinden hareketle modelde kullanıma gönüllü olma değişkenine ise yer vermemişlerdir.

2008 yılında Venkatesh ve Bala (2008) TKM'nin en güncel ve en gelişmiş hali olan TKM3 (Technology Acceptance Model 3 – TAM3) modelini geliştirmişlerdir.

Şekil 4. Teknoloji Kabul Modeli 3 (Venkatesh ve Bala, 2008, s. 280)

Oldukça detaylı olan bu modelde yeni değişkenler ortaya atıldığı görülmektedir. Bunlar şu şekilde tanımlanmaktadır:

- **Bilgisayar Öz-yeterliği:** Bireyin bilgisayar kullanarak bir işi yapabileceği inancına sahip olmasıdır.
- **Bilgisayar Kaygısı:** Bireyin bilgisayar kullanma durumuyla karşılaştığında hissettiği endişe ve korku durumudur.

- Bilgisayar Oyunculuğu (Computer Playfulness): Bilgisayarları bilişsel bir doğallık içinde kullanabilme derecesidir.
- Dış Kontrol Algısı: Bireyin sistem kullanımı için gerekli kaynakların mevcut olduğuna dair inanç derecesidir.
- Algılanan Zevk: Bir sistemi kullanmanın zevkli olduğunu düşünme derecesidir.
- Nesnel Kullanılabilirlik: Sistemi kullanarak çaba gerektiren belirli görevleri yerine getirirken harcanan gerçek çaba seviyesini ifade eder (Venkatesh ve Bala, 2008, s. 279).

TKM3'e göre, deneyimin algılanan kullanım kolaylığı ve algılanan fayda ilişkisi üzerinde, bilgisayar kaygısı ve algılanan kullanım kolaylığı üzerinde ve algılanan kullanım kolaylığı ve davranışsal niyet ilişkisi üzerinde ılımlayıcı (moderate) etkisi bulunmaktadır (Venkatesh ve Bala, 2008, s. 281). Modelin önceki modellere göre öne çıkan tarafları teknoloji kullanımını açıklamada çok fazla değişkeni göz önünde bulundurması yani kapsamlı olması ve davranışa etki eden, müdahale edici özelliği bulunan unsurlar ile bunların algılanan kullanım kolaylığı ve algılanan faydanın belirleyicileri ile olan ilişkileri açıklamaya çalışmasıdır (Venkatesh ve Bala, 2008, s. 302-303). Ayrıca model orijinal TKM'nin en son örneği olması bakımından da önem taşımaktadır. Güncelliği ve kapsamlı oluşu gibi özelliklerinden dolayı araştırmamızda da anket sorularını hazırlarken TKM'nin bu versiyonunda yer alan maddeler temel alınmıştır.

4.2. TEKNOLOJİ KABUL MODELİNİN ARAŞTIRMA AÇISINDAN ÖNEMİ

Bilgi kaynakları ve bilgi merkezlerinin kullanım şekilleri önemli bir değişim ve dönüşüm geçirmektedir. Bu dönüşümün odağında bilgi teknolojisi yer almaktadır. Günümüzde teknoloji bilgiye erişim için hayati bir öneme sahiptir. Bilgi hizmetlerinin kullanıcıya sunulmasında bir araç olarak özellikle Internet önemli bir kanal haline gelmiştir. Bilgi teknolojisi bireylerin geleneksel bilgi edinme, kullanma ve paylaşma alışkanlıklarını büyük oranda değiştirmiştir. Bilgiye ulaşmak için kullanılan araçlar ve ortamlar bilgi davranışlarını etkileyen temel unsurlardandır. Bu açıdan bireylerin bu teknolojileri

kullanmasını etkileyen faktörler aynı zamanda bilgi davranışlarını da şekillendirmektedir. Bu bağlamda gençlerin sergiledikleri bilgi davranışlarını saptamak için teknoloji faktörüyle olan ilişkilerine odaklanılması kaçınılmazdır.

TKM insanların çeşitli teknolojileri kullanımlarını etkileyen faktörleri ortaya çıkarmak adına oluşturulmuş bir modeldir. Bireylerin teknolojiyi kabul etmelerinde etkili olan faktörleri ortaya koymaya çalışan etkili ve geçerli bir model olarak kabul görmektedir. TKM çokça sınanmış, geçerliliği test edilmiş ve bilgi davranışları alanında da kullanılmakta olan bir modeldir. Araştırmacılar TKM maddelerinin hepsini veya bazılarını çeşitli bilgi teknolojilerine ve bilgi sistemlerine göre uyarlayarak kullanmaktadırlar. Literatürde özellikle algılanan fayda ve algılanan kullanım kolaylığı faktörlerinin tutarlı ve güvenilir sonuçlar verdiği görülmektedir. TKM ortaya atıldığı ilk günden bu yana literatürde büyük ilgi görerek farklı araştırmacılar tarafından uygulanan ve kendi araştırmalarına göre uyarlanan bir model olmuştur. Bu süreçte modelin güçlü ve zayıf yönleri açığa çıkartılmış, eleştiriler çerçevesinde yeni geliştirmeler ve eklemeler yapılmıştır. Ayrıca bazı araştırmacılar çalışmalarında mevcut TKM değişkenlerinden yalnızca bazılarını kullanmışlar, bütün değişkenleri dikkate almamışlardır.

TKM'nin ortaya atıldığı ilk dönemde araştırmalar iki yönde ilerlemiştir. İlk olarak TKM kullanılarak kelime işlemciler ve e-posta gibi farklı teknolojiler üzerine çeşitli araştırmalarla modelin kapsamı sorgulanmıştır. Bunun yanında TKM'nin, kökenlerini oluşturan GET'e göre farklılıkları ve üstünlüklerini belirlemeye yönelik araştırmalar da yapılmıştır. Daha sonraki dönemde TKM bileşenlerinin güvenilir ve tutarlı olduğu çeşitli araştırmacılar tarafından farklı teknolojik ve kurumsal açılardan defalarca kez test edilerek onaylanmıştır. Yeni değişkenlerin eklenmesiyle modelin genişleme sürecinin ardından ise model daha da detaylandırılmıştır (Lee, Kozar ve Larsen, 2003, s. 754-757). Modelin geçirdiği dönüşümün iyi anlaşılabilmesi için TKM ile ilgili araştırmalar incelenmelidir. Bu bağlamda TKM ile ilgili çok sayıda literatür incelemesi yapıldığı da görülmektedir (Bkz. Marangunic' ve Granic', 2015, s. 84.). Legris, Ingham, ve Collerette (2003, s. 202) TKM araştırmalarına ilişkin bazı sınırlılıktan bahsetmektedir. Bunlar, öğrenciler ve ofis yazılımları üzerine yoğunlaşılması, sistem kullanımının nesnel ölçüm yerine kullanıcı beyanına dayandırılması ile örgütsel ve sosyal faktörlerin dikkate alınmamasıdır. TKM literatürünün sırasıyla işle ilgili/faydacı amaçla bilgi sistemlerinin kullanımı, e-ticaret ve hedonik sistemlerle (mobil alışveriş, çevrimiçi oyunlar vb.) ilgili

gelişim evreleri bulunduğu belirtilmektedir (Hsiao ve Yang, 2011, s. 134). Bilgi yönetimi açısından da önemli bir model olan TKM, özellikle yönetim bilgi sistemleri alanında kullanılan bir model olmuştur. Bununla birlikte teknolojinin gelişmesiyle farklı alanlarda da kullanıcıların teknoloji ve yenilik kullanımının belirlenmesi için yararlı bir araç olmaya başlamıştır. Günümüzde de TKM ve UTAUT'un bireylerin teknoloji kullanımında etkili olan faktörleri açıklamak için araştırmalarda yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, bireylerin işleriyle ilgili teknoloji kullanımları, İnternet alışverişi, İnternet bankacılığı, mobil teknolojiler, e-öğrenme, ders yönetim yazılımları ve e-devlet hizmetleri kullanımı gibi geniş bir yelpazede çalışmalara rastlanmaktadır (Muk ve Chung, 2015; Güldal, 2014; Becit İşçitürk ve Kabakçı Yurdakul, 2014; Oktal, 2013; Slade, Williams ve Dwivedi, 2013; Türker ve Özaltın Türker, 2013; Kurkinen, 2012; Lin, Fofanah ve Liang, 2011; Ahmad, Basha, Marzuki, Hisham ve Sahari, 2010; Turan ve Çetinkaya, 2010; Ustasüleyman ve Eyüboğlu, 2010; Park, 2009).

TKM'den yararlanılarak teknolojinin bilgi davranışları üzerine etkisini açıklamaya çalışan çok sayıda araştırma vardır. Bunlardan bazılarını kısaca değinilmesi yararlı olacaktır.

Hsiao ve Tang (2015) araştırmalarında TKM kullanarak öğrencilerin kütüphanelerde bir self servis teknoloji ürünü olan kitap ödünç verme otomatının (FastBook) kullanmaya yönelik tutumlarının kullanım niyetlerini etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Öğrenciler üzerine yapılan bir başka araştırma da TKM'de yer alan fayda ve kullanım kolaylığı faktörlerinin lisans öğrencilerinin çevrimiçi kütüphane kaynak kullanım niyetini olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Ayrıca, erişilebilirliğin kullanım niyetinde en etkili, güvenilirliğin ise en zayıf etkiye sahip faktör oluşu dikkat çekici bulgulardandır (Joo ve Choi, 2015). Güney Koreli yaşlıların İnternet'te sağlık bilgisi arama davranışlarının (İnternet health information seeking behaviors - IHISB) TKM3 kullanarak analiz edildiği bir araştırmada deneyim ve davranışsal niyetin İnternet'te sağlık bilgisi arama davranışları üzerinde doğrudan ve olumlu etkileri olduğu saptanmıştır (Chang ve Im, 2014). Güney Kore'deki çevrimiçi sağlık portalı üyeleri üzerine TKM'nin yanı sıra Sağlık İnanç Modeli (Health Belief Model – HBM) ve PDT gibi modellerden de yararlanılarak gerçekleştirilen bir çalışmada ise algılanan tehdit, algılanan fayda ve algılanan kullanım kolaylığının bireylerin sağlıkla ilgili tutum ve davranışsal niyetleri üzerinde oldukça etkili olduğu anlaşılmıştır (Kim ve Park, 2012).

Kenya ve Peru'daki iki üniversitenin dijital kütüphanesinin kullanımının incelendiği bir çalışmada (Miller ve Khera, 2010), İngilizce becerisinin Internet kullanımıyla ilişkisi ve bilgi erişim açısından öneminin vurgulanması ve TKM'ye İngilizce okuryazarlığı faktörünün eklenmiş olması dikkat çekicidir. Sonuçlara göre, sistem kullanımının temel belirleyicisi algılanan faydadır. Uganda'da üniversite öğrencileri ve akademik personeli üzerine gerçekleştirilen bir araştırma ile elektronik kütüphane hizmetleri kullanımını açıklamak için BTKKT modeli temelinde Hizmet Odaklı Birleştirilmiş Teknoloji Kabul ve Kullanım Teorisi modeli - HOBTKKT (Service Oriented Unified Theory of Acceptance and Use of Technology - (SOUTAUT) geliştirilmiştir. Sonuçlara göre, ilgi ve sosyal etki elektronik kütüphane hizmetlerini kullanım niyeti üzerinde büyük etkiye sahiptir (Tibenderana, Ogao, Ikoja-Odongo ve Wokadala, 2010). Belirli değişikliklerle TKM maddeleri üzerine kurgulanan ve elektronik kütüphane hizmetlerinin öğretim elemanları tarafından benimsenmesinde etkili olan faktörlerin araştırıldığı bir diğer çalışma Türkiye'de gerçekleştirilmiştir. Buna göre, yenilikçilik, algılanan öz-yeterlilik ve bilgisayar kaygısı gibi bireysel farklılıklar kullanım davranışında belirleyicidir. Bilgisayar kaygısının algılanan kullanışlılık üzerine olumsuz etkisi olmuştur. Ayrıca, TKM'nin bireylerin elektronik kütüphane hizmetlerini kabullenme durumlarını açıklamada kullanışlı bir araç olduğu vurgulanmaktadır (Kurulgan ve Özata, 2010).

Örneklerden de anlaşılacağı gibi TKM kullanım alanının genişliği, öğrenciler üzerine yaygın kullanımı, bilgi davranışı araştırmalarında kullanımı ve esnekliği ile yararlı bir araçtır. Bu çerçevede, modelin araştırmanın amacına ve kuramsal alt yapısına uygunluğu açısından bu çalışmada anket sorularının bilgi davranışını etkileyen unsurlarla ilgili kısmı TKM3 maddeleri üzerinden temellendirilmiştir. Ağ kuşağının bilgi davranış özelliklerini ortaya koyarken teknolojinin bu davranışlar üzerine nasıl ve ne ölçüde etki ettiği bu modelde yer alan değişkenler ışığında irdelenmiştir. Böylelikle hem gençlerin Internet kullanımını hem de bilgi davranışlarını etkileyen faktörlerin ortaya konulabilmesi amaçlanmıştır.

4.3. ANKET SORULARININ HAZIRLANMASI

Çalışmada öğrencilerin bilgi gereksinimleri, bilgi arama, kullanma ve paylaşımlarına ilişkin davranış özellikleri ve bilgi merkezlerinden beklentileri sorgulanmıştır. Betimleme yönteminin kullanıldığı araştırmamızda veri toplamak için TKM’de yer alan unsurlar da dikkate alınarak, öğrencilerin İnternet konusundaki algı ve davranış özellikleri ile bilgi davranışlarını belirlemek üzere bir anket oluşturulmuştur. Ağ kuşağının bilgi davranışlarını saptamaya yönelik anket sorularının oluşturulmasında literatürde gençlerin ve üniversite öğrencilerinin bilgi davranışına yönelik çalışmalar ile kütüphane ve bilgi hizmetlerine yönelik TKM çalışmalarından yararlanılmıştır. 5’li Likert tipi sorular ve açık uçlu sorular olmak üzere 64 sorudan oluşan bir anket formu hazırlanmıştır. Konunun genişliği nedeniyle ilk aşamada 100’ün üzerinde anket sorusu oluşturulmuştur. Daha sonra anketin uygulanabilirliği için bu sorular kademeli biçimde 89’a ve son olarak 64’e indirgenmiştir.

Ankette öncelikle demografik sorulara yer verilmiştir. Ardından ağ kuşağının temel bilgi davranış kalıplarını belirlemeye yönelik sorular/maddeler oluşturulmuştur. Daha sonra TKM3 (güncelliği ve maddelerin çeşitliliği nedeniyle) ve BTKKT2 (bilgi kullanıcılarına uygunluğu nedeniyle) modelinin çeşitli maddelerinden yararlanılarak gençlerin bilgi davranışlarını tespit etmeye ve İnternet kullanımına etki eden algılarını açığa çıkarmaya yönelik sorular oluşturulmuştur. Bu sorular aynı zamanda bilgiyi değerlendirme ölçütleri, bilgi hizmetlerine yönelik algı ve beklentileri de anlamaya yardımcı olabilecek niteliktedir. Ek olarak, öğrencilerin bilgi davranışlarını etkileyen diğer maddelerin yanı sıra bilgi paylaşımı, sosyal ağlar ve telif haklarıyla ilgili görüşlerini anlamaya yönelik sorulara da yer verilmiştir. Çalışmada ayrıca, ağ kuşağının kütüphaneye ve İnternet’e bakış açıları ile üniversite kütüphanelerinden beklentilerini anlamak üzere birer adet açık uçlu soru da sorulmuştur. Araştırma soruları bağlamında oluşturulan anket soruları ve bu sorularla sınanmak istenen özellikler genel hatlarıyla gruplandırılarak aşağıda verilmiştir (Bkz. Tablo 5, EK 1).

Tablo 5. Anket Soruları ve Sınanmak İstenen Özellikler

Kapsam	Sorular	Sınanmak İstenen Özellikler, Dayanak
Ağ Kuşağının Genel Özellikleri	1. Öğrencisi olduğunuz fakülte/yüksekokul:	Demografik bilgi
	2. Cinsiyetiniz:	
	3. Yaşınız:	
	4. Kaç yıldır Internet kullanıyorsunuz?	Kuşak özelliği, Deneyim (TKM3)
	5. Günde ortalama kaç saatinizi Internet'te geçiriyorsunuz?	Kuşak özelliği, Kullanım davranışı (TKM3)
	6. En çok hangi sosyal medya araçlarını kullanıyorsunuz?	Kuşak özelliği
Internet Algıları ve Internet'in Bilgi Davranışları İçindeki Yeri	7. Herhangi bir bilgi ihtiyacım olduğunda (gündelik/ders amaçlı) önce Interneti kullanırım	Algılanan fayda, Kullanım davranışı (TKM3), Bilgi gereksinimi
	10. Gündemi basılı gazetelerden değil Internet'ten takip ederim	Bilgi kanalı seçimi, Bilgi gereksinimi
	9. Internet'te bulamadığım bilgiyi başka bir yerden ararım	Bilgi kanalı seçimi, Başarısızlık (Kontrol sorusu)
	24. Internet olmasa derslerimde başarılı olamam	Internet algısı, Bilgi gereksinimi
	49. Internet'e getirilecek kısıtlamalar bilgiye erişimimi engeller	Internet algısı, Engel
	8. Internet olmazsa bilgiye erişemem	
	62. Internet sizin için ne ifade ediyor? Lütfen tek bir cümle ile belirtiniz.	Internet algısı
Bilgi Davranışlarını Etkileyen Nedenler	25. Internet'ten bilgi bulmak kolaydır	Algılanan kullanım kolaylığı (TKM3)
	34. Internet'ten doğru, güvenilir bilgilere erişirim	Algılanan fayda (TKM3), Güven
	35. Internet'te yer alan bilgiler ücretsizdir	Fiyat değeri (BTKKT2)
	37. Gerekli olsa da ücretliyse o bilgiye erişmekten vazgeçerim	
	30. Bilgisayar ve Internet kullanmaktan zevk alırım	Algılanan zevk (TKM3)
	31. Internet'ten bilgi bulmak eğlencelidir	Bilgisayar kaygısı (TKM3)
	29. Bilgisayarlar beni tedirgin eder	
	38. Her an Internet'e bağlantım olmazsa rahatsızlık duyarım	Kuşak özelliği, Alışkanlık (BTKKT2)
	39. Internet dışında bilgi aramaya alışık değilim	Alışkanlık (BTKKT2)

	32.	İnternet'i etkili kullanmak bana prestij sağlar	İmaj, Algılanan fayda (TKM3)
	26.	İnternet'te yer alan bilgi kaynakları ve özellikleri hakkında bilgi sahibiyim	Bilgisayar öz-yeterliği (TKM3)
	27.	Bilgi kaynaklarından tarama yapma becerileri konusunda kendimi yeterli hissediyorum	
	28.	İnternet kullanırken zorlanırsam çevremden kolayca yardım alabilirim	Kolaylaştırıcı şartlar (BTKKT2), Dış kontrol algısı (TKM3)
	33.	Üniversitem İnternet'ten bilgiye erişim için yeterli olanak ve destek sağlar	
	48.	Bilgiye erişimde yabancı dil benim için bir engeldir	Engel
Bilgi Arama Stratejileri	12.	İnternet'te bilgi bulmak için öncelikle arama motorlarını (Google vb.) kullanırım	Bilgi kanalı seçimi
	11.	İnternet'te ödev ve ders amaçlı kullandığım kaynaklar gündelik bilgi için (haber, sağlık, seyahat, ekonomi vb.) kullandığım kaynaklardan farklıdır	Bilgi gereksinimi, Bilgi kanalı seçimi
	13.	İnternet'te aynı anda birden çok kaynaktan/siteden bilgi ararım	
	14.	Araştırma konumu anahtar kelimelerle tanımlayarak ve ilişkilendirerek (AND, OR, NOT) ararım	
	15.	Aramak istediğim bir konuyu/soruyu arama motoruna olduğu gibi yazarak ararım	Arama stratejileri
	16.	Arama sonucu ekrana gelen sonuçların sadece ilk sayfada yer alanlarına bakarım	
	22.	İnternet'te aradığımı bulamazsam arama stratejilerimi değiştirerek tekrar ararım	
	23.	İnternet'te bilgi ararken genelde sayfalar arasında kaybolur ve konudan uzaklaşıyorum	Gezinme davranışı
	17.	Göz gezdirip kullanmadığım kaynaklara tekrar dönüş yapmam	Yüzeysel bilgi arama
	18.	Erişilen bilginin işe yarar olup olmadığını anlamak için başlık, içindekiler, özet gibi ipuçlarına bakarım	İzleyiciler, Güçlü göz atma davranışı
	20.	İnternet'te araştırma yaparken çok fazla kaynak toplarım ama daha sonra bunların çoğunu okumam	Sıncapsı davranış
21.	İnternet'ten eriştiğim kaynakların kaynaklarından konuyla ilgili başka kaynaklara ulaşıyorum	Zincirleme davranışı	
Bilgiyi Değerlendirme Özellikleri	50.	İnternet'te belli bir sayfada bulduğum bilginin doğruluk ve geçerliliğini başka Web sayfalarından kontrol ederim	
	54.	Bir bilgiyi değerlendirirken bilgi kaynağı ile ilgili yapılan yorumlar seçimimde etkili olur	Bilgiyi değerlendirme
	51.	Kaynak tercihi yaparken arkadaşlarımla önerilerini dikkate alırım	
	44.	Bir bilgi kaynağını seçerken öncelikle kaynağın doğru ve güvenilir olup olmadığına dikkat ederim	

	42.	Bir bilgiye erişimin kolay olması bilgi kaynağının özelliklerinden (yazarı, yayıncısı vb.) daha önemlidir	
Bilgi Kullanım ve Paylaşım Özellikleri	19.	Bir makalenin tamamını değil yalnızca işime yarayacak kısımlarını okumayı tercih ederim	İzleyiciler, Güçlü göz atma davranışı
	40.	Belli bir konuda bir metni okumak yerine videosunu izlemeyi tercih ederim	Bilgi kullanımı, Format tercihi
	52.	Elektronik ortamdaki bilgiyi çıktı almak yerine ekrandan okumayı tercih ederim	
	47.	İnternet'te kişisel verilerimi paylaşmakta sakınca görmem	Bilgi paylaşımı, Mahremiyet algısı, Güven
	46.	Sosyal ağlarda düzenli olarak kendi ürettiğim/başkalarına ait içerikleri (yazı, resim, video vb.) paylaşırım	Bilgi paylaşımı, Sosyal ağlar
	53.	Yoruma izin veren sitelerde (haber siteleri vb.) yorum yaparım	
	55.	Sosyal ağlarda derslerimle ilgili grup kurarım/kurulan gruplara katılırım	
	56.	Sosyal ağlarda arkadaşlarımla derslerimle ilgili bilgi/doküman paylaşırım	Bilgi paylaşımı
	57.	Ders ve eğitim amaçlı paylaşımların sosyal ağlar üzerinden yapılması gerekir	
	Telif Hakları ile İlgili Görüşleri	58.	İnternet'te içerik (metin, video, müzik vb.) paylaşırken telif haklarını dikkate alırım
59.		İnternet'ten bulduğum bilgiyi olduğu gibi alıp ödevimde kullanabilirim	Telif hakları, Sentez
60.		İnternet'teki bilgiler insanlığın ortak malıdır, kaynak göstermeden kullanılabilir	Telif hakları, Kaynak gösterme, İntihal
61.		Telif hakları/intihal konusunda bilgi sahibiyim	Telif hakları, İntihal
Kütüphane Algıları ve Bilgi Hizmetlerinden Beklentileri	36.	Basılı kaynak ve kütüphane kullanımı İnternet kullanımına göre maliyetlidir (zaman, emek, para açısından)	Maliyet, Algılanan fayda (TKM3)
	45.	Kütüphaneden erişilen bilgiler arama motorundan erişilen bilgilere göre daha güvenilirdir	Algılanan fayda (TKM3), Güven
	41.	Bilgiye ihtiyaç duyduğum anda ve bulunduğum yerden erişmek isterim	Bilgiye hızlı ve kolay erişim
	43.	Kütüphane kaynaklarına arama motorlarından (Google vb.) doğrudan erişmek isterim	Kütüphane kaynaklarına hızlı ve kolay erişim
	63.	Kütüphane sizin için ne ifade ediyor? Lütfen tek bir cümle ile belirtiniz.	Kütüphane algısı
	64.	Lütfen bir üniversite kütüphanesinden en önemli beklentinizi belirtiniz.	Kütüphane beklentisi

5. BÖLÜM: BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

5.1. GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde anket sonucu elde edilen verilerin analizine yer verilmiştir. Bulgular nicel bulgular ve nitel bulgular olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Öncelikle ağ kuşağının genel özelliklerine ilişkin bulgular verilmiştir. Ardından, bilgi davranışları, kütüphane algıları ve bilgi hizmetlerinden beklentileri, bilgi davranışlarıyla ilgili maddelere yönelik çapraz tablolar ve son olarak nitel bulgular verilerek yorumlanmıştır. Anketin ilk kısmında demografik özellikler ve sosyal medya kullanımına ilişkin sorular yer almaktadır. Ağ kuşağının bilgi davranışlarıyla ilgili sorular 5’li Likert tipinde verilmiştir. Bu sorular önceden planlanmış olan kapsamlarına göre gruplandırılarak değerlendirmeler yapılmıştır. 5’li Likert tipi (Kesinlikle katılmıyorum ... Tamamen katılıyorum) seçenekleriyle toplanan yanıtlar olumlu ve olumsuz seçeneklerin kendi içinde toplamları açısından yorumlanmıştır. Ayrıca, bilgi davranışlarını etkileyen nedenleri açığa çıkarmak için çapraz tablolar verilmiş ve bulgular yorumlanmıştır. Son kısımda İnternet algısı, kütüphane algısı ve kütüphanelerden beklentiye yönelik açık uçlu sorulardan elde edilen bulgular sıklık analizi yoluyla incelenmiştir. Ayrıca, sonuçların görselleştirilmesi adına anahtar kelimelere yönelik etiket bulutları oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular IBM Statistics Versiyon 21 ve MS Excel yazılımları kullanılarak incelenmiştir.

5.2. AĞ KUŞAĞININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Çalışmanın bu kısmında ankete katılanların demografik özellikleri ile İnternet ve sosyal medya kullanım özellikleriyle ilgili bulgular verilecektir. Bu veriler ağ kuşağının genel özelliklerine ilişkin bilgi vermesi bakımından önemlidir. Ayrıca, bu veriler çalışmanın ilerleyen kısımlarında bulgulardaki dağılım farklılıklarını açıklamaya yardımcı olabilecektir.

5.2.1. Demografik Özellikleri

Çalışmaya 381 öğrenci katılmıştır. Katılımcılara yaş, cinsiyet ve öğrenim gördükleri fakülte/yüksekokulları sorulmuştur. Fakülteler genel düzeyde ait oldukları disiplin alanlarına göre gruplandırılmıştır. Katılımcıların okuduğu fakülte ve disiplin alanlarına göre dağılımları Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6. Cinsiyet, Yaş ve Fakülteler/Disiplin Alanları (n = 381)

	Kategoriler	n	%	Toplam		
				n	%	
Cinsiyet	Kadın	263	69	100		
	Erkek	118	31			
Yaş	18-20	156	40,9	100		
	21-23	180	47,2			
	24-26	40	10,5			
	27-29	5	1,3			
Fakülte/Disiplin	Sosyal Bilimler	Edebiyat Fakültesi	62	16,3	180	47,2
		İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	55	14,4		
		Eğitim Fakültesi	50	13,1		
		Hukuk Fakültesi	13	3,4		
	Sağlık Bilimleri	Tıp Fakültesi	67	17,6	89	23,4
		Sağlık Bilimleri Fakültesi	13	3,4		
		Hemşirelik Fakültesi	2	0,5		
		Diş Hekimliği Fakültesi	1	0,3		
		Eczacılık Fakültesi	4	1		
		Kastamonu Tıp Fakültesi	2	0,5		
Mühendislik Bilimleri	Mühendislik Fakültesi	68	17,8	68	17,8	
Fen Bilimleri	Fen Fakültesi	26	6,8	26	6,8	
Sanat ve Spor Bilimleri	Güzel Sanatlar Fakültesi	17	4,5	18	4,7	
	Spor Bilimleri Fakültesi	1	0,3			
Toplam (Fakülte/Disiplin)				100		

Tablo 6’da görüldüğü gibi katılımcıların üçte ikisinden fazlası (%69) kadın iken yaklaşık üçte biri (%31) ise erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 18-29 arasındadır. Ortanca değer 21’dir. Katılımcıların yarısına yakını (%47,2) 21-23 yaş grubundadır. On sekiz – yirmi yaş grubundakilerin oranı ise %40,9’dur. Büyük çoğunluk (%88,1) 18-23 yaş aralığında olup belirtilen yaş grupları arasında ağ kuşağının en genç kesimini oluşturmaktadır. Katılımcıların fakültelerine göre dağılımına bakıldığında çalışmaya katılanların büyük çoğunluğunun Mühendislik (%17,8), Tıp (%17,6), Edebiyat (%16,3),

İktisadi ve İdari bilimler Fakültesi (%14,4) ile Eğitim Fakültesinden (%13,1) olduğu görülmektedir. Bu fakülteler aynı zamanda öğrenci sayısı bakımından üniversitenin büyük fakülteleridir. Genel olarak bakıldığında ise çalışmaya en çok sosyal bilimler (47,2), sağlık bilimleri (%23,4) ve mühendislik (17,8) alanından katılım olduğu görülmektedir.

5.2.2. İnternet ve Sosyal Medya Kullanım Özellikleri

Ağ kuşağının en belirgin özelliklerinden birisi İnternet ile iç içe yaşamaları ve sosyal medyayı yoğun kullanmalarıdır. Bu açıdan, katılımcıların İnternet ve sosyal medya kullarımlarına ilişkin bulgular önemlidir. Katılımcıların kaç yıldır İnternet kullandığı ve İnternet'te günlük ortalama ne kadar zaman harcadığına ilişkin bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. İnternet Kullanım Geçmişleri, Günlük Ortalama İnternet Kullanım Süreleri ve En Çok Kullanılan Sosyal Medya Araçları (n = 381)

	Kategoriler	n	%	Toplam
				%
İnternet Kullanım Geçmişi (Yıl)	0-4	8	2,1	100
	5-9	138	36,2	
	10-14	207	54,3	
	15-19	28	7,3	
Günlük İnternet Kullanımı (Saat)	0-1	31	8,1	100
	2-4	232	60,9	
	5-7	84	22	
	8-10	24	6,3	
	11 ve üzeri	10	2,6	
En Çok Kullanılan Sosyal Medya Araçları	Video paylaşım siteleri (YouTube vb.)	298	78,2	100
	Facebook	267	70,1	
	Fotoğraf paylaşım siteleri (Instagram vb.)	214	56,2	
	Wikiler (Wikipedia vb.)	163	42,8	
	Twitter	138	36,2	
	Bloglar (Blogger vb.)	71	18,6	
	Konum paylaşım uygulamaları (Foursquare vb.)	53	13,9	
	Profesyonel iş ağları (LinkedIn vb.)	43	11,3	
	Sosyal imleme uygulamaları (Delicious vb.)	2	0,5	
Diğer	83	21,8		

Not: En çok kullanılan sosyal medya araçları sorusunda birden fazla seçenek işaretlenebildiği için toplam %100'den fazladır.

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların yarısından fazlasının (%54,3) 10-14 yıldır İnternet kullandığı görülmektedir. İnternet'i 5-9 yıldır kullananların oranı ise %36,2'dir. 15-19 yıldır İnternet kullandığını belirtenlerin oranı da (%7,3) dikkat çekicidir. Büyük çoğunluğunun (%88,1) 18-23 yaş aralığında olduğu dikkate alındığında katılımcıların önemli bir kısmının çok küçük yaşlarda, özellikle ilköğretim çağında İnternet ile tanıştığı söylenebilir.

Katılımcıların yarısından fazlası (%60,9) İnternet'te günlük ortalama 2-4 saat geçirmektedir. 5-7 saat geçirenlerin oranı %22'dir. Yaklaşık üçte birlik kesim (%30,9) günlük 5 saatten fazla, büyük bir çoğunluk (%82,9) ise günlük toplamda 2-7 saat arası

Internet’te zaman harcamaktadır. Sekiz saatten fazla zaman harcayanların oranı da (%8,9) dikkat çekicidir. Sonuç olarak, katılımcıların günlük ortalama en az 1 saate kadar Internet’te zaman geçirdiği, tamamına yakınının (%91,8) ise 2 saatten fazla Internet kullandığı söylenebilir. Bulgular genel olarak ağ kuşağının hayatında Internet’in önemini ve vazgeçilmezliğini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Internet kullanım geçmişleri ve günlük ortalama Internet kullanım süreleri dikkate alındığında, katılımcıların Internet kullanımında uzun yıllara dayanan bir deneyime sahip oldukları görülmektedir. Bununla birlikte, Internet’te harcanan süre Internet bağımlılığının tespiti açısından önem taşımaktadır. Çünkü, enel olarak Internet’te gereğinden fazla vakit geçirmek, Internet kullanılmadığında, huzursuzluk, sinirlilik ve günlük yaşamda buna bağlı sorunlar yaşamak Internet bağımlılığı kapsamında değerlendirilmektedir (Arısoy, 2009, s. 57-59). Internet’te harcanan zaman Internet bağımlılığının oluşması açısından önemli bir etkidir. Ancak, Internet bağımlılığı Internet kullanım amacı ve kullanım sonucu ortaya çıkan sonuçlara dayalı olarak anlam kazanmaktadır (Günüç ve Kayrı, 2010, s. 221, 222).

Sosyal medya mecraları ağ kuşağı için çok önemli bir sosyalleşme, iletişim ve haberleşme ortamıdır. Günümüzde artık sosyal medya araç ve ortamları iç içe geçmiş olup fiziksel olarak kesin bir ayırımdan söz etmek zorlaşmıştır. Örneğin, dünyanın en çok kullanılan sosyal ağlarından olan Facebook üzerinden kullanıcılar pek çok sosyal medya aracına da ulaşabilmektedir. Bununla birlikte, çok kullanılan sosyal medya araçlarının belirlenebilmesi amacıyla katılımcılara belli başlı sosyal medya adları verilmiş ve “diğer” seçeneği de verilerek yanıtlar toplanmıştır. Katılımcıların en çok kullandıkları sosyal medya araçları Tablo 7’de verilmektedir.

Tablo 7 incelendiğinde, en çok kullanılan sosyal medya araçları sırasıyla Youtube gibi video paylaşım siteleri (%78,2), Facebook sosyal paylaşım sitesi (%70,1) ve Instagram gibi fotoğraf paylaşım siteleri (%56,2) olmuştur. Ardından ise Wikipedia vb. Wikiler (%42,8) ile Twitter (%36,2) gelmektedir. Veriler ağ kuşağının etkileşimli ortamları ve metin yerine fotoğraf ve videoları tercih etme gibi özelliklerine paralellik göstermektedir. Diğer seçeneğini işaretleyenlerin oranı da (%21,8) azımsanmayacak düzeydedir. Bu kapsamda en çok WhatsApp (%23,8), Ekşi Sözlük (%12,5), haber siteleri ve gazeteler (%12,5), Snapchat (%7,5) ile akademik araştırma yapmaya yönelik siteler (%7,5)

kullanıldığı belirtilmiştir. Yerel bağlamda özellikle Ekşi Sözlük gibi bir sosyal medya aracının öne çıkması dikkat çekicidir.

5.3. AĞ KUŞAĞININ BİLGİ DAVRANIŞI ÖZELLİKLERİ

Çalışmanın bu bölümünde anket sorularından elde edilen bulgulara dayalı olarak ağ kuşağının bilgi ararken, bilgiyi değerlendirme aşamasında, kullanırken ve paylaşırken ne tür davranışlar sergilediği ve bunların nedenleri açıklanmaya çalışılacaktır.

5.3.1. Ağ Kuşağının İnternet Algıları ve İnternet'in Bilgi Davranışları İçindeki Yeri

Ağ kuşağı açısından büyük bir öneme sahip olan İnternet'e ilişkin algı ve bilgi davranışlarında İnternet'in rolünün belirlenebilmesi amacıyla verilen sorulara ilişkin yanıtların dağılımı Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. İnternet Algıları ve İnternet'in Bilgi Davranışları İçindeki Yeri

İfadeler	1		2		3		4		5		Toplam
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Herhangi bir bilgi ihtiyacım olduğunda (gündelik/ders amaçlı) önce İnternet'i kullanırım	32	8,4	50	13,1	38	10,0	123	32,3	138	36,2	381
Gündemi basılı gazetelerden değil İnternet'ten takip ederim	7	1,8	12	3,1	59	15,5	146	38,3	155	40,7	379
İnternet'te bulamadığım bilgiyi başka bir yerden ararım	7	1,8	34	8,9	43	11,3	182	47,8	114	29,9	380
İnternet olmasa derslerimde başarılı olamam	97	25,5	130	34,1	96	25,2	42	11,0	15	3,9	380
İnternet'e getirilecek kısıtlamalar bilgiye erişimimi engeller	18	4,7	31	8,1	78	20,5	148	38,8	106	27,8	381
İnternet olmazsa bilgiye erişemem	26	6,8	109	28,6	86	22,6	78	20,5	82	21,5	381

Not: 1 = Kesinlikle Katılmıyorum ... 5 = Tamamen Katılıyorum

Tablo 8 incelendiğinde, herhangi bir bilgi ihtiyacında (katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum seçeneklerinin toplamı dikkate alındığında) katılımcıların %68,5'inin öncelikle İnternet'i kullandıkları görülmektedir. Bu sonuç İnternet'in gençlerin bilgi ihtiyacını karşılamada rolünü ve önemini göstermesi açısından önemlidir.

Bunun yanında, gündelik bilgi ihtiyacı açısından önemli bir yeri olan haberlerin, güncel olayların basılı ortam yerine Internet medyasından takip edilme oranı da oldukça yüksektir (%79). Internet'te aranan bilgi bulunamadığında başka bir ortama yöneldiğini belirtenlerin toplam oranı yüksek olmakla birlikte (%77,7), Internet'te bulamadığı bir bilgiyi başka hiç bir yerde aramadığını belirtenlerin oranının %10,7 olması da düşündürücü bir sonuçtur.

Katılımcıların %14,9'ü Internet olmasa derslerinde başarılı olamayacaklarını belirtmiştir. Internet olmadan da derslerinde başarılı olabileceklerini düşünenlerin oranı ise %59,6'dır. Bu sonuçlar öğrencilerin derslerinde başarılı olmasında akademik, özgün araştırmadan çok ders notlarının ve ders kitaplarının etkili olduğunu göstermesi açısından dikkate değerdir. Nitekim Internet'e getirilecek herhangi bir kısıtlamanın (erişimin engellenmesi, sansür vb.) bilgiye erişimi de engelleyeceğini belirtenlerin toplam oranının %66,6 gibi yüksek bir oran olması hem gündelik hem de eğitim amaçlı bilgi ihtiyacını karşılamada Internet'in önemini vurgulamaktadır. Benzer biçimde %42'lik kesimin Internet olmazsa hiçbir şekilde bilgiye erişemeyeceğini düşünmesi bilgiye ulaşmada Internet'in vazgeçilmez bir araç olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Aynı zamanda bir kontrol sorusu olarak planlanmış olan "Internet olmazsa bilgiye erişemem" maddesi ilgili diğer verilerle birlikte ele alındığında katılımcıların önemli bir kısmı için Internet'in bilgiye erişimde çok önemli bir araç olarak algılandığı ve bilgi davranışları içinde büyük bir rol oynadığı söylenebilir. Bütün bu sonuçlar dikkate alındığında, öğrencilerin ders başarısı ile bilgiye erişim, araştırma arasında bir bağ kurmadıklarını; bu durumun da üniversite düzeyinde de olsa eğitim sisteminin araştırmadan çok öğretileni değerlendiren bir yapıda olduğunu göstermesi açısından ilginçtir.

5.3.2. Ağ Kuşağının Bilgi Davranışlarını Etkileyen Nedenler

Ağ kuşağının bilgi davranışları büyük oranda bilgisayar ve Internet gibi bilgi teknolojileriyle yakından ilişkili olarak biçimlenmektedir. Bu bağlamda ağ kuşağının bilgi davranışlarını etkileyen nedenlerin neler olduğunu belirleyebilmek amacıyla yöneltilen sorulara ilişkin yanıtlar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Bilgi Davranışlarını Etkileyen Nedenler

İfadeler	1		2		3		4		5		Toplam
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
İnternet'ten bilgi bulmak kolaydır	2	0,5	18	4,7	56	14,7	151	39,6	154	40,4	381
İnternet'ten doğru, güvenilir bilgilere erişim	7	1,8	30	7,9	166	43,6	145	38,1	33	8,7	381
İnternet'te yer alan bilgiler ücretsizdir	13	3,4	31	8,1	152	39,9	138	36,2	47	12,3	381
Gerekli olsa da ücretliyse o bilgiye erişmekten vazgeçerim	46	12,1	91	23,9	107	28,1	78	20,5	59	15,5	381
Bilgisayar ve İnternet kullanmaktan zevk alırım	1	0,3	19	5,0	70	18,4	157	41,2	134	35,2	381
Bilgisayarlar beni tedirgin eder	164	43,0	121	31,8	61	16,0	24	6,3	11	2,9	381
İnternet'ten bilgi bulmak eğlencelidir	2	0,5	18	4,7	77	20,2	177	46,5	107	28,1	381
Her an İnternet'e bağlantım olmazsa rahatsızlık duyarım	61	16,0	90	23,6	105	27,6	91	23,9	34	8,9	381
İnternet dışında bilgi aramaya alışık değilim	52	13,6	130	34,1	114	29,9	68	17,8	17	4,5	381
İnternet'i etkili kullanmak bana prestij sağlar	10	2,6	31	8,1	85	22,3	152	39,9	103	27,0	381
İnternet'te yer alan bilgi kaynakları ve özellikleri hakkında bilgi sahibiyim	4	1,0	22	5,8	134	35,2	155	40,7	66	17,3	381
Bilgi kaynaklarından tarama yapma becerileri konusunda kendimi yeterli hissediyorum	1	0,3	35	9,2	107	28,1	156	40,9	82	21,5	381
İnternet kullanırken zorlanırsam çevremden kolayca yardım alabilirim	7	1,8	27	7,1	68	17,8	194	50,9	85	22,3	381
Üniversitem İnternet'ten bilgiye erişim için yeterli olanak ve destek sağlar	17	4,5	25	6,6	64	16,8	162	42,5	112	29,4	380
Bilgiye erişimde yabancı dil benim için bir engeldir	102	26,8	89	23,4	87	22,8	74	19,4	28	7,3	380

Tablo 9'daki veriler incelendiğinde katılımcıların büyük oranda (%80) İnternet'te bilgi bulmanın kolay olduğunu düşündüğü görülmektedir. Bu sonuç "algılanan kullanım kolaylığı"nın önemine işaret etmektedir. Katılımcıların yarısına yakını (%46,8) İnternet'ten doğru ve güvenilir bilgilere ulaştığını düşünmektedir. Ancak "ne katılıyorum ne katılmıyorum" seçeneğinin "katılıyorum"a yakın oranda çıkması (%43,6) ve "katılmıyorum" seçeneğinin oranının düşük olması da (%9,7) dikkat çekicidir.

Internet'ten edinilen bilginin kesinlik ve doğruluğuna duyulan güven düzeyinin çok yüksek olmaması ve katılımcılar arasında “ne katılıyorum ne katılmıyorum” oranının yüksek olması Internet'den erişilen bilginin doğruluğu konusunda kuşku duyulduğunu göstermektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı için bilgi davranışı açısından “algılanan fayda” ve “güven” algısının da önemli olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların yarısına yakını (%48,5) Internet'teki bilgilerin ücretsiz olduğunu düşünürken, %39,9'luk kesim “ne katılıyorum ne katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçlara göre Internet'in ücretsiz bir bilgi kaynağı olarak görülme oranının yüksek olduğu söylenebilir. Gerekli bir bilgiye erişimin ücretli olduğu durumlarda “bilgiye erişmekten vazgeçerim” diyenlerle “vazgeçmem” diyenlerin oranı (%36) eşit olup “ne katılıyorum ne katılmıyorum” yanıtını vererek bu konuda “tarafsız/kararsız” olduklarını belirtenlerin oranı da %28,1'dir. Katılımcıların önemli bir kısmı için ücretsizlik algısının (fiyat değeri) bilgiye erişimde belirleyici faktörlerden birisi olduğu ve ücretsiz bilgi kaynaklarının tercih sebebi olduğu söylenebilir.

Katılımcıların büyük bir kısmı (%76,4) bilgisayar ve Internet kullanmaktan zevk aldığını ve Internet'ten bilgi bulmanın eğlenceli olduğunu düşünürken (%74,6), bilgisayarlardan tedirgin olmadığını belirtenlerin oranı da (%74,8) oldukça yüksektir. Bu açıdan “algılanan zevk” ve “bilgisayar kaygısı”nın bilgi davranışını biçimlendirmede rolü olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların yaklaşık üçte biri (%32,8) her an Internet'e bağlı olmazsa rahatsızlık duyduklarını belirtmektedir. “Internet dışında bilgi aramaya alışık değilim” ifadesine katılanların oranı %22,3, katılmayanları ise %47,7'dir. Katılımcıların yarısına yakını Internet dışında da (basılı kaynaklar vb.) bilgi aramaya alışık iken yaklaşık beşte birlik kısım Internet dışında bir ortamda bilgi aramamaktadır. Öte yandan, daha önce de belirtildiği üzere, katılımcıların yarısından fazlasının (%68,5) herhangi bir bilgi ihtiyacı için öncelikle Internet'e başvurduğu ve yine yaklaşık üçte birinin (%32,8) her an Internet'e bağlı olmazsa rahatsızlık duyduğu da dikkate alındığında bu kuşak bilgi kullanıcıları için Internet'in önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Günlük ortalama Internet kullanım süreleri ışığında, “ne katılıyorum ne katılmıyorum” seçeneği oranı da dikkate alındığında (%27,6) katılımcıların önemli bir kısmının Internet bağımlılığına yakın olduğunu söylemek mümkündür.

Katılımcıların büyük bir kısmı (%66,9) Internet’i etkili kullanmanın kendileri için prestij sağladığını düşünmektedir. Bu durum bilgi davranışları açısından “imaj” ve “algılanan fayda”nın önemine işaret etmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası (%58) Internet’te yer alan bilgi kaynakları ve özellikleri hakkında bilgi sahibi olduklarını düşünmekte ve yine yarısından fazlası (%62,4) bilgi kaynaklarından tarama yapma becerileri konusunda kendilerini yeterli hissetmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun kendilerini “bilgisayar öz-yeterliği” açısından yeterli görmeleri dikkat çekicidir. Katılımcıların büyük bir kısmı (%73,2) Internet kullanırken zorlanırlarsa çevrelerinden kolayca yardım alabileceklerini düşünmektedirler. Bu durum Internet kullanımında “kolaylaştırıcı şartlar”ın olumlu katkısı olabileceğini göstermektedir. Internet’ten bilgiye erişim için üniversitenin yeterli olanak ve destek sağladığını düşünenlerin oranı %71,9 ile oldukça yüksek bir düzeydedir. Bilgiye erişimde yabancı dili bir engel olarak gören katılımcıların oranı %26,7 iken katılımcıların yarısı (%50,2) ise bilgiye erişimde yabancı dil sorunu yaşamadığını belirtmiştir. Sonuçlar, genel olarak, her iki kişiden birinin yabancı dil sorunu yaşadığını ortaya koyması açısından olumsuz bir tabloyu yansıtmaktadır.

5.3.3. Ağ Kuşağının Bilgi Arama Stratejileri

Bilgi ararken kullanılan yol ve yöntemler bilgi davranışlarının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların bilgi arama stratejilerine ilişkin sorulara verdiği yanıtların dağılımı Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Bilgi Arama Stratejileri

İfadeler	1		2		3		4		5		Toplam
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
İnternet’te bilgi bulmak için öncelikle arama motorlarını (Google vb.) kullanırım	1	0,3	6	1,6	11	2,9	134	35,2	229	60,1	381
İnternet’te aynı anda birden çok kaynaktan/siteden bilgi ararım	1	0,3	6	1,6	11	2,9	134	35,2	229	60,1	381
İnternet’te ödev ve ders amaçlı kullandığım kaynaklar gündelik bilgi için (haber, sağlık, seyahat, ekonomi vb.) kullandığım kaynaklardan farklıdır	8	2,1	23	6,0	74	19,4	147	38,6	128	33,6	380
Araştırma konumu anahtar kelimelerle tanımlayarak ve ilişkilendirerek (AND, OR, NOT) ararım	12	3,1	30	7,9	73	19,2	144	37,8	122	32,0	381
Aramak istediğim bir konuyu/soruyu arama motoruna olduğu gibi yazarak ararım	23	6,0	75	19,7	127	33,3	101	26,5	55	14,4	381
Arama sonucu ekrana gelen sonuçların sadece ilk sayfada yer alanlarına bakarım	67	17,6	129	33,9	75	19,7	76	19,9	33	8,7	380
İnternet’te aradığımı bulamazsam arama stratejilerimi değiştirerek tekrar ararım	4	1,0	15	3,9	25	6,6	197	51,7	139	36,5	380
İnternet’te bilgi ararken genelde sayfalar arasında kaybolur ve konudan uzaklaşırım	55	14,4	167	43,8	103	27,0	39	10,2	17	4,5	381
Göz gezdirip kullanmadığım kaynaklara tekrar dönüş yapmam	28	7,3	92	24,1	116	30,4	116	30,4	28	7,3	380
Erişilen bilginin işe yarar olup olmadığını anlamak için başlık, içindekiler, özet gibi ipuçlarına bakarım	2	0,5	16	4,2	34	8,9	215	56,4	113	29,7	380
İnternet’te araştırma yaparken çok fazla kaynak toplarım ama daha sonra bunların çoğunu okumam	32	8,4	123	32,3	135	35,4	69	18,1	22	5,8	381
İnternet’ten eriştiğim kaynakların kaynakçalarından konuyla ilgili başka kaynaklara ulaşırım	14	3,7	58	15,2	93	24,4	155	40,7	61	16,0	381

Tablo 10’da görüldüğü üzere katılımcıların tamamına yakını (%95,3) İnternet’te bilgi aramaya Google vb. arama motorlarıyla başlamakta ve aynı anda birden çok kaynaktan/siteden arama yapmaktadır. Ayrıca, ilgili her iki soruda da “kesinlikle katılıyorum” yanıtı verenlerin oranı %60,1 iken “katılıyorum” diyenlerin oranının %35,2 dir. Katılımcıların büyük bir kısmı (%72,2) İnternet’te gündelik bilgi ve eğitim amaçlı

bilgi için farklı kaynakları kullandığını belirtmiştir. Katılımcıların, bilgi ararken kendi bilgi ihtiyaçlarına göre uygun olan ödev, ders veya diğer gündelik bilgi kaynaklarına göre seçim yaptıkları anlaşılmaktadır. Bilgi ihtiyacının türüne göre uygun kaynak kullanımı olumlu bir durumdur. Ancak, “ne katılıyorum ne katılmıyorum” oranlarıyla beraber düşünüldüğünde önemli bir kesimin de her tür bilgi ihtiyacında kaynak ayırımı gözetmediği anlaşılmaktadır. İnternet’te herhangi bir konuda araştırma yaparken anahtar kelimelerle ilişkilendirme yaparak arama yaptığını belirtenlerin oranı %69,8’dir. Bununla birlikte, araştırma konusunu/sorusunu arama motoruna olduğu gibi yazarak aradığını belirtenlerin oranı (%40,9) da azımsanmayacak düzeydedir. Her iki tür arama yöntemi de kullanılmakla birlikte düz konu/soru aramasına göre başarılı bir arama stratejisi olarak değerlendirilebilecek anahtar kelimelerle ilişkilendirerek aramanın daha yaygın olarak kullanılması olumlu sayılabilecek bir durumdur. Ancak, sonuçta, katılımcıların üniversite öğrencisi ve eğitilmiş bireyler olması nedeniyle anahtar kelime ile arama yapanların oranı yetersiz olarak değerlendirilmektedir. Katılımcıların üçte birine yakını (%28,6) gelen arama sonucu ekranında sadece ilk sayfada yer alan sonuçlara bakarken, yaklaşık yarısının (%51,5) ise diğer sayfalardaki sonuçlara da baktığı söylenebilir. Sabırsızlığı ile bilinen ve bilgiye hızlı ve kolay erişmek isteyen ağ kuşağı bireylerinin yalnızca ilk sayfada yer alan sorgu sonuçlarını incelemesi doğal karşılanabilir. Bununla birlikte, bu soru ifadesine katılmadığını belirtenlerin oranının daha yüksek olması, istenen bilgiye ulaşmanın önemi konusunda bir ipucu olarak da görülebilir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%88,2) İnternet’te aradığını bulamadığında arama stratejilerini değiştirerek tekrar arama yaptığını belirtmektedir. Buna ek olarak, bilgi kaynakları ve özellikleri hakkında bilgi sahibi olduklarını düşünenlerin oranı %58 ve bilgi kaynaklarından tarama yapma becerileri konusunda kendilerini yeterli hissedenlerin oranı %62,4’dür. Bu sonuçlar öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerinin İnternet kullanım deneyimleri kadar iyi olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca, İnternet kullanım düzeyi ve algıları dikkate alındığında üniversite öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı eğitimi almadıkları söylenebilir. Bu oranlar, katılımcıların kendilerini yetkin hissetmesine rağmen arama konusunda yetersizlikleri bulunabileceğini gösterdiği gibi, İnternet’te mutlaka ihtiyacı karşılayacak bilgi bulunduğu algısına da işaret etmektedir. İnternet’te bilgi ararken genelde sayfalar arasında kaybolup konudan

uzaklaştığını düşünenlerin oranının ise %14,7 olması da yine bazı katılımcıların bilgi okuryazarlığı becerilerinin yetersizliğine bağlanabilir.

Bilgi ararken ulaşılan kaynaklara hızlı biçimde göz atarak incelenmesi ve yararlı bulunmayanların ayrılarak bir daha bunlara dönüş yapılmaması yani yüzeysel bilgi arama özelliği ağ kuşağının karakteristikleri arasında sayılmaktadır. Katılımcıların üçte birinden (%37,7) fazlası bilgi arama sırasında göz gezdirip kullanmadığı kaynaklara tekrar dönüş yapmadığını belirtmiştir. Erişilen bilginin işe yarar olup olmadığını anlamak için başlık, içindekiler, özet gibi ipuçlarına bakarak karar verdiğini belirtenlerin oranı oldukça yüksektir (%86,1). Katılımcıların, literatürde ağ kuşağı için bahsedilen “güçlü gözetme” davranışını sergilediği görülmektedir. Yaklaşık dörtte birlik kesim (%23,9) Internet’te araştırma yaparken çok fazla kaynak toplayıp daha sonra bunların çoğunu okumadığını belirtmektedir. Katılımcıların dörtte birinin “sincapsı davranış” özelliği sergilediği görülmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası da (%56,7) Internet’ten eriştiği kaynakların kaynakçalarını kullanarak konularıyla ilgili başka kaynaklara ulaştığını belirtmiştir. Bilgi arama sürecinde azımsanmayacak bir kesim “zincirleme” davranışıyla farklı bilgi kaynaklarına da ulaşmaktadır.

5.3.4. Ağ Kuşağının Bilgiyi Değerlendirme Özellikleri

Ağ kuşağının bilgiye erişirken, bilgiyi kullanımına karar verirken nasıl bir değerlendirme yaptığının belirlenebilmesi amacıyla verilen sorulara ilişkin yanıtların dağılımı Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11. Bilgiyi Değerlendirme Özellikleri

İfadeler	1		2		3		4		5		Toplam
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
İnternet’te belli bir sayfada bulunduğum bilginin doğruluk ve geçerliliğini başka Web sayfalarından kontrol ederim	3	0,8	21	5,5	68	17,8	196	51,4	93	24,4	381
Bir bilgiyi değerlendirirken bilgi kaynağı ile ilgili yapılan yorumlar seçimimde etkili olur	7	1,8	22	5,8	96	25,2	197	51,7	58	15,2	380
Kaynak tercihi yaparken arkadaşlarının önerilerini dikkate alırım	6	1,6	25	6,6	70	18,4	229	60,1	51	13,4	381
Bir bilgi kaynağını seçerken öncelikle kaynağın doğru ve güvenilir olup olmadığına dikkat ederim	4	1,0	12	3,1	42	11,0	195	51,2	128	33,6	381
Bir bilgiye erişimin kolay olması bilgi kaynağının özelliklerinden (yazarı, yayıncısı vb.) daha önemlidir	46	12,1	112	29,4	119	31,2	81	21,3	23	6,0	381

Tablo 11’de görüldüğü üzere katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%75,8) İnternet’te belli bir sayfada buldukları bilginin doğruluk ve geçerliliğini başka Web sayfalarından kontrol etmektedir. Katılımcıların %6,3’ü ise İnternet’te bulunduğu bir bilgiyi doğrulama gereği duymamaktadır. “Ne katılıyorum ne katılmıyorum” yanıtını verenlerle (%17,8) beraber düşünüldüğünde bilgi doğrulama kontrolü yapmayanlar önemli bir orana ulaşmaktadır. Katılımcıların önemli bir kısmı bilgiyi değerlendirmede olumlu bir anlayışa sahip olsa da üniversite öğrencileri için sonuçların iç açıcı olduğu söylenemez. Katılımcıların önemli bir kısmı (%66,9) bir bilgiyi değerlendirirken bilgi kaynağı ile ilgili yapılan yorumların seçimlerinde etkili olduğunu ve kaynak tercihi yaparken arkadaşlarının önerilerini dikkate aldığını (%73,5) belirtmektedir. Bu sonuçlar bilgi/kaynak tercihinde kullanıcı yorumlarının ve özellikle de arkadaş önerilerinin etkisinin ne denli önemli olduğunu göstermesi açısından dikkate değerdir. Ayrıca, bir bilgi kaynağını seçerken öncelikle kaynağın doğru ve güvenilir olup olmadığına dikkat edenlerin oranına (%84,8) bakıldığında, çok büyük bir çoğunluk için doğru ve güvenilir bilginin öncelikli tercih sebebi olduğu görülmektedir. Ancak, çekimserler ve bu ifadeye katılmayanlar birlikte ele alındığında (%15,1) azımsanmayacak bir kitle için kaynak seçiminde doğruluk ve güvenilirliğin ön planda olmadığı ileri sürülebilir. Nitekim, bilgiye erişim kolaylığının bilgi kaynağının yazarı, yayıncısı vb. özelliklerinden daha önemli olduğunu düşünenlerin

oranı %27,3 iken, önemli olmadığını düşünenlerin oranı %41,5 dir. Ancak, bu konuda “ne katılıyorum ne katılmıyorum” yanıtı verenlerin oranının da (%31,2) katılımcıların üçte birine yakın olması dikkat çekicidir. Sonuç olarak, azımsanmayacak bir kesimin bilgi erişimde kolaylığı bilgi kaynağının diğer özelliklerine tercih ettiği söylenebilir. Bilgi erişimde kaynağın doğruluğu ve güvenilirliği önemli olmasına rağmen, erişim kolaylığı katılımcılar için öncelikli bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan elde edilen sonuçlar genelde literatürde yer alan sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

5.3.5. Ağ Kuşağının Bilgi Kullanım ve Paylaşım Özellikleri

Ağ kuşağının bilgi kullanım özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 12’de verilmektedir.

Tablo 12. Bilgi Kullanım Özellikleri

İfadeler	1		2		3		4		5		Toplam
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Bir makalenin tamamını değil yalnızca işime yarayacak kısımlarını okumayı tercih ederim	26	6,8	49	12,9	110	28,9	136	35,7	59	15,5	380
Belli bir konuda bir metni okumak yerine videosunu izlemeyi tercih ederim	53	13,9	106	27,8	115	30,2	70	18,4	37	9,7	381
Elektronik ortamdaki bilgiyi çıktı almak yerine ekrandan okumayı tercih ederim	40	10,5	72	18,9	94	24,7	125	32,8	50	13,1	381

Tablo 12 verileri incelendiğinde, katılımcıların yaklaşık yarısının (%51,2) “bir makalenin tamamını değil yalnızca işime yarayacak kısımlarını okumaya tercih ederim” ifadesine katıldığı görülmektedir. Katılımcıların üçte birine yakınının ise (%28,9) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” yanıtını vermesi dikkat çekmektedir. Katılımcıların yarısının ağ kuşağının özellikleri arasında gösterilen, kaynağın bütünü okuma yerine yarar amaçlı gözden geçirme (güçlü göz atma) davranışını sergilediği görülmektedir. Bilindiği gibi ağ kuşağı metin yerine etkileşimli, görsel içerikleri (resim, video vb.) tercih etmektedir. Bulgulara göre, belli bir konuda bir metni okumak yerine videosunu izlemeyi tercih ettiğini belirtenlerin oranı %28’1’dir. “Katılmıyorum” yanıtı verenlerin oranı %41,7 iken, “ne katılıyorum ne katılmıyorum” yanıtı vererek çekimser kalanların oranı ise %30,2 ile azımsanmayacak bir düzeydedir. Elektronik ortamdaki bilgiyi çıktı almak yerine

ekrandan okumayı tercih edenlerin oranı yarıya yakındır (%45,9). Katılımcıların önemli bir kısmı bilgiyi basılı yerine elektronik ortamda okumayı tercih etse de dörtte birinin (%24,7) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” yanıtı vererek çekimser kalması dikkat çekicidir.

Ağ kuşağının bilgi paylaşım özelliklerine yönelik sorulardan elde edilen bulgular Tablo 13’te verilmektedir.

Tablo 13. Bilgi Paylaşım Özellikleri

İfadeler	1		2		3		4		5		Toplam
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Yoruma izin veren sitelerde (haber siteleri vb.) yorum yaparım	122	32,0	138	36,2	70	18,4	41	10,8	10	2,6	381
İnternet’te kişisel verilerimi paylaşmakta sakınca görmem	96	25,2	113	29,7	109	28,6	49	12,9	14	3,7	381
Sosyal ağlarda düzenli olarak kendi ürettiğim/başkalarına ait içerikleri (yazı, resim, video vb.) paylaşıyorum	72	18,9	98	25,7	87	22,8	86	22,6	38	10,0	381
Sosyal ağlarda derslerimle ilgili grup kurarım/kurulan gruplara katılırım	25	6,6	23	6,0	44	11,5	182	47,8	106	27,8	380
Sosyal ağlarda arkadaşlarımla derslerimle ilgili bilgi/doküman paylaşıyorum	22	5,8	22	5,8	60	15,7	185	48,6	92	24,1	381
Ders ve eğitim amaçlı paylaşımların sosyal ağlar üzerinden yapılması gerekir	27	7,1	46	12,1	132	34,6	119	31,2	57	15,0	381

Tablo 13’te görüldüğü üzere, katılımcıların küçük bir kısmı (%13,4) haber siteleri vb. yoruma izin veren sitelerde yorum yapmakta olup, %18,4’ü ise bu konuda tarafsızdır. “Ne katılıyorum ne katılmıyorum” yanıtını verenlerle beraber düşünüldüğünde İnternet’te yorum yapanlar önemli bir orana ulaşmaktadır. Bununla birlikte, büyük çoğunluk (%68,2) bu tür sitelerde yorum yapmamakta, bilgi paylaşımında bulunmamaktadır. Sonuç olarak, sosyal medyanın ve etkileşimli ortamların yoğun kullanıldığı günümüzde çeşitli sitelerde yorum yapma oranının daha yüksek olması beklenebilir. Öte yandan, bu sonucun, katılımcıların yarısından fazlasının (%54,9) İnternet’te kişisel verilerini paylaşmayı sakıncalı bulması, pek azının ise (%16,6) sakıncalı bulmamasıyla daha anlam kazandığı düşünülmektedir. Katılımcıların yarısından fazlasının kişisel verilerinin gizliliğine önem verdiği anlaşılmaktadır. Ancak, bu soruda, “ne katılıyorum, ne katılmıyorum” yanıtını verenlerin oranının da (%28,6) azımsanmayacak düzeyde olduğu görülmektedir. Bu nedenle, kararsızların da İnternet’te kişisel verilerini paylaşmakta

sakinca görmeme görüşüne yakın olduğu değerlendirilebilir. Katılımcıların yaklaşık üçte biri (%32,6) sosyal ağlarda düzenli olarak içerik paylaşımında bulunduğunu belirtmiştir. “Ne katılıyorum ne katılmıyorum” yanıtlarıyla (%22,8) beraber düşünüldüğünde ise bu oranın daha yüksek düzeyde gerçekleşebileceği tahmin edilmektedir. Buna rağmen, ağ kuşağı ve sosyal medya ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda bilgi paylaşım oranının beklenenin altında gerçekleştiği söylenebilir. Ancak, sosyal medyada eğitim amaçlı bilgi paylaşımı söz konusu olduğunda tablo değişmektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı sosyal ağlarda dersleriyle ilgili grup faaliyetlerine katılmakta (%75,6) ve sosyal ağlarda arkadaşlarıyla derslere yönelik bilgi paylaşımında bulunmaktadır (%72,7). Elde edilen bu bulgulardan ağ kuşağı için, eğitim amaçlı bilgi paylaşımında sosyal ağların çok önemli bir ortam olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, bu sonuca paralel olarak, katılımcıların yarısına yakını (%46,2) ders ve eğitim amaçlı paylaşımların sosyal ağlar üzerinden yapılması gerektiğini düşünmektedir. Buna katılmayanların oranı %19,2 iken, katılımcıların üçte birinden fazlasının (%34,6) ise “ne katılıyorum ne katılmıyorum” yanıtını vermesi, bu konudaki kararsızlığı göstermesi bakımından düşündürücüdür. Bir önceki bulgular ışığında “ne katılıyorum ne katılmıyorum” yanıtını verenlerin de eğitimsel paylaşımların sosyal ağlardan yapılması görüşüne yatkın/yakın olduğu anlaşılmaktadır.

Telif hakları konusu bilgi kullanımı ve paylaşımı açısından üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Ağ kuşağının telif haklarıyla ilgili sorulara verilen yanıtların dağılımı Tablo 14’te yer almaktadır.

Tablo 14. Telif Hakları ile İlgili Görüşleri

İfadeler	1		2		3		4		5		Toplam
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
İnternet’te içerik (metin, video, müzik vb.) paylaşırken telif haklarını dikkate alırım	46	12,1	73	19,2	106	27,8	108	28,3	48	12,6	381
İnternet’ten bulduğum bilgiyi olduğu gibi alıp ödevimde kullanabilirim	81	21,3	128	33,6	98	25,7	52	13,6	22	5,8	381
İnternet’teki bilgiler insanlığın ortak malıdır, kaynak göstermeden kullanılabilir	142	37,3	126	33,1	71	18,6	31	8,1	11	2,9	381
Telif hakları/intihal konusunda bilgi sahibiyim	17	4,5	62	16,3	97	25,5	127	33,3	78	20,5	381

Tablo 14'teki verilere bakıldığında, katılımcıların %40,9'unun İnternet'te herhangi bir içerik paylaşırken telif haklarına dikkat ettiği, ancak %31,3'ünün ise dikkat etmediği görülmektedir. Bu soru ifadesinde “ne katılıyorum, ne katılmıyorum” yanıtını verenlerin de (%27,8) azımsanmayacak oranda olması dikkat çekicidir. Bu oran da dikkate alındığında katılımcıların önemli bir kısmının telif haklarına dikkat etmediği anlaşılmaktadır. Çünkü, üniversite öğrencilerinin bu konudaki tereddüt yaşamaları bile başlı başına olumsuz bir tablo ortaya koymaktadır. Sonraki bulgular dikkate alındığında, telif haklarına dikkat etmemenin kasıtlı bir davranıştan çok bu konuda yeterince bilgi sahibi olmamaktan kaynaklandığı söylenebilir. İnternet'ten bulduğu bilgiyi olduğu gibi alıp herhangi bir sentez, yorumlama yapmadan ödevinde kullanabileceğini düşünenlerin oranı katılımcıların beşte birine yakındır (%19,4). Katılımcıların toplamda yarıdan fazlası ise (%54,9) bu soruda “katılmıyorum” yanıtını vererek alıntı yapma/intihal konusunda bilinçli olduğunu göstermiştir. Ancak, aksini düşünenlerle (%19,4) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” seçeneğinin oranları (%25,7) dikkate alındığında bu oranın neredeyse katılımcıların yarısına ulaşması düşündürücüdür. Bu çekimserlikle beraber yalnızca %54,9'luk kesimin böylesi bir konuda net olarak doğru bir yargıyı desteklemesi ise bir başka çarpıcı noktadır.

İnternet'teki bilgilerin insanlığın ortak malı olduğu ve bu nedenle kaynak göstermeden kullanılabilmesini düşünenlerin oranı %11'dir. Bu konuda büyük bir çoğunluğun (%70,4) İnternet'teki bilgilerin kaynak göstermeden sınırsız ve özgürce kullanılamayacağını düşünmesi olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Öte yandan, katılımcıların dörtte birine yakınının (%18,6) bu soruda “ne katılıyorum ne katılmıyorum” yanıtı vermesi de çarpıcı bir sonuçtur. Katılımcıların yalnızca yarısından fazlası (%53,8) telif hakları/intihal konusunda bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Bilgi sahibi olmadığını belirtenler (%20,8) ile “ne katılıyorum ne katılmıyorum” yanıtı verenler (%25,5) de azımsanmayacak düzeydedir. Katılımcıların üniversite öğrencisi oldukları da dikkate alındığında, kararsızlarla beraber bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtenlerin oranı oldukça düşündürücü bir sonuçtur.

Genel olarak bakıldığında, katılımcıların kaynak gösterme, telif hakları/intihal konularında olumsuz ve yetersiz bir algıya sahip olduğu görülmektedir. Özellikle, katılımcıların üniversite öğrencisi olmaları (eğitim düzeyleri) ve ileride meslek elemanı

olacakları göz önünde bulundurulduğunda telif hakları/intihal, kaynak gösterme konularındaki sonuçların kaygı verici olduğu değerlendirilmektedir.

5.4. AĞ KUŞAĞININ KÜTÜPHANE ALGILARI VE BİLGİ HİZMETLERİNDEN BEKLENTİLERİ

Ağ kuşağının kütüphaneyi nasıl algıladığı ve bilgi hizmetlerinden net tür beklentileri olduğunun anlaşılması, bilgi hizmetlerinin bu kullanıcılar tarafından kullanımı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda sorulan sorulara verilen yanıtların dağılımı Tablo 15’te verilmektedir.

Tablo 15. Kütüphane Algıları ve Bilgi Hizmetlerinden Beklentileri

İfadeler	1		2		3		4		5		Toplam
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Basılı kaynak ve kütüphane kullanımı İnternet kullanımına göre maliyetlidir (zaman, emek, para açısından)	16	4,2	35	9,2	78	20,5	169	44,4	83	21,8	381
Kütüphaneden erişilen bilgiler arama motorundan erişilen bilgilere göre daha güvenilirdir	5	1,3	8	2,1	84	22,0	138	36,2	145	38,1	380
Bilgiye ihtiyaç duyduğum anda ve bulduğum yerden erişmek isterim	3	0,8	9	2,4	41	10,8	192	50,4	136	35,7	381
Kütüphane kaynaklarına arama motorlarından (Google vb.) doğrudan erişmek isterim	4	1,0	10	2,6	45	11,8	176	46,2	145	38,1	380

Tablo 15’te yer alan veriler ışığında, katılımcıların önemli bir çoğunluğunun (%66,2) basılı kaynak ve kütüphane kullanımını İnternet kullanımına göre maliyetli bulduğu görülmektedir. Maliyet algısının kullanıcıları olumsuz yönde etkileyerek kütüphaneden uzaklaştırdığı ileri sürülebilir. Buna rağmen, yüksek oranda (%74,3), kütüphaneden erişilen bilgilerin arama motorundan erişilenlere göre daha güvenilir bulunması çarpıcı bir sonuçtur. Bu soruya “ne katılıyorum ne katılmıyorum” yanıtı verenlerin oranının da (%22) azımsanmayacak düzeyde olması dikkat çekicidir. Katılımcıların çok büyük bir çoğunluğunun (%86,1) bilgiye ihtiyaç duyduğu anda ve bulunduğu yerden erişmeyi istemeleri, bilgi aramada daha güvenilir bilgi sunduğu kabul edilen kütüphane yerine öncelikle neden İnternet’in tercih edildiği sorusunun yanıtı olabilir. Katılımcıların

%84,3'ünün kütüphane kaynaklarına Google vb. arama motorlarından erişmeyi istemesi de bu sonuçlarla ilgilidir.

Sonuç olarak, kütüphane, bilgi edinmede Internet'e göre maliyetli ama güvenilir bulunan bir kaynaktır. Katılımcılar bilgiye her zaman ve her yerden kolayca erişmeyi, kütüphane kaynaklarına da arama motorları aracılığıyla doğrudan ve kolayca erişmeyi istemektedir. Bilgi aramada kaynak/kanal tercihi açısından zaman, emek, para maliyetinin yanı sıra, güven algısı ve erişim kolaylığı önemli birer etkidir.

5.5. AĞ KUŞAĞININ GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE BİLGİ DAVRANIŞLARINDAKİ FARKLILAŞMA

Bu kısımda ağ kuşağının genel özelliklerine bağlı olarak bilgi davranışlarında bir farklılaşma olup olmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda disiplin, cinsiyet, yaş grupları, Internet kullanım geçmişi ve günlük ortalama Internet kullanım oranları ankette yer alan tüm soru maddelerinin “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” yanıtlarının toplam (katılma) oranları ile çapraz tablolar yoluyla karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalar sonucu değişkenler arası sayısal farkın yüksek ve belirgin olduğu maddeler saptanmıştır (Bkz. Ek 2). Hatırlanacağı üzere, katılımcılar disiplin, yaş, cinsiyet vb. genel özelliklerine göre tabakalı örneklem yöntemi ile seçilmemiştir. Bu nedenle değişkenlere bağlı olarak çapraz tablolarda ortaya çıkan sayıların (n) yeterli derecede yüksek olmadığı söylenebilir. Yine de % değerlerine dayalı olarak açığa çıkan bulgular anılan bu özelliklerin bilgi davranışlarına olan etkisi hakkında fikir verebilecektir. Bu sonuçlar ışığında ağ kuşağının genel özellikleri ile bilgi davranışları arasında oluşan ilişkilerin tamamı bir arada özet biçimde Tablo 16'da verilmektedir. Ek 2'de yer alan tablolara dayalı olarak tespit edilen bu ilişkiler aşağıdaki tabloda onay işaretiyle (✓) gösterilmektedir.

Tablo 16. Ağ Kuşağının Genel Özelliklerinin Bilgi Davranışlarıyla İlişkisi

	Maddeler (Özet Soru İfadeleri)	Disiplin	Cinsiyet	Yaş	I.K.G. (Yıl)	G.O.I.K. (Saat)
7.	Bilgi ihtiyacında öncelikle İnternet kullanımı	✓				
9.	İnternet'te bulunamayan bilgiyi başka yerden arama				✓	
10.	Gündemi İnternet'ten takip	✓	✓			
11.	İnternet'te bilgi ihtiyacına göre farklı kaynak kullanımı	✓			✓	
12.	İnternet'te bilgi ararken öncelikle arama motoru kullanma			✓		
13.	İnternet'te aynı anda birden çok kaynaktan/siteden bilgi arama				✓	
14.	Anahtar kelimelerle ve ilişkilendirmelerle arama	✓			✓	✓
15.	Konuyu/soruyu olduğu gibi yazarak arama	✓				
28.	Bilgiyi değerlendirirken içindekiler, özet gibi ipuçlarına bakma				✓	
21.	Kaynakların kaynakçalarından başka kaynaklara ulaşma	✓				
25.	İnternet'ten bilgi bulmanın kolay olduğu algısı	✓				✓
26.	İnternet bilgi kaynakları hakkında bilgi sahibi olma		✓	✓	✓	
27.	Kaynaklardan tarama yapma becerileri konusunda yeterlilik	✓	✓	✓	✓	
22.	Aranan bulunamadığında strateji değiştirerek tekrar arama	✓	✓			
28.	İnternet kullanırken zorlanıldığında çevreden yardım alabilme				✓	
29.	Bilgisayar kaygısı		✓	✓		
31.	İnternet'ten bilgi bulmanın eğlenceli olduğu algısı		✓	✓	✓	
32.	İnternet'i etkili kullanmanın prestij sağladığı algısı				✓	
33.	İnternet'ten bilgiye erişimde üniversite desteği	✓	✓			
34.	İnternet'teki bilgilerin güvenilir olduğu algısı				✓	
36.	Basılı kaynak, kütüphane kullanımının maliyetli olduğu algısı	✓				
38.	İnternet bağlantısı olmadığında rahatsız olma				✓	✓
39.	İnternet'ten bilgi arama alışkanlığına sahip olma			✓		
40.	Metin yerine videoları tercih		✓		✓	
41.	Bilgiye her an her yerden erişim isteği	✓				
42.	Bilgiye erişim kolaylığının bilgi kaynağının özelliklerinden önemli olduğu algısı					✓
43.	Kütüphane kaynaklarına arama motorlarından erişim isteği	✓				
44.	Kaynak seçiminde öncelikle kaynağın güvenilirliğine dikkat etme			✓		
48.	Bilgiye erişimde yabancı dili engel olarak görme				✓	
49.	İnternet kısıtlanırsa bilgiye erişiminin engelleneceği algısı		✓			
51.	Kaynak tercihinde arkadaş önerilerini dikkate alma	✓				

53.	Yoruma izin veren sitelerde yorum yapma		
54.	Bilgi kaynağı seçerken kullanıcı yorumlarından yararlanma	✓	
55.	Sosyal ağlarda dersle ilgili grup faaliyetlerine katılım	✓	
56.	Sosyal ağlarda arkadaşlarla dersle ilgili paylaşım		✓
60.	İnternet'teki bilgilerin kaynak göstermeden kullanılabilceği algısı		✓
61.	Telif hakları/intihal konusunda bilgi sahibi olma	✓	✓

Not: I.KG.: İnternet kullanım geçmişi; G.O.I.K: Günlük ortalama İnternet kullanımı.

Tablo 16'da ağ kuşağının bilgi davranışına ilişkin çeşitli özelliklerinin öğrenim gördükleri disiplin, yaş, cinsiyet, İnternet kullanım geçmişi ve günlük ortalama İnternet kullanım sürelerine göre ilişkisi olduğu görülmektedir.

Disiplin alanlarına göre dağılım incelendiğinde (Ek 2) bazı alanların belirli bilgi davranışı özellikleri açısından diğer disiplinlere göre öne çıktığı göze çarpmaktadır. Örneğin, bilgi ihtiyacına uygun kaynak kullanımı, aranan bulunamadığında strateji değiştirerek tekrar arama, basılı kaynak, kütüphane kullanımının maliyetli olduğu algısı, bilgiye her an her yerden erişim isteği, ile sosyal ağlarda dersle ilgili grup faaliyetlerine katılım açısından sağlık bilimleri öğrencileri ilk sırada yer almaktadır. Bulgular, sağlık bilimleri öğrencilerinin alanın doğası gereği acil, hemen karşılanması gereken ve güvenilir bilgi ihtiyacına işaret etmektedir. Ayrıca, sağlık alanında sosyal ağların eğitim amaçlı kullanımının önemi anlaşılmaktadır. Sanat ve spor bilimleri öğrencilerinin ise bilgi ihtiyacında öncelikle İnternet kullanımı, konuyu/soruyu olduğu gibi yazarak arama ve İnternet'ten bilgi bulmanın kolay olduğu algısının önde olduğu görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin bilgi tarama becerileri konusundaki yetersizliklerini ve kütüphaneye mesafeli tutumlarını vurgulamakta olabilir. Mühendislik öğrencilerinin, anahtar kelimelerle arama açısından başta yer alması ise bilgi tarama becerileri açısından diğer öğrencilere göre daha yeterli düzeyde oluşlarıyla açıklanabilir.

Cinsiyete göre farklılıklar incelendiğinde, örneğin, gündemi İnternet'ten takip, İnternet bilgi kaynakları hakkında bilgi sahibi olma, kaynaklardan tarama yapma becerileri konusunda yeterlilik ile telif hakları/intihal konusunda bilgi sahibi olma oranları açısından erkekler ilk sırada yer almaktadır. Kadınlar ise erkeklere göre daha yüksek oranda bilgisayar kaygısına sahiptir. Sonuçlar, genel olarak kadınların erkeklere göre

daha az özgüvene sahip olduğunu göstermektedir. Disiplin ve cinsiyete ilişkin bulgular genel olarak literatürde yer alan sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Yaş gruplarına göre dağılıma bakıldığında, yaş arttıkça Internet'te bilgi ararken öncelikle arama motoru kullanma, bilgisayar kaygısının ve Internet'ten bilgi arama alışkanlığına sahip olma oranlarının azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, Internet bilgi kaynakları hakkında bilgi sahibi olma, kaynaklardan tarama yapma becerileri konusunda yeterlilik, kaynak seçiminde öncelikle güvenilirliğe dikkat etme ve telif hakları/intihal konusunda bilgi sahibi olma durumunun düzenli olarak arttığı gözlemlenmiştir. Bu bulgular genel olarak Internet'le tanışma yaşı ve deneyim faktörleriyle açıklanabilir.

Internet kullanım geçmişine yönelik dağılım incelendiğinde, daha uzun süre Internet kullananların metin yerine videoları tercih etme ve bilgiye erişimde yabancı dili engel olarak görme oranının düzenli olarak azalması dikkat çekmektedir.

Yıl bazında Internet kullanım geçmişi arttıkça Internet'te bulunamayan bilgiyi başka yerden arama, Internet'te bilgi ihtiyacına göre farklı kaynak kullanımı, anahtar kelimelerle ve ilişkilendirmelerle arama, bilgiyi değerlendirirken içindekiler, özet gibi ipuçlarına bakma, Internet bilgi kaynakları hakkında bilgi sahibi olma, kaynaklardan tarama yapma becerileri konusunda yeterlilik, Internet bağlantısı olmadığında rahatsız olma gibi özellikler düzenli olarak artmaktadır. Bu sonuçlar genel olarak, deneyim, buna bağlı özgüven ve alışkanlık gibi nedenlere bağlanabilir.

Internet'te bilgi aramayı kolay bulan, erişim kolaylığını erişilen kaynak niteliğinden daha fazla önemseyen katılımcıların günlük Internet kullanım sürelerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu kullanıcılar diğer katılımcılara göre daha fazla anahtar sözcük kullanarak tarama yapmakta ve Internet bağlantısı olmadığında daha fazla rahatsızlık duymaktadırlar. Bu durum, Internet'te geçirilen süre ve buna bağlı olarak oluşan deneyim, özgüven, hızlı ve kolay erişim alışkanlığı ile açıklanabilir. Ayrıca, Internet'te geçirilen süre-bağımlılık ilişkisi hatırlandığında, kullanım süresi arttıkça Internet'siz rahatsız hissetme oranının artmasıyla bir anlamda Internet bağımlılığına daha da yaklaşıldığı anlaşılmaktadır.

5.6. İNTERNET'TEN BİLGİ ARAMA İLE TKM MADDELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Çalışmanın bu kısmında öğrencilerin bilgi davranışlarını etkileyen, başta TKM'ye dayalı maddelerin anlaşılabilirliği amaçlanmıştır. Bunun için nicel bulgular çapraz tablolar yoluyla analiz edilmiştir. Sonuçları yalın, kolay biçimde ortaya koyabilmek ve okuma kolaylığı açısından “katılıyorum” ile “tamamen katılıyorum” seçenekleri “katılıyorum” seçeneğinde birleştirilmiştir. Değişkenler arası ilişkilerin ortaya konulabilmesi için “katılıyorum” seçeneklerinin kesişimine ilişkin sıklık dağılımları vurgulanmıştır. Birbirleriyle ilişkili olan değişkenler tek tabloda verilmiştir. Tablolarda satır ve sütun maddelerinin genel toplamda yanıtlanma oranları ile birbirleri içindeki oranları verilmiştir.

5.6.1. İnternet'ten Bilgi Arama ile Algılanan Kullanım Kolaylığı, Algılanan Fayda ve Bilgiye Hızlı ve Kolay Erişim İsteği Arasındaki İlişki

İnternet'ten bilgi arama ile kullanım kolaylığı, fayda algısı ile bilgiye hızlı ve kolay erişim isteği arasındaki ilişkiye yönelik çapraz tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 17. İnternet'ten Bilgi Arama ile Algılanan Kullanım Kolaylığı, Algılanan Fayda ve Hızlı ve Kolay Erişim İsteği Arasındaki İlişki

İfadeler		Herhangi bir bilgi ihtiyacım olduğunda (gündelik/ders amaçlı) önce İnterneti kullanırım (Kullanım davranışı)				
		Katılıyorum		Toplam		
		n	% (Sütun)	% (Satır)	n	%
İnternette bilgi bulmak kolaydır (Algılanan kullanım kolaylığı)	Katılıyorum	219	83,9	71,8	305	100
	Toplam	261	100			
İnternette doğru, güvenilir bilgilere erişim (Algılanan fayda, Güven)	Katılıyorum	131	50,2	73,6	178	100
	Toplam	261	100			
Bilgiye ihtiyaç duyduğum anda ve bulunduğum yerden erişmek isterim (Bilgiye hızlı ve kolay erişim isteği)	Katılıyorum	233	89,3	71,0	328	100
	Toplam	261	100			

Not: Sütun %'si sütun maddesinin satır maddesi içindeki oranını, satır %'si ise satırların sütun içindeki oranını göstermektedir.

Tablo 17 incelendiğinde herhangi bir bilgi ihtiyacında önce İnternet'i kullandığını belirtenlerin çok büyük bir kısmının (%83,9) aynı zamanda İnternet'ten bilgi bulmanın kolay olduğunu da düşündüğü görülmektedir. İnternet'ten bilgi bulmanın kolay olduğunu düşünenlerin büyük çoğunluğu da (%71,8) bilgi aramada önce İnternet'i kullanmaktadır. İnternet'ten bilgi arayanların yaklaşık yarısı (%50,2) İnternet'teki bilgilerin doğruluğuna güvenmektedir. İnternet'ten güvenilir bilgilere eriştiğini düşünenlerin üçte ikisinden fazlası da (%73,6) bilgi aramada önce İnternet'i tercih etmektedir. Bilgi aramada ilk tercihi İnternet olanların tamamına yakını (%89,3) bilgiye hızlı ve kolay erişim istemektedir. Ayrıca bilgiyi hızlı ve kolay erişim isteyenlerin büyük bir kısmı (%71) bilgi ihtiyacında önce İnternet'e yöneldiğini belirtmiştir.

Elde edilen bulgular ışığında katılımcıların çok büyük bir kısmı için İnternet'ten bilgi arama (kullanım davranışı) ile "algılanan kullanım kolaylığı", "algılanan fayda", "güven" ile "bilgiye hızlı ve kolay erişim isteği" arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir.

5.6.2. İnternet'ten Bilgi Arama ile Fiyat Değeri Arasındaki İlişki

Bilgi aramada İnternet kullanımı ile İnternet'teki bilgilerin ücretsiz olduğu algısı arasındaki ilişkiye yönelik bulgular Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18. İnternet'ten Bilgi Arama ile Fiyat Değeri Arasındaki İlişki

İfadeler		Herhangi bir bilgi ihtiyacım olduğunda (gündelik/ders amaçlı) önce İnterneti kullanımım (Kullanım davranışı)				
		Katılıyorum		Toplam		
		n	% (Sütun)	% (Satır)	n	%
İnternette yer alan bilgiler ücretsizdir (Fiyat değeri)	Katılıyorum	137	52,5	74,1	185	100
	Toplam	261	100			

Tablo 18'den anlaşılacağı gibi İnternet'ten bilgi arayan katılımcıların yarısından fazlası (%52,5) İnternet'teki bilgilerin ücretsiz olduğunu düşünmektedir. İnternet'teki bilgilerin ücretsiz olduğunu düşünenlerin büyük bir kısmı da (%74,1) bilgi aramada önce İnternet'te yöneldiğini belirtmiştir. Buna göre, katılımcıların önemli bir kesimi için İnternet'ten bilgi arama ile İnternet'teki bilgilerin ücretsizliği arasında bir ilişki söz edilebilir. Ayrıca, İnternet'teki bütün bilgilere ücretsiz erişilebileceği algısının bilgi aramada İnternet'e yönelmeyi etkilediği söylenebilir.

5.6.3. İnternet'ten Bilgi Arama ile Bilgisayar Öz-yeterliliği Arasındaki İlişki

Katılımcıların İnternet'ten bilgi arama ile bilgisayar öz-yeterlilikleri arasında bir bağ olup olmadığını belirlemek için ilgili sorular çapraz tablolarla karşılaştırılmıştır. Bilgi ihtiyacında öncelikle İnternet'e yönelme ile bilgisayar öz-yeterliliğine sahip olma arasındaki ilişkiyi yönelik bulgular Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. İnternet'ten Bilgi Arama ile Bilgisayar Öz-yeterliği Arasındaki İlişki

İfadeler		Herhangi bir bilgi ihtiyacım olduğunda (gündelik/ders amaçlı) önce İnterneti kullanırım (Kullanım davranışı)				
		Katılıyorum		Toplam		
		n	% (Sütun)	% (Satır)	n	%
İnternette yer alan bilgi kaynakları ve özellikleri hakkında bilgi sahibiyim (Bilgisayar öz-yeterliği I)	Katılıyorum	153	58,6	69,2	221	100
	Toplam	261	100			
Bilgi kaynaklarından tarama yapma becerileri konusunda kendimi yeterli hissediyorum (Bilgisayar öz-yeterliği II)	Katılıyorum	162	62,1	68,1	238	100
	Toplam	261	100			

Tablo 19'a göre, İnternet'ten bilgi arayan katılımcıların yarısından fazlası (%58,6) İnternet bilgi kaynakları hakkında bilgi sahibi olduğunu düşünmektedir. İnternet bilgi kaynakları hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtenlerin üçte ikisinden fazlası (%69,2) öncelikle İnternet'ten bilgi aradığını beyan etmiştir. Yine, İnternet'ten bilgi arayanların büyük bir kısmı (%62,5) bilgi tarama becerileri konusunda kendisini yeterli görmektedir. Tarama becerileri konusunda yeterli hissedenlerin üçte ikisinden fazlası da (%68,1) bilgi ihtiyacında önce İnternet kullandığını belirtmiştir. Her iki soruda "katılıyorum" yanıtı verenlerin oranlarının birbirine yakın ve yüksek olması İnternet'ten bilgi arama ile bilgisayar öz-yeterliği maddesi arasında bir ilişki olabileceğini göstermektedir. Verilere göre, katılımcıların büyük bir kısmı için İnternet'ten bilgi arama ile İnternet'te yer alan bilgi kaynakları hakkında bilgi sahibi olma arasında doğrusal bir ilişki gözlemlenmektedir.

5.6.4. İnternet'ten Bilgi Arama ile Kolaylaştırıcı Şartlar Arasındaki İlişki

İnternet'ten bilgi arama ile kolaylaştırıcı şartlar arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarabilmek için, İnternet'te bilgi ararken çevreden destek alabilme ve üniversite olanaklarından yararlanma seçenekleri karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 20'de yer almaktadır.

Tablo 20. İnternet'ten Bilgi Arama ile Kolaylaştırıcı Şartlar Arasındaki İlişki

İfadeler		Herhangi bir bilgi ihtiyacım olduğunda (gündelik/ders amaçlı) önce İnterneti kullanırım (Kullanım davranışı)				
		Katılıyorum		Toplam		
		n	% (Sütun)	% (Satır)	n	%
İnternet kullanırken zorlanırsam çevremden kolayca yardım alabilirim (Kolaylaştırıcı şartlar I)	Katılıyorum	191	73,2	68,5	279	100
	Toplam	261	100			
Üniversitem İnternetten bilgiye erişim için yeterli olanak ve destek sağlar (Kolaylaştırıcı şartlar II)	Katılıyorum	188	72,3	68,6	274	100
	Toplam	260	100			

Tablo 20'den de anlaşıldığı gibi, İnternet'ten bilgi arayanların büyük bir kısmı (%73,2) İnternet kullanırken zorlandığında çevreden kolayca yardım alabileceğini düşünmektedir. İnternet'ten bilgi arayanların büyük bir kısmı (%72,3) İnternet'ten bilgiye erişimde üniversite desteğinin yeterli olduğunu düşünmektedir. Üniversitenin İnternet'ten bilgiye erişimde yeterli destek sağladığını düşünenlerin üçte ikisinden fazlası da (%68,6) bilgi ihtiyacında önce İnternet kullandığını belirtmiştir. Bulgular İnternet'ten bilgi arama ile kolaylaştırıcı şartlar arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

5.6.5. İnternet'ten Bilgi Arama ile Bilgisayar Kaygısı, Algılanan Zevk ve İmaj Arasındaki İlişki

İnternet'ten bilgi arama ile bilgisayar kaygısı, algılanan zevk ve imaj arasındaki ilişkiye yönelik çapraz tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 21. İnternet'ten Bilgi Arama ile Bilgisayar Kaygısı, Algılanan Zevk ve İmaj Arasındaki İlişki

İfadeler		Herhangi bir bilgi ihtiyacım olduğunda (gündelik/ders amaçlı) önce İnterneti kullanırım (Kullanım davranışı)				
		Katılıyorum		Toplam		
		n	% (Sütun)	% (Satır)	n	%
Bilgisayarlar beni tedirgin eder (Bilgisayar kaygısı)	Katılmıyorum ⁹	198	75,9	69,5	285	100
	Toplam	261	100			
Bilgisayar ve İnternet kullanmaktan zevk alırım (Algılanan zevk)	Katılıyorum	208	79,7	71,5	291	100
	Toplam	261	100			
İnternette bilgi bulmak eğlencelidir (Algılanan zevk II)	Katılıyorum	202	77,4	71,1	284	100
	Toplam	261	100			
İnterneti etkili kullanmak bana prestij sağlar (İmaj, Algılanan fayda)	Katılıyorum	171	65,5	67,1	255	100
	Toplam	261	100			

Tablo 21'deki veriler incelendiğinde, bilgi ihtiyacında İnternet kullananların büyük bir kısmı (%75,9) bilgisayarlardan tedirgin olmadığını belirtmiştir. Bilgisayarlardan tedirgin olmadığını belirtenlerin üçte ikisinden fazlası da (%69,5) ihtiyaç halinde öncelikle İnternet'ten bilgi aramaktadır. Bulgulara göre bilgisayar kaygısı yaşamayanlar ile İnternet'ten bilgi arayanlar arasında bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, bilgisayar kaygısı yaşamamanın İnternet'ten bilgi arama davranışını olumsuz etkileyebileceği ileri sürülebilir.

İnternet'ten bilgi aradığını belirtenlerin büyük bir kısmı (%79,7) bilgisayar ve İnternet kullanmaktan zevk almaktadır. Bilgisayar ve İnternet kullanımını zevkli bulanların büyük bir çoğunluğu da (%71,5) her hangi bir bilgi ihtiyacında öncelikle İnternet'i kullanmaktadır. Her iki maddeye katıldığını belirtenlerin oranlarının yüksek olması ve

⁹ Bilgisayar kaygısını belirten soru ifadesinde "katılıyorum" seçeneğine verilen yanıtların oranı düşük olduğu için "katılmıyorum" seçeneğinin yanıtları dikkate alınmıştır.

birbirleriyle örtüşmesi nedeniyle bilgi aramada İnternet kullanımı ile bilgisayar ve İnternet kullanımı zevkli bulma arasında doğrusal bir ilişkinin varlığından söz edilebilir.

Bilgi ihtiyacı olduğunda önce İnternet’i kullandığını belirtenlerin büyük bir çoğunluğu (%77,4) İnternet’ten bilgi bulmanın eğlenceli olduğu görüşündedir. İnternet’ten bilgi bulmanın eğlenceli olduğunu düşünenlerin büyük çoğunluğu da (%71,1) bilgi ihtiyacını öncelikle İnternet’ten karşılamaktadır. Buna göre, bilgi ihtiyacının karşılanmasında önce İnternet’e başvurulması ile İnternet’ten bilgi bulmanın eğlenceli olduğu algısı arasında bir ilişki olduğu görülmektedir.

Bilgi ihtiyacında İnternet kullananların yaklaşık üçte ikilik kısmı da (%65,5) İnternet kullanmanın kendilerine itibar açısından olumlu katkı yaptığını düşünmektedir. Bu sonuca paralel biçimde İnternet kullanmanın prestij sağladığını belirtenlerin üçte ikisinden fazlası da (%67,1) İnternet’ten bilgi aramaktadır. İnternet’i etkili kullanmanın itibar açısından aynı zamanda yarar sağlayan bir durum olarak görüldüğü söylenebilir. “Katılıyorum” seçeneğindeki oranlar dikkate alındığında İnternet kullanımı ile imaj algısı arasında bir bağ kurulabilir.

5.6.6. İnternet’ten Bilgi Arama ile Bağımlılık ve Alışkanlık Algısı Arasındaki İlişki

Herhangi bir bilgi ihtiyacı duyulduğunda öncelikle İnternet kullanımı ile İnternet bağlantısı olmadığında rahatsızlık duyma arasındaki ilişkiye yönelik bulgular Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22. İnternet’ten Bilgi Arama ile Bağımlılık ve Alışkanlık Algısı Arasındaki İlişki

İfadeler		Herhangi bir bilgi ihtiyacım olduğunda (gündelik/ders amaçlı) önce İnterneti kullanırım (Kullanım davranışı)				
		Katılıyorum		Toplam		
		n	% (Sütun)	% (Satır)	n	%
Her an İnternete bağlantım olmazsa rahatsızlık duyarım (Bağımlılık)	Katılıyorum	90	34,5	72	125	100
	Toplam	261	100			
İnternet dışında bilgi aramaya alışık değilim (Alışkanlık)	Katılıyorum	67	25,7	78,8	85	100
	Toplam	261	100			

Tablo 22 verilerine göre, bilgi aramada İnternet’i kullananların üçte birinden fazlası (%34,5) İnternet bağlantısı olmadığında rahatsızlık duymaktadır. Dahası, her an İnternet’e bağlı olmadığında rahatsızlık duyanların büyük bir çoğunluğu (%72) bilgi ihtiyacında önce İnternet’i kullandığını belirtmiştir. Bu durum, İnternet’ten bilgi arama ile İnternet’e bağımlı hissetme arasındaki ilişkiye bir işaret olarak yorumlanabilir.

Katılımcıların yaklaşık dörtte biri (%25,7) İnternet dışında bir kaynaktan bilgi arama alışkanlığına sahip değildir. Bu katılımcıların %78,8’inin herhangi bir bilgi bilgi ihtiyacı olduğu doğrudan İnternete yönelmeleri bu nedenle normal bir sonuçtur. Bu sonuç, İnternet’ten bilgi arama ile İnternet’ten bilgi arama alışkanlığı arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır.

5.6.7. İnternet’ten Bilgi Arama ile Kütüphane Kullanım Maliyeti Algısı ve Kütüphane Kaynaklarına Hızlı ve Kolay Erişim İsteği Arasındaki İlişki

İnternet’ten bilgi arama ile basılı kaynak ve kütüphane kullanımının maliyetli olduğu algısı arasındaki ilişkiye yönelik bulgular Tablo 23’te verilmektedir.

Tablo 23. İnternet’ten Bilgi Arama ile Kütüphane Kullanım Maliyeti Algısı ve Kütüphane Kaynaklarına Hızlı ve Kolay Erişim İsteği Arasındaki İlişki

İfadeler		Herhangi bir bilgi ihtiyacım olduğunda (gündelik/ders amaçlı) önce İnterneti kullandım (Kullanım davranışı)				
		Katılıyorum		Toplam		
		n	% (Sütun)	% (Satır)	n	%
Basılı kaynak ve kütüphane kullanımı İnternet kullanımına göre maliyetlidir (zaman, emek, para açısından) [Kütüphane kullanım maliyeti]	Katılıyorum	180	69	71,4	252	100
	Toplam	261	100			
Kütüphane kaynaklarına arama motorlarından (Google vb.) doğrudan erişmek isterim (Kütüphane kaynaklarına hızlı ve kolay erişim isteği)	Katılıyorum	235	90,4	73,2	321	100
	Toplam	260	100			

Tablo 23'te görüldüğü gibi İnternet'ten bilgi arayan katılımcıların üçte ikisinden fazlası da (%69) basılı kaynak ve kütüphane kullanımını maliyetli bulmaktadır. Basılı kaynak ve kütüphane kullanımının İnternet kullanımına göre maliyetli olduğunu düşünenlerin büyük bir çoğunluğu da (%71,4) bilgi ihtiyacında İnternet'e yöneldiğini belirtmiştir. "Katılıyorum" seçeneğindeki veriler dikkate alındığında İnternet kullanımı ile basılı kaynak ve kütüphane kullanımını zaman, emek ve para açısından maliyetli bulma arasında bir ilişki olduğundan söz edilebilir. Bu çerçevede ağ kuşağının bilgi ihtiyacını karşılamak için kütüphane ve basılı kaynaklar yerine İnternet'e yönelmesinde bu maliyet algısının etkisi olduğu söylenebilir.

Bilgi ihtiyacını karşılamak için önce İnternet kullananların tamamına yakını (%90,4) kütüphane kaynaklarına doğrudan erişim istemektedir. Ayrıca, kütüphane kaynaklarına doğrudan erişim isteyenlerin büyük bir kısmı (%73,2) her hangi bir bilgi ihtiyacında öncelikle İnternet'i tercih ettiğini belirtmiştir. Bu sonuçlar, kütüphane kaynaklarına hızlı ve kolay erişim isteği ile İnternet'ten bilgi arama arasında doğrusal bir ilişkiye işaret etmektedir. Sonuçlar ayrıca, ağ kuşağının bilgi hizmetlerine ilişkin beklentileri konusunda da ipucu vermektedir.

5.6.8. Genel Değerlendirme

TKM/Bilgi davranışı maddelerinin bilgi arama davranışlarıyla olan ilişkisi için çalışmanın önceki kısımlarında (Kısım: 5.6.2.–5.6.7.; Tablo 18-24) yüzde değerlerine göre ayrı ayrı yapılan değerlendirmeler Tablo 24'te toplu ve özet biçimde gösterilmektedir.

Tablo 24. Bilgi Arama Davranışını Etkileyen Maddeler

Değişkenler ¹⁰	Internet'ten bilgi arama (Kullanım davranışı)	
	% (Sütun)	% (Satır)
Algılanan kullanım kolaylığı (Tablo 18)	83,9	71,8
Algılanan fayda/Güven (Tablo 18)	50,2	73,6
Bilgiye hızlı ve kolay erişim isteği (Tablo 18)	89,3	71,0
Bilgisayar öz-yeterliği I (Tablo 20)	58,6	69,2
Bilgisayar öz-yeterliği II (Tablo 20)	62,1	68,1
Kolaylaştırıcı şartlar I (Tablo 21)	73,2	68,5
Kolaylaştırıcı şartlar II (Tablo 21)	72,3	68,6
Bilgisayar kaygısı (Tablo 22)	75,9	69,5
Algılanan zevk (Tablo 22)	79,7	71,5
Algılanan zevk II/Eğlence (Tablo 22)	77,4	71,1
İmaj/Algılanan fayda (Tablo 22)	65,5	67,1
Fiyat değeri (Tablo 19)	52,5	74,1
Bağımlılık (Tablo 23)	34,5	72,0
Alışkanlık (Tablo 23)	25,7	78,8
Kütüphane kullanım maliyeti (Tablo 24)	69,0	71,4
Kütüphane kaynaklarına hızlı ve kolay erişim isteği (Tablo 24)	90,4	73,2

Tablo 24'te sütunda yer alan kullanım davranışı değişkeninin satırlarda yer alan değişkenler içindeki oranları ile satırlarda yer alan değişkenlerin kullanım davranışı değişkeni içindeki oranları verilmektedir. Değişkenlerin kesişiminde yer alan yüzde değerlerinin (bağımlılık ve alışkanlık sütun yüzdesi hariç) oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu çerçevede daha önce de belirtildiği gibi değişkenler arasında bir ilişkinin varlığı ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle, algılanan kullanım kolaylığı, algılanan fayda, güven, bilgisayar öz-yeterliği vb. sıralanan maddeler öğrencilerin bilgi davranışları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

¹⁰ Anket sorularının oluşturulmasında dayanak olan, soru ifadelerinin karşılığı olan maddeler.

5.7. NİTEL BULGULARIN ANALİZİ

5.7.1. Giriş

Çalışmanın bu kısmında nitel verilerin analizi ve değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Analiz için öncelikle her bi soruya verilen yanıtlar Microsoft Excel ve Microsoft Word dosyasında düzenlenmiştir. Yanıtlar tek tek incelenerek kullanılan ifadelere göre önceden belirlenen temel kategoriler altında gruplandırılmış ve sıklık analizi yapılmıştır. Bulgular, olumlu ve olumsuz algı içermeye durumlarına göre gruplandırılarak verilmiştir. Ayrıca, bulguların görselleştirilmesi adına konu kapsamında önceden belirlenen anahtar kelimeler dikkate alınarak etiket bulutları oluşturulmuştur. Etiket/kelime bulutları kelimelerin sıklıklarına göre daha fazla vurgulanması esasına dayanmaktadır. Bir etiket bulutunda en çok kullanılan kelimeler daha koyu ve büyük boyutta ön plana çıkmaktadır. Etiket bulutu oluşturmak için veriler öncelikle Microsoft Word dosyasına atılarak düzenlenmiştir. İfadeler incelenerek anahtar kelimeleri karşılama durumlarına göre sıklıkları düzenlenmiştir. Bunun dışında herhangi bir anlam ifade etmeyen kelimeler (bağlaçlar, edatlar, yüklemeler) değerlendirme dışı tutulmuş ve eş anlamlı kelimeler tekbiçim hale getirilmiştir. Bazı anahtar kelimeler anlam bütünlüğü açısından birleşik kelime olarak düzenlenmiştir. Etiket bulutları bu yönde hizmet veren bir Web servisi olan WordItOut Web sitesi¹¹ aracılığıyla oluşturulmuştur. Böylece katılımcıların ifadeleri hem cümle ve kalıp düzeyinde birleştirilip kategorilendirilerek, hem de bağımsız kelimeler/kavramlar düzeyinde verilmiştir. Bu yaklaşım verilerin daha detaylı biçimde incelenmesine ve katılımcıların konuya bakışını daha iyi anlamaya yardımcı olabilecektir. Son olarak örnek olması açısından katılımcıların verdikleri bazı yanıtlara yer verilmiştir.

¹¹ <https://worditout.com/>

5.7.2. Ağ Kuşağının İnternet Algıları

Katılımcıların İnternet'e ilişkin algılarını açığa çıkarmak için sorulan "İnternet sizin için ne ifade ediyor?" sorusuna verilen yanıtların dağılımı Tablo 25'te verilmektedir.

Tablo 25. İnternet Algıları (n = 375)

	Kategoriler	Toplam			
		n	%	n	%
Bilgiye erişim (+)	Bilgi, bilgiye hızlı ve kolay erişim	155	41,3		
	Her şey, her şeye hızlı ve kolay erişim	13	3,5		
	Ucuz, bedava erişim	3	0,8	178	48
	Pek çok şeye erişim	2	0,5		
	Merak ve araştırma	5	1,3		
İletişim (+)	İletişim, paylaşım, sosyalleşme ve gündemi takip	64	16,5	64	17
Fayda (+)	Olmazsa olmaz, temel bir ihtiyaç	50	13,3		
	Önemli ve faydalı bir araç	9	2,4	62	17
	Birçok konuda yardımcı bir araç	3	0,8		
Hobi (+)	Boş zaman geçirme, hobi, eğlence ve oyun	41	10,9	41	11
Kolaylık (+)	Kolaylık, rahatlık ve konfor	33	8,8	35	9,3
	Hız, zamandan kazanma	2	0,5		
Eğitim (+)	Kültür	3	0,8	5	1,3
	Çalışma, öğrenme ve öğretim	2	0,5		
Diğer (+)	Yeni dünya, sanal âlem	3	0,8		
	Teknoloji	3	0,8	9	2,4
	Özgürlük ve sonsuzluk	2	0,5		
	Mucize	1	0,3		
(+), (-)	Yanlış bilgi de içeren, zararlı yönleri de bulunan ama bilinçli kullanıldığında faydalı bir ortam	53	14,1	53	14
(-)	Önemsiz ve gereksiz bir araç	3	0,8		
	İnsanı tembelleğe iten bir ortam	3	0,8		
	Zaman kaybı	2	0,5	11	2,9
	Bağımlılık ve asosyalleşme	2	0,5		
	Ayak izi	1	0,3		

Not: Katılımcılar birden fazla ifade belirtebildiği için toplam %100'den fazladır.

Tablo 25 incelendiğinde, “İnternet”in katılımcılar için en çok bilgi, bilgiye hızlı ve kolay erişim (%41,3), iletişim (%16,5), hem iyi hem kötü yönü olan bir araç (%14,1), olmazsa olmaz, temel bir ihtiyaç (%13,3) hobi ve boş zaman geçirmeyi (%10,1) ifade ettiği görülmektedir. Daha genel düzeyde bakıldığında ise İnternet denilince katılımcıların aklına sırasıyla bilgiye erişim (%47,5), iletişim (%17,1), fayda algısı (%16,5), hem yararlı hem zararlı bir ortam (%14,1) ile hobi ve boş zaman geçirme (%10,9) gibi kavramlar gelmektedir. Katılımcıların yarısına yakınının (%47,5) İnternet’i bilgiye erişim aracı olarak görmesi çarpıcı bir sonuçtur. Genel olarak, katılımcıların büyük oranda İnternet’e yönelik olumlu bir algıya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, İnternet’in hem olumlu hem de olumsuz yanlarının ve bilinçli kullanımının öneminin farkında olan bir

kitlenin varlığı da (%14,1) dikkat çekicidir. İnternet'e yönelik çok düşük oranda da olsa olumsuz bir algının varlığı da söz konusudur (%2,9). Genel olarak bakıldığında, İnternet katılımcılar için büyük oranda bilgiye hızlı ve kolay erişim sağlayan, iletişim ve boş zamanları değerlendirmeye yarayan faydalı bir araç olmakla birlikte zararlı yönleri de bulunan bir ortamdır.

Katılımcıların yanıtlarında en sık kullandıkları anahtar kelimeleri gösteren etiket bulutu Şekil 5'te gösterilmektedir.

Şekil 5. İnternet Algılarına İlişkin Etiket Bulutu

Şekil 5'teki etiket bulutunda "İnternet sizin için ne ifade ediyor" sorusuna verilen yanıtlar arasında en sık geçen anahtar kelimeler bulunmaktadır. Görüldüğü üzere "bilgiye erişim", "kolaylık" ve "iletişim" ön plana çıkan kavramlardır. Bu açıdan, etiket bulutu verileri Tablo 35'te yer alan katılımcıların İnternet'i nasıl algıladıklarına ilişkin sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Katılımcıların "İnternet sizin için ne ifade ediyor?" sorusuna verdikleri yanıtlardan örnek olarak aşağıda verilmektedir.

"Siyah ve beyaz." (K1)

"Yararlı bir o kadar da tehlikeli bir ortam, kullanırken dikkat etmek gerekir." (K10)

"İnternet benim için vazgeçilmez bir organ gibidir." (K22)

“Özgürlük.” (K40)

“Büyük bir bilgi karmaşası ve güvensizlik ortamı.” (K56)

“Internetsiz bir hayatı artık düşünemiyorum.” (K92)

“Aradığım her şeye erişebilmenin en kolay yolu.” (K125)

“İstenilen zamanda, istenilen dilde, istenilen bilgiye ulaşmak ve dünyayla iletişim sağlamak.” (K175)

“Internet, bilgiye hızlı, rahat ve ücretsiz ulaşmaktır.” (K176)

“Bazı bölgeleri tehlikeli ve kirli olmakla birlikte, içinde yüzebileceğiniz bir bilgi okyanusu.” (K177)

“Fetüsün annesine göbek bağıyla bağlı olması gibi, dünyaya Internetle bağlanıyormuş gibi hissediyorum.” (K197)

“Hayat.” (K201)

“Dünyadaki hemen her bilgiye ulaşabileceğim bir platform.” (K221)

“Bilgiye kolay, hızlı, güvenilir erişim.” (K230)

“Çağımızın bilgiye erişimde en güçlü sağlayıcısı.” (K299)

“Internetsiz elim ayağım yokmuş gibi hissediyorum.” (K308)

“Internet olmadan araştırma yapamam.” (K309)

“Her şey Internet’te bulunabilir.” (K310)

“Yemek, barınma gibi temel ihtiyaçlardan sonra gelen ihtiyaçlardan biri.” (K344)

“Bilmiyorsam bir konuyu "Google Amcaya sor" derim.” (K351)

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi Internet katılımcılar için bütünüyle güvenli bir ortam olarak görülmesi de bilgiye erişim ve iletişim açısından temel bir unsurdur. Bazı katılımcıların ise Internet’i bir organları veya göbek bağı gibi algılamaları ise Internet’e yükledikleri değer açısından ilgi çekicidir.

5.7.3. Ağ Kuşuğının Kütüphane Algıları

Katılımcıların kütüphaneye yönelik düşüncelerini ortaya koymak amacıyla sorulan “Kütüphane sizin için ne ifade ediyor?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26. Kütüphane Algıları (n = 374)

	Kategoriler	Toplam			
		n	%	n	%
Bilgi (+)	Bilgi, bilgi kaynağı, bilgi edinme ortamı	106	28,3	287	76,7
	Doğru ve güvenilir bilgi ortamı	77	20,6		
	Araştırma yapmak, kaynaklardan yararlanmak	52	13,9		
	Kitap	36	9,6		
	Kitap, dergi vb. okuma yeri	16	4,3		
	Eğitim ve kültür	5	1,3		
Duygu (+)	Sessizlik, sakinlik, motivasyon	41	11	88	23,5
	Rahatlık, huzur, eğlence ve mutluluk	33	8,8		
	Kitap kokusu	6	1,6		
	Duygu, duygusallık, samimiyet	3	0,8		
	Cazibeli, büyümlü bir ortam	3	0,8		
	Sonsuzluk, zenginlik	2	0,5		
Fayda (+)	Önemli, faydalı ve güzel bir ortam	19	5,1	53	14,1
	Hayatın içinde olmazsa olmaz, gerekli bir yer	14	3,7		
	Ücretsiz, ucuz erişim olanakları	10	2,7		
	Boş zamanleri değerlendirme	8	2,1		
	Çok amaçlı bir mekân	2	0,5		
İletişim (+)	Dünyaya açılan pencere, sosyalleşme ve gündemi takip	4	1,1	4	1,1
Mekân (-)	Sınav, ders çalışma ve ödev yapma	138	36,9	184	49,2
	Geleneksel, modası geçmiş, yenilenmesi gereken yer	12	3,2		
	Sıcak, havasız, bunaltıcı mekân, boğulma hissi, rahatsızlık ve karmaşa	10	2,7		
	İnternet'ten veya başka yerden ulaşamadığım kaynaklara erişim mekânı	9	2,4		
	Bürokrasi, düzen, yasakçı ve baskıcı ortam	6	1,6		
	Bina, fiziksel mekân	5	1,3		
	Kalabalık	2	0,5		
	İnternet'e erişim	1	0,3		
	Uyku	1	0,3		
Emek (-)	Yorucu, uğraştırıcı, emek isteyen yer	20	5,3	21	5,6
	Nasıl kullanılacağı konusunda eğitim alınması gereken yer	1	0,3		
Diğer (-)	Her bilginin bulunmadığı yer	6	1,6	9	2,5
	Olsa da olur olmasa da	1	0,3		
	Bencillik	1	0,3		
	Yerellik	1	0,3		

Not: Katılımcılar birden fazla ifade belirtebildiği için toplam %100'den fazladır.

Tablo 26 verilerine göre “kütüphane” katılımcılara en çok sınav, ders ve ödev (%36,9), bilgi, bilgi edinme (%28,3), doğru ve güvenilir bilgi (%20,6) ile araştırma yapmak ve

kaynaklardan yararlanmayı (%13,9) ifade etmektedir. Daha geniş çerçeveden bakıldığında ise, kütüphane denilince katılımcıların aklına ilk olarak “bilgi” (%76,7) gelmektedir. Kütüphanenin büyük oranda bir bilgi edinme ortamı olarak görülmesi olumlu bir sonuçtur. Ardından ise en yüksek oranda kütüphanenin “fiziksel bir mekân” (%49,5) olarak algılandığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca, kütüphane kavramının katılımcılarda huzur, mutluluk, samimiyet gibi duygusal öğeleri çağrıştırması (%23,5) katılımcıların bir kısmının kütüphaneyle duygusal bir bağ geliştirdiğini göstermektedir. Kütüphanenin önemi, gerekliliği, erişim olanakları vb. açısından pek çok yarar sağlayan bir yanı olduğu algısı (%14,1) küçük bir grup tarafından öne çıkarılmaktadır.

Katılımcıların önemli bir kesiminin kütüphane hakkında genel olarak olumlu sayılabilecek bir algıya sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ancak, Internet algılarıyla karşılaştırıldığında kütüphane ile ilgili ifade edilen olumsuz yargıların daha fazla olduğu ve mekan algısının öne çıktığı görülmektedir. Olumsuz yargılar incelendiğinde kütüphanenin daha çok mekân (%49,5) olarak algılanışı dikkat çekmektedir. Temel görevi bilgiye erişim sağlamak olan kütüphanenin ders çalışma, etüt salonu olarak benimsenmesi ve belirli bir mekânla sınırlandırılması katılımcılar arasında yaygındır. Bunun yanında, kütüphanenin yorucu, emek isteyen (%5,3), modası geçmiş (%3,2), bunaltıcı (%2,7) ve baskıcı (%1,6) bir kurum/mekân olduğunu düşünenler de bulunmaktadır. Bu sonuçlar kütüphane kaygısına yönelik bir işaret olarak da yorumlanabilir. Emek gerektiren (%5,3), her bilginin bulunamadığı (%1,6) ve kullanım konusunda eğitime ihtiyaç duyulan (%0,3) bir ortam olarak da görülen kütüphane figürüne yönelik sonuçlar katılımcıların bu konudaki eğitim ihtiyacı hakkında ipucu vermektedir.

Bulgulara göre kütüphane en başta bilgi sağlayan, önemi ve yararları teslim edilen ama büyük oranda ders çalışma amacıyla kullanılan ve daha çok fiziksel mekân olarak algılanan bir kavramdır.

İlgili soruda katılımcıların yanıtlarında en sık kullandıkları ifadelerle dayalı olarak oluşturulan anahtar kelimelere ilişkin etiket bulutu Şekil 6’da verilmektedir.

Şekil 6. Kütüphane Algılarına İlişkin Etiket Bulutu

Şekil 6’da görüleceği üzere katılımcılar kütüphanenin kendileri için ne ifade ettiğini belirtirken en çok “ders çalışma”, “güvenilirlik”, “bilgi”, “bilgiye erişim” ve “mekân” kavramlarını vurgulamışlardır. Tablo 36 bulgularına benzer biçimde, kütüphanenin, bilgiyle olan bağının açıkça kurulmasının yanında ders çalışma alanı olarak görülmesi ve büyük çoğunlukla fiziksel bir mekân olarak konumlandırılması yaklaşımı burada da kendini göstermektedir.

İlgili soruda katılımcıların yanıtlarından bazıları şu şekildedir:

“Yakınında olduğunuz sürece başvurulabilecek en güvenilir ve kapsamlı bilgi deposu.” (K1)

“Güvenli bilgi alabileceğim bir yer ama her zaman ihtiyacımı karşılayamaz.” (K7)

“Vaktiniz varsa araştırmayı kütüphanede yaparsınız.” (K8)

“Huzurunda kaybolunacak bilgilerden bir yuva.” (K13)

“Güvenilir kaynaklar, ücretsiz hizmet.” (K27)

“Birçok yasağın olduğu basık, rahatsız ortam.” (K35)

“Sınavlara, derslere çalışılabilecek en uygun yer.” (K55)

“Fiziki bilgi stoğu.” (K59)

“Kütüphane, nesli tükenmekte olan bir dinazordur, bilgi birikimi görkemlidir; fakat günümüz için giderek eski rağbetini yitirmektedir.” (K66)

“Ders çalışmak için kullandığım ve normalde Internet üzerinden erişemediğim bilgiye ulaşmamı sağlayan yer.” (K78)

“Sessiz bir çalışma ortamı ama gereğinden fazla sıcak oluyor.” (K91)

“Ortam güzel, bilgiler güvenli ama zaman açısından sıkıntı yaratıyor.” (K116)

“Çalışkan ve araştırmacı kişilerin ders çalışmak için girdiği yerdir. Güvenli bilgilerdir.” (K133)

“Kaynakları bulmayı, taramayı gerektiren, daha emek isteyen araştırma.” (K142)

“Antik kutsal tapınak.” (K197)

“Çok güzel ama nasıl kullanacağımızı öğretmedikleri için yeterince değerlendiremediğimiz kuruluş.” (K198)

“Karanlık bir oda” (K201)

“Her ne kadar en güvenilir bilgi kaynağı olsa da, sıkıcı, yorucu ve kalabalık bir yeri çağrıştırıyor.” (K251)

“Güvenilirliği fazla erişimi güç kaynak.” (K272)

“Olsa da olur olmasa da.” (K303)

Yukarıda verilen ifadelerden de anlaşılacağı gibi, “kütüphane” olumlu ve olumsuz yönleriyle beraber bilgi, kaynak ve ders çalışma alanı olarak görülmektedir. Ayrıca, katılımcıların kütüphaneyi güvenilir olmakla birlikte, eski ve modası geçmiş bir yer olarak algılamaları da kütüphane bina ve hizmetlerinin kullanıcı özelliklerine göre yeniden tasarımının gereğine işaret etmektedir.

5.7.4. Ağ Kuşağının Kütüphaneden Beklentileri

Katılımcıların bilgi hizmetlerinden beklentilerini ortaya çıkarabilmek amacıyla sorulan, “bir üniversite kütüphanesinden en önemli beklentisinin ne olduğu” sorusuna verilen yanıtların dağılımı Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27. Kütüphaneden Beklentiler (n = 368)

	Kategoriler	Toplam			
		n	%	n	%
Kaynak ve Erişim	Daha fazla bilgi kaynağı	136	37,0	386	100
	Bilgi kaynaklarına kolay erişim	54	14,7		
	Her tür bilgi kaynağına her an kolay ve sınırsız erişim	53	14,4		
	Her tür, konu ve görüşte bilgi kaynağı	49	13,3		
	Güncel kaynaklar	43	11,7		
	Daha fazla e-kaynak ve bunlara kolay erişim	34	9,2		
	Doğru ve güvenilir bilgi kaynakları	5	1,4		
	Bilgi kaynaklarına ücretsiz erişim	7	1,9		
	Bilgiye hızlı erişim	4	1,1		
	Başka yerde bulunmayan kaynaklara erişim	1	0,3		
Mekân	Rahat ders çalışma ortamı ve olanakları	92	25,0	274	74,5
	Sessizlik ve sakinlik	62	16,8		
	Rahatlık, ferahlık ve fiziksel konfor	42	11,4		
	Daha büyük mekân, yeterli kapasite	34	9,2		
	Bilgisayar, İnternet erişimi, priz vb. teknolojik olanaklar	30	8,2		
	Sosyal ve kültürel yaşam alanları ve olanaklar (film, sanat odaları, çay, kahve ikramı vb.)	8	2,2		
	Kitap okuma ortamı	4	1,1		
	Kütüphaneye kolay ulaşım	1	0,3		
	Güvenlik	1	0,3		
Hizmet	Düzenli ve sistemli işleyiş	11	3,0	38	10,3
	Çalışma saatlerinin artması, her zaman açık olması	7	1,9		
	Kolay kullanım ve yararlanma olanağı, basitlik, daha az prosedür	7	1,9		
	Ödünç verme süresinin uzun olması, zaman sınırı olmaması	4	1,1		
	Öğrenci odaklı hizmet, kullanıcıların bilgilendirilmesi	3	0,8		
	Ödev ve araştırmalara destek sunması	2	0,5		
	Kütüphane arama motorunun bilgi bulma konusunda yardımcı olması	1	0,3		
	Görme engellilere de hitap etmesi	1	0,3		
	Kütüphanelerarası ödünç verme sisteminin hızlanması	1	0,3		
	Kitapların ücretsiz çoğaltılması	1	0,3		
Personel	Araştırma desteği ve eğitim için nitelikli personel	10	2,7	10	2,7
Kurumsal	Yenilik, çağa uyum, aktiflik ve teknolojiyi yakalama	8	2,2	8	2,2
Kullanıcılar	Kullanıcılara daha fazla özgürlük, esneklik	2	0,5	6	1,6
	Kullanıcıların saygılı davranması, kurallara uyması	2	0,5		
	Kitapların özenli kullanımının sağlanması	1	0,3		
	Tüm ihtiyaçlarının karşılanması	1	0,3		

Not: Katılımcılar birden fazla ifade belirtebildiği için toplam %100'den fazladır.

Tablo 27 incelendiğinde, katılımcıların bir üniversite kütüphanesinden en önemli beklentilerinin sırasıyla daha fazla bilgi kaynağı (%37), rahat ders çalışma olanağı (%25), sessizlik (%16,8), bilgi kaynaklarına kolay erişim (%14,7), bilgi kaynaklarına her zaman her yerden kolay, sınırsız ve engelsiz erişim (%14,4), kaynak çeşitliliği (%13,3), güncel kaynaklar (%11,7) ile rahatlık ve konfor (%11,4) olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar katılımcılar açısından üniversite kütüphanesinin kaynak çeşitliliği ve güncelliği açısından yetersiz, bilgiye erişimin güç olduğu algısına işaret etmektedir.

Bilgi kaynaklarına kolay erişim (%14,7), düzenli, sistemli işleyiş (%3), araştırma desteği ve eğitim için nitelikli personel (%2,7) kolay kullanım/yararlanma olanağı (%1,9), ödev, araştırma desteği (%0,5), bilgi arama yardımı (%0,3) gibi talepler dikkate alındığında, katılımcıların kütüphane kullanımı ve bilgiye erişim konusunda zorlandıkları anlaşılmaktadır. Bu açıdan katılımcıların bir kısmı için bilgi okuryazarlığı ve kullanıcı eğitimi ihtiyacı olduğu söylenebilir.

Gruplanmış genel kategorilerin yüzde değerleri açısından bakıldığında, katılımcıların bir üniversite kütüphanesinden en önemli beklentilerinin bilgi, kaynak ve bunlara kolay erişim olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç kütüphanenin temel işlevi düşünüldüğünde olumlu bir durumdur. Ardından ise rahat ders çalışma olanakları, fiziksel mekân (%74,5) ile hizmetler ile ilgili talepler (%10, 3) gelmektedir. Bilgi ve mekân ile ilgili istekler katılımcıların kütüphane algılarıyla örtüşmektedir. Mekân ile ilgili beklentiler kütüphanenin bir sosyal yaşam alanı olarak görüldüğü biçiminde olumlu bir açıdan da değerlendirilebilir. Öte yandan, genel olarak kütüphane hizmetleriyle ilgili isteklerin mekana ilişkin isteklerin gerisinde kalması düşündürücüdür.

Sonuç olarak, özetle, katılımcıların bir üniversite kütüphanesinden en önemli beklentileri yeterli bilgi/kaynak ve bunlara kolay erişim, ders çalışma ortamı ve fiziksel mekân koşullarının yeterliliği olduğu söylenebilir. Öte yandan, bulgular değerlendirilirken yanıtların kütüphaneyi kullanan/kullanmayan/az kullanan bütün katılımcılardan elde edildiği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Bir üniversite kütüphanesinden en önemli beklentinin sorulduğu soruya katılımcıların verdiği yanıtlardan elde edilen anahtar kelimelerle oluşturulan etiket bulutu Şekil 7'de sunulmaktadır.

Şekil 7. Kütüphane Beklentilerine İlişkin Etiket Bulutu

Şekil 7 incelendiğinde katılımcıların yanıtlarında en çok “kaynak”, “ders çalışma ortamı”, “sessizlik” ve “kaynak çeşitliliği”, “kolay erişim”, “anında erişim” ve “güncel kaynak” kelimelerini kullandıkları görülmektedir. Veriler, Tablo 37’deki gruplanmış ifadelere ilişkin dağılımları destekler niteliktedir.

İlgili soruda katılımcıların verdikleri çarpıcı yanıtlardan bazıları aşağıdaki gibidir.

“İnsanların yalnızca ders çalışmak için değil kitap okuyabilmek için de gittiği bir yer olması gerekiyor artık. Okumuyoruz, sadece ders çalışıyoruz, Bu bizi tüketecek, Üniversite kütüphaneleri ve yönetim anlayışıyla beraber zihindeki algı değişmeli.” (K2)

“Aradığım bilginin -ne kadar zor bulunursa bulunsun- hemen tedarik edilmesini beklerim.” (K11)

“Kullanıcının ihtiyaçlarına uygun bilgi kaynağı seçimi ve çalışanların kullanıcıyı anlayabilmesi çok önemlidir.” (K16)

“Aradığım bilgiye kolay ulaşabilme imkânının olması.” (K20)

“Beni uğraştırmasın, evimden de çok rahat bir şekilde online bilgilere ulaşabileyim.

Neticede parasını verdiği birçok veri tabanının dönütünü alamamakta. Her defasında okula gitmek zorunda bırakmasınlar insanı. Ver bir şifre, proksiyle falan uğraşıp duruyoruz.” (K21)

“7/24 açık olması, çalışanların hepsinin "iyi kütüphaneci" olması.” (K22)

“Tuvaletlerinin temiz olması, daha fazla kaynak ve bilgisayar, grup ödevleri için daha fazla çalışma odası, daha rahat sandalyeler, havadar bir ortam, kahve-çay makinesi.” (K36)

“Belli bir ideolojiyi öğretmek istercesine bulundurulan kitaplar zenginleştirilmeli.” (K47)

“Çok karmaşık olmaması en büyük beklentim.” (K50)

“Bir ödevim veya araştırmam olduğu zaman bana güvenilir bilgiyi verebilmesini beklerim. Eğer o bilgi yoksa beni yönlendirmesini beklerim.” (K53)

“Kaynak sıkıntısı olmamalı ve aynı kaynaktan birden fazla olmalı. Tek kişilik ve çok kişilik çalışma odaları ses geçirmemeli. Öğrencilere kütüphanede nasıl davranmaları gerektiği anlatılmadığı sürece kütüphane işlevini yerine getiremez.” (K105)

“Kaynaklarından haberdar olmak için listeler asılabilir.” (K109)

“Her konuya değinen bilimsel araştırmaların olması. Kütüphanenin arama motorunun aradığım bilgiyi rahat bulmama (hangi kitapta bu bilginin olduğu) yardımcı olması.” (K123)

“Kitapların sıralanışı bana karışık geliyor. Aradığım kitabı bulmakta güçlük çekiyorum. Bu durum düzeltilebilir.” (K150)

“... bilgilerimi girdiğim takdirde kütüphane kaynaklarının en azından pek çoğuna dijital olarak ulaşabilmeliyim, ... Kütüphanenin Internet sitesi o kadar karışık ki, mesela kütüphanede bulunan A kaynağını bulabilmek için önce anlaşmalı

üniversite vb. veritabanlarına girip orada o A kitabına erişim var mı diye bakmam gerekiyor. Üstelik bu veri tabanlarından belki yüzlerce var.” (K183)

“Daha fazla basılı kaynak olmasını isterim. Tabi bunlar en son basım olmalıdır. Ayrıca kütüphaneyi ders çalışma amaçlı kullanmaktayız ama çok fazla sayıda öğrenci olduğu için yeterli olmamakta bu nedenle kütüphanenin masa kapasitesinin artırılması gerektiğini düşünüyorum.” (K210)

“Tüm dünyadaki online kaynaklara ücretsiz erişim sağlaması.” (K252)

“Tüm kitapların elektronik ortamda (pdf) bulunması.” (K283)

“Tüm kaynaklara kolayca erişebilmek.” (K296)

“Aradığım şeyleri bulabilmek. Kütüphane arama motorlarından da normalde paralı olan kitaplara kütüphane kaynağından erişebilme kolaylığı olmasını isterim.” (K303)

“İnternet + sessizlik.” (K310)

“Öncelikle mimari yapısı önemli, içinde zaman geçirmeye elverişli olmalı. Kaynakların varlığından ziyade öncelik bu olmalı. Zira kütüphanenin basıklığı, doğru dürüst bir rahatlık sağlayamaması sebebi ile zaman geçirmekte zorlanıyorum. ... “ (K314)

“Ders çalışılırken yardıma ihtiyaç duyduğumuz bir anda yardımcı olabilecek (öğretmen, asistan vs.) birisinin olması. Ya da kitap okurken önerisini sunacak kişiler olmalı. ... “ (K376)

Görüldüğü gibi, verilen ifadeler kütüphanenin kaynak yönünden yeterli olması, uygun ders çalışma ortamı sağlaması ile hız ve kolaylık yönündeki beklentileri örnekler niteliktedir.

6. BÖLÜM: DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu araştırma ile Hacettepe Üniversitesindeki ağ kuşağı öğrencilerinin bilgi davranışlarına ilişkin özelliklerin saptanması amaçlanmıştır. Çalışmamızda çok çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Bu bölümünde öne çıkan bulgular özetlenerek değerlendirmeler yapılmıştır.

1. Katılımcıların önemli bir çoğunluğun ilköğretim çağında İnternet kullanmaya başladığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu literatürde bahsedilen ağ kuşağının çok küçük yaşta İnternet’le tanıştığı teziyle örtüşmektedir.
2. Öğrencilerin yarısından fazlası (%60,9) İnternet’te günlük ortalama 2-4 saat geçirmektedir. Toplamda ise, yaklaşık üçte birlik kesim (%30,9) İnternet’te 5 saatten fazla zaman harcamaktadır. İnternet’te 8 saatten fazla zaman harcayanların oranı da (%8,9) düşünüldüğünde ağ kuşağının İnternet’le güçlü bir bağının olduğu görülmektedir. Literatürde, öğrencilerin İnternet’te 5 saate yakın zaman harcadığı bulgusuna (Jelenchick ve diğerleri, 2014, s. 1,7) ulaşılmıştır. Bu oran araştırma bulgularımıza yakın düzeydedir. Oluşan farklılık ise araştırmanın gerçekleştirildiği ABD ile bizim araştırmamızın gerçekleştirildiği Türkiye arasındaki ekonomik durum, teknolojik altyapı, eğitimin niteliği ve düzeyi gibi sosyal ve kültürel farklılıklara bağlanabilir.
3. İnternet’te günlük ortalama harcanan süre miktarları ile birlikte katılımcıların yaklaşık üçte birinin (%32,8) İnternet’e bağlı olmadığında kendisini rahatsız hissetmesi İnternet bağımlılığına bir işaret olarak yorumlanabilir. Öte yandan, bulguların tek başına İnternet bağımlılığını ölçmeye yeterli olmadığı ancak bu konuda önemli bir fikir verebileceği de unutulmamalıdır. Bulgular, öğrencilerin üçte birinden fazlasının (%35,5) İnternet’e bağımlı olduğunun ortaya çıktığı Bhat ve arkadaşlarının araştırma bulgularıyla (Bhat ve diğerleri, 2016) benzerlik göstermektedir.
4. Katılımcıların sosyal medya kullanım tercihleri incelendiğinde en çok kullanılan sosyal medya platformlarının sırasıyla Youtube vb. video paylaşım siteleri ile Facebook olmuştur. Geniş kapsamlı bir niteliği olan sosyal medya araştırmasında da (Bulut ve diğerleri, 2013, s. 68) gençlerin en çok kullandıkları sosyal medya araçları sırasıyla Facebook ile video-görsel paylaşım siteleri olmuştur. Bu açıdan bulguların benzerliği dikkat çekmektedir.

5. Öğrenciler Internet'i bilgiye erişimde çok önemli bir araç olarak görmekte ve sıkça kullanmaktadır. Öğrencilerin bilgi davranışlarının Internet'e bağlı olarak şekillendiği ve bilgi arama süreçlerinin büyük oranda Internet ortamında geçtiği anlaşılmaktadır. Genel olarak Internet bilgiye hızlı ve kolay erişim sağlayan bir araç olarak görülmektedir. Öğrenciler arasında Internet'in yanıtıcı ve olumsuz etkilerine değinen katılımcılar olsa da genel olarak öğrenciler arasında Internet kullanımının bağımlılık denecek düzeyde ve genel algının olumlu olduğu saptanmıştır.
6. Öğrencilerin yarısından fazlası (%68,5) her tür bilgi ihtiyacında önce Internet'e başvurmaktadır. Internet'ten bilgi aramaya arama motorlarıyla başlayanların oranı %95,3'tür. Öğrencilerin Internet'te bilgi ihtiyacına göre farklı/uygun kaynak seçtikleri de sonuçlardan anlaşılmaktadır (%72,2). Ayrıca, gençler Internet'e erişimin engellenmesi veya kısıtlanması halinde bilgiye erişimin de engelleneceğini düşünmektedir (%66,6). Öğrencilerin yarısına yakını (%42) Internet olmazsa bilgiye erişemeyeceğini düşünmektedir. Öğrencilerin %14,9'lük kesimi Internet olmasa derslerinde başarılı olamayacağını düşünürken, aksini düşünenlerin oranı yarıdan fazladır (%59,6). Internet öğrencilere en çok bilgiyi, bilgiye hızlı ve kolay erişimi (%41,3) ifade etmektedir. Öğrenciler üzerine yapılan bir araştırmaya göre, öğrencilerin tamamına yakını günlük/eğitim amaçlı fark etmeksizin her tür bilgi ihtiyacı için genelde aynı tür kaynaklara başvurmaktadır. Günlük bilgi gereksinimleri karşılamak için en çok Google'u kullanılmakta, dersler söz konusu olduğunda ise en çok ders notları, okuma listeleri kullanılmaktadır. Ders ve ödevler açısından ders kaynaklarının önemi ve kullanım zorunluluğunun etken olduğu vurgulanmaktadır (Head ve Eisenberg, 2009). Benzer biçimde, araştırmamızda katılımcıların büyük çoğunluğunun ders başarısı için Internet'i yüksek oranda önemli görmemeleri, ders başarısı için ders kaynakları ve ders notlarını yeterli görmeleriyle açıklanabilir. Ayrıca eğitim sisteminin araştırmaya dayalı olması ile Internet'i eğitim başarısı açısından önemli bulma arasında doğrusal bir ilişki olduğu da düşünülebilir. Bir başka araştırmaya göre, elektronik ortam söz konusu olduğunda, üniversite öğrencilerinin %89 gibi yüksek bir oranının bilgi aramaya Internet arama motoruyla başladığı, buna karşılık bilgi aramaya kütüphane Web sitesinden

başlayanların oranının %2’de kaldığı belirtilmektedir (De Rosa ve diğerleri, 2006, s. 1-17). Arama motorları ayrıca, bilgiye erişim açısından en elverişli kaynak olarak görülmektedir (%92). Fiziksel kütüphane %81, elektronik kütüphane (kütüphane Web sitesi) ise %66 oranında olumlu derecelendirilmiştir (s. 1-24). Ayrıca, bir sonraki bilgi ihtiyaçlarında arama motorlarını kullanmayı düşünenlerin oranı %90’dır. Arama motorlarından sonra kütüphane ikinci tercih olmaktadır (De Rosa ve diğerleri, 2006, s. 1-17). İnternet’in bilgi davranışlarındaki önemini ortaya koyan bu bulgular araştırma bulgularımızla örtüşmektedir. Elde edilen sonuçlar öğrencilerin İnternet’i kütüphaneye tercih ettiklerini ve kütüphane hizmetlerinden de elektronik ortam üzerinden yararlanmak istediklerini açıkça ortaya koymaktadır.

7. Katılımcılar arasında büyük oranda İnternet’ten bilgi bulmanın kolay (%80) ve eğlenceli (%74,6) olduğunu algısı hakimdir. Öğrenciler bilgisayar ve İnternet kullanmaktan zevk almakta (%76,4), ve bilgisayar kaygısı yaşamamaktadırlar (%74,8). Öğrencilerin yarısından fazlası bilgisayar öz-yeterliliği ve yabancı dil yeterliliği açısından kendilerini yeterli hissetmektedir. Öğrencilerin yarısına yakını ise (%46,8) İnternet’ten güvenilir bilgilere eriştiğini ve İnternet’teki bilgilerin ücretsiz olduğunu düşünmektedir (%48,5). Yaklaşık üçte birlik (%32,8) kesim her an İnternet’e bağlı olmazsa rahatsızlık duymaktadır. Günlük ortalama İnternet kullanım süreleri de düşünüldüğünde önemli bir kesimin İnternet bağımlılığına yakın olduğu söylenebilir. Anahtar kelimelerle ve ilişkilendirmelerle tarama ve “güçlü gözetme” davranışı yaygındır. Azımsanmayacak bir kesim ise yüzeysel bilgi arama (kaymağını alma) davranışı sergilemektedir. Anahtar kelimelerle aramanın yanı sıra (%69,8) araştırma konusunu arama motoruna olduğu gibi yazarak (%40,9) arama da öğrenciler arasında yaygın bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, anahtar kelime aramasının eğitilmiş bir kitle olan üniversite öğrencileri açısından oldukça yetersiz düzeyde olduğu değerlendirilmektedir. Büyük oranda (%88,2), İnternet’te aradığını bulamayanlar arama stratejilerini değiştirerek tekrar arama yapmaktadır. Büyük bir çoğunluk (%86,1) eriştiği bilgiye ilişkin kararını başlık, içindekiler, özet gibi ipuçlarına bakarak vermektedir. Katılımcıların yarısından fazlası

- (%56,7) Internet'ten eriştiği kaynakların kaynakçaları aracılığıyla diğer kaynaklara ulaşmakta yani “zincirleme” bilgi arama davranışını sergilemektedir.
8. Katılımcıların önemli bir kısmı (%75,8) bilginin güvenilirliğini sorgulama açısından olumlu bir anlayışa sahip olsa da üniversite öğrencileri açısından genel sonuçların yetersiz ve olumsuz olduğu söylenebilir.
 9. Büyük bir çoğunluk için (%84,8) doğru ve güvenilir bilgi öncelikli tercih sebebidir. Ancak, bilgi erişimde kolaylığı bilgi kaynağının diğer özelliklerine tercih edenlerin de katılımcıların yaklaşık yarısını oluşturduğu anlaşılmaktadır.
 10. Bilgi/kaynak tercihinde kullanıcı yorumları (%66,9) ve özellikle de arkadaş önerilerinin etkili olduğu anlaşılmıştır (%73,5).
 11. Bilgi kullanımı açısından bir bilgi kaynağının bütünü okuma yerine yarar amaçlı gözden geçirme (güçlü göz atma) davranışı öne çıkmaktadır (%51,2). Ayrıca, elektronik ortamdaki bilgi söz konusu olduğunda çıktı almak yerine ekrandan okuma tercih edilmektedir (%45,9). Azımsanmayacak bir kısım da (%28,1) metin yerine videoları tercih etmektedir. Ağ kuşağının bilgi paylaşım özellikleriyle ilgili sonuçlara bakıldığında, Internet'te genel olarak yorum yapma oranının düşük olduğu görülmüştür (%13,4). Ancak, sosyal medyada eğitim amaçlı bilgi paylaşımı söz konusu olduğunda tablo değişmektedir. Önemli bir kesim (%75,6) sosyal ağlarda dersleriyle ilgili grup faaliyetlerine katılım göstermekte ve arkadaşlarıyla derslerle ilgili bilgi paylaşımında bulunmaktadır (%72,7). Bu bağlamda katılımcıların yarısına yakını (%46,2) ders ve eğitim ile ilgili paylaşımların sosyal ağlar üzerinden yapılmasını istemektedir. Bulgular, ağ kuşağı için, eğitim amaçlı bilgi paylaşımında sosyal ağların önemli bir ortam olduğunu göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların önemli bir kısmı (%54,9) Internet'te kişisel bilgilerinin gizliliği konusunda hassas davranmaktadır. Ancak, kalan yaklaşık %45'lik kesimin de bu hassasiyeti taşımadığı değerlendirilmektedir. Ortaya çıkan sonuç ise Internet ve sosyal ağların getirdiği özgürlük ve açıklık anlayışının yansıması olarak değerlendirilebilir.
 12. Ağ kuşağının telif haklarıyla ilgili bulgulara bakıldığında, katılımcıların yalnızca %40,9'unun telif haklarına dikkat ettiği, yaklaşık üçte birinin ise net biçimde telif haklarına dikkat etmediği görülmüştür. Internet'te içerik paylaşırken telif haklarına dikkat etmeyen %31,3'lük bir kesimin yanı sıra “ne katılıyorum ne

katılmıyorum” oranından bu konuda büyük tereddütler olduğu da anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, böylesi önemli ve net olunması gereken bir konuda katılımcıların yarısından fazlasının telif haklarına dikkat etmeyebileceği sonucu çıkarılabilir. Benzer biçimde, katılımcıların yalnızca %54,9’unun kesin biçimde alıntı yapma/analiz, sentez konusunda bilinçli olduğu söylenebilir. Ancak, bu konuda çekimser kalan kesim (%25,7) ve aksini düşünenlerle (%19,4) bu oran neredeyse katılımcıların yarısını oluşturmaktadır. Bu grubun, İnternet’ten bulduğu bilgiyi alıp herhangi bir sentez, yorumlama yapmadan olduğu gibi ödevinde kullanabileceğini varsaymak mümkündür. Bu nedenle, katılımcılar açısından alıntı/intihal konusunda bilinç düzeyi oldukça yetersizdir. İnternet’teki bilgilerin insanlığın ortak malı olarak görülmesi gerektiği ve bu sebeple bu bilgilerin kaynak göstermeden kullanılabilmesi görüşüne katılanların oranı %11’dir. Ancak, “ne katılıyorum ne katılmıyorum” oranları ile birlikte ele alındığında (%18,6) yaklaşık üçte birlik kesimin İnternet’teki bilgilerin kaynak göstermeden kullanılabilmesini düşünmesi kaygı vericidir. Telif hakları/intihal konusunda bilgi sahibi olduğunu belirtenler katılımcıların oranı %53,8’de kalmaktadır. Katılımcıların yaklaşık diğer yarısının ise böylesi önemli bir bu konuda yeterince bilgi sahibi olmadığı çıkarımı yapılabilir. Bulgular, genel olarak ağ kuşağının telif hakları/intihal konularında oldukça yetersiz düzeyde bilgiye sahip olduğunu göstermektedir. Katılımcıların üniversite öğrencisi oldukları ve ileride birer meslek elemanı olacakları unutulmamalıdır. Bu açıdan düşünüldüğünde, telif hakları/intihal, kaynak gösterme konularındaki sonuçlar olumsuz ve kaygı verici olarak değerlendirilmektedir. Bulgularımız, literatürde yer alan ağ kuşağının fikri mülkiyet hakları konusunda yeterli düzeyde sorumluluk anlayışı olmadığı saptamasını (Germek, 2009, s. 346) doğrular niteliktedir.

13. Katılımcıların kütüphane algıları ve bilgi hizmetlerinde beklentileriyle ilgili bulgular ışığında önemli bir çoğunluk kütüphaneyi, bilgi edinme açısından İnternet’e göre maliyetli (%66,2) ama daha güvenilir bir kaynak olarak görmektedir (%74,3). Bilgiye her zaman ve her yerden kolayca erişmeyi (%86,1), kütüphane kaynaklarına da arama motorları aracılığıyla doğrudan ve kolayca erişim istenmektedir (%84,3). Ağ kuşağının üniversite kütüphanesinden en önemli beklentileri yeterli bilgi kaynağı, rahat ders çalışma olanağı ve fiziki

koşulların yeterliliğidir. Genel kapsamlı bakıldığında, bir üniversite kütüphanesinden en önemli beklenti bilgi, kaynak ve bunlara kolay erişimdir. Ayrıca, bazı katılımcıların kütüphaneyi kullanma ve bilgiye erişim konusunda zorlandığı anlaşılmaktadır. Kütüphane kavramı katılımcıların zihninde genel olarak olumlu bir algıya sahiptir. Ayrıca, kütüphane bilgi edinmeyi sağlayan ama genellikle ders çalışma amacıyla kullanılan ve büyük oranda fiziki bir mekan olarak algılanan bir kavramdır. Çalışma bulgularımızın, İnternet'in kütüphaneye göre maliyet açısından uygunluğu ve kullanım kolaylığının ön plana çıktığı araştırma bulgularıyla (De Rosa ve diğerleri, 2006, s. 2-10) örtüştüğü görülmektedir.

14. Nitel bulgularımız ışığında bilgi davranışlarında elektronik ortama yönelimin kütüphanenin geleneksel, modası geçmiş bir mekân olarak algılanması ve İnternet'in çağdaş bilgi kaynağı olarak görülmesi algısıyla da ilgili olduğu söylenebilir. Nitekim, bir araştırmaya göre öğrencilerin yarısından fazlası (%64) arama motorlarının yaşam tarzlarına en uygun bilgi kaynağı olduğunu düşünmektedir. (De Rosa, Cantrell, Cellantani, Hawk, Jenkins ve Wilson, 2005, s. 3-29). Bu açıdan bulgularımızın literatür ile örtüştüğü söylenebilir.
15. Kütüphane algısına ilişkin bulgular ağ kuşağının kütüphaneyi büyük oranda (%76,7) bilgi kaynağı olarak algıladığını açığa çıkarmıştır. Ayrıca kütüphaneden en temel beklentinin yine bilgi kaynağı/erişim olduğu anlaşılmıştır. Her iki sonuç birlikte ele alındığında kütüphane markasının büyük oranda bilgi ve kaynak/kitapla özdeşleştiği görülmektedir. OCLC raporlarına göre de durum benzerlik göstermekte; kütüphane kavramı öğrencilere en çok “kitaplar”ı (De Rosa ve diğerleri, 2011, s. 39), ardından ise “bilgi” kavramını çağrıştırmaktadır (De Rosa ve diğerleri, 2006, s. 3-24). Günümüzde, kütüphanelerin elektronik kaynaklarının/hizmetlerinin yaygınlığı, çeşitliliği ve uzun sayılabilecek geçmişi ile ağ kuşağının İnternet ile olan bağı göz önünde bulundurulduğunda, kütüphanenin “kitap” çağrışımı yapması ağ kuşağının gözünde geleneksel kütüphane imajının halen değişmediğini göstermesi bakımından çarpıcı bir sonuçtur.
16. Bulgular sonucu katılımcıların kütüphaneye yönelik en önemli beklentileri sırasıyla bilgi, kaynak ve kolay erişim (%100), fiziksel mekân (%74,5), hizmet

(%10,3), personel (%2,7) başlıkları altında toplanmıştır. Benzer bir araştırmada da (De Rosa ve diğerleri 2011, s. 63, 71) buna paralel sonuçlara ulaşılması, öncelikle koleksiyonun geliştirilmesine yönelik talepler dikkat çekicidir. Bu açıdan ağ kuşağının kütüphaneden beklentilerinin literatürle benzeştiği söylenebilir.

17. Çalışmamızda bilgi davranışlarını etkileyen nedenlere ilişkin de çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri disiplin, yaş, cinsiyet, Internet kullanım geçmişi ve günlük ortalama Internet kullanım sürelerine göre bilgi davranışlarında farklılıklar gözlemlenmesi bu özelliklerin bilgi davranışları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Öğrenim görülen disiplin alanı, yaş, cinsiyet, Internet kullanım geçmişi ve günlük ortalama Internet kullanım süreleri bilgi davranışlarında farklılaşmaya neden olmaktadır. Ayrıca, araştırmada TKM’de yer alan unsurların bilgi arama davranışı üzerindeki etkisi sınanmış ve görülen ilişkiler vurgulanmıştır. Bu bağlamda, algılanan kullanım kolaylığı, algılanan fayda, güven, bilgiye hızlı ve kolay erişim isteği, bilgisayar öz-yeterliği, kolaylaştırıcı şartlar, bilgisayar kaygısı, algılanan zevk, eğlence, imaj, fiyat değeri, bağımlılık, alışkanlık, kütüphane kullanım maliyeti ile kütüphane kaynaklarına hızlı ve kolay erişim isteğinin de ağ kuşağının bilgi davranışları üzerinde etkili olduğu anlaşılmıştır. Bu bulgular doğrultusunda, “Ağ kuşağının Internet’i temel ve öncelikli erişim aracı olarak kullanımında kullanım kolaylığı, yarar, bedel, güven algılarının etkisi vardır” şeklinde oluşturduğumuz hipotezimizin de doğrulandığı görülmektedir. Kütüphane kaynaklarına hızlı ve kolay erişim isteği ile Internet’ten bilgi arama davranışı arasındaki ilişkinin varlığı da “Ağ kuşağının bilgi hizmetlerinden beklentileri Internet’in etkisiyle şekillenmektedir” biçimindeki hipotezimizi doğrular niteliktedir. Katılımcıların yarısından fazlasının (%68,5) bilgi aramada öncelikle Internet’i kullanması, buna bağlı olarak bilgi davranışlarının elektronik ortama kaymasının yanı sıra bilgi davranışını etkileyen maddeler de dikkate alındığında, bilgi davranışlarında Internet’in etkisi daha somut anlaşılabilir. Bu açıdan, “Ağ kuşağının bilgi davranışları (bilgi gereksinimi, bilgi arama davranışları, bilgi kullanım ve paylaşım özellikleri) Internet’in etkisiyle şekillenmektedir” biçimindeki hipotezimizin doğrulandığını söylemek mümkündür.

Çalışmamız sonuçlarına göre; ağ kuşağı genel olarak bilgiye ihtiyaç duyduğu anda en doğru bilgiye bulunduğu yerden, hızlı, kolay, zahmetsiz, herhangi bir kaygı, stres yaşamadan, rahat, alışkın olduğu tarzda, ucuz/ücretsiz, zevkli, eğlenceli, engelsiz/kısıtlama olmaksızın (tam metin) ulaşmak istemektedir. Bilgi arama, toplama, kullanma, paylaşma gibi her türlü bilgi davranışı etkinliği büyük oranda Internet ortamında gerçekleşmektedir. Katılımcıların Internet algıları aynı zamanda Internet'ten bilgi arama davranışı üzerinde etkilidir. Genel olarak Internet'in bilgi davranışlarına olan büyük bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Kütüphaneye çok güven duyulsa da bilgiye erişimde geleneksel bilgi kaynakları ve kütüphaneler yerine Internet ortamı tercih edilmektedir. Kütüphaneler bilgi edinmede Internet'e daha güvenilir ama daha maliyetli bir ortam olarak görülmektedir. Güven algısının yanı sıra kütüphaneye yönelik ağ kuşağının genel olumlu bakış açısı da uygulamada kütüphanenin amacına uygun aktif kullanımıyla sonuçlanmamaktadır. Kütüphane, ağ kuşağının bilgi arama tercihinde ilk sırada yer almamaktadır. Bazı öğrenciler de kütüphane kullanımı ve kütüphaneden bilgiye erişimde zorlanmaktadır. Bu nedenle bilgiye hızlı ve zahmetsiz erişmek isteyen ağ kuşağı için güven algısının öneminin görece olarak ikinci planda kaldığı söylenebilir. Katılımcılarımız literatürdeki ağ kuşağı özelliklerinin tamamını birebir sergilemese de, öne çıkan sonuçlar, literatür bulgularıyla büyük oranda benzeşmektedir.

7. BÖLÜM: ÖNERİLER

Araştırmamızda ulaşılan sonuçlara dayalı olarak çeşitli öneriler geliştirilmiştir: Çalışmanın bu bölümünde öneriler, gelecekte yapılması gereken çalışmalar ile bilgi davranışı model önerisine yer verilmektedir.

7.1. ÖNERİLER

Toplumun ve bu bağlamda ağ kuşağının bilgi gereksinimlerini karşılamada, temel işlevi bilgiyle bireyleri buluşturmak olan kütüphanelere ve kütüphanecilere büyük rol ve görevler düşmektedir. Bu süreçte ayrıca, ağ kuşağının içinde bulunduğu toplum ile siyasi, ekonomik ve kültürel sistemin etkileri de göz ardı edilemez. Bu açıdan, önerilerimiz kendi içinde bilgi hizmetlerine ilişkin öneriler ve genel kapsamlı öneriler olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır.

Kütüphanelerin bilgi hizmetlerine yönelik olarak şu öneriler geliştirilmiştir:

- Ağ kuşağının tanınması, kapsamlı bir ağ kuşağı profilinin çıkarılması için konuyla ilgili daha fazla ve ayrıntılı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmalar farklı yöntem ve teknikler kullanılarak gerçekleştirilmelidir. İlgili araştırmaların yalnızca kuramsal düzeyde kalmaması, sonuçlarının uygulama alanına etkin biçimde aktarılması büyük önem taşımaktadır.
- Kütüphane hizmetlerinin, ağ kuşağı özelliklerine göre yeniden tasarlanması, sunumu ve bu doğrultuda tanıtımının yapılması gereklidir.
- Kütüphaneler, koleksiyonlarını ve hizmetlerini ağ kuşağının bilgi/kaynak gereksinimi ve kullanım alışkanlıklarına göre oluşturmalı ve geliştirmelidir. Ağ kuşağının davranış özellikleri ve beklentileri hizmet tasarımında dikkate alınmalı, genel özelliklerin yanında, farklı bölümlerde eğitim gören öğrencilerin akademik disiplinden kaynaklanan farklılıkları da dikkate alınmalıdır.
- Kütüphane kaynak ve hizmetlerinin elektronik ortama, özellikle mobil platformlara ve sosyal ağlara taşınarak hızlı, kolay ve etkili biçimde sunulması gereklidir.

- Kütüphaneciler dijitalleştirme projelerine ağırlık vermeli, açık erişimin yaygınlaştırılmasına katkı sağlamalıdır. Ayrıca açık ders malzemelerinin ve kurum arşivlerinin kütüphane üzerinden erişimine olanak sağlamaları kullanım oranlarını artıracaktır.
- Kütüphane kaynaklarına İnternet üzerinden elverdiği ölçüde 7/24 engelsiz ve sınırsız erişim sağlanmalıdır. Kampüs dışı erişim prosedürleri kolaylaştırılmalıdır.
- Kütüphane Web sitesi basit, sade, eğlenceli, yeterli yönlendirme, kolay arama ve sezgisel yön bulma seçenekleri sunan, her tür ortam ve platformdan (Web/mobil) her tür kullanıcı grubu tarafından (görme, işitme engelliler vb.) kolay ve kesintisiz erişilebilecek biçimde tasarlanmalıdır.
- Kütüphanelerin İnternet ortamında özellikle sosyal ağlarda etkin biçimde var olması, kullanıcıların kütüphaneye, kaynak ve hizmetlere sosyal mecralardan ulaşabilmesi, paylaşım, beğeni ve yorumlar yapabilmesi kütüphanenin etki alanını genişletecektir.
- Kütüphane Web sitesi ve özellikle sosyal ağlar üzerinden günün her saati kütüphaneciye ulaşmak, soru sormak ve cevap almak ağ kuşağının kütüphaneye olan bakışını da değiştirecektir. Bu kapsamda, özellikle üniversite kütüphaneleri işbirliğine giderek ortak bir danışma platformu oluşturmalıdır. Bu şekilde, günün her saati kullanıcılardan gelen soruların uzmanı olan kütüphaneciye yönlendirilmesi, hızlı ve etkili biçimde yanıtlanması sağlanabilir.
- Kullanıcılar kütüphane Web sitesi ve kütüphane kataloğu üzerinden de beğeni, yorum ve paylaşım yapabilmelidir. Kütüphane kataloglarının arama motorlarına benzemesi, (Google gibi) basit ve kolay bir arayüzde tek bir tıklama ile tüm basılı/elektronik kaynakları tarayabilmesi kullanıcıların istediği kolaylık beklentisini bir ölçüde karşılayabilir. Ayrıca, sistemin kullanıcıya popüler kitap ve alışveriş sitelerinde olduğu gibi; “bunu okuyan/beğenen bunu da okudu/beğendi”, “sizin için önerilenler”, “en çok okunanlar”, “benzer konudaki kaynaklar içinde en beğenilenler” gibi ilgi çekici öneriler ve yönlendirmeler yapması da yararlı olacaktır. Bu nedenle,

belirtilen özellikleri sağlayan kütüphane Web sitelerinin ve yeni nesil kütüphane otomasyon sistemlerinin yaygınlaştırılması gereklidir.

- Mahremiyet konusunda hassas oldukları anlaşılan ağ kuşağına Internet üzerinden hizmet sunulurken, kullanıcıların kişisel bilgilerinin gizliliği konusunda gerekli tedbirler alınmalıdır. Bu konuda kullanıcıya garanti verilmeli ve güven sağlanmalıdır. Sonuçta, ağ kuşağı kullanıcıları kendi ortamlarından, alışkın oldukları rahatlıkta Internet üzerinden güvenle kütüphaneye erişebilmelidir. Kullanıcının sistem üzerinde gerçekleştirdiği faaliyetlerin gizliliği, sisteme olan güveni artıracaktır.
- Kullanıcıların Internet arama motorundan eriştiği bazı kaynaklar kütüphane kanalıyla erişime sunulmaktadır. Kullanıcıların ise bilgiye erişimde kütüphanenin bu rolünün yeterince farkında olduğunu söylemek güçtür. Bu nedenle kütüphane hizmetlerinin çok yönlü tanıtımının ve pazarlamasının yapılması farkındalığı artıracaktır. Bu amaçla kütüphanecilerin ağ kuşağı özelliklerini ve beklentilerini dikkate alarak farklı platformlarda pazarlama teknikleriyle bir tanıtım programı geliştirmeleri ve geri bildirimleri de dikkate alarak bunu sık sık gözden geçirerek yenilemelerinde yarar vardır.
- Ağ kuşağına yönelik hizmetlerin tasarımı ve sunumunda ağ kuşağını iyi tanıyan kütüphanecilerin görev alması gereklidir. Bu açıdan Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinde verilen derslerde gençlerin bilgi davranışı ile ilgili konulara yer verilmelidir.
- Kütüphanenin fiziksel olarak kullanımıyla ilgili bulgulara dayalı olarak kütüphanenin fiziksel konumu, ortamı ve hizmetlerine ilişkin çeşitli önerilerde bulunmak mümkündür: Kütüphane binası kolay ulaşılabilir bir konumda olmalı; her tür kullanıcı grubu (görme, işitme, yürüme engelliler vb. dahil) kütüphaneye kolay ulaşabilmeli, kaynak ve hizmetlerden yararlanabilmelidir. Gençlerin rahat hissedeceği biçimde (oturma, havalandırma, ısınma, ışıklandırma, gürültü vb.) konforlu, renkli, canlı, işlevsel bir ortamda yeterli teknolojik olanakları (priz, bilgisayar, Ipad/tablet bilgisayar ödünç verme, Internet erişimi, yazıcı, tarayıcı, fotokopi vb.) sunulmalıdır. Kültürel etkinlik alanlarının (konferans, sergi, dinleti, film gösterimi vb.) yanı sıra dinlenme, oyun ve eğlence alanları (kantin/kafeterya, film izleme odası, satranç,

video/bilgisayar oyunları vb.) bulunmalıdır. Ayrıca, bazı kütüphane kurallarının yumuşatılması (ödünç kitap alma sayısının/süresinin artırılması, kütüphanede özel sesli çalışma alanları oluşturulması gibi) önerilebilir

- Bilgi ihtiyacının büyük oranda ve ilk olarak İnternet ve arama motorlarından karşılandığından, elektronik ortamdaki bilgilerin denetimi ve güvenilirliği gibi sorunlar karşımıza çıkmaktadır. İnternet'siz bilgiye ulaşamayacağı düşüncesi bağlamında ise, bilgiye erişimde diğer bilgi kaynak ve ortamlarının yok sayılması da büyük bir sorundur. Denilebilir ki; karşımızda basılı kaynakları yeterince tanımayan, bunlarda yer alan bilgileri dikkate almayan/önemsemeyen bir kuşak mevcuttur. Ayrıca, öğrenciler bilgi tarama konusunda kendilerine güvense de bilgi kaynakları hakkında bilgi sahibi olma ve bilgi tarama becerileri konusunda yeterli hissetme oranları bu konudaki eğitim ihtiyacına işaret etmektedir. Ağ kuşağının her tür bilgi kaynağını/kanalını tanınması, nasıl kullanacağını ve güvenilirliğini nasıl değerlendireceğini bilmesi hayati bir önem taşımaktadır. Görüldüğü gibi pek çok farklı bulgunun ortak noktası ağ kuşağının eğitim ihtiyacını ortaya çıkarmasıdır. Kuşkusuz, belirtilen sorunlar özellikle küçük yaşlardan itibaren bireylere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasıyla aşılabılır. Ayrıca, ağ kuşağına yönelik iyi planlanmış bilgi okuryazarlığı programlarının geliştirilmesi de çözüme katkı sağlayacaktır. Geliştirilecek eğitim programlarında bazı hususlara dikkat edilmelidir:

- Geleneksel yüzyüze kullanıcı eğitimleri, oryantasyon programları yerine üniversite çapında geniş kapsamlı bilgi okuryazarlığı programları üretilmelidir. Bu eğitimler ağ kuşağının özelliklerine uygun olarak büyük oranda uzun metinler yerine bilgilendirici ve yönlendirici kısa ve öz videolardan oluşmalıdır.
- Eğitimler Bilgi ve Belge Yönetimi bölümleri, eğitimciler ve kütüphaneciler işbirliğinde geliştirilmelidir.
- Üniversite yönetiminin bilgi okuryazarlığı eğitimini öğrencilere ders olarak zorunlu tutması ağ kuşağının bilgiye kolay ulaşmasını ve sağlıklı biçimde değerlendirmesini kolaylaştıracaktır.

- Bu eğitimler ağ kuşağının vakit geçirdiği ortam ve platformlara tam uyumlu biçimde, Internet üzerinden kişisel/taşınabilir bilgisayarlar ile cep telefonu, tablet gibi mobil cihazlar ve sosyal ağlar üzerinden tam uyumlu biçimde sunulmalıdır.
- İçerik olarak araştırma yöntemleri, bilgi kaynaklarının, veri tabanlarının tanıtımı, kütüphane ve Internet'te bilgi tarama stratejileri, lisans anlaşmaları hükümleri, kütüphane sınıflama sistemi, bilgi kalitesinin nasıl değerlendirileceği, etik konular, telif hakları, intihal, alıntı yapma, kaynak gösterme, kişisel verilerin gizliliği gibi konular işlenmelidir.
- Öğretim elemanlarının dönem içinde kapsamlı araştırma ödevleri vermeleri ve ödevlere detaylı geribildirimlerde bulunmaları öğrencilerin, bilimsel araştırma yapma, bilimsel bilgi ile günlük bilgi ayırımı, analiz, sentez, yorumlama, kaynak gösterme ve intihal konusunda tecrübe edinmelerini sağlayacaktır.

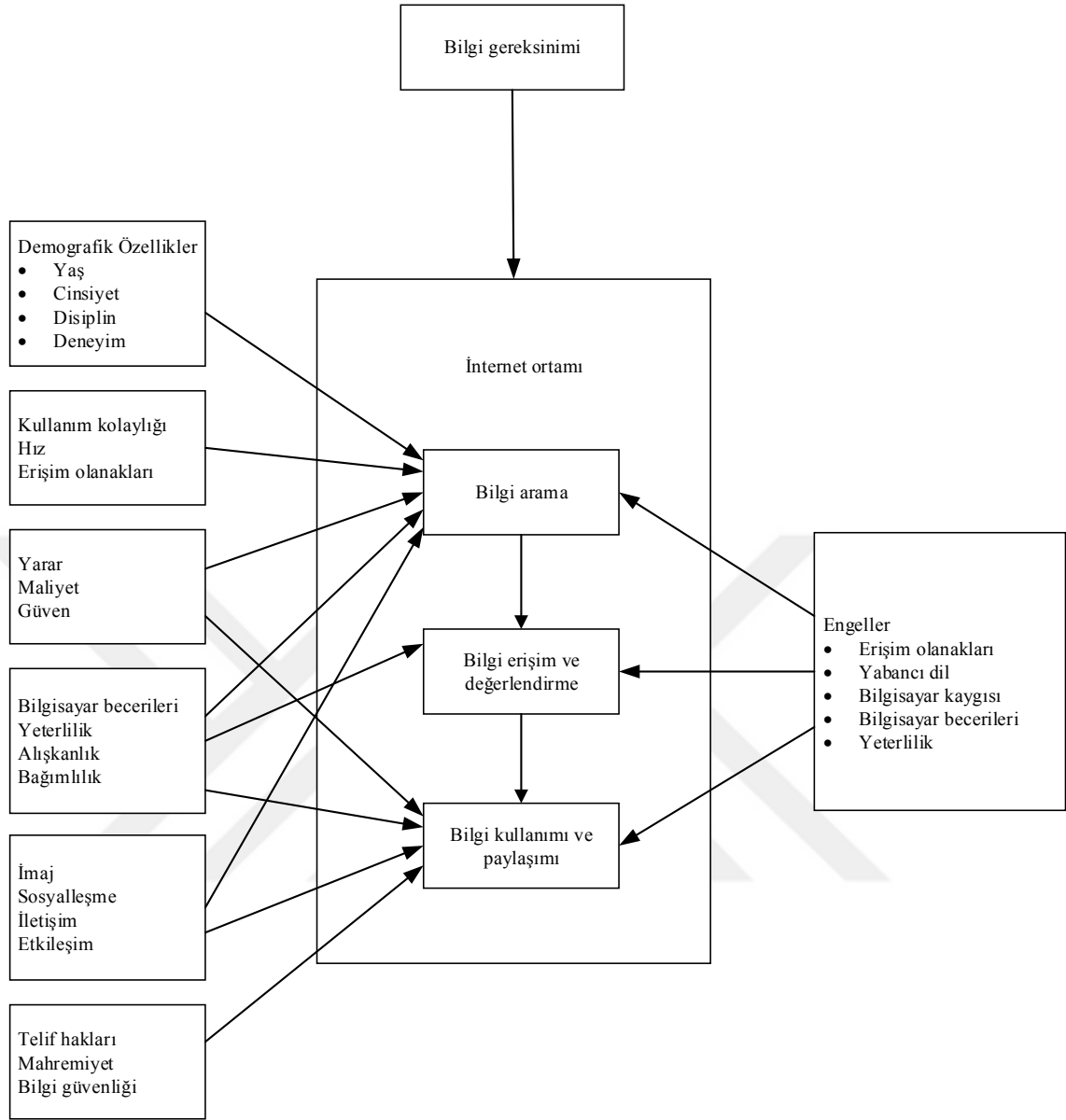
Konuya ilişkin genel kapsamlı öneriler ise şu şekilde sıralanabilir:

- Bilgiye erişim olanaklarının artması açısından gerek kampüs içinde gerekse de ulusal düzeyde bilgisayar ve Internet erişim olanakları (özellikle Wi-Fi) geliştirilmelidir. Internet'e hızlı ve engelsiz/sansürlü erişim sağlanmalıdır.
- Çocukluk çağında Internet ile tanışan ağ kuşağına küçük yaşlardan itibaren bilgi okuryazarlığı becerileri kazandırmak için başta aile ve okulöncesi eğitim dahil olmak üzere ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında bilgi okuryazarlığına yönelik eğitimler/dersler verilmelidir. Kuşkusuz bu süreçte ailelerin ve öğretmenlerin de bilgi okuryazarlığı becerilerinin sorgulanması ve gerekli eğitimi almaları önceliktir. Ayrıca, çocuk ve okul kütüphanelerinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.
- Ağ kuşağına yönelik verilen eğitimlerde bilgi teknolojisi, özellikle Internet ve sosyal ağlar, video/bilgisayar oyunları, filmler, müzikler ve televizyon programları aktif olarak kullanılmalıdır. Bu çerçevede ilköğretimden yükseköğretime (özellikle eski kuşağa mensup) eğitimcilerin bu yöndeki becerilerini artırması gereklidir.

- Ulusal düzeyde ağ kuşağının bilgi gereksinimlerinin karşılanması, bilginin açık ve engelsiz biçimde toplum tabanına yayılmasıyla mümkün olabilir. Bunun için, ilgili tüm kurumların katkısıyla geliştirilecek ulusal bir bilgi politikasına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, okul ve üniversite kütüphanelerinin yanı sıra, müze ve arşivlerin de bilgi merkezleri olarak ele alınması, nicelik ve nitelik açısından geliştirilmesi, kullanıcı analizlerinin yapılması ve buralarda çalışacak personelin niteliğinin belirlenmesinde yarar vardır. Bu politikada, genel bilgi hizmetleri planlamasının yanı sıra nüfusun önemli bir kısmını oluşturan ağ kuşağına özel hizmet tasarlama ve sunumu ilkelerine özellikle yer ayrılmalıdır.

7.2. BİLGİ DAVRANIŞI MODEL ÖNERİSİ

Bilgi davranışı literatüründe pek çok model geliştirilmiştir. Teknolojinin bireyleri ve toplumları biçimlendirdiği günümüzde TKM de önemli bir bilgi davranışı modeli olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede çalışmada ağ kuşağının bilgi ile olan ilişkilerinin ortaya çıkarılması için TKM'nin çeşitli maddelerinden yararlanılmıştır. Araştırmamız sonucunda ilgili anket sorularından elde edilen bulgulara dayanarak ağ kuşağının bilgi davranışını ve bunu etkileyen nedenleri gösteren özgün bir model tasarlanmıştır.

Şekil 8. Ağ Kuşağı Öğrencilerinin Bilgi Davranışlarına Yönelik Model Önerisi

Modelde yer alan maddelerin kısaca şu şekilde açıklanabilir:

- Demografik özellikler: Bireyin yaşı, cinsiyeti, eğitim gördüğü disiplin alanı, deneyim gibi kişisel özelliklerdir.
- Kullanım kolaylığı, hız ve erişim olanakları: Bireyin ihtiyaç duyduğu bilgiye, çok çeşitli araçlarla farklı ortam ve platformlardan (Web, sosyal ağlar, mobil platformlar) hızlı ve kolay biçimde erişebileceği inancıdır.

- Yarar, maliyet, güven: Bireyin, bilgiye erişimde Internet kullanımının kendisine yarar sağlayacağına, özellikle zaman, emek, para maliyeti açısından avantajlı olduğuna ve erişilen bilgilerin güvenilir olduğuna yönelik algısıdır.
- Bilgisayar becerileri, yeterlilik, alışkanlık, bağımlılık: Bireyin, bilgisayar kullanımında yeterli deneyime, özellikle bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olma, Internet'ten bilgi arama alışkanlığı ile Internet'e bağımlı olma durumunu ifade eder.
- İmaj, sosyalleşme, iletişim, etkileşim: Bireyin, Internet'i yoğun ve etkili biçimde kullanmanın kendisine çevresinde itibar kazandırdığına yönelik inancı ile, başkalarıyla iletişim ve sosyalleşme açısından Internet'i önemli görme düşüncesine sahip olmasıdır.
- Telif hakları, mahremiyet, bilgi güvenliği: Bireyin Internet'te bilgi kullanımı ve paylaşım davranışları sırasında alıntı yapma, kaynak gösterme, fikri mülkiyet/telif haklarına yönelik olumlu veya olumsuz tutumları ile kişisel verilerinin gizliliğine önem verme düzeyini ifade eder.
- Engeller: Bireyin, bilgiye erişim olanaklarının, yabancı dil, bilgisayar ve bilgi okuryazarlığı becerilerinin yetersizliği ile bilgisayar kaygısına sahip olma durumudur.

Modele göre, bilgi gereksinimi duyan ağ kuşağı bireyi elektronik ortamda bilgi davranışı sergilemektedir. Bu süreçte öncelikle bilgi aranmakta ardından ise bilgiye erişim ve değerlendirme süreci gerçekleştirilmektedir. Son olarak ise, bilgi kullanılmakta veya paylaşılmaktadır.

Bireyin Internet'ten bilgi ararken yaşı, cinsiyeti, disiplini ve deneyimi gibi demografik ve kişisel özelliklerine göre farklı davranışlar sergileyebilmektedir. Ayrıca, bilgi arama sürecinin biçimlenmesinde kullanım kolaylığı, hız, erişim olanakları, yarar, maliyet, güven, bilgisayar becerileri, yeterlilik, alışkanlık, bağımlılık, imaj, sosyalleşme, iletişim, etkileşim unsurlarının etkisi olmaktadır.

Yarar, maliyet, güven algısı bilgi aramanın yanı sıra, bireyin bilgiyi kullanma ve paylaşım davranışlarına da yön vermektedir. Benzer biçimde, bilgisayar becerileri, yeterlilik, alışkanlık, bağımlılık unsurları da bilgi aramaya birlikte bilgi erişim ve değerlendirme ile bilgi kullanımı ve paylaşımı süreçlerinde etkili olmaktadır. İmaj, sosyalleşme, iletişim,

etkileşim maddeleri bir yandan bilgi arama davranışlarını şekillendirirken aynı zamanda bilgi kullanımı ve paylaşımı süreçlerinde de etkisini hissettirmektedir.

Bilgi kullanımı ve paylaşım davranışları aşamasında ise , bireyin telif hakları, mahremiyet ve bilgi güvenliğine ilişkin sahip olduğu farkındalık ve algı büyük önem taşımakta ve süreci şekillendirmektedir.

Bireyin, bilgiye erişim olanaklarının, yabancı dil, bilgisayar ve bilgi okuryazarlığı becerilerinin yetersizliği de bilgi davranışı sürecinin tamamının veya belirli bir kısmının (arama, erişim, kullanma) önünde bir engel, bariyer olarak ortaya çıkabilmekte, süreç kesintiye uğrayabilmektedir.

7.3. GELECEKTE YAPILMASI GEREKEN ÇALIŞMALAR

Konuyla ilgili araştırmaların yetersizliği ağ kuşağına yönelik bildiklerimizi sınırlandırmaktadır. Ayrıca, araştırmamız tanımlayıcı özelliği nedeniyle ağ kuşağının bilgi davranışlarının ne olduğu araştırılmıştır. Ancak “neden” ve “nasıl” sorularına derinlemesine yanıt aramak ve konunun değişik yönlerini de sorgulamak için başka araştırmalar yapılması gerekmektedir. Bu araştırma bulguları araştırmacılar, eğitimciler, kütüphaneciler, ağ kuşağına yönelik sistem ve hizmet tasarlayanlar ile karar verici konumdaki yöneticilere yararlar sağlayacaktır. Bu bağlamda şu konularda araştırmalar yapılması önerilebilir:

1. Ağ kuşağının İnternet kullanım özelliklerinin (bağlantı sayısı, süresi vb.) detaylı olarak incelenmelidir. Bu yöndeki araştırmalarla ağ kuşağının yüzleştiği İnternet bağımlılığı daha kapsamlı irdelenebilecektir. Bu konuda yapılan araştırma bulguları ışığında öğrencilere bilgi okuryazarlığı, medya ve İnternet okuryazarlığı gibi konulara ilişkin eğitimlerin yanı sıra bilinçli İnternet kullanımı eğitimleri verilebilir.
2. Öğrencilerin bilgi davranışlarının altında yatan nedenlerin ve sürece etki eden unsurların daha iyi anlaşılabilmesi için farklı araştırma yöntemleri kullanılarak incelemeler yapılabilir. Örneğin, küçük gruplarla derinlemesine analizlere olanak sağlayan nitel araştırmalar, etnografik yöntem, doğal gözlem, karma yöntemlerler kullanılabilir deneysel çalışmalar yürütülebilir.

3. Ağ kuşağının Internet'ten bilgi arama stratejileri log (işlem kütüğü) kayıtlarına dayalı olarak analiz edilebilir. Böylece, bilgi arama davranışlarına ve bilgi aramada zorlanma durumlarına ilişkin daha somut ve net veriler elde edilebilecektir. Örneğin, öğrencilerin büyük bir kısmı anahtar kelimelerle arama yaptığını belirtmesine rağmen gerçek anlamda Internet'te nasıl araştırma yapıldığı, anahtar kelime kullanıp kullanılmadığı, konuyu/soruyu sorgulama biçimleri analiz edilebilir. Özellikle bu tip araştırmaların kütüphane otomasyon programları kapsamında da yürütülmesi gereklidir. Her iki tür araştırma bulgularının karşılaştırılması yararlı olacaktır.
4. Lisans öğrencileri üzerine yapılan bu çalışma gibi ortaöğretim, lise, hazırlık ve lisansüstü düzeydeki öğrenciler ve öğrenci olmayan genç kullanıcılar (eğitimsizler, çalışanlar) üzerine de çalışmalar yapılabilir. Özellikle ulusal kapsamlı bir çalışma yapılabilmesi Türkiye'deki gençlerin bilgi davranışlarına ilişkin profili ortaya çıkarabilir.
5. Ağ kuşağının bilgi davranışlarını etkileyen nedenleri ortaya çıkarmak için uygun araştırma yöntemleri ve istatistiksel teknikler kullanılarak çalışmalar yürütülebilir.
6. Ağ kuşağı öğrencileri ile daha büyük yaş grubundaki bireylerin kuşak özelliklerini karşılaştırmalı olarak ele alan çalışmalar yapılabilir.
7. Öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerinin düzeyi ve bu konuda yapılması gerekenler araştırılabilir.
8. Kütüphanecilerin ve kütüphane yöneticilerinin ağ kuşağını tanıyıp tanımadıkları, kütüphanelerin ağ kuşağı kullanıcılarına hazır olma durumları araştırılabilir. Kütüphanecilerin bu dönüşüme hazır olabilmeleri için mesleki ve teknolojik bilgi ve beceri düzeylerinin yeterli olup olmadığı da bir başka araştırma sorusudur. Ayrıca, ağ kuşağının kütüphaneden beklentileri ile kütüphanelerin stratejik hedefleri karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Halihazırda verilen kütüphane hizmetleri ve bunların ağ kuşağının beklentilerini karşılama durumları araştırılabilir.
9. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda kütüphane otomasyon sistemlerinin ve elektronik veritabanlarının tasarlanmasına ilişkin yeniden yapılanma ve düzenleme çalışmalarına yönelik araştırma yürütülebilir.

10. Bilgi davranışları pek çok farklı disipline konu alan bir araştırma alanıdır. Disiplinlerarası ortak çalışmalar konunun kapsamlı ve detaylı olarak incelenmesine ve literatürdeki dağılımı gidermeye yardımcı olacaktır.

Bu araştırma ile Hacettepe Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan ağ kuşağı öğrencilerinin bilgi davranışları belirlenerek bilgi hizmetlerinden beklentileri açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın, özellikle bulgular ve önerilerin başta Bilgi Yönetimi alanına ve ilgili diğer tüm paydaşlara yarar sağlaması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Açık Bilim. (2013). *Nesiller ayrılıyor: X, Y ve Z nesilleri*. 26 Mayıs 2015 tarihinde <http://www.acikbilim.com/2013/09/dosyalar/nesiller-ayriliyor-x-y-ve-z-nesilleri.html> adresinden erişildi.
- Adıgüzel, O., Batur, H. Z. ve Ekşili, N. (2014). Kuşakların değişen yüzü ve Y kuşağı ile ortaya çıkan yeni çalışma tarzı: Mobil yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19), 165-182.
- ASIS&T. (2015). *History of ASIS&T – Timeline*. 25 Şubat 2015 tarihinde <http://www.asis.org/history.html> adresinden erişildi.
- Agosto, D. E. ve Hughes-Hassell, S. (2005). People, places and questions: an investigation of everyday life information-seeking behaviors of urban young adults. *Library & Information Science Research*, 27(2), 141-163.
- Agosto, D. E. ve Hughes-Hassell, S. (2006a), Toward a model of the everyday life information needs of urban teenagers, part 1: theoretical model. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 57(10), 1394-1403.
- Agosto, D. E. ve Hughes-Hassell, S. (2006b). Toward a model of the everyday life information needs of urban teenagers, part 2: empirical model. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 57(11), 1418-1426.
- Ahmad, T. B. T., Basha, K. M., Marzuki, A. M., Hisham, N. A. ve Sahari, M. (2010). Faculty's acceptance of computer based technology: Cross-validation of an extended model. *Australasian Journal of Educational Technology*, 26(2), 268-279.
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(1), 55-67.
- Aydın, İ. E. (2016). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımları üzerine bir araştırma: Anadolu Üniversitesi örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 373-386.
- Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma: yöntem, teknik ve ilkeler*. (Genişl. 10. Bsk.). Ankara: Pegem Akademi.

- Baş, T. (2001). *Anket: anket nasıl hazırlanır, anket nasıl uygulanır, anket nasıl değerlendirilir*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bates, M. J. (2010). Information Behavior. M. J. Bates ve M. N. Maack (Ed.), *Encyclopedia of Library and Information Sciences* (3. Bs.) içinde (ss. 2381-2391). New York: CRC Press. 25 Şubat 2015 tarihinde <http://pages.gseis.ucla.edu/faculty/bates/articles/information-behavior.html> adresinden erişildi.
- Becit İşçitürk, G. ve Kabakçı Yurdakul, I. (2014). Examining pre-service teachers' use and acceptance of information and communication technologies in terms of certain variables (Öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini kabul ve kullanımlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi). *Journal of Theory & Practice in Education*, 10(3), 684-702.
- Bennett, S., Maton, K. ve Kervin, L. (2008). The 'digital natives' debate: a critical review of the evidence. *British journal of educational technology*, 39(5), 775-786.
- Bhat, A., Cherian, A., Thomas, C., Thomas, C., Jain, P., Bhat, S., ... ve Rao, S. (2016). Problematic Internet use among Indian adolescents: findings from a sample of undergraduate students. *Journal Of Evolution Of Medical And Dental Sciences-Jemds*, 5(53), 3491-3495.
- Bolton, R. N., Parasuraman, A., Hoefnagels, A., Migchels, N., Kabadayi, S., Gruber, T., ... ve Solnet, D. (2013). Understanding Generation Y and their use of social media: a review and research agenda. *Journal of Service Management*, 24(3), 245-267.
- Brown, S. A. ve Venkatesh, V. (2005). Model of adoption of technology in the household: a baseline model test and extension incorporating household life cycle, *MIS Quarterly*, 29(4), 399-426.
- Bullen, M., Morgan, T. ve Qayyum, A. (2011). Digital learners in higher education: Generation is not the issue. *Canadian Journal of Learning and Technology/La revue canadienne de l'apprentissage et de la technologie*, 37(1).
- Bulut, M. (Ed.) ve diğerleri. (2013). *Gençlik ve sosyal medya araştırma raporu*. [Ankara]: Gençlik ve Spor Bakanlığı.
- Byström, K. ve Jarvelin, K. (1995). Task complexity affects information seeking and use. *Information Processing & Management*, 31(2), 191-213.

- Case, D. O. (2006). Information behavior. *Annual Review of Information Science and Technology*, 40(1), 293–327.
- Case, D. O. (2012). *Looking for information: a survey of research on information seeking, needs, and behavior* (3. Bs.). Bingley, UK: Emerald.
- Chang S. J. ve Im, E.-O. (2014). A path analysis of Internet health information seeking behaviors among older adults. *Geriatric Nursing*, 35(2), 137–41.
- Choo, C. W. ve Auster, E. (1993). Environmental scanning: acquisition and use of information by managers. M. E. Williams (Ed.). *Annual Review of Information Science and Technology* içinde (C. 28, s. 279-314). Medford, NJ: Learned Information, Inc.
- Combes, B. (2006). Techno savvy or techno oriented: who are the net generation? *Edith Cowan University Research Online (ECU Publications Pre. 2011)*, 1-13. 1 Temmuz 2015 tarihinde <http://ro.ecu.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=2995&context=ecuwor> adresinden erişildi.
- Combes, B. (2009). Digital natives or digital refugees?: why we have failed Gen Y? *Proceedings of 38th Annual Conference of the International Association of School Librarianship incorporating the 13th International Forum on Research in School Librarianship: Preparing pupils and students for the future, school libraries in the picture*. Albano Terme, Padova, Italy: IASL and the University of Padua.
- Cooper, L. Z. (2002). A case study of information-seeking behavior in 7-year-old children in a semistructured situation. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 53(11), 904–922.
- Çakmak, N. (2016). *Lisans öğrencilerinin bilgi arama süreçleri ile ilgili kavramları, tutumları ve düşünceleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çolak, E. (2015). Ki-Kare bağımsızlık analizi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyoistatistik Anabilim Dalı. Eskişehir. 21 Nisan 2017 tarihinde [https://psikolojiagi.com/wp-content/uploads/Y%C3%BCklemeler/Yard%C4%B1mc%C4%B1%20Kaynaklar/%C4%B0statistik%20\(Say%C4%B1m%20Bilimi\)%20ve%20SPSS/Ki-Kare%20Ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1zl%C4%B1k%20Analizi.pdf](https://psikolojiagi.com/wp-content/uploads/Y%C3%BCklemeler/Yard%C4%B1mc%C4%B1%20Kaynaklar/%C4%B0statistik%20(Say%C4%B1m%20Bilimi)%20ve%20SPSS/Ki-Kare%20Ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1zl%C4%B1k%20Analizi.pdf) adresinden erişildi.

- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.
- Davis, F. D., Bagozzi, R. P. ve Warshaw, P. R. (1989). User acceptance of computer technology: a comparison of two theoretical models. *Management Science*, 35(8), 982–1003.
- De Rosa, C. ve diğ erleri. (2011). Perceptions of libraries, 2010: context and community. a report to the OCLC membership. OCLC. 16 Haziran 2017 tarihinde http://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/2010perceptions/2010perceptions_all.pdf adresinden erişildi
- De Rosa, C., Cantrell, J., Hawk, J. ve Wilson, A. (2006). *College students' perceptions of libraries and information resources: a report to the OCLC membership*. OCLC. 11 Mart 2016 tarihinde <http://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/pdfs/studentperceptions.pdf> adresinden erişildi
- De Rosa, C., Cantrell, J., Cellantani, D., Hawk, J., Jenkins, L. ve Wilson, A (2005). *Perceptions of libraries and information resources: a report to the OCLC membership*. OCLC. Dublin, Ohio: OCLC. 18 Haziran 2016 tarihinde https://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/pdfs/Percept_all.pdf adresinden erişildi
- Deng, S., Lin, Y. , Liu, Y., Chen, X. & Li, H. (2017). How do personality traits shape information-sharing behaviour on social media? Exploring the mediating effect of generalised trust. *Information Research*, 22(3), paper 763. 04 Aralık 2017 tarihinde <http://InformationR.net/ir/21-1/paper763.html> adresinden erişildi.
- Dijital Ajanslar. (2013). *Y Kuş ağı özellikleri*. 26 Mayıs 2015 tarihinde <http://www.dijitalajanslar.com/y-kusagi/> adresinden erişildi.
- Dinet, J., Brangier, E., Vivian, R., Michel, G., Battisti, S. ve Doller, R. (2007). Older people as information seekers: exploratory studies about their needs and strategies. *Lectures notes in computer sciences* içinde (ss. 877–886). Berlin: Springer.
- Dodds, W. B., Monroe, K. B. ve Grewal, D. (1991). Effects of price, brand, and store information on buyers. *Journal of Marketing Research*, 28(3), 307-319.
- Du Preez, M. ve Meyer, H. W. J. (2016). Consulting engineers' social networks and their collaborative information behaviour *Proceedings of ISIC, the Information Behaviour Conference, Zadar, Croatia, 20-23 September, 2016: Part 1* içinde. *Information Research*,

21(4), paper isic1611. 01 Mayıs 2017 tarihinde <http://InformationR.net/ir/21-4/isic/isic1611.html> adresinden erişildi.

Dunn, K. K. (1986). Psychological needs and source linkages in undergraduate information-seeking behavior. *College and Research Libraries*, 47(5), 475-481.

Eriksson-Backa, K. (2008). Access to health information – perceptions of barriers among elderly in a language minority. *Information Research*, 13(4), paper 368. 19 Mart 2015 tarihinde <http://www.informationr.net/ir/13-4/paper368.html> adresinden erişildi.

Esen, M. ve Büyük, K. (2014). Teknoloji kabul modeli bağlamında elektronik belge yönetim sisteminin incelenmesi: Yükseköğretim Kurulu örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42, 313-326.

Eynon, R. ve Malmberg, L. - E. (2012). Understanding the online information seeking behaviours of young people: the role of networks of support. *Journal of Computer Assisted Learning*, 28, 514–529.

Fidel, R. (2012). *Human information interaction: an ecological approach to information behavior*. Cambridge: The MIT Press.

Fisher, K. ve Julien, H. (2009). Information behavior. *Annual Review of Information Science and Technology*, 43(1), 1-79.

Germek, G. P. (2009). Imagine no possessions: Librarians, the net-generation student, and the imminent victory of plagiarism. *College & Undergraduate Libraries*, 16(4), 338-357.

Getz, I. ve Weissman, G. (2010). An information needs profile of Israeli older adults, regarding the law and services. *Journal of Librarianship & Information Science*, 42, 136-146.

Gunter, B., Rowlands, I. ve Nicholas, D. (2009). *The Google generation: are ICT innovations changing information seeking behaviour?* Oxford: Chandos Publishing.

Güldal, H. (2014). *Bulut tabanlı bir ders yönetim sistemi yazılımının geliştirilmesine dayalı olarak öğretim elemanı ve öğrencilerin teknoloji kabullerinin incelenmesi*. Doktora tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Güngör, M. ve Bulut, Y. (2008). Ki-kare testi üzerine. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 7(1), 84-89.

- Günüç, S., ve Kayri, M. (2010). Türkiye’de İnternet bağımlılık profili ve İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik-güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39), 220-232.
- [Güzeldere] Olşen, Ş. (2001). *Kullanıcının bilgi seçiminde karar vermesini etkileyen bilişsel yapısı üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Hamid, S., Bukhari, S., Ravana, S. D., Norman, A. A. ve Ijab, M. T. (2016). Role of social media in information-seeking behaviour of international students: A systematic literature review. *Aslib Journal of Information Management*, 68(5), 643-666.
- Hargittai, E. ve Hinnant, A. (2006). Toward a social framework for information-seeking. A. Spink ve C. Cole (Ed.). *New directions in human information behavior* içinde (ss. 55–70). Dordrecht, The Netherlands: Springer.
- Head, A. J. ve Eisenberg, M. B. (2009). Lessons learned: how college students seek information in the digital age. 19 Temmuz 2016 tarihinde http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2281478 adresinden erişildi.
- Head, A. J. ve Eisenberg, M. B. (2010). Truth be told: how college students evaluate and use information in the digital age. 20 Temmuz 2016 tarihinde http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2281485 adresinden erişildi.
- Houston, A. (2004). *Anket hazırlama kılavuzu*. 10 Ağustos 2016 tarihinde <http://www.asyat.com/odev/dosyalar/Anket-Hazirlama-Klavuzu.pdf> adresinden erişildi.
- Howe, N. ve Strauss, W. (2000). *Millennials rising: the next great generation*. New York: Vintage.
- Hsiao, C. H. ve Tang, K.-Y. (2015). Investigating factors affecting the acceptance of self-service technology in libraries. *Library Hi Tech*, 33(1), 114-133.
- Hsiao, C. H. ve Yang, C. (2011). The intellectual development of the technology acceptance model: a co-citation analysis. *International Journal of Information Management*, 31, 128–136.
- ISIC. (2015). *ISIC: the information behaviour conference*. 24 Şubat 2015 tarihinde <http://www.informationr.net/isic/index.html> adresinden erişildi.

- İlhan, Y. (2014). *İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğrencilerinin Kuhlthau Modeli'ne göre bilgi arama davranışları: etnografik bir inceleme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- İşçimen, D. S. (2012). *Y kuşağı çalışanların iş yaşamından beklentilerinin karşılanma düzeyi ile kurumsal bağlılık arasındaki ilişki ve bir örnek uygulama*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Jaeger, P. T. ve Burnett, G. (2010). *Social context, technology, and information behavior in the age of the Internet*. New York, NY: Routledge.
- Jansen, B. J., Sobel, K. ve Cook, G. (2011). Classifying ecommerce information sharing behaviour by youths on social networking sites. *Journal of Information Science*, 37(2), 120–136.
- Jelenchick, L. A., Eickhoff, J., Christakis, D. A., Brown, R. L., Zhang, C., Benson, M. ve Moreno, M. A. (2014). The Problematic and Risky Internet Use Screening Scale (PRIUSS) for adolescents and young adults: scale development and refinement. *Computers in Human Behavior*, 35, 171-178.
- Joo, S. ve Choi, N. (2015). Factors affecting undergraduates' selection of online library resources in academic tasks. *Library Hi Tech*, 33(2), 272-291.
- Julien, H. E. (1999). Barriers to adolescents' information seeking for career decision making. *Journal of the American Society for Information Science*, 50(1), 38–48.
- Junni, P. (2007). Students seeking information for their Masters' theses: the effect of the Internet. *Information Research*, 12(2), paper 305. 19 Ekim 2014 tarihinde <http://www.informationr.net/ir/12-2/paper305.html> adresinden erişildi.
- Kakırman Yıldız, A. (2012a). Dijital yerliler gerçekten yerli mi yoksa dijital melez mi? *International Journal of Social Science*, 5(7), 819-833.
- Kakırman Yıldız, A. (2012b). Sosyal paylaşım sitelerinin dijital yerlilerin bilgi edinme ve mahremiyet anlayışına etkisi. *Bilgi Dünyası*, 13(2), 529-542.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.

- Karatay Ateş, E. (2013). *Çocukların bilgi arama davranışlarının analizi ve çocuklara yönelik elektronik bilgi kaynakları içeren bir veritabanı tasarımı*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kennedy, G., Judd, T., Dalgarno, B. ve Waycott, J. (2010). Beyond natives and immigrants: exploring types of net generation students. *Journal of Computer Assisted Learning*, 26(5), 332-343.
- Kırık, A. M. (2017). Yeni medya aracılığıyla değişen iletişim süreci: sosyal paylaşım ağlarında gençlerin konumu. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(1), 230-261.
- Kim, J., ve Park, H.-A. (2012). Development of a Health Information Technology Acceptance Model using consumers' health behavior intention. *Journal of Medical Internet Research*, 14(5), e133. <http://doi.org/10.2196/jmir.2143>
- Kim, K.-S. ve Sin, S.-C. J. (2015). Use of social media in different contexts of information seeking: effects of sex and problem-solving style. *Proceedings of ISIC, the Information Behaviour Conference, Leeds, 2-5 September, 2014: Part 2* içinde, (paper isic24). 12 Ocak 2017 tarihinde <http://InformationR.net/ir/20-1/isic2/isic24.html> adresinden erişildi.
- Krikelas, J. (1983). Information seeking behavior: patterns and concepts. *Drexel Library Quarterly*, 19(2), 5–20.
- Kuhlthau, C. C. (1991). Inside the search process: information seeking from the user's perspective. *Journal of the American Society for Information Science*, 42(5) 361–371.
- Kurkinen, E. L. (2012). *On the exploration of mobile technology acceptance among law enforcement officers using structural equation modelling (SEM) : A multi-group analysis of the Finnish police force*. Akademik tez, University of Jyväskylä, Jyväskylä.
- Kurulgan, M. ve Özata, F. Z. (2010). Elektronik kütüphane hizmetlerinin öğretim elemanları tarafından benimsenmesinde etkili olan faktörler: Anadolu Üniversitesi öğretim elemanları üzerinde bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 11(2), 243–262.
- Kuyucu, M. (2014). Y Kuşağı ve Facebook: Y Kuşağı Facebook kullanım alışkanlıkları üzerine bir inceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 55-83.
- Lancaster, L. C. ve Stillman, D. (2002). *When generations collide. Who they are. Why they clash. How to solve the generational puzzle at work*. New York: Collins Business.

- Laplante, A. ve Downie, J. (2011). The utilitarian and hedonic outcomes of music information-seeking in everyday life. *Library and Information Science Research*, 33(3), 202–210.
- Lee, J. H. ve Downie, J. S. (2004). Survey of music information needs, uses, and seeking behaviours: preliminary findings. *Proceedings of the International Conference on Music Information Retrieval* içinde ss. (441-446).
- Lee, Y., Kozar, K. A. ve Larsen, K. R.T. (2003). The Technology Acceptance Model: past, present, and future. *Communications of the Association for Information Systems*, 12, Article 50.
- Legris, P., Ingham, J. ve Collerette, P. (2003). Why do people use information technology?: a critical review of the technology acceptance model. *Information & Management*, 40(3), 191-204.
- Limayem, M., Hirt, S. G., ve Cheung, C. M. K. (2007). How habit limits the predictive power of intentions: the case of information systems continuance. *MIS Quarterly*, 31(4), 705-737.
- Lin, F., Fofanah, S. S. ve Liang, D. (2011). Assessing citizen adoption of e-Government initiatives in Gambia: a validation of the technology acceptance model in information systems success. *Government Information Quarterly*, 28(2), 271–279
- Lippincott, J. K. (2005). Net generation students and libraries. *Educause Review*, 40(2), 56-66. 11 Temmuz 2016 tarihinde <http://er.educause.edu/articles/2005/1/net-generation-students-and-libraries> adresinden erişildi.
- Lu, Y. (2010). Children's information seeking in coping with daily-life problems: an investigation of fifth- and sixth-grade students. *Library & Information Science Research*, 32(1), 77–88.
- Luarn, P. ve Lin, H. H. (2005). Toward an understanding of the behavioral intention to use mobile banking. *Computers in Human Behavior*, 21(6), 873–891.
- Luger, T. M. (2012). *Older adults' online health information-seeking and diagnostic reasoning: a mixed methods investigation*. Doktora tezi, University of Iowa, Iowa.
- Marangunic', N. ve Granic', A. (2015). Technology acceptance model: a literature review from 1986 to 2013. *Universal Access in the Information Society*, 14(1) 81-95.

- Margaryan, A., Littlejohn, A. ve Vojt, G. (2011). Are digital natives a myth or reality? University students' use of digital technologies. *Computers & Education*, 56(2), 429-440.
- Martin, C. A. ve Tulgan, B. (2002). *Managing the generational mix*. Amherst, MA: HRD Press.
- Medikal Akademi. (2016). *Çocukların İnternet'i ilk kullanım yaşı son 5 yılda 5'ten 2'ye düştü*. 25 Ekim 2017 tarihinde <https://www.medikalakademi.com.tr/cocuklarin-Interneti-ilk-kullanım-yasi-son-5-yilda-5ten-2ye-duestue/> adresinden erişildi.
- Mendi, B. (2012). *Kurumsal iletişim aracı olarak Web bilişim sistemlerinin kullanılabilirliğinde teknoloji kabulü (hastane Web sitelerine yönelik bir araştırma)*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Meyers, E. M., Fisher, K. E. ve Marcoux, E. (2007). Studying the everyday information behavior of tweens: notes from the field. *Library and Information Science research*, 29(3), 310–331.
- Miller, J., ve Khera, O., (2010). Digital library adoption and the technology acceptance model: a cross-country analysis. *The Electronic Journal on Information Systems in Developing Countries*, 40(6), 1-19.
- Miranda, S.V. ve Tarapanoff, K. M. A. (2008). Information needs and information competencies: a case study of the off-site supervision of financial institutions in Brazil. *Information Research*, 13(2), paper 344. 21 Ocak 2015 tarihinde <http://InformationR.net/ir/13-2/paper344.html> adresinden erişildi.
- Mowbray, J, Hall, H, Raeside, R ve Robertson, P (2017). The role of networking and social media tools during job search: an information behaviour perspective. *Information Research*, 22(1), CoLIS paper 1615. 19 Aralık 2017 tarihinde <http://InformationR.net/ir/22-1/colis/colis1615.html> adresinden erişildi.
- Muk, A., ve Chung, C. (2015). Applying the technology acceptance model in a two-country study of SMS advertising. *Journal of Business Research*, 68(1), 1-6.
- Najjari, T. (2010). Tebriz üniversitelerindeki öğretim üyelerinin bilgi arama davranışları ve bilgi-iletişim teknolojilerinin bu davranışlar üzerindeki etkisi. *Bilgi Dünyası*, 11(2), 390-407.
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nitel ve nicel yaklaşımlar (1. Cilt)*. (S. Özge, Çev.). İstanbul: Yayın Odası Yayıncılık.

- Nicholas, D. (2000). *Assessing information needs: tools, techniques and concepts for the Internet age*. (2. Bs.). Londra: Aslib.
- Oblinger, D. ve Oblinger, J. (2005). Is it age or IT: first steps towards understanding the net generation. D. Oblinger & J. Oblinger (Ed.), *Educating the Net generation* içinde (ss. 2.1–2.20). EDUCAUSE. 30 Haziran 2015 tarihinde <https://net.educause.edu/ir/library/pdf/pub7101.pdf> adresinden erişildi.
- Oktal, Ö. (2013). Kullanıcıların bilgi sitemini kabulünü etkileyen faktörlerin UTAUT perspektifinden incelenmesi. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(1), s. 153-170.
- Önal, H. İ. (1992). *Bilgi gereksinimlerinin karşılanması ve okul kütüphaneleri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Önal, H. İ. (2015). Okul kütüphaneleriyle öğrencilerin 21. yüzyıla hazırlanması. *Milli Eğitim*, 44(208), 233-248.
- Özen, Y. ve Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 394-422.
- Özmen, A. (1999). Örneklem. A. A. Bir (Ed.), Y. Odabaşı, Y. Hoşcan, G. Kırcaali-İftar ve Y. Uzuner. *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* içinde (ss. 23-54). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Pálsdóttir, Ágústa (2014). Preferences in the use of social media for seeking and communicating health and lifestyle information. *Information Research*, 19(4) paper 642. 13 Kasım 2017 tarihinde <http://InformationR.net/ir/19-4/paper642.html> adresinden erişildi.
- Palys, T. (2008). Purposive sampling. L. M. Given (Ed.). *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. (2. C.). içinde (ss. 697-698). Sage: Los Angeles.
- Park, S. Y. (2009). An analysis of the technology acceptance model in understanding university students' behavioral intention to use e-learning. *Educational Technology & Society*, 12(3), 150–162.
- Pedró, F. (2006). The New Millennium Learners: challenging our views on ICT and learning. 23 Temmuz 2014 tarihinde <http://www.oecd.org/edu/cei/38358359.pdf> adresinden erişildi.

- Pettigrew, K. E., Fidel, R. ve Bruce, H. (2001). Conceptual frameworks in information behavior. *Annual Review of Information Science and Technology*, 35, 43–78.
- Prensky, M. (2001a). Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*, 9(5), 2-6.
- Prensky, M. (2001b). Digital Natives, Digital Immigrants, Part II: Do They Really Think Differently? *On the Horizon*, 9(6).
- Prensky, M. (2009). H. Sapiens Digital: from Digital Immigrants and Digital Natives to Digital Wisdom. *Innovate* 5(3). 26 Haziran 2015 tarihinde <http://www.wisdompage.com/Prensky01.html> adresinden erişildi.
- Radford, M. L., Connaway, L. S., Agosto, D. E., Cooper, L. Z., Reuter, K. ve Zhou, N. (2007). Behaviors and preferences of digital natives: Informing a research agenda. *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*, 44(1), 1-15.
- Reeves, T. C. ve Oh, E. (2008). *Generational differences*. Handbook of Research on Educational Communications and Technology içinde (ss. 295-303). M. Spector, M. D. Merrill, J. V. Merrienboer ve M. P. Driscoll, (Ed.). 3. Bs. Athens, Georgia.
- Rosen, L. D., Carrier, L. M. ve Cheever, N. A. (2010). *Rewired: Understanding the iGeneration and the way they learn: New York: Palgrave Macmillan*.
- Rowlands, I., Nicholas, D., Williams, P., Huntington, P., Fieldhouse, M., Gunter, B. ve diğerleri. (2008). The Google generation: the information behaviour of the researcher of the future. *Aslib Proceedings: New Information Perspectives*, 60(4), 290-310.
- Saumure, K. (2010). *Motivation and the information behaviours of online learning students: the case of a professionally-oriented, graduate program*. Doktora tezi, University of Alberta, Edmonton, Alberta.
- Savolainen, R. (2003). Everyday life information seeking. M. A. Drake (Ed.). *Encyclopedia of Library and Information Sciences*, (2. Bs.) içinde (ss. 1-9). New York: Marcel Dekker.
- Shenton, A. K. ve Dixon, P. (2003a). Models of young people's information seeking. *Journal of Librarianship and Information Science*, 35(1), 5–22.
- Shenton, A. K. ve Dixon, P. (2003b). Youngsters' use of other people as an information-seeking method. *Journal of Librarianship and Information Science* 35(4), 219–233.

- Shenton, A. K. ve Dixon, P. (2004a). Issues arising from youngsters' information-seeking behavior. *Library & Information Science Research*, 26(2), 177–200.
- Shenton, A. K. ve Dixon, P. (2004b). The nature of information needs and strategies for their investigation in youngsters. *Library & Information Science Research* 26(3), 296–310.
- Shenton, A. K. ve Hay-Gibson, N. V. (2011a). Information behaviour and information literacy: the ultimate in transdisciplinary phenomena? *Journal of Librarianship and Information Science*, 43(3), 166–175.
- Shenton, A. K. ve Hay-Gibson, N. V. (2011b). Modelling the information-seeking behaviour of children and young people. *Aslib Proceedings*, 63(1), 57-75.
- Shenton, A. K. ve Hay-Gibson, N. V. (2011c). Modelling the information behaviour of children and young people: more inspiration from beyond LIS. *Aslib Proceedings: New Information Perspectives*, 63(5), 499-516.
- Singh, K. P. ve Satija, M. P. (2006). A Review of research on information seeking behaviour of agricultural scientists: international perspectives. *DESIDOC Bulletin of Information Technology*, 26(2), 25-36.
- Slade, E., Williams, M. ve Dwivedi, Y. (2013). Extending UTAUT2 to explore consumer adoption of mobile payments. *UK Academy for Information Systems Conference Proceedings 2013, Paper 36*.
- Solmaz, B., Tekin, G., Herzem, Z. ve Demir, M. (2013). İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Uygulama. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 7(4), 23-32.
- Sonnenwald, D. H. ve Iivonen, M. (1999). An integrated human information behavior research framework for information studies. *Library and Information Science Research*, 21(4), 429–457.
- Spink, A. ve Cole, C. (2004). Introduction. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*. 55(8), 657-659.
- Spink, A. ve Currier, J. (2006). Towards an evolutionary perspective for human information behavior: An exploratory study. *Journal of Documentation*, 62(2), 171-193.
- Spink, A. (2010). *Information Behaviour: an evolutionary instinct*. Springer: Heidelberg.

- Sridhar, M. S. (1988). *User-research: a review of information-behaviour studies in science and technology*. Bangalore: ISRO Satellite Centre.
- Şahin, M. C. (2009). Yeni Binyılın Öğrencileri'nin özellikleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 155–172.
- Şeker, S. ve Düzyol, G. (2011). Content analysis of ACRL Blog. Y. Tonta, U. Al, P. L. Erdoğan ve A. A. Baptista (Eds.), *Digital Publishing and Mobile Technologies Proceedings. 15th International Conference on Electronic Publishing* içinde (s. 139-149). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Tanrıkulu, B. (2006). *Akademisyen mühendislerin bilgi arama davranışlarına bilgi teknolojilerinin etkisi: Bilkent Üniversitesi örneği*. Yüksek lisans tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Tapscott, D. (1998). *Growing up digital: the rise of the net generation*. New York: McGraw-Hill. (Yayıncının izniyle yayımlanan bölüm) 1 Temmuz 2015 tarihinde http://www.ncsu.edu/meridian/jan98/feat_6/digital.html adresinden erişildi.
- Tapscott, D. (2009). *Grown up digital: How the Net Generation is changing your world*. New York: McGraw-Hill.
- Taylor, A. (2012). A study of the information search behaviour of the millennial generation. *Information Research*, 17(1) paper 508. 24 Temmuz 2014 tarihinde <http://www.informationr.net/ir/17-1/paper508.html> adresinden erişildi.
- TDK. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Thiniane, H. (2010). Are digital natives a world-wide phenomenon? An investigation into South African first year students' use and experience with technology. *Computers & Education*, 55(1), 406-414.
- Tibenderana, P., Ogao, P., Ikoja-Odongo, J. ve Wokadala, J. (2010). Measuring levels of end-users' acceptance and use of hybrid library services. *International Journal of Education and Development using Information and Communication Technology*, 6(2), 33-54.
- Todd, R. J. (2003). Adolescents of the information age: patterns of information seeking and use, and implications for information professionals. *School Libraries Worldwide*, 9(2), 27-46.
- Tonta, Y. (1999). Bilgi toplumu ve bilgi teknolojisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 13(4), 363-375.

- Tonta, Y. (2007). SPSS ile parametrik olmayan testlerin yapılması. 06 Haziran 2017 tarihinde yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/courses/spring2007/bby208/ adresinden erişildi.
- Tonta, Y. (2009). Dijital yerliler, sosyal ağlar ve kütüphanelerin geleceği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(4), 742-768.
- Turan, A. H. ve Çetinkaya, Ö. (2010). Bürolarda teknoloji kabul ve kullanımı: Geliştirilmiş Teknoloji Kabul Modeli ile bir model önerisi ve sekreterler üzerinde ampirik bir değerlendirme. *Akademik Bakış Dergisi*, 19, 1-16.
- Türker, A. ve Özaltın Türker, G. (2013). Turistik ürün satın alma davranışının Teknoloji Kabul Modeli ile incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 281-312.
- TÜİK. (2013). *06-15 yaş grubu çocuklarda bilişim teknolojileri kullanımı ve medya, 2013*. (TÜİK Haber Bülteni, sayı: 15866). 25 Ekim 2017 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2017a). *İstatistiklerle gençlik, 2016*. (TÜİK Haber Bülteni, sayı: 24648). 10 Ağustos 2017 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24648> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2017b). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2016*. (TÜİK, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Haber Bülteni, sayı: 24638). 5 Mart 2017 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24638> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2017c). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. 9 Eylül 2017 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028 adresinden erişildi.
- TÜİK. (2017d). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması, 2017*. (TÜİK Haber Bülteni, sayı: 24862). 9 Eylül 2017 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24862> adresinden erişildi.
- Uçak, N. Ö. (1997a). Bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı. *Türk Kütüphaneciliği*, 11(4), 315-325.
- Uçak, N. Ö. (1997b). *Bilim adamlarının bilgi arama davranışları ve bunları etkileyen nedenler*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Uçak, N. Ö. ve Al, U. (2000). İnternet’te bilgi arama davranışları. *Türk Kütüphaneciliği*, 14(3), 317-331.
- Uçak, N. Ö. ve Güzeldere, Ş. O. (2006). Bilişsel yapının ve işlemlerin bilgi arama davranışı üzerine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 20(1), 7-28.
- Ustasüleyman, T. ve Eyüboğlu, K. (2010). Bireylerin İnternet bankacılığını benimsemesini etkileyen faktörlerin Yapısal Eşitlik Modeli ile belirlenmesi. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar*, 4(2), 11-38.
- Venkatesh, V. (t. y.). *Dr. V. Venkatesh*. 13 Nisan 2015 tarihinde http://www.vvenkatesh.com/it/organizations/theoretical_models.asp adresinden erişildi.
- Venkatesh, V., ve Bala, H. (2008). Technology acceptance model 3 and a research agenda on interventions. *Decision sciences*, 39(2), 273-315.
- Venkatesh, V. ve Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the Technology Acceptance Model: four longitudinal field studies. *Management Science*, 46(2), 2000, 186-204.
- Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, F. D. ve Davis, G. B. (2003). User acceptance of information technology: toward a unified view. *MIS Quarterly*, 27(3), 425-478.
- Venkatesh, V., Thong, J. Y. L., ve Xu, X. (2012). Consumer acceptance and use of information technology: extending the unified theory of acceptance and use of technology. *MIS Quarterly*, 36(1), 157–178.
- Vom Orde, H. (2011). *Digital Natives’ and online information resources: how they search and what we offer*. INFORUM 2011: 17th Conference on Professional Information Resources Prague, May 24-26, 2011. 24 Temmuz 2014 tarihinde <http://www.inforum.cz/pdf/2011/vom-orde-heike.pdf> adresinden erişildi.
- Wicks, D. A. (2004) Older adults and their information seeking. *Behavioral & Social Sciences Librarian*, 22(2), 1-26.
- Williams, P. ve Rowlands, I. (2007). Information behaviour of the researcher of the future: Work Package II: The literature on young people and their information behaviour. 2 Ağustos 2016 tarihinde <http://www.webarchive.org.uk/wayback/archive/20140614113317/http://www.jisc.ac.uk/media/documents/programmes/reppres/ggworkpackageii.pdf> adresinden erişildi.
- Williamson, K. (1997). The information needs and information-seeking behaviour of older adults: an Australian study. P. Vakkari, R. Savolainen ve B. Dervin (Ed.), *Information*

seeking in context: Proceedings of an international conference on research in information needs, seeking, and use in different contexts, Tampere, Finland, 1996 içinde (ss. 337-350). Los Angeles, CA: Taylor Graham.

Villanti, A. C., Johnson, A. L., Ilakkuvan, V., Jacobs, M. A., Graham, A. L., ve Rath, J. M. (2017). Social media use and access to digital technology in US young adults in 2016. *Journal of Medical Internet Research*, 19(6), e196, s. 1-14.

Wilson, T. D. (1994). Information needs and uses: fifty years of progress, B.C. Vickery, (Ed.), *Fifty years of information progress: a Journal of Documentation review* içinde (ss. 15-51) London: Aslib.

Wilson, T. D. (1996). *Information behaviour: an interdisciplinary perspective*. The British Library Board. 10 Mart 2015 tarihinde <http://www.informationr.net/tdw/publ/infbehav/chap4.html> adresinden erişildi.

Wilson, T. D. (1999). Models in information behaviour research. *Journal of Documentation*, 55(3), 249-270.

Wilson, T. D. (2000). Human information behaviour. *Informing Science*, 3(2), 49 – 55.

Wilson, T. D. (2010). Fifty years of information behavior research. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology Special Section: 2009 Annual Meeting Coverage*, 36(3), 27–34.

Yalçın, H. (2014). *Sosyal ağlar ve bilgi hizmetleri: ağ kuşağının kütüphanelerden beklentileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayınları.

Yıldız, H. ve Uçak, N. Ö. (2014). Bireyselden ortak bilgi davranışına. *Bilgi Dünyası*, 15(1), 1-26.

Yüksekbilgili, Z. (2013). Türk tipi Y kuşağı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 342-353.

Zhang, Y. (2012). College students' uses and perceptions of social networking sites for health and wellness information *Information Research*, 17(3) paper 523. 17 Nisan 2016 tarihinde <http://InformationR.net/ir/17-3/paper523.html> adresinden erişildi.

Zemke, R., Raines, C. ve Filipczak, B. (2000). *Generations at work: managing the class of Veterans, Boomers, X-ers, and Nexters in Your Workplace*. New York: Amacom.

Zimmerman, M. (2012). Digital natives, searching behavior and the library. *New Library World*, 113(3/4), 174-201.

EK 1: Anket Soruları

AĞ KUŞAĞININ BİLGİ DAVRANIŞLARI: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Değerli öğrenci arkadaşım, bu araştırmanın amacı teknolojiyle yetişen yeni kuşak gençlerin bilgi davranışlarını (bilgi gereksinimi, bilgi arama, bilgi kullanımı) tespit etmektir. Ankete vereceğiniz yanıtlarınız bu yönde bilgi hizmetlerinin tasarlanmasına yardımcı olacaktır. Kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Veriler toplu olarak değerlendirilecek ve tamamen araştırma amacı ile ilgili olarak kullanılacaktır. Araştırmaya katkılarınız ve ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Ömer DALKIRAN (Doktora Öğrencisi)

Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

0312 297 82 00 / 124 omerdalkiran@hacettepe.edu.tr

1. Öğrencisi olduğunuz fakülte/yüksekokul:

2. Cinsiyetiniz: [] Kadın [] Erkek

3. Yaşınız:

4. Kaç yıldır Internet kullanıyorsunuz?

5. Günde ortalama kaç saatinizi Internet'te geçiriyorsunuz?

6. En çok hangi sosyal medya araçlarını kullanıyorsunuz?

☐ Facebok	☐ Konum paylaşım uygulamaları (Foursquare vb.)
☐ Video paylaşım siteleri (YouTube vb.)	☐ Sosyal imleme uygulamaları (Delicious vb.)
☐ Fotoğraf paylaşım siteleri (Instagram vb.)	☐ Bloglar (Blogger vb.)
☐ Twitter	☐ Wikiler (Wikipedia vb.)
☐ Profesyonel iş ağları (LinkedIn vb.)	☐ Diğer (Lüften belirtiniz).....

Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatle okuyarak karşısındaki seçeneklerden sizin için en uygun olanı işaretleyiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
7. Herhangi bir bilgi ihtiyacım olduğunda (gündelik/ders amaçlı) önce Internet'i kullanırım	1	2	3	4	5
8. Internet olmazsa bilgiye erişemem	1	2	3	4	5
9. Internet'te bulamadığım bilgiyi başka bir yerden ararım	1	2	3	4	5
10. Gündemi basılı gazetelerden değil Internet'ten takip ederim	1	2	3	4	5

11.	İnternet’te ödev ve ders amaçlı kullandığım kaynaklar gündelik bilgi için (haber, sağlık, seyahat, ekonomi vb.) kullandığım kaynaklardan farklıdır	1	2	3	4	5
12.	İnternet’te bilgi bulmak için öncelikle arama motorlarını (Google vb.) kullanırım	1	2	3	4	5
13.	İnternet’te aynı anda birden çok kaynaktan/siteden bilgi ararım	1	2	3	4	5
14.	Araştırma konumu anahtar kelimelerle tanımlayarak ve ilişkilendirerek (AND, OR, NOT) ararım	1	2	3	4	5
15.	Aramak istediğim bir konuyu/soruyu arama motoruna olduğu gibi yazarak ararım	1	2	3	4	5
16.	Arama sonucu ekrana gelen sonuçların sadece ilk sayfada yer alanlarına bakarım	1	2	3	4	5
17.	Göz gezdirip kullanmadığım kaynaklara tekrar dönüş yapmam	1	2	3	4	5
18.	Erişilen bilginin işe yarar olup olmadığını anlamak için başlık, içindikiler, özet gibi ipuçlarına bakarım	1	2	3	4	5
19.	Bir makalenin tamamını değil yalnızca işime yarayacak kısımlarını okumayı tercih ederim	1	2	3	4	5
20.	İnternet’te araştırma yaparken çok fazla kaynak toplarım ama daha sonra bunların çoğunu okumam	1	2	3	4	5
21.	İnternet’ten eriştiğim kaynakların kaynakçalarından konuyla ilgili başka kaynaklara ulaşıyorum	1	2	3	4	5
22.	İnternet’te aradığımı bulamazsam arama stratejilerimi değiştirerek tekrar ararım	1	2	3	4	5
23.	İnternet’te bilgi ararken genelde sayfalar arasında kaybolur ve konudan uzaklaşıyorum	1	2	3	4	5
24.	İnternet olmasa derslerimde başarılı olamam	1	2	3	4	5
25.	İnternet’ten bilgi bulmak kolaydır	1	2	3	4	5
26.	İnternet’te yer alan bilgi kaynakları ve özellikleri hakkında bilgi sahibiyim	1	2	3	4	5
27.	Bilgi kaynaklarından tarama yapma becerileri konusunda kendimi yeterli hissediyorum	1	2	3	4	5
28.	İnternet kullanırken zorlanırsam çevremden kolayca yardım alabilirim	1	2	3	4	5
29.	Bilgisayarlar beni tedirgin eder	1	2	3	4	5
30.	Bilgisayar ve İnternet kullanmaktan zevk alırım	1	2	3	4	5
31.	İnternet’ten bilgi bulmak eğlencelidir	1	2	3	4	5
32.	İnternet’i etkili kullanmak bana prestij sağlar	1	2	3	4	5
33.	Üniversitem İnternet’ten bilgiye erişim için yeterli olanak ve destek sağlar	1	2	3	4	5

34.	İnternet'ten doğru, güvenilir bilgilere erişirim	1	2	3	4	5
35.	İnternet'te yer alan bilgiler ücretsizdir	1	2	3	4	5
36.	Basılı kaynak ve kütüphane kullanımı İnternet kullanımına göre maliyetlidir (zaman, emek, para açısından)	1	2	3	4	5
37.	Gerekli olsa da ücretliyse o bilgiye erişmekten vazgeçerim	1	2	3	4	5
38.	Her an İnternet'e bağlantım olmazsa rahatsızlık duyarım	1	2	3	4	5
39.	İnternet dışında bilgi aramaya alışık değilim	1	2	3	4	5
40.	Belli bir konuda bir metni okumak yerine videosunu izlemeyi tercih ederim	1	2	3	4	5
41.	Bilgiye ihtiyaç duyduğum anda ve bulunduğum yerden erişmek isterim	1	2	3	4	5
42.	Bir bilgiye erişimin kolay olması bilgi kaynağının özelliklerinden (yazarı, yayıncısı vb.) daha önemlidir	1	2	3	4	5
43.	Kütüphane kaynaklarına arama motorlarından (Google vb.) doğrudan erişmek isterim	1	2	3	4	5
44.	Bir bilgi kaynağını seçerken öncelikle kaynağın doğru ve güvenilir olup olmadığına dikkat ederim	1	2	3	4	5
45.	Kütüphaneden erişilen bilgiler arama motorundan erişilen bilgilere göre daha güvenilirdir	1	2	3	4	5
46.	Sosyal ağlarda düzenli olarak kendi ürettiğim/başkalarına ait içerikleri (yazı, resim, video vb.) paylaşırım	1	2	3	4	5
47.	İnternet'te kişisel verilerimi paylaşmakta sakınca görmem	1	2	3	4	5
48.	Bilgiye erişimde yabancı dil benim için bir engeldir	1	2	3	4	5
49.	İnternet'e getirilecek kısıtlamalar bilgiye erişimimi engeller	1	2	3	4	5
50.	İnternet'te belli bir sayfada bulduğum bilginin doğruluk ve geçerliliğini başka Web sayfalarından kontrol ederim	1	2	3	4	5
51.	Kaynak tercihi yaparken arkadaşlarımla önerilerini dikkate alırım	1	2	3	4	5
52.	Elektronik ortamdaki bilgiyi çıktı almak yerine ekrandan okumayı tercih ederim	1	2	3	4	5
53.	Yoruma izin veren sitelerde (haber siteleri vb.) yorum yaparım	1	2	3	4	5
54.	Bir bilgiyi değerlendirirken bilgi kaynağı ile ilgili yapılan yorumlar seçimimde etkili olur	1	2	3	4	5
55.	Sosyal ağlarda derslerimle ilgili grup kurarım/kurulan gruplara katılırım	1	2	3	4	5
56.	Sosyal ağlarda arkadaşlarımla derslerimle ilgili bilgi, doküman paylaşırım	1	2	3	4	5
57.	Ders ve eğitim amaçlı paylaşımların sosyal ağlar üzerinden yapılması gerekir	1	2	3	4	5

58.	İnternet'te içerik (metin, video, müzik vb.) paylaşırken telif haklarımı dikkate alırım	1	2	3	4	5
59.	İnternet'ten bulduğum bilgiyi olduğu gibi alıp ödevimde kullanabilirim	1	2	3	4	5
60.	İnternet'teki bilgiler insanlığın ortak malıdır, kaynak göstermeden kullanılabilir	1	2	3	4	5
61.	Telif hakları/intihal konusunda bilgi sahibiyim	1	2	3	4	5
62.	İnternet sizin için ne ifade ediyor? Lütfen tek bir cümle ile belirtiniz.					
63.	Kütüphane sizin için ne ifade ediyor? Lütfen tek bir cümle ile belirtiniz.....					
64.	Lütfen bir üniversite kütüphanesinden en önemli beklentinizi belirtiniz.					

Teşekkürler.

EK 2: Ağ Kuşağının Genel Özellikleri ile Bilgi Davranışları Arasındaki İlişkiye Yönelik Tablolar

Disiplin Alanlarına Göre Bilgi Davranışlarındaki Farklılaşma

Sorular/Maddeler	Disiplin Alanı	n	%
Bilgi ihtiyacında öncelikle İnternet kullanımı	Sanat ve Spor Bilimleri	16	88,9
Gündemi İnternet'ten takip	Sağlık Bilimleri	79	89,8
İnternet'te bilgi ihtiyacına göre farklı kaynak kullanımı	Sağlık Bilimleri	74	83,1
Anahtar kelimelerle ve ilişkilendirmelerle arama	Mühendislik Bilimleri	54	79,4
Konuyu/soruyu olduğu gibi yazarak arama	Sanat ve Spor Bilimleri	13	72,2
Kaynakların kaynakçalarından başka kaynaklara ulaşma	Fen Bilimleri	19	73,1
Aranan bulunamadığında strateji değiştirerek tekrar arama	Sağlık Bilimleri	85	95,5
İnternet'ten bilgi bulmanın kolay olduğu algısı	Sanat ve Spor Bilimleri	16	88,9
Kaynaklardan tarama yapma becerileri konusunda yeterlilik	Fen Bilimleri	20	76,9
İnternet'ten bilgiye erişimde üniversite desteği	Sağlık Bilimleri	71	79,8
Basılı kaynak, kütüphane kullanımının maliyetli olduğu algısı	Sağlık Bilimleri	73	82,0
Bilgiye her an her yerden erişim isteği	Sağlık Bilimleri	81	91,0
Kütüphane kaynaklarına arama motorlarından erişim isteği	Mühendislik Bilimleri	62	92,5
Kaynak tercihinde arkadaş önerilerini dikkate alma	Sağlık Bilimleri	73	82,0
Bilgi kaynağı seçerken kullanıcı yorumlarından yararlanma	Mühendislik Bilimleri	53	77,9
Sosyal ağlarda dersle ilgili grup faaliyetlerine katılım	Sağlık Bilimleri	74	83,1

Cinsiyete Göre Bilgi Davranışlarındaki Farklılaşma

Sorular/Maddeler	Erkek		Kadın	
	n	%	n	%
Gündemi İnternet'ten takip	101	87,1	200	76,0
İnternet bilgi kaynakları hakkında bilgi sahibi olma	83	70,3	138	52,5
Kaynaklardan tarama yapma becerileri konusunda yeterlilik	87	73,7	151	57,4
Bilgisayar kaygısı	7	20,0	28	80,0
İnternet'ten bilgi bulmanın eğlenceli olduğu algısı	96	81,4	188	71,5
İnternet'ten bilgiye erişimde üniversite desteği	77	65,3	197	75,2
Basılı kaynak, kütüphane kullanımının maliyetli olduğu algısı	88	74,6	164	62,4
Metin yerine videoları tercih	43	36,4	64	24,3
İnternet kısıtlanırsa bilgiye erişiminin engelleneceği algısı	87	73,7	167	63,5
Telif hakları/intihal konusunda bilgi sahibi olma	73	61,9	132	50,2

Yaş Gruplarına Göre Bilgi Davranışlarındaki Farklılaşma

Sorular/Maddeler	Yaş							
	18-20		21-23		24-26		27-29	
	n	%	n	%	n	%	n	%
İnternet'te bilgi ararken öncelikle arama motoru kullanma	152	97,4	171	95,0	36	90,0	4	80,0
İnternet bilgi kaynakları hakkında bilgi sahibi olma	77	49,4	111	61,7	29	72,5	4	80,0
Kaynaklardan tarama yapma becerileri konusunda yeterlilik	92	59,0	116	64,4	26	65,0	4	80,0
Bilgisayar kaygısı	16	45,7	15	42,9	4	11,4	0	0,0
İnternet'ten bilgi bulmanın eğlenceli olduğu algısı	114	73,1	135	75,0	31	77,5	4	80,0
İnternet'ten bilgi arama alışkanlığına sahip olma	37	23,7	41	22,8	7	17,5	0	0,0
Kaynak seçiminde öncelikle kaynağın güvenilirliğine dikkat etme	124	79,5	158	87,8	36	90,0	5	100,0
Telif hakları/intihal konusunda bilgi sahibi olma	68	43,6	107	59,4	26	65,0	4	80,0

Internet Kullanım Geçmişine Göre Bilgi Davranışlarındaki Farklılaşma

Sorular/Maddeler	Internet Kullanım Geçmişi (Yıl)							
	0-4		5-9		10-14		15-19	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Internet'te bulunamayan bilgiyi başka yerden arama	6	75,0	104	75,4	163	79,1	23	82,1
Internet'te bilgi ihtiyacına göre farklı kaynak kullanımı	4	50,0	99	71,7	150	72,5	22	81,5
Internet'te aynı anda birden çok kaynaktan/siteden bilgi arama	7	87,5	131	94,9	197	96,1	28	100,0
Anahtar kelimelerle ve ilişkilendirmelerle arama	5	62,5	91	65,9	147	71,0	23	82,1
Bilgiyi değerlendirirken içindekiler, özet gibi ipuçlarına bakma	5	62,5	117	84,8	180	87,4	26	92,9
Internet bilgi kaynakları hakkında bilgi sahibi olma	2	25,0	74	53,6	127	61,4	18	64,3
Kaynaklardan tarama yapma becerileri konusunda yeterlilik	1	12,5	83	60,1	135	65,2	19	67,9
Internet kullanırken zorlanıldığında çevreden yardım alabilme	5	62,5	92	66,7	160	77,3	22	78,6
Internet'ten bilgi bulmanın eğlenceli olduğu algısı	3	37,5	97	70,3	160	77,3	24	85,7
Internet'i etkili kullanmanın prestij sağladığı algısı	5	62,5	90	65,2	140	67,6	20	71,4
Internet'teki bilgilerin güvenilir olduğu algısı	2	25,0	58	42,0	103	49,8	15	53,6
Internet bağlantısı olmadığında rahatsız olma	1	12,5	45	32,6	69	33,3	10	35,7
Metin yerine videoları tercih	3	37,5	43	31,2	54	26,1	7	25,0
Bilgiye erişimde yabancı dili engel olarak görme	4	50,0	39	28,3	52	25,2	7	25,0
Sosyal ağlarda arkadaşlarla dersle ilgili paylaşım	4	50,0	97	70,3	155	74,9	21	75,0
Internet'teki bilgilerin kaynak göstermeden kullanılabileceği algısı	1	12,5	16	11,6	23	11,1	2	7,1

Günlük Ortalama Internet Kullanımına Göre Bilgi Davranışlarındaki Farklılaşma

Sorular/Maddeler	Günlük Ortalama Internet Kullanımı (Saat)									
	0-1		2-4		5-7		8-10		11+	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Anahtar kelimelerle ve ilişkilendirmelerle arama	17	54,8	160	69,0	59	70,2	21	87,5	9	90,0
Internet'ten bilgi bulmanın kolay olduğu algısı	24	77,4	183	78,9	69	82,1	20	83,3	9	90,0
Internet bağlantısı olmadığında rahatsız olma	4	12,9	62	26,7	39	46,4	14	58,3	6	60,0
Bilgiye erişim kolaylığının bilgi kaynağının özelliklerinden önemli olduğu algısı	3	9,7	55	23,7	29	34,5	11	45,8	6	60,0

EK 3: Etik Kurul İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172/

433-524

01 Mart 2016

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 10.02.2016 tarih ve 555 sayılı yazınız.

Enstitünüz Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı doktora programı öğrencilerinden **Arş. Gör. Ömer DALKIRAN**'ın **Prof. Dr. Nazan ÖZENÇ UÇAK** danışmanlığında hazırladığı **“Google Kuşağının Bilgi Davranışları: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme”** başlıklı doktora tezi, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **23 Şubat 2016** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. A. Haluk ÖZEN
Rektör

Nazan Bey

EK 4: Orijinallik Raporu

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 29/01/2018</p> <p>Tez Başlığı / Konusu: Ağ Kuşağının Bilgi Davranışları: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme</p> <p>Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 146 sayfalık kısmına ilişkin, 29/01/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2'dir.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar hariç 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <div style="text-align: right;"> 29/01/2018 </div> <p>Adı Soyadı: Ömer Dalkıran</p> <p>Öğrenci No: N11161482</p> <p>Anabilim Dalı: Bilgi ve Belge Yönetimi</p> <p>Programı: Bilgi ve Belge Yönetimi</p> <p>Statüsü: ☐ Y.Lisans ☐ Doktora ☒ Bütünleşik Dr.</p>
<p><u>DANIŞMAN ONAYI</u></p> <p style="text-align: center;">UYGUNDUR.</p> <div style="text-align: center;"> Prof. Dr. Nazan Özenç Uçak </div>